

ОДБРАНА

Година II ■ Број 26 ■ 15. октобар 2006. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

Интервју

Министар одбране
Зоран Станковић

ПУТ
КОЈИМ СЕ
РЕЋЕ ИДЕ

Тема

Жене у војсци

ЖИВОТ У УНИФОРМИ

Додатак УСТАВ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

ОДБРАНА

ЦЕНОВНИК ОГЛАСНОГ ПРОСТОРА

Магазин "Одбрана"
11000 Београд, Браће Југовића 19
Тел.: 3241-026, Факс : 3241-363
Е-mail: odbrana@beotel.yu
Жиро-рачун : 840-49849-58

ОГЛАСНИ ПРОСТОР	ФОРМАТ	ЦЕНА
1/1 четврта корична страна	22 x 30 цм	30.000,00
1/1 друга и трећа корична страна	22 x 30 цм	28.000,00
1/1 трећа страна (унутрашња)	19,8 x 26 цм	26.000,00
1/1 остале унутрашње стране	19,8 x 26 цм	21.000,00
1/2 унутрашње стране	19,8 x 13 цм или 9,5 x 26 цм	12.000,00
1/4 унутрашње стране	9,5 x 13 цм	7.000,00
1 цм/стубац унутрашње стране	1 x 6,3 цм	300,00
1 цм/2 ступца унутрашње стране	1 x 13 цм	600,00
1 цм/3 ступца унутрашње стране	1 x 19,8 цм	900,00
пословни мали оглас (до 20 речи)		300,00
мали оглас за замену стана (до 20 речи)		150,00

На сваки оглас плаћа се порез на додату вредност (ПДВ) 18 %.
Плаћање се врши унапред, најкасније 5 дана пре изласка броја.

■ За више објављених огласа одобрава се попуст 5-15 %, што се регулише закључницом или уговором, и то :

- за 3-5 огласа – 5 %
- за 6-8 огласа – 10 %
- за 9 и више огласа – 15 %
- цене огласа репортажног типа увећавају се за 50 %

■ Огласи који нису у складу са уређивачком политиком магазина неће бити објављени.

■ Материјал за објављивање мора бити достављен најмање 7 дана пре изласка броја. Уколико наручилац сам припрема решење рекламне поруке, она мора бити у формату JPEG или TIF. Решење се доставља на дискети или CD-у, а може се послати и на Е-mail адресу odbrana@beotel.yu.

"Одбрана"
Маркетинг

РЕПУБЛИКА СРБИЈА МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ

ПРОГРАМ

PRISMA

Зато што је будућност

важна!

Дирекција за преквалификацију
Кнеза Милоша 33
Београд
011/ 3203-252
www.mod.gov.yu/prisma

Београд
Централни Дом Војске
Браће Југовић 19
011/ 3201-850

Нови Сад
Футошка 26
021/ 528-440

Ниш
Клуб Војске
Синђелићев трг 66
018/ 522-892

Јове Илића 154 11040 Београд 011/ 3950-891
www.prisma.fon.bg.ac.yu; e-mail: prisma@fon.bg.ac.yu

Програм PRISMA
Центар за обуку Ниш
Машински факултет Ниш

Александра Медведова 14 18 000 Ниш 018/ 500-661
www.prisma.masfak.ni.ac.yu; e-mail: prisma@masfak.ni.ac.yu

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

Први војни лист у Србији "Ратник" изашао је 24. јануара 1879. године

Указом председника Србије и Црне Горе НИЦ "Војска" је поводом 125 година војне штампе, 24. јануара 2004. године, одликован орденом Вука Караџића, другог степена

Издавач

Новинско-издавачки центар "ВОЈСКА" Београд, Браће Југовића 19

Начелник НИЦ "ВОЈСКА"

Звонимир Пешић, пуковник

Главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутавић

Помоћник главног уредника

Драгана Марковић

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник, Душан Глишић (друштво), Снежана Ђокић (свет), Бранко Копуновић (прилози), Душан Мариновић (историја), Зоран Миладиновић, потпуковник (дописник из Ниша), Владимир Почуч, капетан I класе (одбрана), Сања Савић, Мира Шведић (техника)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастиан Балаш, Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влочић, Милисав Ђорђевић, Александар Лијаковић, др Милан Мијалковски, Предраг Милићевић, Миљан Милкић, Кршман Милошевић, др Милан Милошевић, др Александар Мутавић, Благоје Ничић, Никола Остојић, Никола Оташ, Будимир М. Попадић, Влада Ристић, др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник), Бранко Сиљевски (технички уредник), Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник) Звонко Перге, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Попадић, Слађана Мирчевски

Коректори

Слађана Грба, Маријана Кисић

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар), Нада Станковски

ТЕЛЕФОНИ

Начелник 3241-104; 23-079

Главни и одговорни уредник 3241-258; 23-809

Заменик главног уредника 3241-257; 23-808

Помоћник главног уредника 3201-547; 23-547

Секретар редакције 3241-363; 23-078

Редакција 2682-937; 23-810; 3201-576; 23-576

Дописништво Ниш 018/509-481, 21-481

Дописништво Подгорица 081/483-443, 42-443

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

пошт.пр. 06-1015

e-mail

odbrana@beotel.yu

redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НИЦ "Војска"

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСД месечно 160 динара.

За претплатнике преко Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа "ПОЛИТИКА" АД, Београд, Македонска 29

ЦИП – Каталогизација у публикацији

Народне библиотеке Србије

ОДБРАНА

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

Снимак Радован ПОПОВИЋ

САДРЖАЈ

ИНТЕРВЈУ

Министар одбране др Зоран Станковић

ПУТ КОЈИМ СЕ РЕЂЕ ИДЕ

8

Per aspera

ПЕЧУРКЕ НА ЖАРУ

13

Дефинисање оружане снаге у новом уставу

МОДЕРНА РЕШЕЊА

ЗА ВОЈСКУ СРБИЈЕ

14

ТЕМА

Одржана међународна конференција Жене у војсци

ЖИВОТ У УНИФОРМИ

16

Институт за стратегијска истраживања

БАШТИНИК ДВЕ УСТАНОВЕ

22

ОДБРАНА

125. саобраћајни и аутомобилски наставни центар

ТРАЈНА ПРЕВЕНТИВА

24

Центар за усавршавање кадра АБХО у Крушевцу

УПРАВЉАЊЕ КРИЗАМА

28

Учење на даљину

КОНЦЕПТ ДОЖИВОТНОГ

УСАВРШАВАЊА

30

Показно гађање на Песковима

ПРЕТИЦАЊЕ ВЕТРА

32

Командант Националне гарде Охаја

генерал-мајор Грегори Вејт

И ГРАЂАНИ И ВОЈНИЦИ

34

"Одбрана" је члан Европског удружења војних новинара

64

ДРУШТВО

Исељење станара из нужног смештаја у Новом Саду

БЕЗ КРОВА НАД ГЛАВОМ

45

СВЕТ

Безбедносни изазови и претње у југоисточној Европи

ИСКОРАК ИЗ ПРЕДГРАЂА

48

Рат у Либану

НЕОЧЕКИВАНЕ ЛЕКЦИЈЕ

51

Индијски тагови

СМРТ ЈЕ ЊИХОВ ЗАНАТ

54

ТЕХНИКА

Лака теренска возила

ЗА СВА ВРЕМЕНА

60

КУЛТУРА

Небојша Брадић, позоришни редитељ

СМИСАО ПУТОВАЊА

64

ФЕЉТОН

Самоубилачки тероризам

ИДЕОЛОГИЈА РЕВОЛУЦИОНАРНОГ ИСЛАМА

68

СПОРТ

Александар Каракашевић, репрезентативац Србије у стоном тенису

ОСВАЈАЧ ПРВОГ СРПСКОГ ЗЛАТА

78

УСТАВ

Предлогу устава Републике Србије, који је једногласно, са 242 гласа, усвојила Народна скупштина, грађани Србије изјасниће се на референдуму 28. и 29. октобра. Нови устав само је први, али и најважнији корак у дефинисању институционалног организовања оружаних снага наше земље. Тек с његовим доношењем створиће се услови за усвајање кључних стратешких докумената и низа закона који ће бити снажан замајак реформским процесима у систему одбране. Али то ће бити посао новог сазива Народне скупштине тек после парламентарних избора, чије расписивање се очекује после референдума.

Стрпљења нам ни до сада није недостајало, иако је таква ситуација стварала врло озбиљне препреке у досадашњем раду Министарства одбране. На њих се осврнуо и министар одбране Зоран Станковић у ексклузивном интервјуу за *Одбрану*, нагласивши да се започети послови у реформи Војске, дефинисани *Министарским упутством за 2006. годину*, неће прекидати.

Више се, вероватно, неће прекидати ни процес укључивања жена у систем одбране Србије. Пре двадесетак година, да подсетимо, један такав подухват обустављен је после петогодишњег опитног периода, у ком су девојке добровољно служиле војни рок у јединицама ЈНА. И поред позитивних резултата, наводно због недостатка средстава, од тога се одустало. Символично присуство жена у Војсци Србије од свега 0,81 одсто данас потврђује спремност да и на тај начин ухватимо корак са модерним армијама у свету, у којима је чак 10–15 одсто припадница лепшег пола у војничком строју.

Недавно одржана међународна конференција о женама у војсци била је прилика за размену искустава и за својеврсну припрему за све што предстоји и што треба да се уради како би у професионалном саставу Војске Србије убудуће било више жена. Од следеће године, како је најављено, прва генерација девојака уписаће се и на Војну академију, а прва промоција жена официра биће 2011. године.

У току су израда модела школовања жена у Војној академији и усклађивање *Закона* и других нормативних аката који сада представљају одређено ограничење за ангажовање жена у војсци.

Иако је и у Предлогу новог устава равноправност полова, или родна равноправност, загарантована, није реално очекивати да су жене спремне да замене мушкарце баш у свим пословима у војсци и да у том погледу са њима буду потпуно изједначене. Ни њима, наравно, то не одговара. Уосталом више ће допринети у специфичним улогама у области превенције конфликта, те у очувању и унапређењу мира и безбедности, јер су даровитији и стрпљивији преговарачи од мушкараца.

Ипак, најважније је да жена остане жена и мајка, јер је у тој улози нико не може заменити. Први национални конгрес о деци и старењу који је недавно одржан у Београду то потврђује. Србија се налази у дубокој демографској кризи и постепено нестаје због пада природног прираштаја. А људи су, ипак, најзначајнији одбрамбени потенцијал једне нације.

УКРАТКО

ГЕНЕРАЛ ПОНОШ У ПОСЕТИ ИТАЛИЈИ

Заступник начелника Генералштаба ВС генерал-мајор Здравко Понош, у делегацији председника Србије Бориса Тадића боравио је у званичној посети Италији од 9. до 11. октобра.

Генерал Понош је присуствовао састанцима председника Тадића са највишим италијанским званичницима, а имао је и одвојен састанак са начелником италијанског Генералштаба Ђанпаолом ди Паолом, 10. октобра у Риму. Са адмиралом Ди Паолом генерал Понош је разговарао о билатералној војној сарадњи Србије и Италије.

Првог дана посете, 9. октобра, у Напуљу, председник Тадић и генерал Понош разговарали су са командантом здружених снага НАТО адмиралом Харијем Улрихом.

САСТАНАК RACVIAC У ЗАГРЕБУ

Заступник начелника Генералштаба Војске Србије генерал-мајор Здравко Понош учествовао је на састанку Међународне саветодавне групе Регионалног центра за верификацију и контролу наоружања – RACVIAC, 5. и 6. октобра, у Хрватској, у Ракићу код Загребa.

Генерал Понош је председавао том састанку, јер Србија иначе председава раду Међународне саветодавне групе током 2006. године. У раду Регионалног центра учествовало је 20 земаља, да поменемо само Немачку, Француску, Велику Британију и Русију, с тим што још седам земаља има статус посматрача, а међу њима су и САД и Канада.

Теме састанка су контрола наоружања, мере изградње поверења у области безбедности и конверзија система одбране, што укључује и преобуку вишка персонала, конверзију база и реструктурисање војне индустрије.

Наша земља учествује у раду Регионалног центра за верификацију и контролу наоружања од његовог оснивања 2002. године и има сталног представника у седишту RACVIAC-а у Ракићу.

Претходни састанак Међународне саветодавне групе одржан је, први пут у Београду, у априлу ове године. Међународна саветодавна група је највише управљачко тело Регионалног центра. ■

РЕГИОНАЛНА КОНФЕРЕНЦИЈА ЦЕНТРА ЗА МИРОВНЕ ОПЕРАЦИЈЕ

У Центру за мировне операције 9. октобра одржана је друга регионална конференција центара за мировне операције. Окупила је представнике Албаније, Хрватске, Босне и Херцеговине и Србије. Разговорано је о могућностима сарадње и развијању заједничких пројеката везаних за мировне операције.

Према речима начелника Центра за мировне операције у БиХ бригадног генерала Хенинга Брехмана Ларсена, циљ конференције је ширење искуства скупљеног у мировним операцијама, како би се будућим учесницима олакшала припрема за следеће операције.

Учесници конференције посетили су полазнике међународног курса за војне посматраче, који се у Центру за мировне операције одржава први пут. С. Ђ. ■

НАЈБОЛ

У панчевачкој касарни "Растко Немањић", 29. септембра одржана је свечаност поводом формирања Специјалне бригаде Војске Србије и доделе војне заставе

Специјалну бригаду чине припадници 63. падобранске, 72. специјалне бригаде, део припадника противтерористичког одреда "Кобре" и 82. поморског центра. Председник Републике Србије Борис Тадић уручио је војну заставу команданту нове јединице пуковнику Илији Тодорову.

– Додела војничке заставе симболичан је чин. Застава окупља јединицу и симбол је части и традиције. Она ће са припадницима Бригаде бити у свим мисијама у којима ће учествовати. Потреба за јединицама као што је Специјална бригада израз је савременог безбедносног тренутка, који захтева брзе, добро обучене и опремљене снаге. Формирање такве јединице за неколико корака нас приближава циљу – потпуној професионализацији српске војске. У јавности је било говора да укидамо специјалне саставе. Управо супротно – формирањем Специјалне бригаде обједињене су наше специјалне јединице у нешто мањем саставу, и окупљен је најбољи копнени кадар Војске. Бригада је место где

ПРЕДАВАЊЕ МИНИСТРА

Прво предавање студентима 131. класе Војне академије одржао је 6. октобра министар одбране др Зоран Станковић. Часу који се традиционално организује сваке године на почетку школовања најмлађих академаца, присуствовали су старешине и начелник Академије генерал-мајор мр Видосав Ковачевић, и студенти старијих генерација официрске школе.

Министар Станковић је будућим старешинама Војске говорио о Систему одбране Републике Србије и правцима даљег развоја. Том приликом је изнео ставове о политици одбране и пројекцији српске војске до 2015. године. Истакао је захтев да држава у будућно-

Снимко Д. БАНДА

ће се стварати нови српски војник, професионалац по способности, али и по угледу и месту које заузима у друштву. Међутим, није само потребно изабрати најбоље људе – јединица мора имати приоритет и у обуци и у опремању. За то ћу се лично побринути – обећао је председник Тадић, обраћајући се окупљеним припадницима новоформиране јединице. Он је потом истакао и значај стратешких докумената у области одбране које држава треба да усвоји.

Поред председника Тадића, свечаности су присуствовали министар одбране Зоран Станковић, заступник начелника Генералштаба Војске Србије генерал-мајор Здравко Понош, чланови војнодипломатског кора у Београду, делегација Националне гарде Охаја, те представници локалне заједнице.

На крају свечаности демонстрирана је оспособљеност припадника Специјалне бригаде за наменске задатке. ■

С. ЂОКИЋ

ОДБРАНЕ СТУДЕНТИМА ВА

сти дефинише и усвоји стратешке документе за несметано функционисање одбрамбеног система. Присутне студенте и старешине министар је информисао и о проблемима који оптерећују свакодневне задатке Министарства и Војске Србије, наглашавајући неповољан положај и стандард запослених и бројне афере из прошлости.

На крају предавања првој генерацији студената Војске Србије, која ће после завршетка Академије, уз војне, добити и дипломе појединих цивилних факултета, министар је пожелео успех током школовања. ■

В. ПОЧУЧ

УКРАТКО

ДЕЛЕГАЦИЈА МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ У ПОСЕТИ БИХ

Делегација Министарства одбране Републике Србије, коју је предводио помоћник министра за људске ресурсе др Зоран Јефтић, посетила је крајем септембра МО Босне и Херцеговине. Српска делегација сусрела се са замеником министра одбране те земље Енесом Бећирбашићем, начелником Заједничког штаба ОС БиХ генерал-пуковником Сафетом Пошићем и помоћником министра одбране за међународну сарадњу Зораном Шајиновићем.

Том приликом вођени су разговори о унапређењу билатералне војне сарадње, посебно у области војног школства, у области припреме и учења припадника оружаних снага у мировним операцијама, преквалификацији старешина БиХ у оквиру пројекта Присма у Србији, те о узајамним посетама делегација ради размене искустава функционисања појединих делова министарстава одбране двеју земаља. (С. Ђ.) ■

ГОДИШЊИЦА МАГАЗИНА "ОДБРАНА"

Прва годишњица изложба магазина "Одбрана" свечано је обележена у Централном дому Војске Србије. Том приликом јавности је представљена нова организациона структура Новинског центра "Одбрана".

Поздрављајући бројне госте, сараднике и пријатеље, потпуковник Славољуб Марковић, главни и одговорни уредник "Одбране", истакао је да је мисија Центра да читаоцима штампаног и електронског издања магазина и посетиоцима Интер-

нет презентација Министарства одбране и Војске Србије пружи потпуне и поуздане информације о систему одбране Републике Србије.

На свечаности је саопштено да је магазин "Одбрана" примљен у чланство Европског удружења војних новинара (EMPA – European Military Press Association), на конгресу који је од 4. до 7. октобра одржан у Бриселу. Следеће године EMPA ће обележити тридесет година постојања и рада, а циљ организације је размена професионалног искуства и информисање о актуелним догађајима у евроатлантским безбедносним структурама. ■

ПУТ КОЈИМ СЕ РЕЂЕ ИДЕ

Ако сам на почетку моје каријере министра одбране био принуђен да са неким војним делегацијама разговарам у стојећем ставу у неком предворју, а сада са тим истим људима разговарам за истим столом, то онда значи да смо нешто урадили. Да смо начинили онај важан корак напред ка повратку наше земље у међународне оквире. Мислим да је све то било вредно борбе.

Годину дана у раду једног министра, поготово када је то тако важно министарство као што је Министарство одбране, свакако је добар повод за разговор. Посебно када се има у виду да је тај човек из професија лекара ушао у политику, а знајући при том какви су га све проблеми чекали и шта је све затекао прихватајући ту више него одговорну дужност. Искуство др Зорана Станковића у додиру и судару са политиком, све што је за годину дана урађено на акутним питањима државе и војске, његове дилеме, велике борбе и исто тако велики али и мали помаци на том путу су ту пред вама. У разговору који је искрен, јер се са господином Станковићем једино тако и може разговарати, дотакли смо питања рада Министарства у одсуству неопходних нормативних оквира, сналажење у ходу, инсистирање на системским а не појединачним решењима, међународну војну сарадњу која је неминовност, и још многе друге усуде са којима се вредно борити.

Који су, по вашој оцени, најзначајнији резултати и достигнућа Министарства одбране у протеклих годину дана?

– Свако истицање постигнутих резултата истовремено крије опасност да хвалим себе или своје сараднике. Јавност је у прилици да прати све што смо урадили за годину дана и процени наша достигнућа. Министарство сам прихватио у изузетно тешком тренутку који су обележиле афере везане за набавку војне опреме, сателит... Смртна страдања на Топчидеру нису била разјашњена. У међувремену смо предузели све што смо могли да сузбијемо незаконите радње и да постојеће афере каналишемо у судске оквире – тамо где им је и место. Љути ме што се и данас чује понеки глас који помиње да ми нисмо разрешили афере. Та замена теза

се повремено појављује у нашој јавности. Мислим да је сваком ко иоле познаје систем функционисања државе јасно да се кривица установљава у органима правосуђа и тужилаштва.

Прозивка Министарства одбране на ту тему је више него необична. Мени лично је веома важно што у тих протеклих годину дана Министарство одбране и Војску нису потресале неке нове, сличне афере. Свако и најмање незаконито поступање смо открили, врло отворено и оштро санкционисали, а одређен број људи удаљен је са дужности и против њих су поднете кривичне пријаве. Када ће се и како те кривичне пријаве решити, то је у надлежности Војног одељења Окружног суда. Поштовали смо законитост и транспарентност у свим областима надлежности Министарства, а на свим нивоима руковођења и управљања захтевана је максимална одговорност. Верујем да је све то допринело стварању боље слике о Војсци и Министарству у јавности.

Чињеница је и да ми нисмо имали основна стратегијска документа којим би се регулисале реформе у Војсци. Зато је и сачињен *Стратегијски преглед одбране*, основни документ за пројектовање суштинске реформе Министарства одбране и Војске Србије до 2010. године, а истовремено смо одредили правце, циљеве и начин да се све зацртано и спроведе. Приликом његове израде постигнут је потпуни консензус унутар система, што је јако важно.

Према *Стратегијском прегледу одбране* расформиран је Новосадски корпус, чиме је напуштен модел корпусне организације Војске и формирана је Прва бригада Копнене војске по модуларном принципу организовања, где су батаљони самосталне јединице способне за самостално извршавање задатака. Недавно смо представили и Специјалну бригаду, а предстоји нам расформирање Оперативних снага и преформирање Копнених снага у Копнену војску чиме ће Војска Србије имати два вида.

У међувремену је престала да постоји и државна заједница Србија и Црна Гора.

– За мене је изузетно значајно што је приликом референдума у Црној Гори и распада државне заједнице Војска била веома конструктивна и одговорна. Успела је да све спроведе без икаквих сукоба и афера који би је поново означили као агресивну силу, која се у свим нашим разлазима понашала деструктивно. Као што и сами знате, у више наврата су неки неодговорни политичари покушали да увуку Војску у тај негативан референдумски процес. Међутим, ми смо успели да на време спречимо све оне ствари које би компромитовале Војску и довеле је у позицију неког новог сукоба. Имајући у виду распад Југославије који је започео деведесетих, и за који сви знамо како се одвијао, верујем да је начин на који смо се разишли са Црном Гором и наш велики успех.

Морам да нагласим да су помаци у решавању појединих проблема система одбране постигнути захваљујући подршци Владе Србије и њених појединих министарстава. Са Владом Србије формиране су три радне групе са главним циљем да се заједнички пронађу најбоља решења за најосетљивија питања, као што су финансирање, продаја вишка војне имовине и решавање стамбених проблема припадника Војске. Очекујемо да се реше и нека друга, дуго година нерешена питања. Важно је напоменути и да су за ових годину дана повећани лични доходи и пензије у Војсци за 34,2 процента. То је видан квалитативни скок јер су у претходном периоду та повећања била знатно мања, што је припаднике Војске и Министарства довело у веома тежак материјални и социјални положај. Све је то урађено у сарадњи са Владом Републике Србије.

У ситуацији када немамо *Закон о војној имовини* успели смо да поставимо модел који одређује како да продамо вишак војне имовине, неопходан за реформу Војске и решавање тешког материјалног стања њених припадника. Предлагали смо још у децембру да се усвоји *Закон о имовини*. Црна Гора није била заинтересована, а без постојања тог закона ми нисмо могли да продамо то што нам не треба. Тек по распаду државне заједнице створена је могућност да вишкови војне имовине у Србији буду продати. Током тог процеса дешавало се да се у јавности говори о томе како Војска распродаје своју имовину, а да ми при том нисмо продали ниједан објекат.

Неки објекти, попут ВТИ-а или Бањичког виса, предати су још

раније, без надокнаде, одређеним државним структурама. Сада смо постигли договор са Владом Србије да се војна имовина продаје преко Дирекције за имовину Србије а да је Пореска управа Србије процењује. Када је сама продаја у питању ми немамо неки посебан удео у томе, мада смо тражили да и наши људи буду присутни у комисијама, да прате продају и стављају примедбе на све што нам не одговара. Средства која се на тај начин обезбеђују припадају Министарству одбране и ми их користимо за стамбени фонд, опремање инфраструктурне мреже и слично. Прва средства која су из тог процеса стигла регистрована су на жиро-рачун Министарства и у наредном периоду биће искоришћена.

О ком објекту је реч?

– У Пожеги је продат један наш објекат за око осам милиона динара, и то је та прва транша која је плаћена. У оквиру Министарства формирали смо тим, тражили смо да и Влада Србије прикључи своје представнике како бисмо заједно и потпуно јавно руководили тим средствима, и уз то избегли неке замке које су постојале у претходним периодима.

Говорећи о достигнућима Ви већ јасно наводите потешкоће и проблеме на које сте наишли. Које посебно издвајате? Дали је то управо недостатак законске, нормативне регулативе, што је велика сметња и у неким другим делатностима?

– Оно ко нема то искуство вероватно је немогуће да схвати колико је тешко када треба да донесете одлуку, а при том не можете да је заснујете на неком правном акту. Као што и сами знате, ми смо били савезна институција, а неки савезни закони су у директној колизији са републичким законодавством. Ми смо радили у таквим околностима. Нико не може да схвати како се послује када имамо државну заједницу, а једна од чланица, која тежи да из ње изађе, није уопште заинтересована за функционисање институције као што је Војска. При том се користи свака могућност да се не донесе законска регулатива која омогућава функционисање Војске.

Поменуо сам *Закон о имовини*, ту су и *Закон о Војсци*, *Стратегија националне безбедности* – све то није донето зато што није постојало интересовање да се ти документи усвоје у Скупштини државне заједнице. Законска регулатива је највећи проблем са којим смо се у раду сусретали, а други, подједнако значајан је материјална ситуација. Наш дуг је у време када сам дошао у Министарство био пет милијарди и седамсто милиона динара, да бисмо ових дана дуговања свели на милијарду и осамсто милиона. Близу четири милијарде дуга успели смо да вратимо, што је веома значајно, јер су нам велика средства одлазила на плаћање камата. Уз све то треба имати у виду да око 75 процената буџетских средстава одлази на плате и пензије. Уз враћање дуга, требало је обезбедити и нормално функционисање Војске. Све то јасно показује колико нам је било тешко. Наравно, знали смо шта нас чека када смо се упустили у све то. Из лошег материјалног стања Војске изведен је и лош материјални положај њених припадника. Ми сваког дана добијамо писма у којима нас наши људи питају зашто не ускладимо пензије, када ће се повећати плате. Морам да кажем да је 2004. године тадашњи министар одбране донео *Уредбу* која је против закона, иако је на то упозорен. Том *уредбом* створене су две групе пензионера, које пензије примају по различитом обрачуна. Разлике у пензијама људи са истим чином су и по неколико хиљада динара. Стално покушавамо да то решимо, и сада већ назиремо крај проблема. Међутим, сви од мене очекују да донесем сличну наредбу.

А да бисмо разрешили тај проблем треба нам око шест милијарди динара да изједначимо неправилно постављене разлике. Ево већ годину дана радимо на томе, покушавајући да разлику разрешимо као јавни дуг, јер немамо одакле да обезбедимо потребна средства. Оно што ме у читавом том случају посебно погађа јесу писма на ту тему неких пуковника или генерала који су јуче отишли у пензију, и који су мање или више учествовали у доношењу таквих одлука.

Шта је са афером Сателит?

– Она је одређена као државна тајна. У оквирима Владе Србије разрешавају се сви спорни детаљи везани за тај случај. Мини-

старство одбране било је веома ефикасно у прикупљању свих чињеница везаних за тај уговор, ми смо све то проследили до Савета министара. Показало се да су неке наше тврдње биле тачне, а сада чекамо да надлежни органи кажу своје. Видећемо шта ће из тога проистећи.

Докле се стигло у изради стратешких докумената за реформу система одбране? Кључни документ у том смислу је Стратегија националне безбедности. Да ли ће ова ситуација око доношења новог устава и избора који ће уследити одложити доношење тог документа?

– У сваком случају доћи ће до одлагања доношења тог документа и читавог сета закона који регулишу рад Војске. За нас је стварно отежавајуће то што није донет Закон о министарствима, нису изабрани министри у Скупштини, а то даје за право многим да нас називају свакојаким именима. У оваквој ситуацији човек једноставно не зна шта да уради. Да ли би требало да кажем: *Ево, сада ћемо распустити војску док не донесете Закон о министарствима и док не изаберете министра? Или: чекаћемо и нећемо ништа радити, док се ствари не регулишу.* Међутим, ми имамо велике и важне обавезе и морамо бити одговорни према држави и народу. Настојимо да функционишемо као да све то постоји. Онда појачаним ангажманом решавамо текуће проблеме.

Да ли постоје неки проблеми у комуникацији са Владом, с обзиром на ту ситуацију?

– Не могу да кажем да у тој релацији постоје проблеми. Ми имамо пуно разумевање Владе Србије, Скупштине, председника Републике. Видело се то и недавно током промоције наших официра. Било је јасно да смо јединствени, да је Војска под цивилном контролом и да нема никаквих исказања. Али смо све то ми градили коректним и пословним односом, међусобном сарадњом и договорима. Наша безбедносна ситуација је стабилна, а удео Војске у свему томе је највећи могући.

Како ће бити дефинисана улога Војске у новом Уставу Србије? Колико се она мења у односу на претходна решења?

– И ту је било неких проблема. Када смо предложили да стручњаци из Војске учествују у писању Устава, наравно, мислећи само на онај део који се на њу односи, поново је било непотребних негативних реакција у јавности. У претходном Уставу имали смо прилично лоша решења када је Војска у питању. Сада су наши стручњаци дали своје предлоге људима који су израђивали нацрт новог Устава Републике Србије.

Према члану 139, Војска Србије брани земљу од оружаног угрожавања споља и извршава друге мисије и задатке, у складу са Уставом, законом и принципима међународног права који регулишу употребу силе.

Председник Републике, према члану 112, а у складу са законом, командује Војском и поставља, унапређује и разрешава официре Војске Србије. О употреби Војске Србије ван граница Републике Србије, на основу члана 140, одлучује Народна скупштина Републике Србије.

Такође, наглашено је да је Војска Србије под демократском и цивилном контролом. Сва остала питања везана за Војску, према нацрту новог Устава, биће регулисана Законом о Војсци.

На реафирмацију поверења грађана у Војску и Министарство одбране у великој мери утицала је отвореност према медијима и јавности у целини. Да ли је то пут да Војска у потпуности поврати свој углед?

– Ви знате да сам као начелник ВМА био веома оштар у јавности, жесток у одговорима и да сам у сваком тренутку реаговао, што би се рекло, на прву лопту. Сада реагујем прилично другачије. Због тога се дешава да чујем како сам се променио. Међутим, морам вам признати да сам у међувремену схватио да постоје и бољи начини да се човек избори за оно у шта верује. Научио сам да будући начини да се човек избори за оно у шта верује. Научио сам да бу-

Да би неко у јавности говорио о војсци, он мора о тој институцији да поседује и неко знање. Нажалост, врло често се дешава да се Војска критикује без аргумената и без икаквих предзнања о начину на који она функционише, како се њоме командује, каква је њена употреба у ванредним ситуацијама, какве су надлежности војног кабинета председника Републике... често се третирање Војске у јавности своди само на афере из прошлости, паушалне оцене и нагађања.

Ви знате да сам као начелник ВМА био веома оштар у јавности, жесток у одговорима и да сам у сваком тренутку реаговао, што би се рекло, на прву лопту. Сада реагујем прилично другачије. Због тога се дешава да чујем како сам се променио. Међутим, морам вам признати да сам у међувремену схватио да постоје и бољи начини да се човек избори за оно у шта верује. Научио сам да будем смиреностији, одмеренији у изјавама, али никако и мање ефикасан. Напротив.

Оном ко нема то искуство вероватно је немогуће да схвати колико је тешко када треба да донесете неку одлуку, а при том не можете да је заснујете на неком правном акту.

Важно је пронаћи системска решења, не појединачна, да бисмо могли да радимо онако како треба.

дем смирености, одмеренији у изјавама, али никако и мање ефикасан. Напротив. Проблеми са којима сам се за ових годину дана сусретао захтевали су изузетну ефикасност. За то време ми смо прекинули неке негативне путање новца у Војсци, све је то у јавности пропраћено врло јасним саопштењима, кривци су прослеђени тужилаштву, а све је то позитивно утицало и на смањење нашег дуга.

Наравно да желимо да повратимо углед Војске и мислим да смо донекле успели у томе. Једноставно, од самог почетка желели смо да рад овог министарства буде максимално транспарентан због извесног наслеђа из прошлости, које није било најсјајније. Знали смо да је то једини начин да се мало по мало поверење јавности врати и, заиста никада, уколико реално нисам био спречен, нисам одбио интервјуе, гостовања, разговоре. Проблем не постаје мањи уколико се прикрива а то и јесте било главно опредељење. Међутим, да би неко у јавности говорио о војсци, он мора о тој институцији да поседује и нека знања. Нажалост, врло често се дешава да се Војска критикује без аргумената и без икаквих предзнања о начину на који она функционише, како се њоме командује, каква је њена употреба у ванредним ситуацијама, какве су надлежности војног кабинета председника Републике... Често се третирање Војске у јавности своди само на афере из прошлости, паушалне оцене и нагађања.

Да ли сте задовољни оним што је постигнуто на плану међународне војне сарадње? Колико је Србија данас ближе приступању Програму Партнерство за мир него што је била пре годину дана?

– Крајем септембра били смо у Тирани на састанку министара југоисточне Европе, у својству посматрача. Имали смо разговоре и са министром Рамсфелдом. Читава наша активност усмерена је тако да као институција покажемо зрелост и одговорност, да што пре будемо примљени у Партнерство за мир, имајући у виду све предности које такав статус нуди. Чињеница је да смо сад још ближи том циљу. Да ли ћемо на заседању у Риги бити примљени, под којим условима и како, видећемо ускоро.

Постоји значајна иницијатива једног броја земаља да, упркос постојећим ограничењима, ипак будемо примљени у Партнерство. Било је веома важно прихватити учешће у мировним мисијама под окриљем Уједињених нација. У том правцу смо водили дуготрајне и садржајне разговоре са Норвешком, да у оквиру њиховог контингента наши лекари крену у мировне мисије. Када смо све довели скоро до краја, морали смо да чекамо на одлуку Скупштине Србије, која није заседала. Тако да је све стало. Надам се да ће у неком наредном периоду сазрети свест о томе да је то наша потреба. Наш медицински тим требало је да отпутује у Авганистан, уз материјалну надокнаду која није занемарљива, пружајући својеврстан доказ да је ова земља спремна да изврши обавезе које проистичу из Повеље Уједињених нација.

У оквиру белгијског контингента, требало је да три наша официра учествују на заштити аеродрома у Кабулу. Поново је било проблема. Неопходно је схватити да само у сарадњи са свим структурама међународне заједнице ми можемо да идемо напред. Само три земље Европе нису чланице Партнерства за мир: Босна и Херцеговина, Црна Гора и ми. Не видим ниједан разлог зашто не бисмо ка томе тежили. Не видим ни зашто не бисмо учествовали у мировним мисијама. Неке јесу ризичне, али је то део природе посла професионалног војника.

Ако вам кажем да у овом тренутку имамо око 1.200 људи који су се добровољно јавили за учешће у мировним мисијама, онда сам вам рекао и каква је став људи у униформи о том питању. Зато су сви ти душебрижници, који нити разумеју суштину војске, нити схватају нашу реалност – само кочничари на путу ка нечем што је неминовно.

Број остварених активности из области међународне војне сарадње већи је за 27 одсто у односу на претходну годину, што јесте показатељ напретка.

Као један од приоритетних задатака дефинисано је закључење међународних уговора, којима се формализује сарадња између земаља на билатералном нивоу. Од посебног значаја је потписивање *Споразума о сузбијању оружја за масовно уништење – WMD* (потписан 5. априла 2006) и *Споразума о статусу снага – SOFA* (потписан 7. септембра 2006).

Имајући у виду значај билатералних односа и даље сарадње са САД, у процедури усаглашавања су *Споразум о безбедносној сарадњи – SCA* и *Споразум о набавкама и узајамним услугама – ACSA*. Та сарадња нам је веома битна, као и сарадња са земаљама у ближем и даљем окружењу, јер смо прилично дуго били изван међународних токова. Размена искустава нам је више него драгоцен.

У јавности се стиче утисак да је међународна војна сарадња углавном окренута према земаљама запада. Какви су ти односи са Кином, Русијом...

– Када је реч о Кини, војну сарадњу започели смо слањем два наша лекара пластична хирурга у ту земљу на усавршавање. Сваким даном активности у домену међународне војне сарадње су све јаче и садржајније, огледају се и у размени експертских група. Што се Русије тиче, отворени смо за сваку врсту сарадње. Очекујемо да се ускоро потпише споразум о билатералној војној сарадњи како бисмо додатно побољшали наше међусобне активности. Велики део наше технике је руске производње, тако да су такви односи неопходни. Ускоро ће у оквиру *Националног инвестиционог плана* уследити ремонт наших ваздухоплова.

Годину дана сте у политици. Да ли Вам недостаје струка?

– У сваком случају. Повремено се човек запита где је, шта и зашто ради, и то је природно. Као што знате и сами, ја сам отишао у пензију под специфичним околностима. У наредних осам месеци

За мене је изузетно значајно то што је приликом референдума у Црној Гори и распада државне заједнице Војска била веома конструктивна и одговорна. Имајући у виду распад Југославије који је започео деведесетих, и за који сви знамо како се одвијао, верујем да је начин на који смо се разишли са Црном Гором и наш велики успех.

Неопходно је схватити да само у сарадњи са свим структурама међународне заједнице ми можемо да идемо напред. Само три земље Европе нису чланице Партнерства за мир: Босна и Херцеговина, Црна Гора и ми. Не видим ниједан разлог зашто не бисмо ка томе тежили.

Нисам веровао да понеки људи у политици користе толике количине лажи да поткрепе своје ставове. Да је оптуживање неистомишљеника истим таквим лажима, уобичајена категорија, чак правило игре.

Не видим ни зашто не бисмо учествовали у мировним мисијама. Неке јесу ризичне, али је то део природе посла професионалног војника. Ако вам кажем да у овом тренутку имамо око 1.200 људи који су се добровољно јавили за учешће у мировним мисијама, онда сам вам рекао и какав је став људи у униформи о том питању.

имао сам око 470 вештачења. То је било време када сам био мيران. Кретао сам се у својој области. На овом послу на којем сам, проблеми су сваком дану све већи и све шири. Али сваки проблем који моји сарадници и ја успемо да решимо, доноси ми и врло важну и вредну сатисфакцију – да све што радим има смисла. Сав тај рад ми не оставља пуно времена да се бавим струком, чак ни да мислим о њој.

Борба је прилично одредила Вашу каријеру. Шта је то за шта се још вреди борити?

– Када човек погледа шта је све урађено у неком претходном периоду и како људи то брзо забораве – Ваше питање има посебан значај. Али, шта је то што остаје иза човека? Резултати или пораз. Уколико смо успели да бар мало, а ја мислим да јесмо, побољшамо слику о Војсци у народу – онда је борба имала смисла. Ако смо успели да спроведемо у дело бројне активности после којих су остали резултати – онда смо направили помак. Ако сам на почетку моје каријере министра одбране био принуђен да са неким војним делегацијама разговарам у стојећем ставу у неком предворју, а сада са тим истим људима разговарам за истим столом, то онда значи да смо нешто урадили. Да смо начинили онај важан корак напред ка повратку наше земље у међународне оквире. Ми се крећемо степеницу по степеницу, али у сваком тренутку можемо конкретно да кажемо шта смо урадили. Мислим да је све то било вредно борбе.

Крећући се тако степеницу по степеницу ка чему смо се упутили?

– Ка неком нашем бољитку. Ка стању које ће онима који дођу после нас омогућити да неупоредиво брже и лакше роде. Тек по усвајању ребаланса буџета, створене су претпоставке да се бар делимично побољша стандард припадника Министарства и Војске повећањем плата за 20 одсто. Приступили смо изради реално могућег Програма стамбеног збрињавања којим би се обезбедило знатно брже решавање овог питања. Важно је пронаћи системска решења, не појединачна, да бисмо могли да радимо онако како треба.

Колико ће најављени избори успорити реформске процесе у Војсци Србије?

– Министарство одбране је у овом тренутку у залету. Тај залет се односи на решавање многих важних питања, ту су мировне мисије, доношење законске регулативе, усвајање стратешких докумената... Чињеница је да ће нам најављени избори успорити активности. Међутим, за нас је веома важно доношење Устава. Када крене предизборна кампања, многе наше активности ће се зауставити, али ћемо зато радити на свим пословима које смо започели, на реформи, и то нећемо прекидати. Наставићемо са формирањем организацијско-мобилизацијских састава онако како смо то дефинисали Министарским упутством за 2006. годину. Правимо Министарско упутство за 2007. и крећемо се ка томе. Свако стајање и задржавање би било лоше по нас.

Да ли постоји нешто о политици што сте за ових годину дана научили а да при том нисте знали када сте прихватили овај посао.

– Много тога сам научио. Нисам веровао да понеки људи у политици користе толике количине лажи да поткрепе своје ставове. Да је оптуживање неистомишљеника истим таквим лажима, уобичајена категорија, чак правило игре. Та количина неистине која се износи, без аргумената, и то у највећем законодавном телу – у Скупштини, заиста је несхватљива. И зашто уосталом, уколико неко има доказа о нечијим незаконитим радњама не поднесе лепо кривичну пријаву, а не да крене у неаргументоване обрачуне за говорницима. Уколико ме неко оптужи за, по мени једно од најтежих кривичних дела, издају земље, а при том каже како ће то доказати тада и тада, поставља се питање зашто не реагује тужилаштво. Ето, заиста нисам веровао да људи могу тако да се понашају. Све те и такве више не коментаришем, не гледам и не читам. Једноставно ме то уопште не занима. Сенека је давно рекао: *кад год сам ратовао са ђубретом, увек сам морао да се перем, па био победник или побеђен.*

Драгана МАРКОВИЋ
Славољуб М. МАРКОВИЋ
Снимио Радован ПОПОВИЋ

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

ПЕЧУРКЕ НА ЖАРУ

Закорачили смо у још једну нуклеарну кризу. Можда четврту у историји, али свакако не и последњу у овом веку. А он ће бити веома дугачак за све који се налазе на клацкалицы између експанзије и катаклизме. Ни једно, ни друго више се не може контролисати.

Гледали смо пре неколико дана горљивог спикера севернокорејске државне телевизије. Баш се унео у посао саопштавања много важне ствари. А то је да ће његова држава свакако испробати нуклеарно оружје. Док је говорио то што је имао, као да се свађао са гледаоцима.

Али човек се уопште није шалио. У прошли понедељак рано ујутро, по нашем времену, Драги Вођа, Ким Џонг Ил, наредио је да пукне. Па нека се чеше кога сврби.

И тако смо лепо закорачили у још једну нуклеарну кризу. Можда четврту у историји, али свакако не и последњу у овом веку. А он ће бити веома дугачак за све који се налазе на клацкалицы између експанзије и катаклизме. Ни једно ни друго више се не може контролисати.

Хирошима и Нагасаки су незаборавне урбане жртве Другог светског рата. Тај први (ваљда и последњи) експеримент над живим градовима. За само неколико секунди буквално је испарило неколико десетина хиљада људи. Јапан је потписао капитулацију под притиском свеопштег ужаса.

Већ 1962. у кризи око Кубе претили су један друге Никита Сергејевич Хрушчов и Џон Фицџералд Кенеди. Извиђачки амерички авион U-2, снимео је на Кастровом острву совјетске ракетне базе. Исти такав обориће Руси над једном сибирском тајгом две године доцније, са висине од 21.000 метара. Аероплан је возио пилот Френсис Гари Пауерс, па преживео свој знаменити пад. Замењен је за важног руског шпијуна Абела, усред хладног рата.

Но, у кризи око Кубе замало да крену стратешки бомбардери, па затим глобалне и орбиталне ракете са атомским и хидрогенским бомбама. Ове друге са неупоредивом снагом и најразорнијим фузионим пуњењем.

Експерти за живот и смрт рачунали су колико пута може бити уништен свет ако би све пукло. Три и по пута, рекли су за ондашње човечанство, које је шездесетих бројало нешто више од три и по милијарде душа.

Никита Хрушчов је претио и галамио у асамблеји Уједињених нација, изуо своју јефтину ципелу, и лупао по говорници. Мало естраде, мало љутње, мало фолклора. Али ипак је повукао ракете са Кубе. Или их бар мало сакрио, да се не виде из U-2. Најмлађи председник у америчкој историји, Џон Кенеди, буквално је у својој 45. години оседео од таквога Никите. Ко и не би, ипак је Хрушчов своје најбоље године провео поред Јосифа Џугашвилија, у сенци његових бркова. И преживео!

Касније су потписивани споразуми о лимитирању моћи. У Бечу су 1978. дугим пољупцем честитали један друге Џими Картер и Леонид Иљич Брежњев. Хладни рат је био при крају, али окончан је тек када

се по новим балтичким и кавкаским државама разишао Совјетски Савез, највећа империја икада.

Ратови новог доба вођени су класичним средствима, која су са своје стране била све разорнија. Али појавиле су се нове нуклеарне силе. Поред Британије и Француске, своје атомске петарде направили су Индија, Пакистан, Израел и још неке државе, све с намером да превентивно смире опасне комшије.

Израел заиста има незгодно окружење. Са свих страна комшиљук прети брисањем јеврејске државе са лица земље. Народ који је једва преживео национални холокауст осетљив је на претње нестанком. Иран не одустаје од свог нуклеарног програма, који је у практичном смислу антисемитски. Разрешење те кризе, ако дипломатија устукне пред фисијом, могло би да буде екстремно драматично.

Пре три године постојала је отворена могућност нуклеарног сукоба Индије и Пакистана. Обе стране су претиле најјачим оружјем, али су се некако уздржале. Ипак, да ли је могуће да некоме попуцају нерви, па да притисне црвено дугме? Па шта буде, то му је.

Могуће је, наравно. Могуће је да за коју годину терористичке групе скалупе направу "мале снаге" од два-три килотона. Отприлике, једна шестина силе која је убила Хирошиму.

Корејско острво је подељено давних педесетих. Граница је тамо докле је својом цокулом ступио амерички генерал Даглас Макартур. Испод тога је Јужна Кореја. Северно је "земља срећних људи", чију су историју правиле култне вође, отац Ким Ил Сунг, Велики Вођа, и његов син, Ким Џонг Ил, Драги Вођа. То су им титуле љубави, које су добили од захвалног народа.

Шта се све догађа на северу, нико поуздано не зна. На све стране споменици и бисте Великог Вође, отисци стопала у злату тамо где је ходао. Северна Кореја има више од милион војника, армију за коју се даје све што постоји. Дакле, у тежној самоизолатији житељима те државе мора да је много тешко.

Јужни сусед, који је предмет искрене братске мржње, изазива завист због материјалног раја. Југ је, ипак, некако помагао ускраћеној браћи на северу, али Драги Вођа не мари за излазак из самоће. Напротив. Коначно је ту атомска бомба, симбол снаге и пркоса, који ће надоместити све што недостаје.

У новој нуклеарној кризи, различитој од свега у тој области, никоме не може бити лако. Север има своје таоце на југу и прети њима и америчкој војној посади, која је тамо прилично бројна. Дипломатија је скоро беспомоћна, јер свако тера по своме.

Америка, наравно, има планове за насилну пацификацију и "превентивне ударе", али је ризик огроман. Ако би после тога било икакве могућности да Пјонг Јанг хитне своју направу тамо где се намерава, он ће је бацити. Па докле добацаи. ■

Аутор је коментатор листа "Политика"

ДЕФИНИСАЊЕ ОРУЖАНИХ СНАГА
У НОВОМ УСТАВУ

МОДЕРНА РЕШЕЊА ЗА ВОЈСКУ СРБИЈЕ

Усвајање највишег правног акта Србије, само је први корак у измени конституционалног и институционалног аранжмана оружаних снага Србије. Нацрти потребних закона и доктринарних докумената су завршени и на потезу је Скупштина Србије.

Устав Србије је и након распада СФРЈ наставио да се примењује, као што је и држава коју је уређивао продужила своје постојање, прво у оквиру федерације, а затим и заједнице са Црном Гором – Савезне Републике Југославије и државне заједнице Србија и Црна Гора. Војска Србије у том правном интеррегнуму функционише према одредбама Уставне повеље СЦГ, јер је по Београдском споразуму предвиђено да је правни наследник те бивше државе Србија.

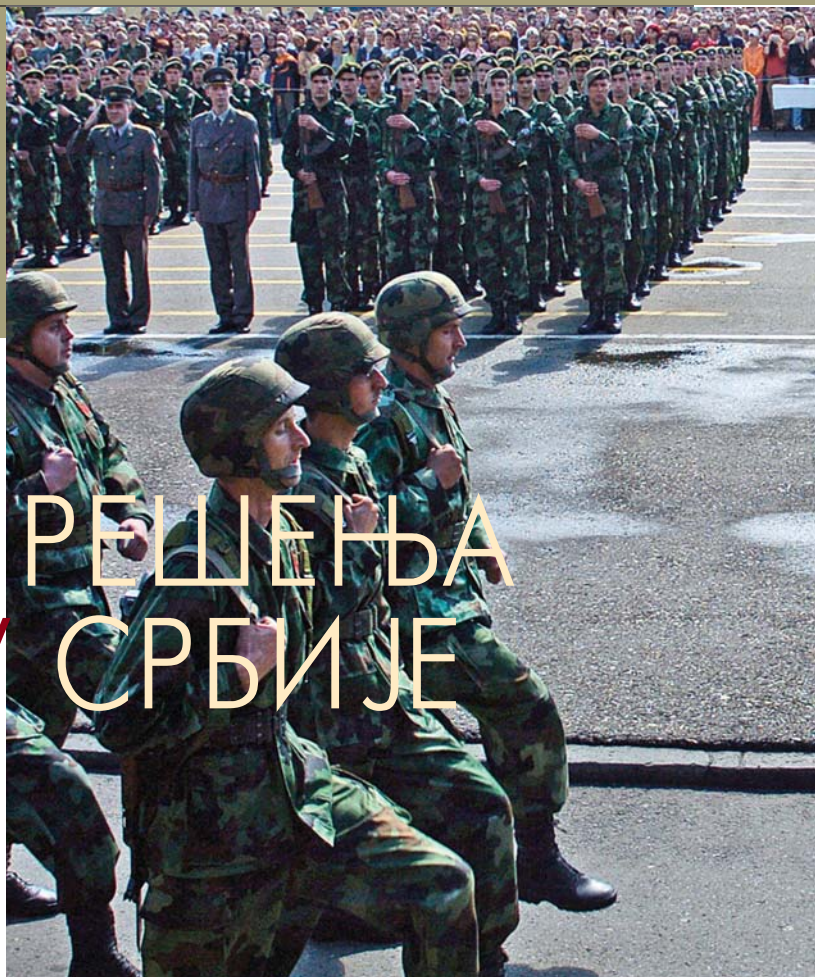
Нови Устав Србије, који грађани тек треба да прихвате на референдуму 28. и 29. октобра, први пут после Првог светског рата дефинисаће и уредити позицију Војске Србије. У члановима 139, 140 и 141. дефинишу се надлежност, употреба Војске Србије ван граница и контрола над Војском.

Према тим одредбама Војска Србије брани земљу од оружаног угрожавања споља и извршава друге мисије и задатке, у складу са Уставом и принципима међународног права који регулишу употребу силе. Устав налаже да Војска буде под демократском и цивилном контролом, а ван граница Србије може се ангажовати само по одлуци Скупштине Србије.

Народна скупштина Србије одлучује о рату и миру и проглашава ратно и ванредно стање. Она надзире рад служби безбедности и усваја *Стратегију одбране*. Кад Народна скупштина није у могућности да се састане, одлуку о проглашењу ратног стања доносе заједно председник Републике, председник Скупштине и председник Владе.

■ ПОТРЕБНИ КВАЛИТЕТНИ ЗАКони

Саговорници *Одбране* углавном су задовољни уставним одредбама које се односе на систем одбране и Војску Србије, али наводе и неке мањкавости. Свакако су и те мањкавости могле да буду избегнуте, али због динамике којом је у Скупштини Србије усвојен највиши правни акт, о њему није било опсежније јавне расправе, што је и даље један од највећих недостатака.

Војни аналитичар Александар Радић каже да се у свим земљама данас војске дефинишу на сличан начин. Реч је о уобичајеним универзалним демократским одредбама. Што се тиче питања Војске, каже Радић, принципијелно се не могу поредити Устав Србије из 1990. и нови устав, јер "новим уставом Србија постаје суверена држава са свим елементима државности и својом војском". Према Уставу из 1990. Србија није имала своју војску, јер је била једна од федералних јединица.

– Лично бих више волео да је војска у Уставу дефинисана као српска војска. Сада када су сви на Балкану дефинисали своје националне идентитете, ми још имамо неку дистанцу према томе – каже Радић и помиње Словеначку и Хрватску војску.

Нови устав прописује и да "председник Републике, у складу са законом, командује Војском и поставља, унапређује и разрешава офицере Војске Србије".

Решење да републички председник буде врховни командант оружаних снага је, како објашњава Радић, уобичајено у Европи, иако у многим државама постоје одређене разлике у надлежностима врховног команданта. Стога, сматра наш саговорник, после усвајања Устава треба што пре донети ваљан закон о одбрани и о Војсци, али и нову војну доктрину како би се јасно дефинисала улога и позиција оружаних снага у друштву. Радић је подсетио да је Војска имала велике штете због недефинисаног статуса, у којем се налазила за време трогодишње државне заједнице Србија и Црна Гора. Веома је лоше, оценио је, што *Стратегијски преглед одбране*, који је један од темељних докумената из области безбедности, још није прошао скупштинску процедуру.

Доцент Факултета безбедности Зоран Драгишић каже да нови устав преузима све добре ствари које су биле у Уставној повељи СЦГ и у том погледу представља сасвим модеран највиши правни акт. У њему се, рекао је наш саговорник, положај Војске одређује на модеран начин и у складу са највишим европским стандардима.

Снимак: П. БАНДА

РЕСТРИКТИВНЕ ОДРЕДБЕ О ПРИГОВОРУ САВЕСТИ

Устав Републике Србије у одељку о људским и мањинским правима и слободама доноси једну новину која се односи на Војску – право на приговор савести. Чланом 45. гарантовано је да лице није дужно да, противно својој вери или убеђењима, испуњава војну или другу обавезу која укључује употребу оружја. Лице које се позове на приговор савести може бити позвано да испуни војну обавезу без обавезе да носи оружје, у складу са законом.

Петар Милићевић, координатор београдске канцеларије Европског бироа за приговор савести, каже да је добро што се одредба о приговору савести нашла у Уставу.

– То је добро јер Устав не може да буде суспендован. Сада нам ни у време ратног стања нико не може одузети то право. С друге стране, било би много боље да је уместо формулације “да испуни војну обавезу без обавезе да носи оружје”, било употребљено “алтернативна или цивилна служба”. Ово одређење у Уставу практично значи да се војна обавеза може испунити без ношења оружја, али у војним јединицама и у униформи. У том случају право на приговор савести не би било у потпуности испоштовано – упозорава Милићевић.

И Зоран Драгишић сматра да је усвојени Устав озбиљно ограничио право на приговор савести. Он сматра да би организације које се баве људским правима указале на ту мањкавост да је било прилике да се поведе јавна расправа.

– Служба без оружја служи се у војним јединицама, јер у цивилним институцијама није ни предвиђено ношење оружја. Требало је само рећи да се онај ко се позове на приговор савести упућује на цивилну службу. Овако је остало двосмислено – каже Драгишић.

– Искључује се свака могућност употребе Војске у унутрашњим кретањима. Из Устава су избачене раније одреднице да се Војска стара о обезбеђењу уставног поретка, али тога није било ни у Уставној повељи. По мом суду, Устав сада ствара услове да се Војска конституише на један модеран начин и да њен положај у друштву буде онакав какав би требало да буде – примећује Драгишић.

■ ТЕРИТОРИЈАЛНА ЦЕЛОВИТОСТ

Према његовим речима добро је то што се у Уставу нашла одредба да Војска може да учествује у међународним мировним операцијама само по одобрењу Скупштине, “јер се на експлицитан начин одређује на који начин се Војска може употребити изван граница земље”.

Одредница да је Војска под демократском и цивилном контролом има уставни значај и то је једно од решења преузетих из Уставне повеље СЦГ.

Устав не садржи одреднице које би се односиле на Савет за националну безбедност, те је, према Драгишићевим речима, илузорно да се он уопште формира.

– Волео бих да постоји то тело, али сам против тога да се оно формира било којим актом нижим од Устава. Ако би постојао мимо Устава, то би била озбиљна мањкавост. Сматрам да би наш систем националне безбедности био много потпунији са тим телом и мислим да би на тај начин, одлуке које се доносе у области националне безбедности имале много већи ауторитет – оценио је Драгишић.

Чланом 97. Устава Република Србија, између осталог, уређује се и обезбеђују сувереност, независност, територијалну целовитост и безбедност Републике Србије, њен међународни положај и односи са другим државама и међународним организацијама. Уређују се, такође, одбрана и безбедност Републике Србије и њених грађана, те мере у случају ванредног стања.

Пошто је у преамбули Устава наведено да је Косово и Метохија саставни део Србије, намећу се питања: *Шта ако међународни фактор одлучи да Косово добије условну независност!? Да ли би то значило да ће Србија у оквиру својих уставних овлашћења ангажовати Војску да заштити територијалну целовитост?*

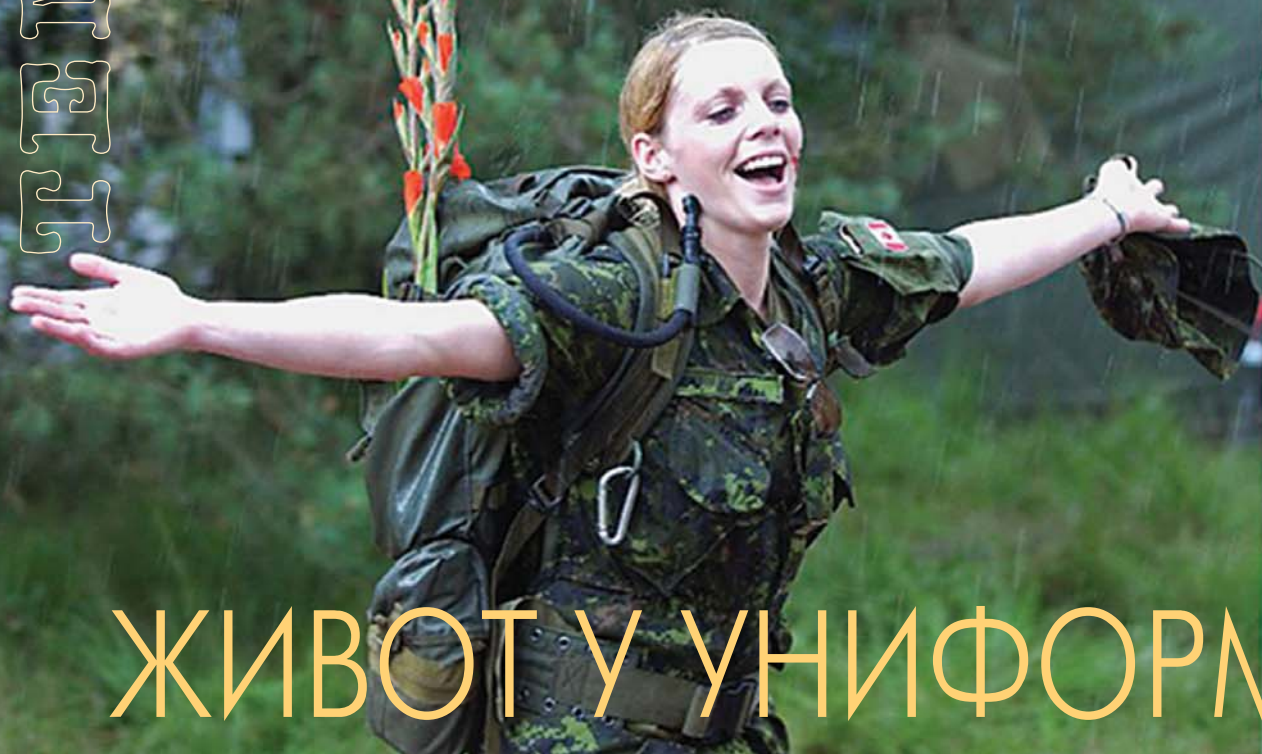
Драгишић каже да Војска штити земљу од спољне агресије. Та агресија је усмерена углавном на угрожавање територијалне целовитости. Према његовим речима, важно је да Војска не може штитити уставни поредак.

– Могле би наше снаге бити ангажоване, али не верујем да би се ико одлучио на авантуру да употреби Војску ради заштите Косова. Не можете да урадите нешто чиме бисте уништили ову државу. Бомбардовање 1999. бисмо памтили као ватромет у том случају. Сигурно је да бисмо наишли на врло жесток одговор међународне заједнице. Сваком ко доноси политичке одлуке у Србији је то јасно. Због тога мислим да страх да бисмо се могли због тога увући у некакав рат просто није примерен – убеђен је Драгишић.

Да би Војска Србија ушла у један заокружен и потпун нормативни аранжман, осим уопштеног уставног “темеља” требало би што пре усвојити нове и модерне законе о Војсци, одбрани и службама безбедности. За операционализацију одређених уставних одредби свакако су потребни и закон о цивилној служби, али и закон о демократској цивилној контроли Војске. Осим тога и доношења кључних доктринарних докумената не треба заборавити да Министарство одбране, до доношења закона о министарствима, још није формално у саставу Владе Србије.

Усвајање највишег правног акта Србије, у том смислу, само је први корак у измени конституционалног и институционалног аранжмана оружаних снага Србије. Нацрти потребних закона и доктринарних докумената су завршени и на потезу је Скупштина Србије. Будући да се после уставног референдума очекују парламентарни избори, нормативно уређење позиције Војске сачекаће посланике у новом саставу Народне скупштине. ■

Ратко ФЕМИЋ

ЖИВОТ У УНИФОРМИ

Укључивање жена у војни образовни систем биће први корак према потпуном укључењу њихових знања и стручности у оружане снаге Србије. Шта се све налази на том путу и како на најбољи начин стићи до циља разматрано је на међународној конференцији која је недавно одржана у Београду.

У складу са опредељењем наше земље за приступање евроатлантским безбедносним интеграцијама, а самим тим и за достизање стандарда и вредности које те интеграције подразумевају, и у складу са *Стратегијским прегледом одбране и Министарским упутством за 2006. годину*, најављено је интензивирање процеса који ће омогућити стварање услова за значајније учешће жена у структури професионалних припадника Војске. Ангажовање жена у Војсци заслужује посебну пажњу не само зато што заостајемо за праксом развијених земаља већ и са становишта истинске равноправности полова.

Као својеврсна припрема за све што предстоји и што треба да се уради у земљи и Војсци Србије како би се omasовила служба жена у професионалној војсци, организована је међународна конференција "Жене у војсци". Поред учесника из Министарства одбране и Генералштаба Војске Србије, у расправи одржаној у Централном дому Војске Србије учествовали су и представници владиних и невладиних организација, београдских факултета и оружаних снага Русије, Велике Британије, Словеније, Француске, Румуније, Мађарске, Бугарске.

Конференцију су отворили шеф мисије Оебса у нашој земљи амбасадор Ханс Ола Урстад и државни секретар Министарства одбране Звонко Обрадовић. Присутне је на почетку поздравила и помоћница министра одбране за политику одбране Снежана Самарцић-Марковић, која је истакла да се нада да ће конференција скренути пажњу јавности на активности које ће у вези са тим да се предузимају. "Намера нам је да разменом мишљења дођемо до решења која ће омогућити женама, и мушкарцима, да се, радећи у условима комплементарности, узajамно обogaћују својим радом", рекла је госпођа Марковић.

■ ПРВА КЛАСА 2011.

Док се традиционална улога жене у војсци у прошлости сводила на моралну подршку, неговање и пружање прве помоћи рањенима, данас, када се питање безбедности не односи само на опасности од ратних сукоба и војних дејстава, већ оно обухвата и поштовање људских права, смањење сиромаштва, борбу против свих видова насиља и дискриминације, мењају се и стереотипна мишљења о њеној улози у друштву. То потврђује и све већи број же-

на у војсци. Тако се у појединим страним армијама налази од 10 до 15 посто жена професионалних војника (у Мађарској 17,56 посто, Летонији 16,2, док је најмањи проценат у италијанској – 1,6 и пољској војсци – 0,52). У савременим армијама жене обављају различите дужности, од оних једноставних до најзахтевнијих. Оне су подобраници, пилоти, морнари и војни специјалци различитих профила. У Бугарској војсци, у којој је на снази *Закон о заштити од дискриминације*, жене данас обављају дужности пилота хеликоптера и начелника штаба батаљона.

У Војсци Србије број жена професионалних војних лица је симболичан – 0,81 посто и од тога је осам официра, 30 подофицира и 107 војника по уговору. Сасвим друга прича је међу цивилним лицима, где је 39 посто жена.

Да би се променило такво стање у Војсци Србије, један од задатака конференције “Жене у војсци” био је да се одговори на питање како доћи до решења која ће унапредити досадашњу праксу и довести до прихватљивог модела школовања жена на Војној академији. Програм Конференције обухватио је широк круг питања која су сврстана у три тематске целине: *Место и улога жене у војсци; Искуства у ангажовању жена у савременим армијама и Перспективе ангажовања жена у Војсци Србије*, а одговори на та питања могли би да одреде даље кораке у самом процесу. Како у оквиру Радног стола 3, Групе за реформу Србија–Нато, постоји подгрупа која се бави школовањем жена у војсци, расправа је дала и велики допринос раду подгрупе на чијем челу се налази др Јованка Шарановић. Подгрупа се у раду руководи оним што је наведено у *Стратегијском прегледу одбране Републике Србије* као кључном документу планирања одбране, где је наведена одређеност да се, у складу са одредбама Конвенције о поштовању људских права и равноправности полова и искуствима држава чланица Натоа и Програма Партнерство за мир, интензивира процес стварања услова за значајније учешће жена у структури професионалних припадника Војске. У складу с тим, а на основу спроведених анализа, у на-

редном периоду биће усвојена одговарајућа законска регулатива која ће то омогућити (*Нацрт закона о Војсци Србије*).

Када је реч о женама будућим официрима, предвиђено је да њихово школовање започне у Војној академији школске 2007/2008. године, да би прва класа била промовисана 2011. године.

■ ЗАКОНСКА РЕШЕЊА

Уставом Републике Србије, чланом 13, прописано је да су грађани једнаки у правима и дужностима и да имају једнаку заштиту пред државним и другим органима, без обзира на расу, пол, рођење, језик, националну припадност, вероисповест, политичко или друго уверење, образовање, социјално порекло, имовно стање или које лично својство, док је чланом 35, између осталог, предвиђено да свако има право на рад и слободан избор занимања и запослења. Према важећем *Закону о Војсци Југославије*, али и *Нацрту закона о Војсци Србије*, жена као професионални припадник Војске нема другачији статус у односу на мушкарце, у смислу да остварује већа или мања права или има веће или мање обавезе. Једина разлика, када је о женама професионалним војницима реч, односи се на посебна права да остваре материнство, а то су право на породилско одсуство, скраћено радно време и друга права у вези са негом детета.

РЕЗОЛУЦИЈА САВЕТА БЕЗБЕДНОСТИ УН 1325

Резолуција Савета безбедности 1325 из 2000. године реafirмише важност улоге жена у спречавању и решавању конфликта и у изградњи мира. Њоме се инсистира на повећаној представљености жена на свим нивоима доношења одлука, у националним, регионалним и међународним институцијама и наглашена је важност пуног и равноправног учешћа жена и присуство у свим активностима за одржање и унапређење мира и безбедности.

Резолуција посебно наглашава улогу жене у областима превенције конфликта, конфликтима и периоду после конфликта, грађењу и очувању мира. Резолуцијом се позива на ширење улоге и доприноса жена у операцијама Уједињених нација, посебно у саставу војних посматрача, цивилне полиције, особља за заштиту људских права и хуманитарних организација.

Уводно излагање на конференцији Жене у војсци поднела је др Јованка Шарановић

И поред свега тога, одредбом члана 21. Закона о Војсци Југославије предвиђено је да за професионалног војника може бити примљено лице које је, уз испуњење осталих услова, одслужило војни рок или на други начин регулисало обавезу служења војног рока, док је чланом 283. истог закона предвиђено да жене не подлежу регрутної обавези, нити обавези служења војног рока, па мали број испуњава поменути услов за пријем у професионалну војну службу.

Како би се то променило, Нацрт закона о Војсци Србије за пријем у службу у својству професионалног војника не предвиђа тај услов, већ само да је кандидат завршио одговарајућу војну обуку. Тако за официра по уговору може бити примљено лице које је "стручно оспособљено за официра", а за подофицира по уговору лице које је "стручно оспособљено за подофицира". Стручно оспособљавање за официре обавља се у Војној академији, а за подофицире у центрима за обуку подофицира.

Аустрија

ПРЕ И ПОСЛЕ КОНФЛИКТА

Према неким подацима, статус жена у друштву повезан је са интензитетом конфликта, пошто се насилни конфликти чешће дешавају у земљама у којима су жене неодговарајуће представљене у јавним институцијама и службама, али уколико су и ангажоване у свим друштвеним аспектима за време трајања конфликта, по његовом окончању често нестају са политичке сцене.

Пуковник Руске армије Зарина Петровна Вашурина ЖЕНЕ МОГУ СВЕ ДА ПОДНЕСУ

Реците нам каква су искуства жена у Војсци у Русији. Од када она датирају?

– Жене у Руској армији имају огромно искуство, још од Кримског рата, када су учествовале у војним операцијама. Тада их је био око сто. У руско-пољском рату било је већ триста жена, углавном медицинских сестара и доктора, да би се у Првом светском рату у Руској армији нашло око 25.000 жена. Пет батаљона смрти сачињено је од знаменитих жена из Првог светског рата. У Другом светском рату учествовало је око милион Рускиња, професионалних војника, официра, подофицира и војника.

Данас у Руској армији има око 85.000 жена, а међу њима је 25.000 подофицира и око 60.000 војника редовног састава. Око 500 жена је на местима високих официра, мајора, потпуковника и пуковника. Пуковника је око двадесет, што је мало. Надам се да ће нас ускоро бити више у том чину.

Колико је важно за једну армију да има жене у свом саставу?

– Феминизација свих армија света сада добија велики значај. Мислим да без жена више ниједна армија не би опстала. Њихово учешће у било којој армији, наравно, и руској, веома је важан процес и на њему тек треба радити.

Реците нам нешто о вашем искуству у руској војсци.

– Потичем из војничке породице, у којој је у неколико генерација било једанаест официра и веома сам поносна што настављам ту традицију. У Војсци сам више од 32 године, завршила сам Војни институт и професионални сам официр. Уверена сам да сам свих тих година била потребна војсци, као што је она била потребна мени. Било ми је веома занимљиво у униформи, и осећала сам се корисном. Војска је моја друга породица. Срећна сам што могу да кажем да је ове године и мој син завршио Војну академију.

Да ли је у Русији међу младим женама популаран војни позив?

– Многе младе жене одлучују се за војну професију. Мислим да је то веома достојанствена професија, а бити војник је и здраво.

А да ли је то напорно за жену?

– Јесте, али је и занимљиво. Понекад је веома тешко, али су жене издржљиве и оне могу све да поднесу.

ЈНА 1982

Снимио Звонимир ПЕШИЋ

Немачка

Велика Британија

ДА ЛИ ПОСТОЈИ РАВНОПРАВНОСТ?

Око 70 посто најсиромашнијих људи на земаљској кугли су жене. Две трећине радних сати човечанства дају жене. Ипак, оне зарађују само једну десетину светског прихода, а поседују само један проценат светске имовине.

■ ИСТРАЖИВАЊА

Савремено наоружање све више захтева издиференциране способности и вештине у којима су жене понекад у предности. Резултати истраживања показују да жене имају другачији систем вредности и интересовања од мушкараца, емотивније су и способније у перцептивној дискриминацији и брзини, социјалној комуникацији. Такође, жене одликује стрпљење, педантност, интуитивност, што може да допринесе њиховом успеху на дужностима у центрима везе, на радарским системима, у односима с јавношћу, преводилаштву, здравству и војној психологији. С друге стране, женама најмање одговарају послови који захтевају висок степен физичког напрезања, послови који се обављају у свим временским и теренским условима, послови опасни по здравље, али и послови са високим степеном личне и командне одговорности.

Према резултатима истраживања спроведеним у Војсци Србије, мушкарци имају позитиван став према већем ангажовању жена у војсци, али сматрају да није реално да им све дужности буду доступне, као што ни жене нису уверене да би биле у стању да замене мушкарце на свим пословима у војсци и

према томе не очекују да у том погледу буду с њима у потпуности изједначене.

Подаци из Кадровске управе Генералштаба Војске Србије говоре о томе да се велики број девојака распитује о могућности похађања војних школа. Како би то једног дана било могуће, а на основу резултата спроведених истраживања, препоручује се да се не постављају ограничења за ангажовање жена на пословима у службама и неборбеним родовима, док би се ангажовање у борбеним редовима требало ограничити на обављање административних послова и послова из домена логистичке подршке. Занимљив је и податак који је произашао из једног мањег истраживања, према коме су жене које боље познају природу послова у нашим оружаним снагама мање заинтересоване за службу у војсци.

Све у свему, можда би за крај ове приче био адекватан део из Оебсових истраживања, у коме се покушава одговорити на питање због чега је потребна родна равноправност:

“Свет нема нове изворе материјалних добара. Нису пронађени ни нека нова енергија нити нови неисцрпни рудници. На друге планете се није отишло, нити ће се то скоро десити на начин који би омогућио експлоатацију њихових рудника нити енергетских богатстава. Једини нови извор напретка људског рода је сопствена, женска половина човечанства, чија су знања, лидерске способности, визионарство, радна енергија, уметничка, политичка и научна креативност до сада запостављани. То је огроман извор потенцијала и жене, ако им се пружи права друштвена шанса, могу да представљају снажан нови замајац у прогресу цивилизације.” ■

Сања САВИЋ
Снимио Звонко ПЕРГЕ

УКРАТКО

ПОСЕТА ДЕЛЕГАЦИЈЕ БУГАРСКЕ

Четворочлана експертска делегација Генералштаба Армије Републике Бугарске, коју је предводио пуковник Александар Александров, боравила од 3. до 6. октобра у радној посети Центру за мировне операције.

Циљ посете јесте размена искустава стечених током учешћа у мировним операцијама и Програму Партнерство за мир, разматрање актуелних реформских процеса у оружаним снагама две земље и могућности сарадње у обуци и учешћу у мултинационалним операцијама. ■

ДЕЛЕГАЦИЈА АБХО НЕМАЧКЕ
У КРУШЕВЦУ

Крајем септембра трочлана делегација оружаних снага Републике Немачке посетила је Центар за усавршавање кадрова АБХО у Крушевцу.

Током радне посете немачкој делегацији, коју је предводио потпуковник Франк Кампер, предочени су историја, намена, задаци, капацитети и могућности Центра, али и планови у оквиру пројекта Регионални центар АБХО. Посебно су разматрани аспекти и могући облици будуће сарадње и начини подршке пројекту Регионални центар АБХО.

Делегација ОС Немачке посетила је 246. бригаду АБХО, Радиолошко-хемијску лабораторију и АБХО вежбалиште Равњак. Гостима су представљени и капацитети фабрике за производњу АБХО заштитних средстава Корпорације "Трајал". ■

САРАДЊА СА ИНСТИТУТОМ "ВИНЧА"

Министарство одбране и Војска Србије отпочели су, у сарадњи са Институтом за нуклеарне науке "Винча", санацију земљишта контаминираним осиромашеним уранијумом на локацији Рељан у општини Прешево.

За потребе санације Војска Србије користи, без надокнаде, АБХО и инжењеријска средства и заштитну опрему. У де-контаминацији и обезбеђењу рејона учествују припадници Управе за цивилну заштиту Сектора за људске ресурсе Министарства, Генералштаба Војске Србије, али и припадници 246. бригаде АБХО Оперативних снага и 21. батаљона АБХО Копнених снага.

Санација земљишта контаминираним осиромашеним уранијумом на локацији Рељан јесте последња у низу санација у којима је учествовала Војска од 2002. године. Претходно су саниране локације Братоселце, Пљачковица и Боровац.

Радови на локацији Рељан одвијаће се до средине децембра, а затим ће бити настављени у априлу 2007. године, а како је планирано биће завршени у јуну следеће године. ■

ПОТВРДА ИНФОРМАТ

Прве међународно признате потврде информатичке писмености ECDL (European Computer Driving Licence) додељене су, на Војној академији, припадницима Министарства одбране и Генералштаба Војске Србије

Тиме је Војска Србије учинила још један корак на путу ка савременим светским токовима, који подразумевају, између осталог, и информатичку писменост припадника оружаних снага.

На тестирање за сертификат ECDL, које је обављено на Војној академији, изашла је половина предвиђених кандидата, а само једна трећина је положила, док је у поновљеном полагању пролазност била деведесет пет посто.

Како је приликом доделе сертификата нагласио помоћник министра одбране за људске ресурсе др Зоран Јефтић, Министарство одбране је међу првим министарствима у нашој земљи које је купило лиценцу за издавање Европских рачунарских дозвола, а као следећи корак планирају да другим министарствима понуде да њихови запослени у Војној академији полажу тест и стичу међународно признати сертификат ECDL.

– Данас је у току седница Великог већа Београдског универзитета, где треба да буде усвојена одлука о заједничким студијама Факултета безбедности и Војне академије. На основу тога ће сви младићи који су примљени на Војну академију, после завршетка, добијати две дипломе: болоњску диплому као менаџери безбедности и диплому официра Војске Србије – рекао је Јефтић.

Он је том приликом и ексклузивно најавио да ће Влада Србије из буџетских резерви издвојити средства за куповину двеста рачунара са намером да свака студентска соба на Војној академији за нешто више од месец дана буде опремљена рачунаром са колекцијом на Интернет. ■

С. САВИЋ

Снимко Д. БАНДА

У Центру за мировне операције КУРС ЗА ВОЈНЕ ПОСМАТРАЧЕ

Први међународни курс за војне посматраче УН – BALMOC II/06 започео је 2. октобра у Центру за мировне операције Генералштаба Војске Србије. Организован је уз помоћ Међународног центра за обуку оружаних снага Финске – FINCENT, у оквиру програма сарадње Координационог аранжмана нордијских земаља за операције подршке миру – NORDCAPS.

Свечаности поводом почетка курса присуствовали су заступник начелника Генералштаба српске војске генерал-мајор Здравко Понош, амбасадор Финске у Београду Ана-Маија Корпи, начелник Центра за мировне операција пуковник Петар Ђорнаков, затим шведски амбасадор Ларс-Геран Енгфелд, македонски амбасадор Виктор Димовски и шеф Канцеларије УН у Београду Џулијан Харстон.

После тронедељног оспособљавања, 12 старешина из Војске Србије и 14 официра из армија Албаније, Хрватске, Босне и Херцеговине, Македоније, Црне Горе и Финске, добиће сертификате за војног посматрача у мировним мисијама. На курсу ће предавати 13 инструктора из Норвешке, Шведске, Финске и Данске, стручњаци међународних организација и припадници Министарства одбране и Војске Србије. Полазници треба да овладају знањима и вештинама за основне дужности војних посматрача у мировним операцијама.

Директор Првог међународног курса за војне посматраче је фински пуковник Јуси Сарасело, а у Штабу су ангажовани наши потпуковници Јован Јовановић и Игор Шћепановић. Они су, наиме, већ завршили слична међународна оспособљавања и имају богато искуство из мировних операција у Источном Тимору и Либерiji.

Центар за мировне операције Војске Србије настојаће да прошири међународну и међуармијску сарадњу како би у будућности организовао курсеве УН и *Партнерства за мир* у области цивилно-војне сарадње, логистике, штабне и курсеве из међународног хуманитарног права. На тај начин би прерастао у регионални центар за обуку учесника мировних операција. ■

В. П.

САГЛЕДАВАЊЕ ПРВИХ РЕЗУЛТАТА ПРОГРАМА PELT

Почетком октобра на Војној академији одржан је састанак посвећен сагледавању резултата постигнутих у оквиру програма PELT

На састанку, који је окупио донаторе, водитеље програма и одговорна лица из Министарства одбране, требало је да изнађу одговоре на питање да ли су постигнути квартални циљеви и шта ће се остваривати у будућности, како би се пратило како се троши уложени новац.

Састанку су присуствовали помоћник министра одбране за људске ресурсе Зоран Јефтић, начелник Војне академија генерал-мајор Видосав Ковачевић, изасланик одбране Велике Британије пуковник Сајмон Ванделур, изасланик одбране Норвешке Терије Хаверстад, представник данске амбасаде у Београду Мартен Вилумсен, директор глобалног пројекта PELT Марк Кроси, начелник Дирекције PELT у Србији потпуковник Милан Тепшић, и други.

Подсећамо да је пројекат за учење енглеског језика PELT почео прошле године. Примљене донације од четири земље (Данске, Велике Британије, Норвешке и Холандије) омогућиле су да се установе одговарајући центри за учење енглеског језика на Војној академији и

оформе два тест тима за утврђивање нивоа познавања језика.

Током прве године постојања програма PELT направљени су велики помаци. У бројним гарнизонима широм земље почели су курсеви нивоа STANAG 1, завршен је први курс на ВА, усавршавају се способности предавача, обављено је прво STANAG тестирање, најављени су и курсеви на вишем нивоу... У будућности ће програм PELT бити отворен и за друге делове државних органа, односно за цивилни сектор. ■

С. Ђ.

БАШТИНИК ДЕ

Од првог октобра Институти ратне вештине и Војноисторијски институт постоје под новим називом - Институт за стратегијска истраживања.

Реамбициозно је и претенциозно да очекујемо да наш Институт за стратегијска истраживања буде носилац израде неких великих програма, посебно стратегије, али ћемо учествовати у радним групама као експерти. Циљ нашег постојања и рада јесте научна подршка стратешком одлучивању, а тежимо да, као институт Министарства одбране, у будућности постанемо институција од националног значаја. Мислим да нисмо још на том нивоу, тек смо на почетку и предстоје нам реорганизација, консолидација, довођење кадра – каже начелник те нове установе пуковник др Јан Марчек, научни сарадник.

Данас Институт има три одељења – за безбедносне анализе и безбедносне интеграције, за студије одбране и за војну историју (бивши Војноисторијски институт), и одсек општих послова. Установи је препотчињен и Војни архив, који има специфични статус – самостална је јединица потчињена директору Института, с тим што његово људство не улази у састав Института. У оквиру сваког одељења постоје два одсека, али се они укидају по новој формацији која ће ступити на снагу до краја године, тако да ће у тој установи остати да ради 32 људи.

■ ОПСТАЈУ ЗАПОЧЕТИ ПРОЈЕКТИ

– Морамо водити рачуна и о очувању статуса Института, јер да бисмо се код Министарства за науку акредитовали као научноистраживачка установа, по важећем закону треба да имамо најмање седам доктора наука с научним звањима. Још не испуњавамо те услове и тежимо да доведемо двоје-троје водећих истраживача. Тако да је 32 људи минимум и испод тога се не може.

Директор каже да, иако еволуирају у нову организацију, Институт неће гасити раније започете велике истраживачке задатке. У завршној фази су истраживачки пројекат "Сектор безбедности Републике Србије у супротстављању савременом тероризму", који води пуковник др Бранислав Ђорђевић, виши научни сарадник, и пројекат "Модел вредновања морала Војске Србије у савременим условима", који води пуковник др Јан Марчек. Одељење за војну историју ће наставити пројекат "Организација и формација српске војске у 19. и почетком 20. века" којим руководи др Славица Ратковић Костић и пројекат "Југославија у хладном рату" који води др Милан Терзић. Припрема се и реализација пројекта "Приступање Републике Србије евроатлантским безбедносним интеграцијама", а у плану је и пројекат који ће радити са Центром за цивилно-војне односе. Нови институт се представио јавности организацијом међународне конференције о женама у Војсци. Координатор тог задатка била је др Јованка Шарановић, научни сарадник.

– Ми смо буџетска установа Министарства одбране и у свом раду морамо имати одређене смернице које ћемо следити, али радићемо

Млади и амбициозни – капетан прве класе мр Дејан Вулетић, поручник Немања мр Мирослав Глишић (слева на десно)

и фундаментална истраживања која ће ићи корак даље како би сутра били добра основа за процесе који нам предстоје. Та фундаментална истраживања биће посебно заступљена у одељењу за војну историју, али ће се њима бавити и остала два. Планирано је да та одељења интензивно изучавају безбедносне изазове, ризике и претње на глобалном и регионалном нивоу, али и оне који се односе на унутрашњу безбедност. Такође, пратиће се и промене у стратегијама националне безбедности, стратегијама одбране земаља у окружењу, пре свега у региону, и наравно наша доктринарна документа, с тим да се нова знања додају постојећим.

Очито је да је Институт проширио делокруг рада и да неће више бити уско оријентисан на стратегију, оперативку, тактику и ратну вештину, јер управо због такве програмске оријентације није успео да се наметне као значајан фактор у прошлим временима.

– Желимо да будемо у току са многим стварима, да то радимо полако, стрпљиво и врло озбиљно, и настојимо да се наметнемо као значајан чинилац, а наши стручњаци као експерти у научном раду.

■ ОТВАРАЊЕ КА ДРУШТВУ И СВЕТУ

Право освежење у раду наступило када се Институт акредитије код Министарства науке и заштите животне средине као научноистраживачка установа, јер ће моћи да конкурише и за републичке истраживачке пројекте. У Институту претпостављају да ће тада стећи и одређена финансијска средства, па ће истраживачи имати и додатни мотив за бољи рад. Сада је у току процес еквиваленције њихових изборних звања – признавања у цивилству, и за акредитацију им предстоји да употпуне кадар.

Да би радили како су замислили недостаје им савремена компјутерска опрема и Интернет веза. Потребно је да успоставе и тешњу сарадњу са Народном библиотеком како би сваки истраживач имао

ВЕ УСТАНОВЕ

Милошевић, Татјана Штетин, поручник Далибор Денда и капетан прве класе

своју картицу помоћу које би могао да несметано користи базе података у Народној библиотеци. Без тога нема валидних истраживања.

Један од приоритета је да Институт освежи сарадњу са научним и стручним установама, најпре, са факултетима политичких наука, безбедности, организационих наука и филозофским, али и са другим, недржавним факултетима. Од института, приоритет су Институт друштвених наука и институти око Филозофског факултета, а и друге научне установе.

Врло важан сегмент је и међународна сарадња. До сада је Институт највише сарађивао са норвешким институтом ФФИ, јер су они активно учествовали у реформи војне научноистраживачке делатности и узajамно су се посећивали. Требало би да се интензивира сарадња са румунским Институтом за политичке студије одбране и војну историју и успостави сарадњу са руским и италијанским институтом за студије одбране.

Да би путовали по свету морају да се "наоружају" знањем страног језика. Сви ће истраживачи проћи проверу страног језика (Stanag 2) и компјутерских програмских пакета.

Болна тачка ове реорганизације јесте гашење Војноисторијског института, установе која постоји око 130 година. Директор Марчек каже да је интеграција била неминовна, али ће војноисторијска истраживања остати и даље значајан сегмент рада те нове установе, баш као што су остала и сва запослена лица.

■ ПЕТ МЛАДИХ НАДА

Будућност Института припада младима. Петоро их се већ истиче. То су капетани прве класе мр Мирослав Глишић и мр Дејан Вулетић, поручници Немања Милошевић и Далибор Денда и најмлађа Татјана Штетин.

Татјана Штетин је одавно желела да се бави научноистраживачким радом у Институту, јер се још у студентским круговима на психологији причало да су најквалитетнија методолошка одрађена и најинтересантнија истраживања управо из области војне психологије. Тако је она имала срећу да се нађе на том престижном извористу података. Од будућности очекује много, пре свега да се усавршава и улаже у своје знање, а од Института очекује да им омогући укључивање у различита истраживања, контакте са људима из иностранства, и могућност за магистарске студије. Поред знања енглеског језика (Stanag 3), Татјана усавршава француски.

Поручник Немања Милошевић био је војни стипендиста на Филозофском факултету – одсек историја. Сада је на последипломским студијама на Факултету политичких наука – смер међународни односи. Ускоро би требало да одбрани тему "Војнополитички односи САД и Југославије од 1945–1955", чиме би стекао звање магистра. Немања каже да је нов институт баштиник традиције два института, јер се нешто што је старо 130 година не може угасити. У нови Институт су војни историчари пренели разгранату међународну војну сарадњу са сличним институтом у Немачкој, Турској, Израелу, Грчкој, Италији, Чешкој, Мађарској ... Он је био идејни творац великог међународног скупа о Балканском пакту, на којем је учествовала већина представника поменутих земаља. Сада ради на издању зборника радова са тог скупа, као први секретар тог зборника. Немања такође говори енглески и француски.

Из Одељења за војну историју је и поручник Далибор Денда, такође војни стипендиста на Филозофском факултету. Данас је последипломац на Катедри за историју Југославије и припрема магистарски рад о војсци у Краљевини Југославији – као облику друштвене модернизације. Та тема је део истраживачког пројекта Војноисторијског института.

Далибор је прошле године завршио и дипломатску академију, а поред енглеског говори и руски језик. Нада се да ће се створити услови да часопис Војноисторијски гласник, који је поново тражен, па и на простору бивших република СФРЈ, уместо двоброја почне да излази два пута годишње. За то има довољно текстова и Далибор истиче да је само ове године њихово одељење имало двадесетак научних радова, а једна трећина је прихваћена за објављивање у иностраним стручним часописима.

Два талентована млада човека су и капетани прве класе мр Дејан Вулетић и мр Мирослав Глишић. Дејан је магистрирао на Војној академији, на Катедри војна стратегија, а тема му је била "Информационо ратовање у савременом сукобу". У Институт је дошао пре две године и сматра да му се испунила жеља да се бавим научноистраживачким радом. Као докторанд он је из доста широког магистарског рада за тезу изабрао сајбер-ратовање, односно сајбер-криминал. Тај облик угрожавања безбедности добијаће све више на значају како постајемо модерно информационо друштво. Планира да у наредном периоду заврши свој рад и унапреди знање из рачунарских мрежа.

Мирослав Глишић је магистрирао такође на Војној академији, и на истој катедри, али у области евроатлантских безбедносних интеграција. Из те области браниће и докторат на Војној академији, а поред тога је и последипломац на Факултету политичких наука, Смер међународни односи, где је пријавио рад "Приступање Републике Србије НАТОу", али с политичког аспекта. Он не би желео да се Институт претежно бави примењеним истраживањима, а да занемари фундаментална, јер су она важна за опстанак једне такве институције. У неким земљама такви институти настали су када су те земље одлучиле да приступе НАТОу и ЕУ (нпр. Словенија), а престали када је процес придруживања завршен.

У Институту данас ради десет младих људи, што би свака установа могла да пожели, али тај кадар треба и задржати. Наши саговорници сматрају да је то једино могуће ако им се обезбеде комфор напредовања и усавршавања. Сви се слажу да им предстоји борба за статус и углед установе у друштву, али и за бољи положај научноистраживачких радника у систему одбране. У суштини, сва њихова нова очекивања су, у ствари, стара. ■

Мира ШВЕДИЋ

125. САОБРАЋАЈНИ И АУТОМОБИЛСКИ НАСТАВНИ ЦЕНТАР

ТРАЈНА ПРЕВЕНТИВА

Обука возача је сложена зато што стицање знања и вештина за безбедно самостално управљање возилом у саобраћају на путу, зависи од квалитета практичне обуке. А управо квалитет практичне обуке и импресивни показатељи безбедности у процесу оспособљавања издвајају краљевачки центар од свих сличних институција у земљи.

Први аутомобил стигао је у Србију давног 3. априла 1903, а довезао га је поручник краљеве гарде Бошко Радуловић. Немачки стручњак је потом младог официра 45 дана обучавао у неком мањежу и учио га, како се то тада звало, шоферирању. Нема сумње да ти часови представљају самзачетак обуке возача у Србији, па самим тим и у њеној војсци. Централно место обуке возача у Војсци Србије данас је 125. Саобраћајни и аутомобилски наставни центар који је у пет деценија постојања мењао место (Ријека, Подгорица, Краљево), али никад сврху постојања и намену. Од септембра прошле године краљевачки центар је једини у Војсци Србије.

Централизацијом обуке обезбеђени су савремени дидактички и андрагошки принципи који обезбеђују потребна стручна знања и вештине у управљању и одржавању моторних возила студентима ВА и ученицима Средњих војних школа, припадницима мировних мисија и војницима возачима, саобраћајним полицајцима, руковооцима транспортне и претоварне механизације, куририма мотоциклистима и инструкторима.

Бројке понекад варају, али су у овом случају веома егзактне и позитивне. Оне кажу да су припадници Центра у протеклих 14 година прешли са својим моторним возилима више од 26 милиона километара и да су у том периоду обучили 39.472 возача "Ц" категорије, 4.494 возача мотоцикла, 1.448 руковооца претоварне механизације, 181 возача аутобуса и 76 припадника мировних мисија.

■ МАЧ И ШТИТ

Ниједан изум у историји људског рода није истовремено донео и велике користи и велике трагедије као што је то случај са аутомобилом. У свету годишње у саобраћају погине око 700.000 људи, док 12 милиона буде повређено. Наша земља од последица саобраћајних незгода губи годишње преко два одсто националног дохотка, при чему је смртност у саобраћајним незгодама већа од укупне смртности од, на пример, канцерозних и коронарних обољења. Посебно забрињава податак да код нас страда пет пута више људи, у односу на број моторних возила, него у другим земљама. Поменути чињенице упозоравају да се оспособљавању возача и у друштву и у Војсци мора посветити велика пажња. Једноставно, цене које плаћамо су огромне и у материјалном погледу и, поготово, у људским животима.

На самом почетку боравка у краљевачком саобраћајном и аутомобилском центру, наметнуло се важно и, чини се, оправдано питање. Зашто Војска Србије уопште обучава војнике за управљање моторним возилима ако им је држава већ

Слика: Звонко ПЕРГЕ

дала дозволе “Б” или “Ц” категорије? Према речима команданта 125. саобраћајног и аутомобилског центра пуковника мр Влатка Вуковића вишегодишња искуства и провере су показале да су возачке вештине и теоријска знања војника са “Ц” и “Е” категоријом скромна.

– У Војсци имамо конструкцијски сложена возила и системе којима извршавамо специфичне задатке – тврди пуковник Вуковић. – Ми не смемо да преуземо ризик и да управљање таквим возилима поверимо младићима чија знања нисмо проверили или верификовали.

Војска је специфична организација и по скупном превозу лица, то јест, по превозу група људи теретним моторним возилима. Јасно је да свака саобраћајна незгода у таквим околностима има још теже последице, што је разлог више да се разне врсте оспособљавања возача спроводе и у Војсци и на тај начин се смањује несигурно и небезбедно понашање на путу.

Оспособљавање кандидата за возаче војних моторних возила је основни, фронтални, правовремени, најјефтинији и најефикаснији фактор трајне превентиве или како пуковник Вуковић воли да нагласи: *Обука је нама и мач и штит*. А за квалитетну обуку краљевачки центар има све што је потребно, почев од високостручног и квалитетног кадра па до респективне материјалне базе. Није без значаја ни дуга традиција у оспособљавању возача о којој говори и чињеница да је сваки шести возач у Србији са дозволом “Ц” категорије обучен у 125. Саобраћајном и аутомобилском центру. Процес обуке је сложен зато што стицање знања и вештина за безбедно самостално управљање возилом у саобраћају на путу изрзито зависи од квалитета практичне обуке. А управо квалитет практичне обуке и импресивни показатељи безбедности у процесу оспособљавања издвајају краљевачки центар од сличних институција у земљи.

ДЕФАНЗИВНА ВОЖЊА

Млади људи долазе у Краљево са авантуристичким представама о вожњи. Стручњаци из Центра покушавају да уз теоријска знања и подизање возачких вештина утичу и на понашање возача. Наиме, дуго је у саобраћају владало начело потпуног поверења што је имало трагичне последице. Онда је наступио период са начелом ограниченог поверења, а сада је у Европи и свету прихваћено начело дефанзивне вожње.

– Ми на тој платформи спремамо возаче у Војсци – каже пуковник Влатко Вуковић. – Учимо их да се држе даље од опасности и да оставе простор како би могли да исправе и туђу грубу грешку.

Максиме по којима се препознаје дефанзивна вожња су врло једноставне и гласе: *Забрањено никад, обавезно увек а понекад ни оно што је дозвољено*.

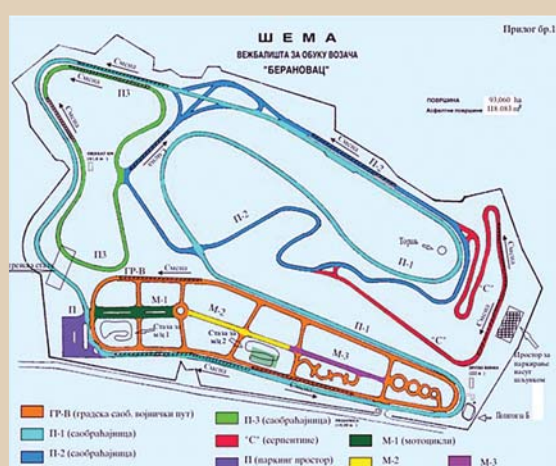
ТЕШКА СТАЗА

Ових дана, више од 700 младића оспособљава се за разне возачке дужности у кабинетима Касарне “Рибница” и на полигону “Берановац”. Највише њих полаже испит за “Ц” категорију, али има и оних који пролазе тешку обуку за саобраћајне војне полицајце. Реч је о једној од најризичнијих обука која се у мирнодопско време изводи са војничким саставом, пре свега због сложености обуке из управљања мотоциклом. Војни полицајци се оспособљавају за вршење задатака контроле и регулисања војног путног саобраћаја, при чему усвајају и принципе и начела која ће бити регулисана новим законским одредбама.

БЕРАНОВАЦ

Вежбалиште за обуку возача “Берановац” је капиталан објекат не само Војске Србије и државе. Оно има 930.613 метара квадратних површине, од тога 118.000 под асфалтом. Уређено је 15 километара асфалтних путева са градским саобраћајницама, серпентинама, просторима за паркирање, полукружно окретање, вожњу у теренским условима и свим детаљима који стварају услове за обуку возача, најприближнијим оним који се срећу у јавном саобраћају. Аутодром омогућава истовремену обуку на 150 моторних возила или пет наставних група са по 40 кандидата.

Од самог отварања 1974. године вежбалиште се користи и за одржавање аутомобилских трка. Последњих неколико година на њему су одржане мотоциклистичке, бициклистичке и картинг трке за шампионат државе, а повремено се и изводе испитивања за потребе фабрике аутомобила “Застава” из Крагујевца и фабрике гума “Трајал” из Крушевца. На тај начин полигон приходује знатна новчана средства.

ОПРЕЗНО СА МОТОЦИКЛИМА

Вожња мотоцикла је много опаснија од вожње аутомобила или теретног возила, како због ризика од пада и повређивања тако и због чињенице да је мотоцикл много мање заштићен. С друге стране, мотоцикл је атрактиван и код младих људи ствара осећај снаге и самопоуздања, али без свести о реалној опасности. Ту треба тражити само почетне узроке великих трагедија са мотоциклима у последње време. Други разлог је у недовољној обучености возача мотоцикла у Србији. За те категорије предвиђен је мали фонд часова, а во-

зачи обуку изводе на мотоциклима који ни приближно немају снагу и моћ као они којима касније управљају. Зато, мотоциклисти опрез! Брзина од 100 километара значи да, заправо, прелазите 27,7 метара у секунди и да за четири секунде прелетите цело фудбалско игралиште.

Веома важна је и обука руковоаца транспортне и претоварне механизације у систему интегралног транспорта, зато што, колико сутра, они треба да у складштима безбедно манипулишу ручним, електричним и дизел виљушкарима, тракастим транспортерима и дизалицама.

– Возачи поред обуке из управљања моторним возилима – говори начелник Штаба потпуковник Чедомир Дупор – усвајају и знања из правила безбедности саобраћаја на путевима, одржавања моторних возила, а пролазе, наравно, и општевојну обуку.

Полигон “Берановац” пружа, према речима начелника саобраћајне службе потпуковника Драгана Вељаноског, оптималне услове за извођење основне обуке и свих врста надоградњи.

– Добром организацијом, правилном координацијом расположивих капацитета за обуку и уз велико залагање инструктора и самих кандидата успешно се извршавају постављени захтеви – каже командир аутомобилске наставне чете поручник Иван Милетић.

Инструктори су делом војници на одслужењу војног рока са инструкторским курсом а делом професионални војници који у Центру раде више од десет година. Они су с временом акумулирали тако велика знања да знатно утичу на повећање квалитета и безбедности процеса обуке. Један од њих је и десетар по уговору Драган Стаменковић који је од 1995. године до данас учествовао у оспособљавању 45 генерација војника. Дневно на полигону проведе и по 12 сати, док паузу између партија војника користи за одмор. Возач који слуша, научи све – кратко и одсечно каже Драган.

На полигону “Берановац” све пршти од звука мотора, прашине и зноја. Са десетаром по уговору Бојаном Јоковићем из Матарушке бање крећемо на чувену теренску стазу. Ових дана слабо виђам децу – говори Бојан док пажљиво балансира преко дрвених балвана и улази у гљиб и шеварје мочварног земљишта. Стрма низбрдица и тренутни прелазак у јак успон не представљају за њега већи проблем, али се и на лицу тог искусног инструктора појаве боре када грдосију од камиона треба провести косим нагибом од 45 степени. Као да само спретне руке десетара не дају машини да скрене у амбис са десне стране. Зној ми избија по лицу, иако нема сунца на видуку. Питам се, како ли војници на одслужењу војног рока прођу кроз све ово, али тек тада сазнајем да

се они, ипак, не оспособљавају на теренској стази. Она је предвиђена само за искусне вукове и професионалце, док се војницима у току обуке прикаже занимљива показна вежба.

■ БУДУЋНОСТ ЦЕНТРА

Обука војника на одслужењу војног рока је, у овом тренутку, тежишни задатак припадника Центра, који заузима 90 посто њиховог укупног ангажовања. Извесно је да се у будућности тиме неће бавити, зато што војника неће ни бити. Где је онда будућност 125. Саобраћајног и аутомобилског центра?

– Центар се и данас бави обуком официра, подофицира, цивилних лица и војника по уговору – говори пуковник Влатко Вуковић – који пролазе надоградњу возачких вештина у виду дообуке, преобуке, кондиционирања и курсева брзе или ескортне вожње. Сигурно је да и у будућности неће нестати потреба за даљим усавршавањем припадника наше војске и учесника у мировним мисијама.

Наравно, форме обучавања биће другачије и помало неуобичајене. Код нас се, рецимо, мало зна о карактеристикама дефанзивне или економичне вожње. Економична вожња, на пример, значи да возач ФАП-а 2006 може, на истом путу и у истом периоду, уштедети и до 25 одсто горива, захваљујући начину управљања моторним возилом. На путу од 100 километара уштеде износе десет литара, што у укупном збиру даје, заиста, велику цифру.

Аутомобилски и саобраћајни центар има добре предиспозиције и за шире отварање према привредним организацијама, аутошколама и грађанима. У Србији се, једноставно, нико не бави појединим врстама оспособљавања возача, тако да Центар, већ сада, добија захтеве да обучава људе који раде, рецимо, на пословима транспортне и претоварне механизације у разним привредним субјектима. Нема сумње да је ова врста обуке једна од перспектива, зато што припадници тог састава могу гарантовати квалитет обучавања и верификовати обуку одговарајућим сертификатом.

Полигон “Берановац” неминовно наводи и на размисљања о оснивању клубова брзе вожње којих има свуда по свету. Они који су жељни те забаве, у таквим клубовима задовољавају своје афинитете по одређеним правилима и у безбедним условима, а не угрожавају људе на јавним путевима. Уосталом, зашто се Центар не би тржишно отворио и тако што ће постати велика и савремена ауто-школа. Кадрове, методологију рода, инфраструктуру и потребна средства има, само је ту област потребно административно уредити.

Будућност Центра зависиће и од старешина, војника и цивилних лица који у њему раде. Тихи рат на путевима трајаће док је и саобраћаја, тако да и краљевачки саобраћајци морају да се наоружају знањем, упорношћу и стрпљењем како би изборили своје место под сунцем. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ
Снимио Звонко ПЕРГЕ

ДЕДА МИЛОЈЕ

Војници и старешине 125. саобраћајног и аутомобилског центра гаје један посебан однос према моторним возилима. Љубав према свему што се креће на два, четири или више точкова, видљива је на сваком кораку и лако се запажа у ауто-парковима, радионицама, кабинетима и на полигонима. За илустрацију ових речи, добро ће послужити пример возила ТАМ 4500 Д које се на путевима нашло још давне 1952. године. Војници га из милоште зову “Деда Милоје”. Нико више не памти колико се генерација војника оспособило за вожњу рукујући командама тог камиона. Али и данас, војници са љубављу возе “Деда Милоја”, негују га и пазе као што та 54-годишња старина и заслужује.

НОВА БУДУЋНОСТ ЗАВОДА

Низом манифестација у Чачку је обележена 81. годишњица постојања и рада Техничког ремонтног завода. У последњих годину дана, како је констатовано, учињени су значајни радни и финансијски помаци

Свечаностима поводом обележавања годишњице Техничког ремонтног завода присуствовао је и министар одбране др Зоран Станковић са сарадницима. Обраћајући се присутнима, министар Станковић је нагласио да ће Завод трајати колико и Војска Србије и да представља незамењиву институцију за ремонт наоружања и војне опреме. Почетком године за потребе система одбране било је упошљено само 25 до 30 одсто капацитета, док је у другој по-

ловини године ангажовано око 65 одсто расположивих ресурса чачанских ремонтера, подвукао је Станковић.

Директор Техничког ремонтног завода пуковник Војислав Милинковић на свечаној академији поводом дана те установе, између осталог је рекао да је укључивање наше земље у евроатлантске интеграције права шанса да Завод одлучно заплви у мирнију будућност. Он је истакао да су стручњаци Завода кадри да освоје производњу нових средстава или резервних делова, односно да се укључе у ремонт нових генерација модерне технике. Основа за то су свакако стручњаци, производни погони и освојене технологије. Милинковић је обраћање гостима и пословним партнерима завршио констатацијом да нова будућност Завода управо почиње.

На Свечаној академији је приказан и документарни филм о почецима и развоју ТРЗ Чачак, а у уметничком програму учествовали су Репрезентативни оркестар Гарде и Плесна група „Луна“.

На техничком збору приређеном у кругу Завода представљени су модернизовани тенк М-84, универзално инжењеријско возило „муња“, развијено у Чачку у сарадњи са Војнотехничким институтом и хаубица 150 мм, којој су домет и ефикасност повећани за чак 50 одсто.

Престављене су и чињенице о изградњи котларнице, јер од бомбардовања Завод нема обезбеђено грејање, нити технолошку пару за обављање основне делатности. Министар Станковић је обећао да ће све учинити како би се проблем превазишао.

На интерној свечаности промовисана је и Монографија Завода, о чијем садржају је говорио проф. др Милић Ђекић, један од рецензата те књиге. ■

3. ПЕШИЋ

ОБЕЛЕЖЕН ДАН АРЈ ПВО

Свечаном обележавању Дана АРЈ ПВО у нишкој касарни „Мија Станимировић“ присуствовали су заменик начелника Управе за кадрове пуковник Миодраг Гордић, представник команде Ваздухопловства и ПВО пуковник Зоран Ђорђевић, представници органа локалне власти и СПЦ, те ђаци ОШ „Иво Андрић“.

Том приликом пуковник Зоран Ђорђевић говорио је гостима о току реформе система одбране, а организован је и тактичко-технички збор наоружања рода АРЈ ПВО. Припадници 230. самоходног ракетног пука ПВО положили су венце на спомен-плочу погинулих старешина и војници из свог састава. (З. М.) ■

УКРАТКО

>>> **ПОЧЕТАК РАДА ИНСТИТУТА ЗА СТРАТЕГИЈСКА ИСТРАЖИВАЊА** – Свечаност поводом почетка рада Института за стратегијска истраживања, одржана је 10. октобра. Пригодном скупу присуствовао је и министар одбране др Зоран Станковић са сарадницима.

О циљевима рада, кадровској попуњености и актуелним пројектима говорио је директор те нове установе пуковник др Јан Марчек. Он је истакао и значајну новину – од постојећа три одељења на челу два налазе се жене као начелници. То су др Јованка Шарановић и Славица Ратковић Костић.

Министарство одбране подржаће у даљем раду Институт, помоћи да се кадровски и технички опреми, а министар је пожелео да у будуће истраживачке пројекте уврсте и догађаје који су се код нас збили у протеклих 15 година. (М. Ш.) ■

>>> **ПРИЗНАЊА ЗА ОРГАНИЗОВАЊЕ ПРОМОЦИЈЕ ПОТПОРУЧНИКА** – На Војној академији одржан је пригодни скуп, на коме је начелник те установе генерал-мајор мр Видосав Ковачевић захвалио свима који су помогли у организовању свечане промоције нове генерације потпоручника ВС испред Дома Народне скупштине.

Међу онима који су том приликом добили захвалнице биле су бројне медијске куће, новинари и више организација. Уз њихову помоћ, промоцију је пратило више од четири милиона људи у Србији. (С. Ђ.) ■

>>> **ДАН 126. БРИГАДЕ ВОЈИН** – Дванаестог октобра на Бањици свечано је обележен дан 126. бригаде Ваздушног осматрања, јављања и навођења. Наиме, тог дана 1992. године завршено је формирање команде бригаде ВОЈИН, команди батаљона и основних јединица.

– 126. бр ВОЈИН наставља традицију сигналних јединица које су настале још далеке 1915. године. После Другог светског рата, у више наврата, јединица је опремана радарима и рачунарском техником западног и источног порекла. Задатак контроле ваздушног простора они извршавају 24 сата дневно, 365 дана у години, а у најтежим тренуцима за нашу земљу, 1999. године, нисмо штедели себе. Тим поводом бригади је додељен Орден народног хероја за заслуге у одбрани отаџбине. Прошле године извршене су значајне организацијско-формацијске промене, а у наредној нас очекују још значајнији помаци, који ће изменити изглед и начин рада јединице. Највероватније, 12. октобра Дан 126. бр ВОЈИН биће последњи пут обележен са овим називом и на овај начин, али то неће изменити спремност радаришта да изврше све постављене задатке који се пред њих поставе – рекао је на свечаности командант јединице пуковник Драгослав Стошић. (Д. К. М.) ■

ЦЕНТАР ЗА
УСАВРШАВАЊЕ КАДРА
АБХО У КРУШЕВЦУ

У П Р А В Љ А Њ Е К

Традиција едукације дуга 60 година, инфраструктура, опрема, искуство и стручност запослених представљају реалну основу да крушевачки центар до 2010. године прерасте у Регионални центар АБХО за простор југоисточне Европе.

Припадници АБХО су 28. септембра свечано обележили дан своје службе. Био је то повод да још једном разговарају о доприносу струке дефинисаним мисијама Војске, али и безбедности земље, посебно у условима када су све израженији различити облици НХБ опасности. Професионални припадници службе АБХО су, такође, потврдили опредељење да се у будућности ангажују у мировним и хуманитарним операцијама, да помогну цивилним властима и становништву приликом различитих еколошких, нуклеарних или хемијских акцидента. Зато Центар за усавршавање кадра АБХО из Крушевца има значајну улогу у обуци и школовању експерата у тој области, али и добре изгледе да у будућности прерасте у регионални АБХО центар.

■ ЈЕДИНСТВЕН СИСТЕМ

Савремени безбедносни изазови, ризици и претње убрзано се мултипликују, мењају форму и садржај, те попримају интернационална обележја. Последице по цивилни сектор су, у том смислу, све веће и теже. У таквим околностима и безбедност Републике Србије угрожавају тероризам и развој оружја за масовно уништавање, али и вештачки изазване катастрофе, промене животне средине или епидемије. За државу, Војску и службу АБХО посебно су значајне потенцијалне НХБ опасности – нуклеарни, хемијски и биолошки удеси, контаминација земљишта, ваздуха и воде, терористички напади НХБ оружјима на објекте хемијске индустрије, нуклеарна постројења, складишта или транспорт опасних материја. Такви проблеми захтевају организовано управља-

РИЗИКАМА

МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА

Трочлана делегација немачких оружаних снага, коју је предводио потпуковник Франко Кампер, обишла је Центар за усавршавање кадрова АБХО у Крушевцу. Том приликом немачки стручњаци сагледали су организацију Центра, али и разменили искуства о противнуклеарном, хемијском и биолошком обезбеђењу.

После демонстрације хемијских средстава за онеспособљавање на полигону "Равњак" и приказа средстава заштите, деконтаминације, дозиметрије, јонизујућих зрачења, те покретних лабораторија које се користе у Војсци Србије, са гостима се разговарало о сарадњи служби АБХО две војске. Договорене су заједничке вежбе на нивоу команди и батаљона, али и заједничко оспособљавање официра. Протеклих година потпуковник Иван Лазаревић, мајор Душан Миловановић и капетан прве класе Горан Еминовић завршили су обуку у АБХО центру у Сонтхофену.

Недавно је Центар за усавршавање кадрова обишла и бугарска војна делегација са командантом Копнених снага Бугарске армије генерал-мајором Иваном Добревим.

ШЕСТ ДЕЦЕНИЈА

Поводом 60 година постојања институције за образовање и васпитање кадра АБХО, Центар за усавршавање организовао је свечану академију у Народном позоришту у Крушевцу. Скупу су присуствовали представници војних и цивилних структура, али и пензионисани припадници тог састава.

КУРСЕВИ И СЕМИНАРИ

У Крушевцу су недавно одржани међународни симпозијум "Хемија и животна средина" и тренинг-курс "Превенција хемијских акцидената". Најављено је да су међународне институције Центру за усавршавање кадра АБХО повериле организацију напредних базичних курсева, али и специјалистичких семинара за рад са токсичним хемикалијама у лабораторији и на полигону.

ње и ангажовање свих капацитета државе. Наша реалност је, нажалост, неповољна. На републичком нивоу није уређен систем управљања ризицима од НХБ угрожавања, што може довести до тешких последица у случају стварних опасности.

Поменуте чињенице, али и искуства осталих земаља указују на потребу да се и служба АБХО Војске Србије организује, оспособљава и опрема у јединственом систему државе, односно интегрисаном систему заштите, како би спречила и умањила ризике од НХБ опасности. Несумњиво су састави и јединице АБХО за то спремни, али конкретна решења зависе од одлука надлежних републичких институција.

■ БУДУЋА ОРГАНИЗАЦИЈА

– У претходном периоду смо пројектовали и дефинисали ново место и улогу Центра, сходно процењеним изазовима, ризицима и претњама безбедности, те дефинисаним мисијама и задацима Војске. Смештајни, кабинетски, лабораторијски, инфраструктурни, социјални и полигонски капацитети Центра АБХО у Крушевцу представљају значајне развојне потенцијале, али и ваљану основу да се укључимо у оспособљавање осталих структура државе у тој области. Надлежнима у Министарству одбране и Генералштабу Војске предложили смо неколико пројеката за формирање регионалног центра до 2010. године, који би у будућности школовао стручњаке, изводио оперативне и доктринарне задатке на националном, регионалном и међународном нивоу – каже пуковник Здравко Самарџић, командант Центра за усавршавање кадрова АБХО.

Како постојеће могућности Центра за усавршавање кадрова превазилазе потребе Војске Србије, планиране активности, функције и задатке треба прилагодити идеји о формирању регионалног центра АБХО за простор југоисточне Европе. За то је неопходна и подршка Организације за забрану употребе хемијског оружја, која је организацију Првог, Другог и Трећег курса из области помоћи и заштите од хемијског оружја поверила управо крушевачком центру. Традиција едукације дуга 60 година, инфраструктура, опрема, искуство и стручност запослених представљају реалну основу да он и достигне такву визију. На тај начин стварају се услови за успешно оспособљавање експерата, активно учешће у управљању РХБ кризама, али и операцијама подршке миру под командом ЕУ, НАТО, Партнерства за мир и УН. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ
Снимио Г. СТАНКОВИЋ

КОНЦЕПТ ДОЖИВОТНОГ УСАВРШАВАЊА

УЧЕЊЕ НА ДАЉИНУ

Поред подизања квалитета наставе, пројектом учења на даљину треба да се успостави концепт доживотног учења као одговор на изазове савременог света који се брзо мења. Тај тип наставе представљаће и својеврсну селекцију пошто ће напредовати само они који су мотивисани и који се усавршавају. Они који то нису неће ни прићи рачунару.

Поред учењем на даљину подразумевају се сви облици спровођења наставе без непосредног присуства наставника. То значи да заинтересовани путем рачунарске мреже могу на брз, јефтин и једноставан начин доћи до жељених информација, било да се оне односе на то како написати формално пословно писмо или шта је ново у области наоружања, опреме, тактичких поступака или било које друге сфере живота.

У времену када се пред српску војску постављају захтеви за њеним смањењем, а од људи који ће да остану очекује да буду боље обучени и да се непрекидно усавршавају, учење на даљину могло би да представља један од путева ка том циљу. На тај начин смањила би се одсутност појединца са посла јер он може да се усавршава путем електронске мреже. Подједнако је важно и што би се тиме постигла знатна уштеда новца која је пропорционална скраћењу времена ангажовања људи, наставника и полазника курсева.

■ ОД ПРИВИЛЕГИЈЕ ДО ОБАВЕЗЕ

– Учење на даљину није замишљено као пројекат који би унапредио само наставу у Војној академији већ би њиме требало да буду обухваћени сви запослени у Министарству одбране и Генералштабу. Поред подизања квалитета наставе, треба да се успостави концепт доживотног учења као одговор на изазове савременог света који се брзо мења. Тај свет данас функционише тако да се неке од стратегијских одлука доносе на нивоу војника јер, уколико, британски војник у Ираку повуче обарач и убије десет цивила, на улице Лондона изаћи ће сто хиљада људи који ће да траже повлачење трупа из Ирака. Дакле, због тога је одлука поменутог војника стратегијска и због таквих ситуација веома је важно да сви у Министарству одбране и Генералштабу буду најбоље могуће припремљени да одговоре на изазове савременог света – каже пуковник др Младен Вуруна, командир подгрупе за формирање лабораторије за учење на даљину. Та подгрупа ради у оквиру Радног стола 3, Групе за реформу одбране Србија–Нато, која се бави реформом војног образовања.

Радним столом 3 руководи пуковник Александар Савић. Он истиче да је образовање препознато као једна од квалификација која човеку обезбеђује спремност да се суочи са изазовима света који се мења и да ће због тога доживотно усавршавање бити свачија обавеза као и да ће се тим концептом допринети интероперабилности наших оружаних снага са међународним.

Што се тиче припремљених садржаја, у овом тренутку у Војсци Србије на даљину би могли да се уче страни језици и да се полагају квалификациони испити за њих, те да се online полагају тестови за Европску рачунарску дозволу ЕЦДЛ. За почетак, путем Интернета сви запослени у Војсци могли би да се информишу о стандардима и процедурама НАТОа, а добрим делом на тај начин могли би да се одржавају курсеви попут онога за коман-

данта батаљона или дидактичког курса за наставнике, при чему би се практични део одрдио на терену. Наравно, да би све то заживело неопходна је информатичка подршка, а пре тога треба обезбедити знатна финансијска средства за технолошку платформу без које читаву причу остаје на папиру.

■ ЧЕТИРИ ФАЗЕ ДО 2010.

– Предвиђено је да се пројекат развија у четири фазе до 2010. године. Да бисмо дошли до те тачке, за почетак нам је важно да формирамо лабораторију са серверима и програмима који би подржавали читаву причу и да имамо довољно добре линкове како би настава могла несметано да тече – ка-

же пуковник мр Недељко Остојић, коруководилац подгрупе за формирање лабораторије за учење на даљину који је највише допринео раду подгрупе.

Такође, већ постоји и пројекат који се односи на развој информатичко-технолошке инфраструктуре Војне академије која треба да обезбеди платформу за даљи рад у тој установи, неvezано од пројекта учења на даљину, али би њиме била обухваћена и та врста учења. Због тога је и предложено да лабораторија буде смештана у Војној академији. Према неким проценама, за пројекат изградње информатичко-технолошке инфраструктуре до краја 2010. године потребно је уложити око милион и по евра.

– Свесни смо да тај новац не можемо добити одједном, та-

ко да смо идентификовали приоритете и настојимо да прво обезбедимо средства за рачунарску мрежу која би се касније дограђивала. У свему томе се лепо уклапа пројекат учења на даљину који би први могао да да видљиве резултате. Њиме би се стигло до форме акционог плана који детаљно разрађује све активности за предстојећих неколико година, а како смо са донаторима непрекидно у контакту, конкретно разрађујемо онај део пројекта за који се надамо да ћемо ускоро добити новац – истиче пуковник Остојић.

Још једно важно питање, које се покреће и тече паралелно са техничком припремом пројекта, јесте припрема наставника за дистрибуцију концепта наставе на даљину. Материјали који се презентују на тај начин треба да буду такви да полазник курса у лекцијама непрекидно добија и повратну информацију о квалитету и степену напредовања кроз материјал, што додатно усложњава посао наставника. Због тога је неопходно прво уложити средства у знање наставника и производњу материјала.

Знатан допринос раду подгрупе за формирање лабораторије за учење на даљину, поред потпуковника мр Горана Шимића и капетана прве класе Зорана Јеремића који су задужени за развој софтверског решења, дају и изасланик одбране Велике Британије пуковник Сајмон Ванделур и професор Владан Девичић са Факултета организационих наука.

На крају, треба напоменути да ће једна од значајних функција наставе на даљину бити и селекција кадра. образовање јесте и треба да буде обавеза сваког професионалца, а за очекивати је да ће у будућности напредовати само они који су мотивисани и који улажу у себе и своје знање. ■

Сања САВИЋ
Снимио Даримир БАНДА

Део тима подгрупе Радног стола 3 за учење на даљину

СТИЦАЊЕ ЗНАЊА БИЋЕ СВИМА ДОСТУПНО

Пуковник др Будислав Суша, начелник Катедре за војну психологију, андрагогију и морал у Војној академији и члан подгрупе за учење на даљину истиче да је суштина концепта наставе на даљину у томе да се образовање приближи свим људима, посебно онима који су удаљени од центара у којима се одржава настава.

– Концепт учења на даљину јавља се већ крајем 19. века као концепт дописне наставе која је једно време и у нашој земљи била јако популарна. С временом, како су се развијала савремена техничка средства, тако су се ширили медији који су коришћени за дистрибуцију наставних садржаја. Данас у земљи имамо такозвану ТВ наставу у виду радио и телевизијских емисија које су компатибилне са наставним плановима и програмима основних и средњих школа, што је такође један вид учења на даљину.

Тим концептом се, када говоримо о Војсци, пружају апсолутне могућности свим старешинама да се стално образују јер одлазак на курс више неће бити привилегија мањег броја људи већ ће знање бити доступно свакоме ко жели да се усавршава – каже пуковник Суша..

БРИТАНСКО ИСКУСТВО

У Великој Британији су на идеју о увођењу учења на даљину дошли 1999. године. Прве активности на том плану почеле су 2001. године да би тек почетком 2006. године пројекат стартовало online. Британци рачунају да ће програм развити у наредних десет година.

ПРЕТИЦАЊЕ ВЕТРА

За ученике
14. генерације
Средње стручне
војне школе
Копнене војске
из састава
565. наставног
центра у Пожаревцу
недавно је
организовано
показно гађање
пешадијским
и противоклопним
наоружањем

Показно гађање из стрељачког и противоклопног наоружања изведено је 13. септембра на стрелишту полигона Пескови недалеко Пожаревца, за ученике 14. класе Средње стручне војне школе Копнене војске и старешине Команде 565. наставног центра.

Поред четрдесетак средњошколаца са смерова пешадија и ваздушно осматрање и јављање, вежбу су пратили командант Копнених снага Војске Србије генерал-потпуковник Младен Ђирковић и командант Центра пуковник Винко Марковски.

Пешадијским оружјем и оруђима гађали су официри и подофицири из Одсека средње војне школе Наставног центра Копнене војске из Пожаревца како би ђацима демонстрирали тактичко-техничке и борбене особине наоружања којим је опремљен моторизован батаљон. Том приликом су се будући подофицири уверили у ефекте ватреног дејства, могућности и поузданост наоружања домаће производње. Вежбу је коментарисао пуковник Ду-

шко Шљиванчанин, начелник Одсека средње стручне војне школе, а руководилац гађања био је потпуковник Сениша Видаковић.

Ученици су најпре посматрали дејство ручне одбрамбене бомбе М-75, којом је из стојећег става на даљини од 30 метара гађао капетан Владислав Ђорђевић. Потом је потпуковник Милан

ВАТРЕНА МОЋ

– Ватрене могућности моторизованог, односно пешадијског батаљона како ће се убудуће звати, веома су велике. У њему се, практично, налази сво наоружање пешадије. Ватреној моћи су посебно допринели бацачи граната и минобацачи који се до сада нису налазили у наоружању тог састава. Ипак, оружја и оруђа су ефикасна само уколико су стрелци добро обучени – нагласио је пуковник Винко Марковски.

Клачар приказао тачност и прецизност гађања пиштољима 7,62 милиметра М-57, деветомиллиметарским ЦЗ-99 и аутоматским пиштољем 7,65 милиметара фронтално трчећих мета, из стојећег става на даљинама од 20, 30, 50 и 100 метара, јединачном и кратком рафалном паљбом. Посматрачима је демонстрирана и брзина гађања аутоматском пушком 7,62 милиметра М-70, из лежећег става осам фронтално трчећих мета. Водник прве класе Небојша Гајић је на даљини од 100 метара из лежећег става јединачном паљбом гађао из полуаутоматске снајперске пушке 7,9 милиметара М-76 у свежањ чамових дасака, у грудобран од свеже ископане земље, у цакове напуњене песком и челичне плоче, како би приказао пробојност зрна.

На даљини од 200 метара потпуковник Владимир Шмања у лежећем ставу гађао је пушкомитраљезом 7,62 милиметара М-84 у три грудне мете. Средњошколци су, затим, пратили дејство ручних ракетних бацача *зоља* и *оса* и гађање широког и дубоког циља на 400 метара кошењем по правцу и дубини митраљезом 7,62 милиметра М-84. Приказане су, такође, последице млаза барутних гасова уназад приликом дејства бестрајног топа 82 милиметара М-60А, али и прецизност далекометне снајперске пушке 12,7 милиметара М-93 *црна стрела*, којом је гађао заставник прве класе Горан Петровић. Ученици средње војне школе у Пожаревцу пратили су и гађање аутоматским бацачем граната 30 милиметара М-93. Одељење минобацача 82 милиметара М-69А демонстрирало је посматрачима брзину гађања, особеност путање мине у односу на остало пешадијско наоружање и дејство на циљ.

Обраћајући се на крају вежбе учесницима генерал Ђирковић је истакао:

– Показна гађања су добар начин да сагледате како се пешадијско и противоклопно наоружање употребљава и који су његови ватрени ефекти. Честитам свим старешинама који су, и уз јак ветар који им је отежавао задатак, успешно гађали. Верујем да су се будући подофицири уверили колико је оружје које имамо прецизно и моћно. Данашња вежба је показала висок ниво оспособљености старешина Наставног центра, што се од професионалних припадника Војске и очекује. ■

В. ПОЧУЧ
Снимио Д. БАНДА

КОМАНДАНТ НАЦИОНАЛНЕ ГАРДЕ ОХАЈА
ГЕНЕРАЛ-МАЈОР ГРЕГОРИ ВЕЈТ

И ГРАЂАНИ И ВОЈНИЦИ

Званична посета команданта Националне гарде Охаја генерал-мајора Грегорија Вејта Београду означила је почетак реализације Програма државног партнерства Републике Србије и те америчке државе. Партнерство са Охајом почеће војно-војним делом, да би се касније развили и цивилно-војни и цивилно-цивилни односи.

Током 125 година дуге сарадње Србије и САД, три периода истичу се као нарочито добра. Реч је о времену Првог, Другог и хладног рата, када је војна сарадња можда била и најзначајнија. Након потписивања Програма државног партнерства са државом Охајо, званичници у Србији сматрају да се улази у четврти значајни период сарадње, која је показатељ све бољих политичких релација у односу на период за нама.

Партнерство са Охајом почеће војно-војним делом, да би се касније развили и цивилно-војни и цивилно-цивилни односи. Ради успостављања војне сарадње на реалним основама, током четири дана септембра у званичној посети Србији боравио је начелник Националне гарде Охаја генерал-мајор Грегори Вејт. Циљ те посете био је дефинисање конкретних облика будуће сарадње Националне гарде Охаја и Војске Србије.

Командант Вејт, упркос бројним званичним сусретима и обилазцима најзначајнијих формацијских састава Војске Србије, који готово да нису оставили ни тренутка слободног времена у његовом распореду, одвојио је 45 минута од свог одмора како би се сусрео са екипом "Одбране".

Господине генерале, зашто је за будућу сарадњу са Србијом одабран баш Охајо, а не нека друга америчка држава?

– Први споразум државне сарадње Охајо је потписао са Мађарском, водећи се чињеницом да у држави имамо најбројнију мађарску популацију у САД. Српска популација је такође бројна – само у једној америчкој држави има их више него у Охају. Значи, битан разлог је демографске природе. Поред тога, један од сенатора из Охаја је господин Војновић, такође пореклом из Србије. Он у америчком Конгресу учествује у раду Балканске поткомисије. И то је било од важности када се одлучивало о партнерству. Треће, Национална гарда Охаја заузела је став да треба да уђе у тај програм.

Какав је значај српске заједнице у Охају?

– Око 17.000 људи српског порекла тамо живи. Концентрисани су око Кливленда. Када нас је генерал Понош посетио, један од најважнијих чланова заједнице ручао је са нама. Сваки пут када у Охајо дође делегација из Србије, посетиће Кливленд и српску заједницу. То је велика ствар, јер је и Програм државног партнерства замишљен у виду кооперација и посета те врсте, да би се одржале везе са матицом.

Шта Охаја очекује од Програма државног партнерства са Републиком Србијом?

– Једна од ствари о којој сам разговарао са заступником начелника Генералштаба Војске Србије, генерал-мајором Здравком Поношом, односи се на чињеницу да је то област учења како за ВС, тако и за Националну гарду Охаја. Будући да сарађује са различитим армијама широм света, између осталог и са оном у Ираку, за Националну гарду Охаја важно је да разуме оружане снаге других земаља. У будућој размени са ВС, наши ће војници учити једни од других да би успоставили међусобно поверење и дуготрајне односе. То је исто оно што смо урадили у Мађарској.

Можете ли прецизирати шта ће учити једни од других?

– Могу вам дати неколико примера. Генерал Понош и ја разговарали смо како функционишу наши војни штабови. То је један од наших приоритета и првих размена које ћемо имати са Србијом. Други пример односи се на пружање подршке цивилним властима. Једна од улога Националне гарде јесте сарадња са цивилним властима, и то је једини део оружаных снага САД који има такву улогу. Неке врсте сарадње тог типа оствариваћемо заједно, као и размену малих јединица. У оквиру те размене неке јединице ваше војске доћи ће у Охајо, и обрнуто.

Да ли знате које јединице?

– О томе још нисмо разговарали.

Са Мађарском сте Програм државног партнерства започели 1993. године. Та искуство ће вам вероватно помоћи у развијању сарадње са Србијом?

– Свакако. Многе ствари које ћемо радити са Генералштабом ВС радили смо и са Мађарском. Реч је о војној подршци, размени јединица, итд.

Будући да сарадња с Мађарском траје дуже од деценије, сигурно су се већ искристалисале и користи које та земља има од ње?

– Након војно-војних односа, са Мађарском смо недавно остварили и озбиљне размене у области цивилних односа. Развили смо партнерске односе са Министарством обрзованања те земље. У ствари, протеклих неколико година било је неколико размена – они су посетили Охајо, а ми Мађарску. Значи, Програм са Мађарском се развија на неколико различитих нивоа. До данас је било више од 70 различитих активности.

У оквиру посете Војној академији, представили сте члановима Колегијума начелника ГШ ВС и слушаоцима Школе националне одбране организацију и функционисање Националне гарде Охаја. Тада сте приметили да је ваш Генералштаб организован као и ГШ ВС.

– Са готово 16.000 војника и ваздухопловаца, Национална гарда Охаја је пета по величини у САД. Чине је Копнене и Ваздухопловне снаге, а њен генералштаб изгледа као и ГШ Војске Србије након трансформисања. Копнене снаге броје 10.650 војника распоређених у три бригаде, односно 82 јединице. Ваздухопловне снаге чине 5.037 авијатичара, седам јединица и четири авио-пука. Распоредени су у четири ваздухопловне базе и на још три посебне локације. Њихова мисија је тројака: имају федералне задатке, државне и мисије у заједници. Када је реч о федералним мисијама, наш је циљ обезбеђивање борбено спремних јединица за вођење рата и победу. Мисије у Охају подразумевају ангажовање на заштити живота и имовине и очување јавног реда, мира и безбедности. У заједници смо дужни да служимо као узор у које се мора имати поверење, и ту смо, на пример, ангажовани на програмима борбе против

дрого, за описмењавање и слично. Националну гарду контролише држава Охаја, чији је гувернер и њен врховни командант. Међутим, када учествујемо у федералним мисијама, тада нам командује председник САД.

Шта су, заправо, федералне мисије – мисије ван САД, ван Охаја, или нешто треће?

– Федералне мисије су оне у којима савезна власт плаћа ангажовање наших снага, као у Ираку или Авганистану. Али и када смо у САД, када изводимо мисије под савезном контролом, као што су одржавање мира и поретка, говоримо о федералним мисијама.

Како се такав систем ангажовања ваших снага одражава на њихово плаћање?

– Федерална влада их плаћа за рад током једног викенда месечно. Наравно, има и других дужности, али ова је редовна. Такође, плаћени су и за две недеље за које су ван свог радног места у цивилству. Обично је то током две летње недеље, када су ангажовани у неком облику обуке.

Да ли је тешко постићи равнотежу између тих ангажовања која долазе са различитих нивоа?

– Не. Правила су јасно постављена. Постоје договори међу државама. Када се појаве ситуације које захтевају хитно реаговање, као што је било у Њу Орлеансу за време поплаве, свака америчка држава шаље своје снаге да помогну. Тада је држава којој се помаже дужна да плати за ту врсту ангажовања. Када извршавамо задатке у држави Охајо, она

и плаћа наше војнике. Ако при томе користимо федералну опрему, Охајо и то плаћа.

Постоје и мисије за које нам, као и за опрему коју користимо, плаћа федерална влада, премда смо под командом гувернера. Можемо се наћи и у положају у коме нашим снагама командује председник, када опет федерална влада сноси трошкове употребе наших јединица или њихових делова. Једини случај када држава Охајо плаћа јесте када нас позове гувернер на извршење дужности ради спречавања или санирања последица природних катастрофа. Реч је о врло флексибилном систему, који је морао бити тако постављен, јер ниједан други део оружаных снага не врши сва три типа мисија, као што то чини Национална гарда. Примера ради, након 11. септембра Гарда је била ангажована на аеродромима ради обезбеђења. Радили смо то у федералном статусу, а под контролом гувернера.

Војници Националне гарде су грађани који, поред редовног посла у грађанству, допунске дужности обављају у Гарди. Како регрутујете грађане Охаја за тај посао? Да ли су заинтересовани за улазак у Гарду?

– Јесу. Држава Охајо им плаћа школовање на колеџу. Да би ушли у Гарду, потребно је да се шест година улаже у њих, а уз то добијају и бонус који се креће између 5.000 и 20.000 долара. Такође, добијају и друге принадлежности, као што су плаћени радни викенди за које припадници наших копнених и ваздухопловних снага добијају 800 долара. Регрутовање је за нас веома важно. Без довољно људи тешко је изводити обуку у армији или гарди. Стога је Национална гарда Охаја стопроцентно попуњена.

Ваши гардисти су само мањи део свог радног времена ангажовани на пословима у Гарди, за разлику од припадника армије који су у оружаним снагама "пуно радно време". Да ли се та разлика одражава и на захтеване особине, способности и залагања припадника Гарде? Шта очекујете од њих? Какви треба да буду?

– Када се придружују Гарди, нема разлика у односу на припаднике активне армије. Захтевају се исти стандарди, иста обука, и њихово образовање не разликује се од образовања припадника активних снага. Након регрутовања, шаљу се на основну обуку у неку војну копнену или ваздухопловну организациону целину. Сви делови оружаних снага САД, активна војска, национална гарда и резерва, раде као један тим.

Шта можете понудити у сарадњи са Србијом?

– Сада смо у процесу преговарања, и моја посета Србији посвећена је упознавању њене Војске. У оквиру те посете разговарам са бројним званичницима и обилазим делове ВС. Видите, потребно је да разумем каква је ВС како бисмо могли да одредимо даље путеве наше сарадње. Генерал Понош је истакао неке области у којима би желео нашу помоћ. У сваком случају, желимо да сарадњу почнемо што пре.

Лоша слика о Србији дуго је створана и ширена. Да ли је тај негативни имиџ код вас изазвао неку врсту запитаности како ћете остварити сарадњу?

– Не. Као што је познато, у јуну сам срео генерала Поноша и помоћника министра одбране за политику одбране, а недавно и председника Тадића. Они су велики амбасадори свога народа. Сем тога, у Београд је моја делегација стигла без кофера, који су се изгубили негде на интерконтиненталном лету. Многи из групе су морали да набаве одећу за састанке. Људи у продавници су били изузетно пријатељски настројени, покушавајући да помогну.

Како видите улогу Србије у евроатлантским војним интеграцијама у будућности?

– Мислим да Србија има сјајну будућност. Искрено, од саме Србије зависи хоће ли прихватити могућности пред собом. Трансформација Војске је на правом путу, и резултати су већ видљиви: назире се врло способна армија.

Са готово 16.000 војника и ваздухопловаца, Национална гарда Охаја је пета по величини међу гардама у САД.

За нас је битно да припадници Гарде остваре равнотежу између породице, посла и учествовања у мисијама. Само ако не морају да се брину како су им породице и хоће ли их посао чекати када се врате са војног задатка, могу да се потпуно усмере на извршавање војне дужности.

Као што је познато, још у јуну сам срео генерала Поноша и помоћника министра одбране за политику одбране Снежану Самарџић-Маковић, а недавно и председника Тадића. Они су велики амбасадори свога народа.

У разматрању примера како партнерство функционише могло би послужити партнерство Илиноиса и Пољске. Национална гарда Илиноиса помогла је Пољацима у припреми дела њихових снага за одлазак у мисију у Ираку.

Део снага Националне гарде Охаја ангажован је у Ираку. Шта се тамо догађа?

– Сада је у Ираку 800 припадника наше гарде. Сваки део оружаних снага САД је на задатку у неком делу света. Ми смо, ето, тамо.

Да ли је тешко наћи људе који ће желети да оду у мисију опасну као што је она у Ираку?

– Не, напротив! Када сам разговарао са војницима о томе, многи од оних који су се одатле вратили желели су да поново буду тамо ангажовани. Дакле, није било проблема. Гардисти, међутим, морају да успоставе равнотежу између свог учешћа у мисијама, породице и посла. Наши закони штите наше војнике и ваздухопловце од послодавца, који не смеју, на пример, да их отпусте док су на војном задатку. Неки послодавци чак настављају да им плаћају за време њиховог ангажовања у мисији, премда немају обавезу да то раде. Бројни послодавци се чак брину за њихове породице. Наравно, то и ми чинимо. Свака јединица има групу за пружање подршке породици, која се периодично састаје и помаже. У Охају се обично срећу једном месечно. Командант их зове и обавештава о њиховим драгим који су у мисији, а помаже им се и на друге начине. Не треба заборавити ни систем осигурања. Породице морају да буду збринуте како би се војници могли усмерити на извршење својих војних задатака.

Колико је војна професија поштенована у вашем друштву? И Ви, као генерал?

– Мислим да је то једна од најпоштованијих професија у САД. Припадници Гарде су грађани војници. Већину свог времена проводе радећи своје цивилне послове, као и већина осталих

грађана. Када су мобилисани, долазе из наших заједница, за разлику од активних војника који су све време у својим организационим целинама.

Не гледам на себе, односно на своју позицију као на статусни симбол. Ја сам само део америчке војске, као и сваки други војник. Поносан сам што носим униформу и служим својој земљи.

Колико жена имате у Гарди?

– Има их 17 посто. Жене нису укључене у пешадијске и тенковске јединице. Ван тога могу бити део било ког дела америчке војске. Имамо жене свих чинова.

Да ли је и Ваша супруга међу њима?

– Није. Ни она, ни моја кћерка. ■

Снежана ЂОКИЋ
Снимимо Д. БАНДА

ДЕО ЕВРОПСКОГ ТИМА

На Конгресу Европског удружења војних новинара, који је од 4. до 7. октобра одржан у Бриселу, магазин "Одбрана" постао је члан тог међународног новинарског удружења које следеће године обележава тридесет година постојања и рада

Председник ЕМПА Тор Еигил Стордал и генерални секретар Ерлинг Еикли председавају 27. Конгресом у Бриселу

Овогодишњи сусрет војних новинара, чланова ЕМПА (European Military Press Association), окупио је преко педесет учесника и посматрача из редакција војних гласила и других организација, који су током четири дана рада и дружења имали прилике да размене професионална искуства, сазнају актуелна догађања у евроатлантским безбедносним структурама и договорене нове облике сарадње.

У пратећем програму новинари су првог дана посетили седиште НАТОа, а другог дана и Европску Унију, где су на брифинзима добили најновије информације о активностима тих безбедносних организација и о припремама за новембарски самит НАТОа у Риги.

Програм конгреса ове године разликовао се од досадашњих, када су домаћини биле националне организације, обично министарства одбране или редакције појединих гласила. Тада су у пратећем програму углавном биле посете јединицама и командама националних армија, као и упознавање са природним и културним знаменитостима земље домаћина. Ове године пратећи програм је прављен заједно са официрима у штабовима НАТО и ЕУ у Бриселу, који су пре свега желели да изнесу најновија искуства из међународних војних и хуманитарних мисија широм света и да укажу на бројне тешкоће у кризним подручјима које намећу потребу све већег ангажовања међународне заједнице у обезбеђењу мира, стабилизације и напретка.

Конгрес се, према статуту организације, одржава сваке године да оцени рад у протеклој години и донесе најважније одлуке о статусним питањима, финансијама и облицима сарадње.

БРИФИНЗИ У НАТО И ЕУ

Посебан брифинг одржали су представници Европске организације војних асоцијација (EUROMIL) која од оснивања 1972. године штити и унапређује статусна права припадника војске у готово свим европским земљама које су у чланству те организације.

На окупљању у Бриселу председник ЕМПА господин Тор Еигил Стордал из Норвешке, оценио је да остварени резултати у протеклој години потврђују оправданост постојања и све развијених облика међусобне сарадње између редакција и новинара.

– Имамо добру прилику да стално допуњујемо знања и начине унапређења европске безбедносне политике, али је веома важно да су ово и сусрети колега и пријатеља – рекао је господин Стордал и подсетио на дугу традицију организације војних новинара.

Све је почело 1977. године, првим сусретом директора и главних уредника више европских војних листова у Риму. Од тада

није престала пракса годишњих сусрета, у различитим земљама, из којих су произишле начини да се размењују искуства и информације. Први статут усвојен је на Конгресу у Хамбургу, 1980. године, када је изабран и први Управни одбор, са овлашћењима да доноси одлуке између два годишња састанка. Статут је више пута допуњаван, а последњи пут на конгресу у Сплиту (Хрватска) 2002. године.

Право да буду чланови ЕМПА имају директори и уредници војне периодике и електронских медија и експерти за безбедносну и одбрамбену политику који објављују у европским војним и другим медијима. Чланство подразумева плаћање годишње чланарине. До последњег, 27. конгреса у Бриселу организација је бројала преко 90 чланова из 17 земаља, а Србија је осамнаеста земља чије је војно гласило, магазин "Одбрана", сада део обједињеног европског војног новинарства. ■

Р. МУТАВЦИЋ

У станици граничне полиције "Бердап"

И ДАЉЕ БЕЗБЕДНО

Тамо где су до пре неколико месеци посао граничара обављали припадници Дунавског граничног одреда Војске, сада се на истој дужности налазе запослени у станици граничне полиције "Бердап"

После 93 године бдења над границом према Румунији, војници су ту одговорну дужност 23. фебруара предали полицајцима. Становници Кладова и околине промене могу да уоче само на основу изгледа карауле у самом граду, где више нема активности некадашњих станара. Живот у пограничном подручју тече уобичајено иако је гранична линија сада под будним оком момака у плавим униформама.

– Прва три месеца искористили смо пре свега за проучавање границе – каже Верољуб Настић, командир станице граничне полиције "Бердап". – Међу полицајцима граничарима било је оних који су већ знали овај сектор, али и оних који нису. Сада већ можемо рећи да свако од њих зна све путеве и стазе на овом делу границе, наравно и своје обавезе и своја овлашћења.

Двадесетак полицајаца граничара, од којих ниједан нема мање од пет година службе, као своју базу користи караулу у непосредној близини хидроелектране "Бердап 1". Одатле се организује 24-сатно дежурство, патролирање, контрола кретања у граничном појасу и све друге активности које су важне за безбедност државне границе у дужини од 79 километара, колико покрива станица граничне полиције "Бердап". Проширење састава те невелике јединице очекује се када припадници Војске, који су се пријавили

за рад у граничној полицији, заврше тромесечне курсеве. Док се чека појачање у људству, техници и превозним средствима, ради се са расположивим снагама, па највећи терет за обезбеђивање границе преузимају људи.

■ САРАДЊА СА РУМУНСКИМ КОЛЕГАМА

Поред помоћи коју полицијске граничне патроле имају од мештана, с којима се свакодневно сусрећу, драгоцену је и сарадњу с колегама из Румуније. Та државна граница посебна је по томе што се замишљена гранична линија налази на средини Дунава, па су за њен успешан надзор неопходни брзи патролни чамци, а таква наменска пловила Румунија је добила на располагање још пре неколико година. Ускоро би требало очекивати формирање и наше Дунавске граничне "флоте", чиме ће надзор над реком – границом бити потпун.

– Сарадња са румунском граничном полицијом изузетно је добра – истиче командир Настић. – Кад год треба да се реши не-

ДОБРИ ПОЗНАВАОЦИ ТЕРЕНА

Сви полицајци из станице граничне полиције "Бердап" дошли су на граничарску дужност из Одељења унутрашњих послова Кладово или из станице за контролу преласка државне границе. Нико од њих нема мање од пет година у служби и добро познају локално становништво, па и оне који се баве ситним шверцом.

Од фебруара, када је полиција преузела обезбеђивање границе од Војске, није било ниједног случаја организованог кријумчарења људи, нафте или друге робе. Такве илегалне активности, које својим обимом могу утицати на економију државе, прве су на удару и под надзором нових чувара границе.

Контрола аласа у Текији

РАЧУНАР ЗА ЕФИКАСНИЈИ РАД

Председник општине Кладово др Сениша Поповић је, приликом примопредаје дужности чувања границе, станици граничне полиције "Ђердап" поклонио рачунар, уз обећање да ће општина и касније, према могућностима, помагати у стварању бољих услова за рад граничне полиције.

Планирано је да се седиште граничара са карауле "Ђердап", која је од Кладова удаљена десетак километара, премести у караулу у самом граду. Међутим, за реновирање тог објекта потребно је најмање двадесетак хиљада евра. На те паре се мора сачекати, али је добро знати да ће локална власт део трошкова умањити бар за износ дозвола, такси и делимичним ангажовањем капацитета комуналних предузећа.

ки проблем, Румуни зову нас, или ми њих. Имамо директну телефонску везу и редовне састанке.

Увек се сматрало да је граница између Србије и Румуније мирна, а гледано из војностратешког угла, она ће таква и остати. Оно што последњих година границу на Дунаву чини занимљивом јесте географски положај погодан за илегалне миграције из азијских земаља, кријумчарење људи и нафте.

Верољуб Настић, командир граничне станице "Ђердап"

Тромесечна статистика најбоље илуструје делотворност граничара са обе стране реке. Пре свега, није забележен ниједан случај илегалног преласка веће групе људи, нити је било повода за писање кривичних пријава због повреде граничних прописа. Није забележен ниједан покушај шверца нафте, а неколико прекршајних пријава више је било превентива.

Да би се увело мало више реда у граничном појасу, свим власницима чамаца са подручја општине Кладово дат је рок за регистрацију пловила. Контроле су показале да је велики број власника чамаца излазио на реку чак и без дозволе за кретање у граничном појасу, које иначе издаје ОУП Кладово. Да припадници станице граничне полиције "Ђердап" одговорно раде свој посао види се и по "жалбама" које им стижу из Капетаније, где се обавља регистрација чамаца. Кажу да никада нису имали толику гужву и толики број захтева за регистрацију.

■ СМЕНА НА ТОЧКОВИМА

Оно што о новим чуварима државне границе не могу да кажу службени подаци, говоре утисци са терена.

Моторизована патрола највећи део своје дванаесточасовне смене проводи на точковима, у осматрању границе, контроли кретања у граничном појасу и праћењу речног саобраћаја. Полицијци Чедомир Иванчевић и Миљан Јевтић познају сва места на обали Дунава погодна за нелегално искрцавање нафте и друге робе са теретних бродова који пролазе међународним пловним путем. Током обиласка тих локација није забележено ништа сумњиво, али их је зато на другом крају града чекао задатак потпуно другачије природе. У пристаништу поред сада напуштене војне карауле обавили су контролу мале јахте из Холандије. Две постарије даме су претходно тражиле и добиле одобрење од граничне полиције да своју јахту "Голд лејди" привремено вежу у војној марици, где су се осећале безбедне од непредвидиве ћуди Дунава. Као штек за везивање послужио им је шверцарски бродид, давно заплениен од кријумчара нафте.

Две авантуристичке из Холандије похвалиле су љубазност службених лица, али и мештана, с којима су имали прилике да се сретну током свог боравка на нашем делу Дунава. Комуникација са патролом граничне полиције била је могућа захваљујући познавању енглеског језика које је показао полицајац Иванчевић, што је иначе стандард и за све његове колеге на том задатку.

Нешто касније, на другом крају граничне линије уз реку, патрола је у Текији затекла локалног аласа који код себе није имао све потребне документе. Како циљ граничара није само пуко кажњавање, већ превентивно деловање и навикавање локалног становништва на поштовање прописа, власнику чамца је омогућено да донесе све папире, без којих се излазак на Дунав сматра илегалном активношћу. Такав став граничне полиције наилази на одобравање оних који схватају одговорност што је намеће боравак и кретање у граничном појасу, па узајамна сарадња доприноси општој безбедности државне границе. Онима који су склони илегалним радњама простор за деловање је доста сужен, па су и њихове активности сведене на минимум.

Граница на Дунаву сада делује далеко отвореније, али ништа мање безбедно у односу на време када су је чували војници. ■

Љубиша ИЛИЋ

СЛУЖБА ОСМАТРАЊА И ОБАВЕШТАВАЊА ВОЈВОДИНЕ

ХАЛО 985

У Одељењу за одбрану АП Војводине организована је служба осматрања и обавештавања у којој има 46 центара за обавештавање. Распоређени су у оквиру реферата за одбрану у Новом Саду, Сремској Митровици, Панчеву, Кикинди, Зрењанину, Сомбору и Суботици.

У Центар за обавештавање у Војводини делује 45 јединица за узбуњивање и осматрање. Према речима Миленка Василица, начелника Одељења за одбрану АП Војводине, Центар свакодневно прати безбедносну ситуацију, прима, обрађује и прослеђује информације потчињеним саставима, како би надлежни правовремено спречили различите акциденте. На тај начин смањују се штетни утицаји и последице по становништво Покрајине или материјална добра.

Без обзира на застарелост техничких капацитета, постојеће радио-везе на републичком, регионалном и општинском нивоу, обезбеђују брзу и квалитетну комуникацију, те ефикасну размену података Центра за обавештавање са осталим учесницима система одбране. Центар је и жичним везама повезан са привредним институцијама на територији Војводине, Министарством унутрашњих послова и Војском Србије.

АГЕНЦИЈА ЗА ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ

Надлежни државни органи намеравају да у будућности формирају републичку агенцију за ванредне ситуације, која би спасавала и штитила становништво, али и материјална добра од различитих несрећа и опасности. Слична решења постоје у многим земљама из нашег окружења. У саставу агенције би деловали и центри за обавештавање. Планира се и замена садашњег телефонског броја 985 бројем 112, који је прихваћеним у свим европским земљама.

СЕРВИСИРАЊЕ КАПАЦИТЕТА

Систем за узбуњивање на територији Војводине већ дуго година није сервисирао, па су многе сирене неисправне. Због измењене урбанистичке слике војвођанских градова, посебно изградње високих стамбених објеката, потребно је што пре изградити нову студију чујности и осавременити постојећи систем за узбуњивање.

Досадашње планшете земаљских, ваздушних и метеоролошких прилика заменили су компјутери, тако да је поједностављена размена података значајних за функционисање система одбране.

– Непрекидним радом система за осматрање, у коме су умрежене осматрачке станице, са разрађеним системом узбуњивања и добром сарадњом Војске, МУП-а, здравствених установа и предузећа, покрајинска служба осматрања и обавештавања показала је изузетну ефикасност током прошлогодишњих поплава у Војводини. Правовременим обавештавањем становништва умањене су последице елементарних непогода, спречени губици људских живота и материјалних добара – наглашава Радован Новаковић, начелник Центра за обавештавање.

Да би се побољшала размена информација, прецизирале обавезе учесника система одбране и обезбедило ваљано повезивање покрајинских техничких система, Одељење за одбрану АП Војводине организовало је у сарадњи са Одељењем за одбрану Новог Сада недавно састанак надлежних државних органа и предузећа. И покрајинско извршно веће је у протеклих неколико година уложило значајна средства за техничко осавременивање Центра, како би прерастао у јавни сервис у служби грађана Војводине. ■

Б. М. ПОПАДИЋ

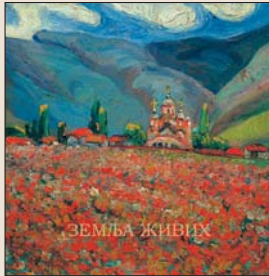

ПРЕПОРУЧУЈЕ

● 310116
ЗЕМЉА
ЖИВИХ

Аутори:
Владимир
Стојанчевић,
Љубодраг Динић
и Ђорђе Борозан
Издање 2004.
Тврди повез, 372
странице, кутија-кеса,
формат 28,3 x 29
Цена: 7.560,00, са попустом 5.292,00

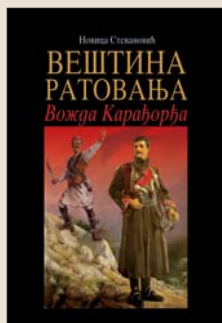

Репрезентативно издање на српском и енглеском језику. Говори о генези српско-албанских односа у 19. и 20. веку. Текст је поткрепљен до сада необјављеним, историјским документима који појашњавају сву сложеност теме.

● 310117
КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ
КУЛТУРНА БАШТИНА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
КУЛТУРНА БАШТИНА ЦРНЕ ГОРЕ

Аутори:
Љиљана Шево
и Сретен Петковић
Издање 2004.
Тврди повез, паковање у кутији три књиге, 342,
223 и 206 страна; формат књига 24 x 29
Цена: 18.900,00, са попустом 13.230,00
Репрезентативно издање са упоредним текстом на српском и енглеском језику.
Богато илустровано и опремљено издање посвећено је јединственом културном благу Србије, Црне Горе и Републике Српске. Угледни аутори нам представљају баштину која побуђује занимање стручњака широм света а открива корене националног бића, православне вере и историјске токове на вековима занимљивим просторима.

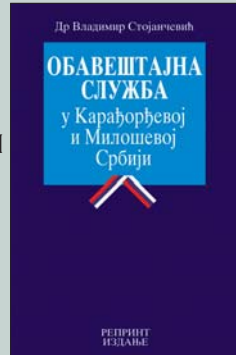

● 310124
ВЕШТИНА
РАТОВАЊА ВОЈСКА
КАРАЂОРЂА
Аутор Новица
Стевановић
Издање 2004.
Тврди повез, 350 страна,
формат 16 x 24
Цена: 540,00
са попустом 324,00

Књига се бави Првим српским устанком, стварањем војне силе, вештином ратовања Војска Карађорђа, логистиком, дипломатијом и командантским особинама славног ратвође.

● 310125
ОБАВЕШТАЈНА
СЛУЖБА
У КАРАЂОРЂЕВОЈ И
МИЛОШЕВОЈ СРБИЈИ

Аутор др Владимир
Стојанчевић
Издање 2004. године
Броширан повез, 196
страница, формат 14 x 20
Цена: 237,60
са попустом 166,32
Репринт издање књиге из 1964. године, аутора академика Владимира Стојанчевића, која се бави зачелима обавештајног рада, формирањем обавештајних органа и коришћењем обавештајних података у Првом и Другом српском устанку и у време владавине Кнеза Милоша.

● 310128
ОТИМАЊЕ
КОСОВА
И МЕТОХИЈЕ
Аутор
др Радослав
Гаџиновић
Издање 2004.
Тврди повез,
228 страна,
формат 13 x 20
Цена: 432,00
са попустом 259,20
Садржај књиге се

бави проблемом Срба на Косову и Метохији, тероризмом Албанаца у тежњи да отму и створе независно Косово и деловању југословенских и српских власти кроз историју на спречавању сецесије и сузбијања тероризма.

● 310106
ПОЧЕЦИ
МОДЕРНЕ
СРПСКЕ
ДРЖАВЕ

Аутор
академик
Владимир
Стојанчевић
Издање
2004.
Тврди повез,
кутија-кеса,
276 страна
формат
28 x 30
Цена:
6.480,00, са попустом 4.536,00
Монографија је објављена поводом 200-годишњице од Првог српског устанка и у њој је представљена комплетна историја устанка и почечи модерне српске државе. Ово дело на посебан начин описује раздобље 1804-1813. године, које се у нашој историографији сматра временом васкрса српске државности.

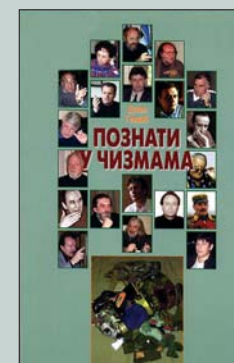
● 310140
КОРЕНИ ВОЈНЕ
ПИСАНЕ РЕЧИ

Аутор: Иван
Б. Мијатовић
Издање 2006. године,
Броширан повез, 284
странице,
формат 17x24,
Цена: 864,00,
са попустом 518,40

У књизи је представљена квалитативна и квантитативна анализа војне штампе Војске Краљевине СХС у периоду од 1918. до 1929. године.

● 310115
ПОЗНАТИ У ЧИЗМАМА

Аутор Душан Глишић
Издање 2004.
Броширани повез,
238 страна,
формат 15,5 x 24
Цена: 324,00
са попустом 194,40
Сећања 50 познатих јавних личности из света науке, културе, уметности и спорта на дане проведене у војничкој униформи.

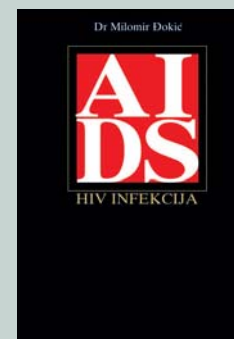
● 310122
ЛИНИЈА

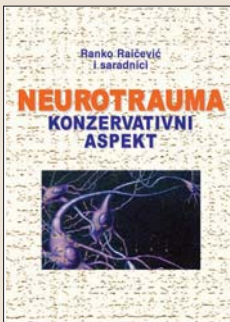
Аутор Слободан Јовић Ети
Издање 2004.
Броширан повез, 144 стране,
формат 13,5 x 24
Цена: 486,00,
са попустом 243,00
Збирком од 92 карикатуре аутор одсликава стварност, духовито упозорава и линијом тражи решење.

● 310129
AIDS - ХИВ ИНФЕКЦИЈА

Аутор др Миломир Ђокић. Издање 2004.
Тврди повез, 430 страна, формат 14 x 20
Цена: 972,00, са попустом 486,00
Обимна и веома значајна студија угледног стручњака пуковника професора др Миломира Ђокића, начелника Клинике за инфективне и тропске болести ВМА. Изузетно научно дело је плод вишегодишњег рада на врхунским спознајама о најтежој болести данашњице, етимологији, деловању вируса, проношењу инфекције и савременим достигнућима у лечењу оболелих.

● 310112

НЕУРОТРАУМА

Аутор Ранко Раичевић
Издање 2004.
Броширан повез, 352
страна, формат 17 x 24
Цена: 378,00
са попустом 226,80

Високостручно шtivo које се бави конзервативним аспектом неуротрауме, темељно обрађује етологију,

патофизиологију, дијагностику и терапију. Књига представља континуитет залагања аутора о потреби сагледавања организма као целине у физиолошким и патолошким стањима и догађајима.

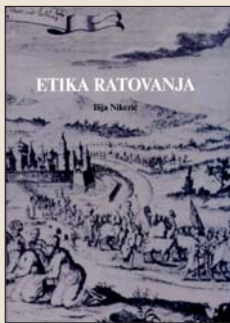
● 310134

ВОЈНИЦИ СА ДВЕ ЗАКЛЕТВЕ

Аутор Владлица Крстић
Издање 2005.
Тврди повез,
184 стране,
формат 22 x 25
Цена: 1.512,00
са попустом 907,20

Књига посвећена стварању и развоју чувене 63. падобранске бригаде изузетна је по много чему: садржају, илустрацијама и привлачном изгледу. Војници са две заклетве, како зову припаднике те елитне јединице, вечни су пример војничке части, пожртвовања и врхунске обучености, а надасве осећања оданости отаџбини и униформи коју поносно носе. Црвена беретка са падобранским знаком њихово је прво уочљиво обележје.

● 310123

ЕТИКА РАТОВАЊА

Аутор Илија Никезић
Издање 2004.
Тврди повез, 144 стране
формат 18 x 24
Цена: 540,00
са попустом 324,00

Веома занимљива књига која се бави етиком као науком, примерима витештва, хуманизма,

човештва и нечовештва у ратовима у нашој ближој и даљој историји, етиком рата и ратовања у вијетнамском и ирачком рату и агресији НАТО на СР Југославију, са освртом на међународне конвенције и протоколе. У прилогу је дат – предлог кодекса ратовања.

● 310130

ВЕРНИ ОТАЏБИНИ И ПОЗИВУ

Аутор Иван Матовић
Издање 2005.
Броширан повез,
264 стране
формат 16,5 x 24
Цена: 702,00
са попустом 421,20

Књига је посвећена активним старешинама Југословенске војске који су априла 1941. године, наспрам личне части и моралне одговорности одабрале најтежи пут – антифашистичку борбу на свим фронтима. Окупатору су се пожртвовано супротставили на мору, копну и ваздуху. Током тешких ратних година, безмало тринаест хиљада професионалних старешина Југословенске војске показало је све људске и војничке одлике, у најбољем смислу те речи.

● 310133

ОСНОВИ РАКЕТНЕ ТЕХНИКЕ

Аутор Матеја Анђелковић
Издање 2005.
Броширан повез, 168 страна
формат 18 x 24
Цена: 1.080,00, са попустом 540,00

Основи ракетне технике је стручна књига о ракетама и њиховом погону, механици лета, системима вођења и конструкцији. Књига је допуњено издање уџбеника за војне школе. У њој су одабрани делови из свих области значајних за ракетну технику и космичке садржаје.

● 310139

НЕСМРТНОСНО ОРУЖЈЕ

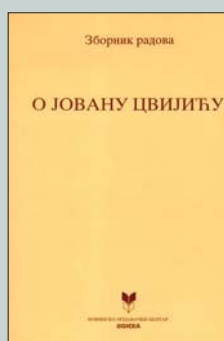
Аутор Дане Субошић
Издање 2005.
Броширан повез
272 стране,
формат 17x24
Цена: 1.242,00
са попустом 745,20

Књига садржи основна знања о употреби несмртносних оружја у препадима, заседама и обезбеђењима, те тактичко-техничке одлике тог оружја које користе противтерористичке јединице.

● 310138

ДРУШТВЕНО-ПОЛИТИЧКА ДЕЛАТНОСТ ЈОВАНА ЦВИЈИЋА

Група аутора
Издање 2005.

Броширан повез,
300 страна
формат 17x 24
Цена: 486,00
са попустом 291,60

Зборник радова с научног скупа у Српској академији наука и уметности, Београд.

● 310111

ЖИВИ ЈЕЗИК У БАЛКАНСКОМ ЛАВИРИНТУ

Аутор Иван Марковић
Издање 2003.
Тврди повез, 251 страна,
формат 14,5x25
Цена: 648,00
са попустом 324,00

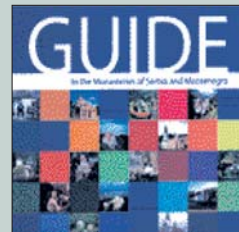
Књига сабира и хронолошки ређа разговоре о Балкану у последњој деценији 20. века, ломова и криза које су обликовале наше животе. Изузетно дело једног од најдаровитијих новинара листа "Војска" чија се животна звезда прерано угасила.

● 310136

ВОДИЧ ПУТ ПРАВОСЛАВНИХ МАНАСТИРА СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ (на енглеском)

Приређивачи: Бранка Гугољ, Љубица Јелисавец
и Мирко Сајловић,
Издање 2004. године,
Тврди повез, 324 стране,
формат 22,5x24,5,
Цена 3.888,00, са попустом 2.721,60

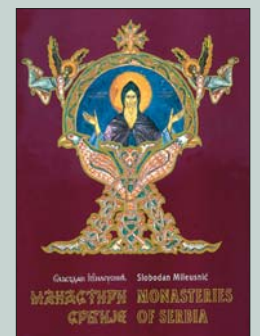

Водич на енглеском језику у коме је сликом и речју представљено 275 манастира у Србији и Црној Гори. Намењен је, пре свега, путницима који желе да обиђу та света места, али и свима који надахнуће налазе у свету духовног простора.

● 310089

МАНАСТИРИ СРБИЈЕ

Аутор Слободан Милеуснић
Издање 2002.
Суиздавач
"Православна реч"
Нови Сад
Два тома, омот, кутија
Тврди повез, 1.040 страна,
формат 25 x 33
Цена: 14.580,00
са попустом 10.206,00

● 310057

КУЛТУРНА РИЗНИЦА СРБИЈЕ

Саставио и уредио Јован Јанићијевић
Издање 2001.
(Доштампано издање)
Суиздавачи „Идеа” и
"Војноиздавачки завод",
Београд
Тврди повез, 642 стране,
формат 16 x 24
Цена: 4.320,00
са попустом 3.024,00

● 310074

ИСТОРИЈА СРПСКОГ НАРОДА

Десет томова, тврди повез са златотиском, 6.000 страна,
Издање 2001, формат 17 x 24
Цена комплекта: 12.960,00, са попустом 10.368,00

● 310105

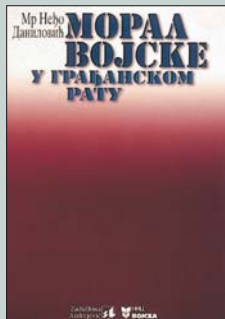
УВОД У ИНФОРМИСАЊЕ

Аутор Славољуб Ранђеловић
Издање 2003.
Броширан повез,
195 страна,
формат 14 x 20
Цена: 216,00
са попустом 129,60

● 310032
МОРАЛ ВОЈСКЕ У ГРАЂАНСКОМ РАТУ

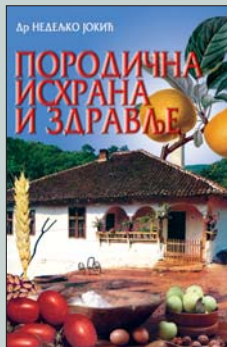
Аутор мр Неђо Даниловић
Издање 2001.
Суиздавач
"Задужбина Андријевић",
Београд
Броширан повез,
195 страна, формат 14 x 20
Цена: 216,00,
са попустом 129,60

са попустом 162,00

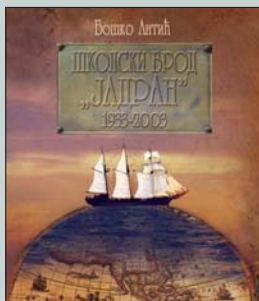
● 310103
ПОРОДИЧНА ИСХРАНА И ЗДРАВЉЕ

Аутор
др Недељко Јокић
Издање 2003.
Тврд повез, 400 страна,
формат 16 x 24,5
Цена: 972,00
са попустом 583,20

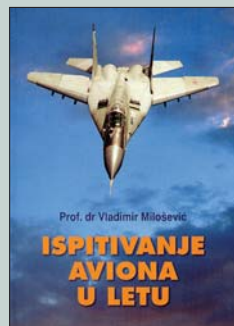
● 310102
ЈУГОСЛАВИЈА И НАТО

Аутор
Бојан Б. Димитријевић
Издање 2003.
Броширан повез,
200 страна,
формат 15,5 x 23
Цена: 540,00
са попустом 270,00

● 310104
ШКОЛСКИ БРОД „ЈАДРАН“ 1933-2003

Аутор Бошко Антић
Издање 2003.
Тврд повез,
140 страна,
формат 22 x 25
Цена: 1.296,00
са попустом 648,00

● 310078
ИСПИТИВАЊЕ АВИОНА У ЛЕТУ

Аутор Владимир Милошевић
Издање 2002.
Тврд повез, 302 стране,
формат 17 x 24
Цена: 540,00
са попустом 270,00

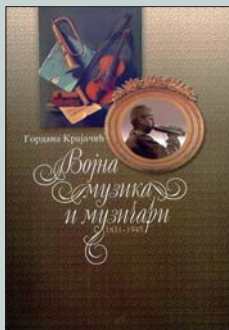

● 310100
СПЕЦИЈАЛНЕ СНАГЕ СВЕТА

Аутори:
Михајло Михајловић и
Станислав Арсић
Издање 2004. Суиздавач
"Триконтинал",
Београд
Тврд повез, 180 страна,
формат 17 x 23
Цена: 907,20
са попустом 635,04

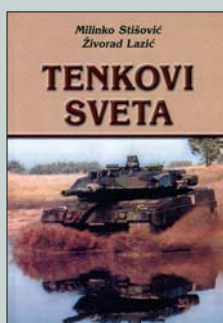
● 310095
ВОЈНА МУЗИКА И МУЗИЧАРИ У СРБИЈИ

Аутор Гордана Крајачић
Издање 2003.
Тврд повез, 308 страна, формат 20,5 x 29,7
Цена: 1.080,00
са попустом 540,00

ТЕНКОВИ СВЕТА

Аутори: Миленко Стишовић и Живорад Лазич
Издање 2002.
Суиздавач
"Триконтинал", Београд
Броширан повез,
118 страна, формат 14 x 20
Цена: 410,40
са попустом 287,28
● 310087

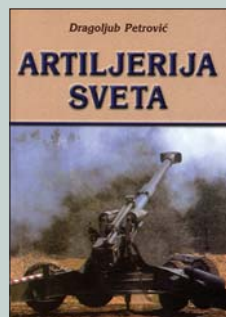
● 310107
СД БЕЗБЕДНОСНА ОПРЕМА У СЛУЖБИ ЖИВОТА (Средства за заштиту људи и објеката)

Аутори: Никола Остојић и Петар Кнежевић
Издање 2003.
Цена: 1.944,00, са попустом 972,00

● 310075
СРПСКА ОДИСЕЈА

Аутор Бошко Антић
Издање 2002.
Тврд повез, 132 стране,
формат 24 x 17
Цена: 270,00
са попустом 162,00

АРТИЈЕРИЈА СВЕТА

Аутор Драгољуб Петровић
Издање 2002.
Суиздавач
"Триконтинал",
Београд
Броширан повез,
138 страна, формат 14 x 20
Цена: 410,40
са попустом 287,28

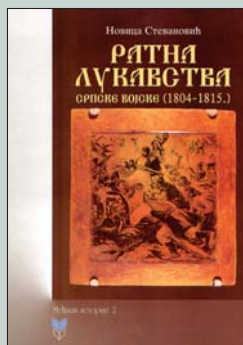

● 310027
ИСТОРИЈА НА ПОПРАВНОМ

Аутор Петар Дамјанов
Издање 2000.
Броширано, 215 страна,
формат 11,5 x 21
Цена: 162,00
са попустом 97,20

● 310080
РАТНА ЛУКАВСТВА СРПСКЕ ВОЈСКЕ (1804-1815.)

Аутор
Новица Стевановић
Издање 2002.
Тврд повез, 152 стране,
формат 18 x 24
Цена: 378,00
са попустом 226,80

● 310086
СТРЕЉАЧКО НАОРУЖАЊЕ СВЕТА

Аутор Станислав Арсић
Издање 2002.
Суиздавач
"Триконтинал", Београд
Броширан повез,
138 страна, формат 14 x 20
Цена: 410,40
са попустом 287,28

● 310028
ОТКУЦАЈИ ВРЕМЕНА

Аутор Драгана Марковић
Издање 2000.
Тврд повез,
400 страна,
формат 15 x 24
Цена: 324,00
са попустом 194,40

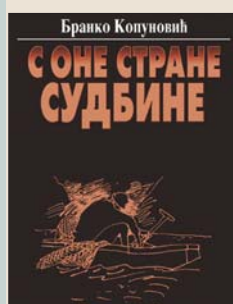
● 310108
АСИМЕТРИЧНИ РАТОВИ

Аутори Бартелеми Курмон и Дарко Рибникар (превод с француског)
Издање 2003.
Броширан повез, 220 страна, формат 14 x 22
Цена: 270,00

● 310090
СТРАТЕГИЈСКИ БОМБАРДЕРИ

Аутори: Душан Маодуш и Милан Бајовић
Издање 2002.
Броширан повез,
116 страна,
формат 14 x 20
Цена: 410,40
са попустом 287,28

● 310033
С ОНЕ СТРАНЕ СУДБИНЕ

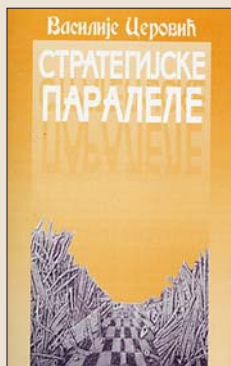
Аутор Бранко Копуновић
Издање 2000.
Броширано,
158 страна,
формат 11,5 x 20,5
Цена: 162,00
са попустом 97,20

● 310051
**ПРОФЕСИЈА
НОВИНАР**
Аутор Душан Ђурић
Издање 2001.
Броширан повез, 408
страница, формат 13 x 20
Цена: 324,00
са попустом 226,80

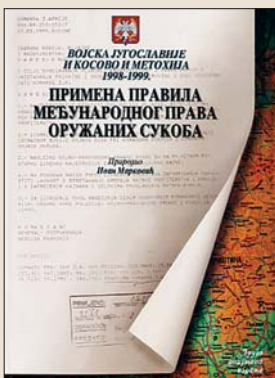
● 310067
**СТРАТЕГИЈСКЕ
ПАРАЛЕЛЕ**
Аутор Василије Церовић
Издање 2001.

Броширан повез,
316 страна,
формат 11,5 x 20,5
Цена: 270,00
са попустом 162,00

● 310094
**УВИЂАЈ (Збирка
афоризама)**
Аутор Милијан Р. Андрић
Издање 2002.
Броширан повез,
86 страна,
формат 11,5 x 20
Цена: 162,00
са попустом 81,00

● 310042
**АРХИТЕКТУРА
ЗГРАДЕ
ГЕНЕРАЛШТАБА**
Аутор
Бојан Ковачевић
Издање 2001.
Тврд повез,
224 стране,
формат 22,5 x 25,5
Цена: 540,00
са попустом 270,00

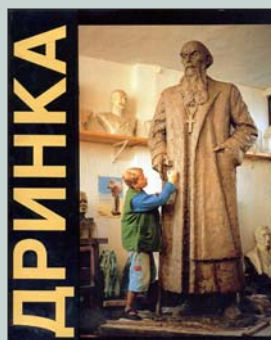
● 310072
**ПРИМЕНА
ПРАВА
ОРУЖАНИХ
СУКОБА**
(Војска
Југославије
и Косово
и Метохија
1998-1999)
Друго допуњено
издање

Приредио
Иван Марковић
Издање 2002.
Тврд повез, 244 стране, формат 24,5 x 30
Цена: 432,00, са попустом 216,00

● 310091
**ТЕРОРИЗАМ
АЛБАНСКИХ
ЕКСТРЕМИСТА**
Аутори: Милан
Мијалковски и
Петар Дамјанов
Издање 2002.
Тврд повез, 512 страна,
формат 16 x 24
Цена: 756,00
са попустом 378,00

● 310096
СЕНКЕ ИНТЕРНЕТА
Аутор Слободан
Трифковић
Издање 2003.
Броширан повез,
128 страна,
формат 14 x 20
Цена: 216,00
са попустом 129,60

● 310077
**ДРИНКА
РАДОВАНОВИЋ
- СКУЛПТУРЕ**
Аутор
Бранко Вукоичић
Издање 2002.
Тврд повез,
224 стране,
кутија, омот
формат 24 x 29,7
Цена: 2.160,00
са попустом 1.080,00

Монографија о Дринки Радовановић, скулптору.
Уз избор текстова о стваралаштву наше реноми-
ране уметнице, објављене су фотографије вајарских
радова, са посебним освртом на дела посвећена
војсковођама, ратницима.

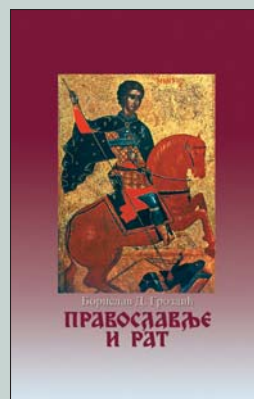

● 310064
**РАМБУЈЕ
ИЛИ РАТ**
Међународноправна
дилема
Аутор
Гавро Перезић
Издање 2001.
Броширан повез,
234 стране
формат 16,5 x 23
Цена: 324,00
са попустом 194,40

У студији су обрађене међународноправне ин-
ституције и догађаји који су претходили агре-
сији НАТО на СРЈ. Аутор, еминентни поз-
налаца међународног права, пише језиком
чињеница, које имају снагу непобитних доказа
о повреди међународног права, кршењу Пове-
ље УН и неправди нанетој српском народу.

● 310062
**ПРАВОСЛАВЉЕ
И РАТ**

Аутор мр Борислав Гроздић
Издање 2001.
Броширани повез, 196 страна
формат 14 x 20,5
Цена: 270,00, са попустом 162,00

У књизи се раз-
матрају ставови
хришћанских
теолога,
црквених
мислалаца и
филозофа
хришћанства
о рату. Посебна
пажња
посвећена је сх-
ватањима о рату
у православљу
код Срба.

НАРУЏЕНИЦА

НИЦ "Војска", Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел: 011/3241-026, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун : 840 - 49849 - 58

Наручујем следећа издања (навести шифру / количину):

_____ по укупној цени од _____ динара.

Књиге ћу платити (заокружити број):

1. одједном (плаћање унапред) уз 100,00 дин. за поштарину.
2. на кредит у _____ месечних рата (највише 10) по _____ дин.
(мин. рата 1.000,00), путем административне забране.

Код плаћања унапред послати доказ о уплати целокупног износа, након чега
испоручујемо књиге.

За кредит доставити наруџеницу оверену од стране фирме у којој сте запослени.

Купац: _____ ЈМБГ _____

Број личне карте: _____ издате у МУП _____

Улица и број: _____

Место: _____ Телефон: _____

Потпис наручиоца: _____

Подаци о запослењу: _____

Улица и број: _____

Место: _____ Телефон: _____

Овера овлашћеног лица

М.П. _____

БЕЗ КРОВА НАД ГЛАВОМ

Команда новосадског гарнизона упутила је 3. октобра станарима нужног смештаја обавештење да у року од 90 дана напусте пет објеката у којима годинама уназад станују. Таква одлука надлежних изазвала је бурне реакције војних бескућника – од неразумевања, до незадовољства и страха.

Заступник начелника Генералштаба Војске Србије недавно је наредио да се припреме објекти у новосадском гарнизону који су Master planom Владе Републике Србије предвиђени за продају или размену. Како се тај простор годинама уназад користио за нужни смештај припадника система одбране без стана, потребно је да се што пре раскину уговори о закупу са досадашњим станарима. Надлежни у Команди гарнизона Нови Сад обавестили су о томе војне бескућнике, али им при томе нису понудили други смештај.

■ КОНТРОВЕРЗНИ ПРОПИСИ

– За станаре нужног смештаја предвиђен је отказни рок од 90 дана. Они које је та одлука погодила углавном не желе да је прихвате. Војни бескућници су нужни смештај у Новом Саду користили на основу решења које је доносила Команда гарнизона. Нико од њих, међутим, није са надлежним институцијама закључио уговор о коришћењу тих станова. Данас су у недоумици како да раскину нешто што нису ни потписали. Додатну забуну уноси и тачка у решењу која прецизира да ће станари нужни смештај користити док стамбено питање не реше на други начин, односно добију службене или станове у закуп на неодређено време – објашњава пуковник Михаило Штогрин, командант новосадског гарнизона.

У новосадској касарни “Војвода Бојовић” у нужном смештају станује највећи број породица активних и пензионисаних старешина, али и цивилних лица на служби у Војсци. Они уз плату и пензију добијају увећане трошкове становања. Пензионисани пуковник Милан Ђилас тврди, међутим, да та накнада није исплаћивана од априла 2006. године. За четворочлану породицу пензионисаног официра, на пример, увећани трошкови становања износе око 13.000 динара. За плаћање нужног смештаја у војном објекту станари треба да издвоје 8.000 динара и 275 динара за струју, воду и грејање по члану домаћинства. Мањи број војних бескућника, сходно месечним примањима, може да плаћа станове у граду по тржишним ценама и породици обезбеди повољније услове за становање. На новинарско питање зашто то и не чине нисмо добили одговор.

Другачији је случај удовице професионалног војног лица Наде Тодоровић која живи са сином, а добија месечну пензију од 11.538 динара. Накнада за увећане трошкове становања јој по прописима не припада.

СТАТИСТИКА

У пет војних објеката новосадског гарнизона – Горњој и Доњој Каменици, улицама Јосифа Руњанина број 5, Војводе Бојовића број 6 и Београдској број 12 у Новом Саду – нужни смештај користе 141 старешина и 44 цивилна лица на служби у Војсци са породицама, односно 604 станара. Од тог броја има 115 официра и подофицира у пензији, пет пензионисаних цивилних лица и 15 удовица старешина.

Већина станара истиче да је одлуке о иселењу из нужног смештаја потребно селективно применити, према одређеним критеријумима, како би се заштитили егзистенцијално најугроженији војни бескућници. Приоритете, додуше, није тешко утврдити.

Пензионери у поодмаклим годинама нису у прилици да стамбене тешкоће трајно решавају подизањем кредита код банака, јер за то немају ни времена ни финансијских могућности.

Како кажу поједини саговорници, када се војни пензионери и оброте банкама наилазе на затворена врата. Поједини станари су током боравка у војним објектима уложили и знатна новчана средства како би животни простор колико-толико уредили. Остаје нејасно хоће ли им се после иселења, на неки начин, таква улагања надокнадити.

■ У ОЧЕКИВАЊУ ПОДРШКЕ

– Како би одагнали страх да ће се наћи на улици, избегли бројне непроверене информације и разрешили недоумице о даљем боравку у војним објектима, станари у “Милетићевој” очекују објашњења од надлежних из Министарства одбране и Генералштаба Војске. Многима није познато шта заправо предвиђа *Мастер план* и на који начин ће се помоћи садашњим и бившим припадницима система одбране у нужном смештају – каже потпуковник у пензији Јован Балаћ, председник Скупштине станара.

Огорчени због одлука о иселењу, бескућници из војног објекта у Београдској улици број 12 организовали су на Петроварадину 4. септембра, у кругу бивше касарне, протестно окупљање. Предлог заставника прве класе Давора Зеленика, станара у војном објекту у улици Јосифа Руњанина, да се нужни смештај напусти тек када сви буду стамбено збринуте на другачији начин, подржала је већина присутних. Током скупа станари су формирали Координационо тело које ће пред надлежним институцијама штитити интересе корисника нужног смештаја.

Садашњи и бивши припадници система одбране који станују у војним објектима новосадског гарнизона верују да Дирекција за имовинскоправне послове Министарства одбране, да би сачувала достојанство војних бескућника у углед Војске, неће пред судом покренути поступке за њихово иселење уколико не испоштују предвиђене рокове.

– Породице старешина и војних пензионера у нужном смештају, иако су се затекле у непријатној ситуацији, треба да схвате значај *Мастер плана* Владе Републике Србије. Потребно је да подрже настојање Министарства одбране да на ваљан, праведан, али и реалан начин, у кратком времену превазиђе стамбене проблеме и корисника нужног смештаја и осталих војних бескућника, чија бројка прелази 15.000 – напомиње пуковник Штогрена. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

УКРАТКО

>>> ПЛАТЕ ПОВЕЋАНЕ ЗА 20 ОДСТО – Плате запослених у систему одбране повећане су за 20 одсто почевши од 1. септембра. Услови за то створени су недавно извршеним ребалансом буџета и досадашњим смањењем бројног стања у процесу реформе система одбране.

Сходно томе и овлашћењима министра одбране, донета је одлука о повећању вредности бода за обрачунавање плата професионалних војника и вредности коефицијента за обрачунавање плата цивилних лица, тако да ће сви примити септембарску плату увећану за 20 одсто. Последње повећање плата у Војсци било је пре годину дана, односно 1. октобра 2005. године.

С обзиром на то да је одредбама *Закона о Војсци* прописано да се војне пензије усклађују према кретању плата професионалних војника, Министарство одбране се обратило Министарству финансија Републике Србије да помогне у примени одредаба о пензији и уз пуну подршку и разумевање тог министарства наведено повећање од 20 одсто примениће се и на војне пензионере, којима је, такође, пензија последњи пут усклађена 1. октобра 2005. године.

Корисницима војних пензија уплаћен је први део пензије за септембар 2006. по старој вредности бода од 7,28 динара, дакле, без урачунатог повећања. Такође, уплаћена је и разлика за август у износу од 340 бодова.

Разлика пензије за септембар, по новој вредности бода који ће износити 8,74 динара, биће уплаћена са другим делом септембарске пензије. ■

>>> ДАН ВОЈНОГ ОКРУГА НИШ – Свечаности поводом обележавања 30. септембра – дана Војног округа Ниш, присуствовали су заменик начелника Управе за обавезе одбране пуковник Горан Зековић, команданти војних округа Београд и Нови Сад, команданти јединица нишког гарнизона, представници ОРВС, те удружења бораца. ■

>>> ГОДИШЊИЦА 8. ВОЈВОЂАНСКЕ БРИГАДЕ – Поводом годишњице 8. војвођанске бригаде, основане 12. септембра 1944. на пропланку Јабука на Фрушкој Гори организована је свечана академија. Скупу су, поред бораца бригаде, присуствовале старешине јединица Војске Србије из Суботице, представници органа локалне власти и Севернобачког округа.

Наредног дана су група официра Војске Србије коју је предводио генерал-мајор Станимир Матијевић, борци 8. бригаде и бројни грађани Новог Сада и Суботице, положили венце на спомен-обележје 8. војвођанске бригаде на пропланку Јабука. Том приликом је борац Зорица Ђукић подсетила присутне на услове у којима је бригада формирана и ондашње ратне прилике у Срему. ■

Михаил ВЕСЕЛИНОВИЋ, борац 8. бригаде

>>> СУСРЕТ ПРВЕ КЛАСЕ ИНЖИЊЕРАЦА – Средином септембра у понтонирској јединици Војске Србије у Шапцу окупили су се припадници Прве класе инжињеријске подофицирске школе. Стари инжињерци су школовање завршили давне 1954. године у Карловцу, а били су прва генерација редовно школованих подофицира ЈНА после Другог светског рата.

Том приликом војни пензионери су обишли споменик и музеј на Мишару и Текеришу, те спомен-собу јединице која је била домаћин скупку. Командант понтонираца потпуковник Зоран Станић говорио је гостима о развоју и задацима тог састава Војске.

Подофицири Прве класе инжињераца договорили су се да дружење наставе и следеће године, у исто време, у инжињеријском саставу из Прокупља. ■

С. СТОЈАНОВИЋ

ЗАШТО ЉУДИ НЕ ВОЛЕ МАТЕМАТИКУ

Ако себи често постављамо ово наизглед једноставно питање, чији би одговор требало да буде још једноставнији, зачудићемо се колико је та једноставност само привидна, као и многе друге ствари у животу.

Многи ће школарци као одговор навести да математику не воле јер је хладна, лишена емоција, уметничких слобода, индивидуалних виђења и још сијасет сличних разлога. Наиме, сваки математички задатак има свој пут решавања, своје тачно или нетачно решење. Ту се никако не прима цвет на коме пише: "Ово је решење, ако се другачије не нареди". Пребирајући по својим скромним знањима из низа "друштвених" предмета које сам у току школе што из љубави, што из потребе да се испит положи, изучавао, никако не нађох ваљане разлоге за стање у коме се ми као Војска, па самим тим и као појединци налазимо.

Како то да је Војска по дефиницији апарат државе, а ова се баш много и не брине за свој апарат? Да није можда негде пронашла какав други, лепши, бољи и јефтинији, који ће је, ако затреба, бранити. Овде већ морамо у помоћ позвати и математику, па као када решавамо задатак, покушати да решавамо питање по питање.

Зашто Војска по закону нема право на штрајк и синдикално организовање? Одговор би требало да буде: "Зато што је одбрана земље исувише озбиљан посао да би био ремећен због ситница као што су материјални и социјални положај њених припадника, а њима је тим истим законом и загарантована одговарајућа зарада за одговоран посао који објављују".

У пракси ствари стоје мало другачије, па се може доћи до низа различитих резултата, исто као што би се дошло и уколико бисмо избрисали правило првенства рачунских операција. Изгледа да у решавању овог задатка професор неправилно учи своје ђаке.

Дакле, ако је држава усвојила неки закон, она га прва мора поштовати, или мењати. Једноставније речено, уколико се од "апарата" тражи да се не бави најпрофитабилнијим занимањем (политком), да не штрајкује и да нема синдикат, па и "апарат" логично очекује да му се у духу тог истог Закона плати онолико колико му по Закону припада. Математика би рекла да је само испуњењем оба услова тачна теорема о функционисању Војске.

Очигледно је да покушавамо решити задатак без употребе свих математичких операција.

За кредите које смо подigli код банака, а не враћамо их редовно, суде нам судови наше државе, а неће да суде држави зато што нам не да оно што нам дугује. Овај случај би се, да заиста постоји минимум воље, решио веома брзо и лако. Држава би банци дала оно што део њеног "апарата" дугује, а "апарату" би и даље дуговала, јер њој не може нико судити, нити јој ствари узимати "у попис", осим ако неће сама себи. Али има ту и нешто друго: Шта би радиле банке и кога би кредитирале кад би "апарат" био плаћен по Закону?

Е, сад се опет враћамо на питање штрајка и синдикалног организовања, и зашто је та одредница толико битна у Закону о Војсци.

Да штрајк није "забрањен" и "апарат државе" би његовом применом покушао да издејствује бар оно што му је Законом загарантовано.

Покушајте само да у продавници кажете: "Знам да треба да платим за робу, али немам пара, даћу вам кад мени да мој послодавац". Прогласиће вас малоумним, или ће позвати у помоћ други апарат државе (полицију) који је плаћен да вас "доведе у ред". Још горе, ако уместо рате за кредит дате исто објашњење које сте и ви од послодавца добили "Знам да морам да платим, али пара нема. Сналазите се како знате".

Обрни, окрени испаде да је професор поставио задатак са исувише мало параметара, па је још забранио да се користи множење и сабирање. Намеће се одговор: он жели да његови ђаци добију слабе оцене, падну на поправним испитима и напусте школу.

Само на једно није мислила седа професорова глава: "Шта ће он радити када више не буде било ђака?"

Могу се, истина, нови ђаци набавити и из увоза. Међутим, у комплекту са "увозним" ђацима морају се увести и њихови професори. Е, ту је професор дебело побркао рачуне – не схвативши да укидањем ђака укида и себе. ■

Потпуковник
Раде КРСМАНОВИЋ

ЗАХВАЛНОСТ ВМА

Поводом успешног обележавања 50. годишњице оснивања Више школе за медицинске сестре ЈНА на ВМА 21. септембра 2006, захваљујемо тој медицинској установи и свима који су учествовали у тој прослави. Речи посебне захвалности упућује мо начелнику ВМА генерал-мајору проф. др Миодрагу Јевтићу, Верици Миловановић, начелнику Одељења здравствене неге, Јели Кнежевић, начелнику Одсека за организацију здравствене неге, и Гордани Павковић, начелнику Одсека за стручно-методолошки рад. Искрено признање одајемо пуковнику Верици Ђорлуки, бившој главној сестри ВМА, уједно инструкторки Више школе медицинских сестара, која је била и иницијатор обележавања јубилеја. ■

Одбор за прославу јубилеја
Више школе медицинских сестара

ДЕМАНТИ ГЕНЕРАЛА КОСОВЦА

У оквиру досијеа о стамбеним проблемима у Министарству одбране (*Досије афере Цвећара 3*) наш новинар Владимир Почуч је у магазину "Одбрана" бр. 10 од 15. фебруара 2006, у делу текста са поднасловом *Формално неформална моћ*, на страни 34, а на основу извора из Министарства одбране, написао: "Ни некадашњи извршни директор Министарства одбране није прошао лоше када је реч о броју војних станова које је добио. После развода, откупљени стан оставио је жени, а два службена, у којима је једно време становао, вратио је Војсци тек пошто му је додељен стан у Рашкој улици".

Господин Слободан Косовац, генерал-потпуковник у пензији, реаговао је својим текстом, који је објављен у целини, али тада није коментарисао нити демантовао наведене чињенице. Сада је нашем магазину доставио деманти, који објављујемо у целини и без коментара, у трећем лицу како је и написан, а који гласи:

"Слободан Косовац никада није откупио ни имао откупљен стан, па према томе није могао никома да остави стан. Никада није становао, једновремено, у два службена стана. А службене станове које је користио уредно је враћао и сада се налази у стану који је добио решењем од 1. новембра 2000. године, а кључеве је добио 17.6. 2005. године." ■

БЕЗБЕДНОСНИ
ИЗАЗОВИ И ПРЕТЊЕ
У РЕГИОНУ
ЈУГОИСТОЧНЕ ЕВРОПЕ

ИСКОРАКИ ИЗ ПР

Регион југоисточне Европе је за само петнаестак година променио своју политичку, безбедносну и економску слику и од "предграђа Европе", нестабилног и конфликтног, региона сукоба, великих изазова и претњи, постао регион демократски уређених држава, процеса интеграције, сарадње и перспективне будућности

Н еоспорно значајним заокретом у региону југоисточне Европе, ипак нису отклоњене етничке, верске и религиозне напетости, решена гранична питања, избегличке кризе, а самим тим ни изазови и претње за безбедност и стабилност региона.

То је регион у коме егзистирају земље различитог степена интеграције у евроатлантске структуре: пуноправне чланице НАТО (Грчка, Словенија, Бугарска и Румунија), чланице Програма Партнерство за мир и неформалне групе "Америчко-јадранске повеље о партнерству" (Хрватска, Албанија и Македонија) и Србија, Црна Гора и Босна и Херцеговина, које су за сада изван интегративних процеса, али са јасно израженим опредељењима за приступање европским политичким и војним интеграцијама.

Тај је регион природно и географско раскршће између Европе, Азије и Африке, преко кога се укрштају главни путеви међународног тероризма и организованог криминала, илегалне миграције, трговине дрогом, људима и оружјем за масовно уништавање.

Овако велике супротности на релативно малом географском простору допринеле су да је свака од земаља региона, без обзира на степен интеграције, изложена реалним изазовима и претњама (различитих садржаја и карактера) и принуђена да гаранције своје безбедности тражи у евроатлантским системима колективне безбедности.

■ УБЛАЖАВАЊЕ ОПАСНОСТИ

Свесне постојања нерешених питања која могу нарушити стабилност и безбедност сваке од њих и региона у целини, земље региона су предузеле непосредне кораке на елиминацији и ублажавању опасности од реалних изазова и претњи. Наравно, у тим потезима водило се рачуна о специфичностима политичко-безбедносне ситуације у свакој од њих, степена интеграције, развоја демократских потенцијала управљања, одбрамбених ресурса и примене законских регулатива.

Први од приоритета у таквим потезима било је доношење стратегијских докумената и других нормативних аката, којима се дефинишу политички ставови о основама националне безбедности, факторима (спољним и унутрашњим) њеног угрожавања и снагама које учествују у одбрани. Уважавајући такву потребу, све земље југоисточне Европе, изузев Србије, Црне Горе и БиХ, усвојиле су концепцију (стратегију) националне безбедности, документ који представља политички, правни и безбедоносни оквир за израду осталих доктринарних докумената: Стратегије одбране, Стратегијског прегледа одбране, Беле књиге одбране, Војне стратегије и доктрине и нормативних (законских) докумената –

закона о одбрани и ОС, специјалним службама, и других. У документима, принципијелно и уз уважавање специфичности сваке од њих, дефинисани су национални интереси, безбедносно окружење, изазови и претње, безбедносни концепти, безбедносна политика, систем националне безбедности, његова организација и функције.

У приступу дефинисању изазова и претњи међу овим земљама нема суштинских разлика. Геостратегијски положај региона у коме се укрштају транспортни путеви и стиче контрола над коридорима кријумчарења дроге, оружја, посебно оног за масовно уништавање, људи, забрањених технологија; нерешена гранична, етничка, религиозна питања, нестабилне демократије и унутрашња нестабилност у појединим земљама региона (Македонија, БиХ, Косово и Метохија); глобални тероризам, организовани криминал и избегличке кризе прихватају се као општи елементи угрожавања националних безбедности свих земаља у региону. Међутим, свака од њих дефинише и посебне елементе угрожавања безбедности специфичне само за ту земљу.

■ ПОСЕБНОСТИ ЗЕМАЉА РЕГИОНА

Бугарска као посебне изазове одређује унутрашње етничке и религиозне противречности (у Бугарској живи око милион Турака и муслимана); избегличке кризе и нелегалне миграције (транзит из земаља Блиског истока ка Европи); велике инвестиције Турске у регионима са чисто турским становништвом (градови Шумен, Разград, Крцали и Харманли и регион уз границу са Грчком) ради побољшања услова живота и останка становника на тим просторима; изградња цамија и школа око њих, поготову у селима сиромашних делова Бугарске, у којима наставу држе свештеници из исламских земаља, ширећи утицај међу младима, њихово регрутовање и слање на усавршавање у Саудијску Арабију и друге земље радикалног ислама; нарушавање информатичких система; екологију (нуклеарна електрана Козлодуј) и ширење инфективних епидемија и заразних болести.

Када је реч о опасностима које прете из региона западног Балкана, њихове појавне облике дефинишу етничке и религиозне противречности; нерешена територијална и гранична питања; специфични ризици и нетрадиционални изазови безбедности: међународни организовани криминал и тероризам, трговина дрогом, оружјем и људима, еколошки и национални проблеми.

Румунија, као балканска и земља црноморског региона, као посебне изазове угрожавања националне безбедности истиче про-

лиферацију оружја за масовно уништавање, нуклеарних материјала и технологија, неконвенционалног оружја и смртоносних уређаја; активност терористичких мрежа и транснационалног организованог криминала, илегалног кријумчарења људи, дроге, оружја и муниције, прикривену миграцију и појаву масовних таласа избеглица; унутрашње разлоге који подстичу екстремизам, нетолеранцију, сепаратизам и ксенофобију и који могу да утичу на унапређење демократских вредности. Осим тих, Румунија дефинише и нове категорије ризика нетрадиционалног типа који изазивају посредне и непосредне негативне последице на економију земље и државни систем. Међу претњама овог типа јесу: транснационални политички тероризам, који укључује биолошке и кибернетичке (сајбер) форме; нарушавање безбедности домаће и међународне транспортне мреже; индивидуалне или групне радње чији је циљ илегални доступ компјутерским системима; активности које су у виду разних форми и околности осмишљено уперене против румунског имиша на међународном плану, са последицама по њен кредибилитет и поузданост; економско-финансијски напади; намерна изазивања еколошких катастрофа.

Македонија већ по свом геополитичком положају представља природно и географско раскршће главних путева тероризма, илегалне миграције, трговине дрогом, људима и оружјем из Африке и Азије према Европи. Због таквог положаја била је изложена сталним

БЕЗБЕДНОСНО ОКРУЖЕЊЕ

Анализирајући концепције (стратегије) поменутих земаља, од којих су три нове чланице Нато (Словенија, Бугарска и Румунија), а три на добром путу да то постану, уочава се подударност, па и истоветност ставова у дефинисању безбедносног окружења: опасност војне претње и војних сукоба у региону у дужем периоду је значајно смањена, али не и потпуно елиминисана. Вероватноћа међудржавног војног сукоба сведена је на минимум, али и даље постоји могућност настајања сукоба ниског интензитета на одређеним подручјима у регији.

изазовима, ризицима и претњама не само за безбедност него и опстанак државе, што је кулминирало преливањем сукоба са Косова и отвореним ратом са Албанцима у западном делу земље. Сукоб, у коме су у интересе локалних албанских структура били умешани и интереси радикалних исламских држава и посебно криминално-терористичких група ради доминације над тим простором. Не случајно, јер су преко њега пролазили главни путеви кријумчарења наоружања, дроге, људи, терористичких група са истока на запад, простор на коме су самозвани команданти албанских паравојних формација држали и контролисали не само политичку власт него и полицију, комуникације, граничне прелазе и логоре за обуку терориста. Догађаји који су претили нестанку или бар подели Македоније манифестовали су сву снагу радикалног ислама, који повезан са организованим криминално-терористичким групама представља опасност по стабилност и безбедност и ширег региона југоисточне Европе.

Македонија ни данас није превазишла опасност по своју безбедност, јер јој и даље прете нови, специфични облици угрожавања као рецидиви прошлих: манифестације екстремног национализма и верска нетрпељивост, корупција, урбани тероризам, тешки криминал укључујући уцене, рекетирања, убиства и нападе на имовину грађана, социјални проблеми и незапосленост; активност специјалних служби из радикалних исламских земаља с циљем дестабилизације унутрашње ситуације, сукоби интереса о коришћењу извора и путева стратeгијских енергената. Таквој ситуацији погодне и чињеница да су Албанци задржали све позиције које су имали пре избијања сукоба. Данас су оне и ојачане јер су некадашњи команданти терористичких организација постали политички партнери влади. Радикални исламисти, сада као чланови политичких партија и даље контролишу путеве дроге, наоружања, пролазак терориста, преко територије западне Македоније, где су апсолутни господари и власници. Отвореност граница према Албанији и Косову су повољне околности за несметан коридор утицаја у свим областима криминала и тероризма.

За Албанију посебне изазове представљају регионални сукоби "инспирисани и подстрекивани од стране екстремиста на етничкој, верској и политичкој основи, као и оних повезаних са спољним тероризмом и ослонцем на одређене државе". Осим њих ту су још насиље и нетолеранција, сиромаштво и корупција, разоружање становништва и прикупљање наоружања. Организовани међународни криминал, нелегална трговина модерним технологијама наоружања, трансфер конвенционалног и оружја за масовно уништавање и могућност да га злоупотребе међународне терористичке организације, природне и технолошке катастрофе и пораст урбаног загађења, такође се дефинишу као посебни изазови који негативно утичу на националну и регионалну безбедност.

И дотрајала инфраструктура земље, нарочито потешкоће да се становништву обезбеде основне услуге, као што је снабдевање струјом и пијаћом водом, телекомуникације и транспорт, дају довољно могућности да у одређеним условима постану реални изазови безбедности државе.

Хрватска као посебне изазове препознаје стварање услова за реактивирање муслиманских организација и верских школа којих је почетком деведесетих било много; поремећаје у економском систему; корупцију; негативна демографска кретања; смањивање учешћа радно активне популације; високу стопу незапослености; проблеме у функционисању правосудног система; негативна демографска кретања; последице природних и техничко-технолошких несрећа; шумске пожаре; угрожавање информатичког система и компјутерски криминал. Питања прова и заштите националних мањина у државама регије и покушај њиховог једностраног решавања, гранична питања настала као последица распада бивше СФРЈ, такође су потенцијални извор нестабилности.

Словенија, иако чланица НАТО и ЕУ, врло озбиљно и реално разматра могућност угрожавања своје националне безбедности преливањем догађаја са простора земаља западног Балкана. Међу најважнијим је инфилтрирање исламског фактора у Словенији, што

НАЦИОНАЛНИ ИНТЕРЕСИ

При дефинисању националних интереса, земље регије полазе од вредности које су се већ доказале у земљама напредних демократија: одбрана националне независности, суверенитета, територијалног интегритета, очување и развој демократије и демократских институција, владавина права, људска и мањинска права, социјална стабилност, стабилан економски развој у условима слободног тржишта, функционисање правне државе, унутрашњи ред и лична безбедност грађана, здрави и стабилни еколошки услови.

је изражено у захтеву Организације исламске конференције за изградњу џамије и верске школе у Љубљани и тиме стварање услова за организацију "научних" конференција, симпозијума о људским правима, исламу, штампању књига, издавању листова и публикација, отварању радија и ТВ или закупуљивању термина за пропаганду, и слично. Словенија као изазове својој безбедности разматра и могућност изазивања еколошких катастрофа, енергетских криза, информатичких блокада, здравствено-епидемиолошких претњи, тероризам, илегалне миграције, трговине људима, дрогом, оружјем и средствима забрањене технологије и прање новца. На крају, али не мање важно, као изазови који могу нарушити стабилност државе разматрају се и насилни поступци ради промене уставног уређења;

незаконита организовања и активности ради изазивања ванредног стања на социјалној, расној или другој основи; економско-социјалне кризе; масовна нарушавања јавног реда и мира, нижи ниво безбедности у саобраћају; неконтролисана употреба хемијских и радиоактивних средстава и генетски модификоване хране.

■ ДЕФИНИСАН ОДГОВОР

Како елиминисати изазове и претње? Одговор на то питање дефинисан је у другом по важности документу који је усвојила већина држава региона – стратегији одбране. Тим документом дугорочно је уређено ангажовање расположивих одбрамбених ресурса у одговору на безбедносне изазове и претње и пројекцију основе њиховог будућег развоја. Она представља изворни и обавезујући одбрамбени документ, на основу кога ће се развијати детаљна концептуална, планска и организацијска решења на појединачним функционалним подручјима, односно у појединачним сегментима одбрамбеног система. Документ је намењен свим носиоцима организације и припреме одбране – органима политичке власти и институцијама државне управе, оружаним снагама и носиоцима припрема и реализације цивилне одбране. Једновремено, намењен је домаћој и међународној јавности, којима ће представити информације о одбрамбеним решењима.

Према садржају, документ дефинише: оцену и дугорочну процену безбедносног окружења; дугорочне одбрамбене намере и циљеве; основни стратегијски концепт и рационалност у остваривању постављених циљева; стратегијске опције одговора на највероватније сценарије безбедносних изазова и претњи; основе организације, изградње и развоја система и институција одбране; међусобне односе и организације појединих носиоца активности у систему одбране; ресурсе и начине финансирања одбране.

На крају свега изложеног и даље остаје питање и недоумица: постоје ли безбедносни изазови и претње безбедности региона и да ли се они и како могу елиминисати? Одговор на ове дилеме је исти – да. Постоје изазови као реалност, који могу, али и не морају да прерасту у претње. То ће зависити од деловања спољашњих (за регион) и унутрашњих (за сваку земљу посебно) разлога. Претње су, такође, реалност региона, али се оне могу елиминисати изградњом властитих система одбране, чврстим опредељењима демократски изабраних влада земаља региона за улазак у европске интеграције, сарадњом са међународним војним и политичким организацијама, развијањем међусобне сарадње и поверења, те трансформисати у регион мира, стабилности, интеграција, сарадње и перспективне будућности. ■

Благоје НИЧИЋ

НЕОЧЕКИВАНЕ

РАТ У ЛИБАНУ

ЛЕКЦИЈЕ

У историји израелско-арапских односа летос је исписана још једна крвава епизода. Одиграла се у Либану. Сукобили су се Израел и радикална исламистичка организација Хезболах. Жесток једномесечни окршај противника биће запамћен као први судар модерне војске са терористичком армијом. Ратна искуства, нажалост, пружиће значајна теоријска сазнања о сличним конфронтацијама у будућности.

Недавни догађаји у Либану могу се окарактерисати као треће обимније војно ангажовање Израела на простору те земље. Прво је забележено 1978, а друго 1982. године. У оба случаја повод је био обрачун са палестинским војним фракцијама које су угрожавале Израел. Из Либана се, међутим, Израел повукао 1985. године, али је задржао део снага у уском појасу од око шест километара на југу државе, како би од ракетних напада штитио градове на северу. У мају 2000. године Израелци су напустили и те положаје. Ни таква одлука, додуше, није смирила ситуацију, поготово када се има у виду јачање Хезболаховог политичког утицаја на југу Либана, где је имао скоро апсолутну власт.

Повремени погранични сукоби израелских војника и милиције Хезболаха ескалирали су мају, после убиства неколико локалних исламских лидера и атентата на бившег либанског премијера. За те догађаје оптужене су израелске тајне службе, што је индиректно наговестило шири ратни сукоб. Започео је 12. јула 2006, када је милиција Хезболаха, која је прешла израелско-либанску границу, убила три, а заробила два израелска војника док су патролирали у пограничном појасу. Истовремено су на неколико израелских села и оближње војне положаје испале пројектили из вишецевних бацача ракета. Испровоциране таквим нападима Израелске одбрамбене снаге предузеле су опсежну војну акцију, која је трајала 32 дана. Према Резолуцији Савета безбедности УН 1701 од 14. августа примењује се споразум о прекиду ватре.

■ ПОГРЕШНЕ ПРОЦЕНЕ

Неколико дана после потписивања споразума о прекиду ватре уследиле су прве стручне анализе о специфичностима оружаног окршаја у Либану. Израелске одбрамбене снаге, које се с правом сматрају најобученијим и најопремљенијим оружаним саставом на свету, сукобиле су се са војном формацијом – првом и правом терористичком армијом. Већина ратних аналитичара сматрала је да ће израелска армија за само неколико дана "почистити" војску Хезболаха, али се то није догодило ни после месец дана. Штавише, њихов вођа је и даље био у свом бункеру претећи Израелу осветом. Заробљени војници нису ослобођени, а ракетни напади на северне израелске градове и даље су представљали опасност.

Таквом исходу, који је многе изненадио, допринеле су пре свега погрешне процене и израелских војника и политичара. Ратни сукоб, оцењују стручњаци са Запада, био је својеврсни "пробни балон" и потенцијални образац будуће физиономије асиметричног рата. Прве анализе показују да је обавештајна подршка јединица Израела била недовољна. Наиме, бројни сателити и беспилотне извиђачке летелице које су непрекидно надгледале територију Либана и у реалном времену слале податке са терена, из објективних разлога нису могле да пруже све потребне информације. Хезболах се, међутим, за ратни сукоб дуго припремао. Читав јужни Либан био је испреплетен тунелима, уређеним положајима, бункерима и подземним складиштима наоружања.

Сиријски и ирански савезници Хезболаха илегално су допремали терористима војну технику и различиту материјалну помоћ – противбродске ракете, пројектиле земља–земља средњег домета, оптоелектронске уређаје за ноћна дејства, савремена противоклопна средства и беспилотне летелице. Израелци су могли да сниме из ваздуха допремање ратне технике, а потом је и униште, али се то није догодило. Снагама Израела нису биле доступне ни информације о степену обучености бораца Хезболаха, нити о њиховој мотивисаности за борбу. Недостајали су и подаци о кретању руководства те организације. За прикупљање таквих чињеница били су неопходни теренски обавештајци. Ако се, међутим, има у виду затвореност војних формација Хезболаха, разумљиво је зашто је инфилтрација међу њих била веома тешка.

■ ЗАЛИВСКИ МОДЕЛ

Уз поменута ограничења Израелци су погрешно тумачили улогу и моћи ваздухопловне силе у савременим конфликтима. Једноставно преликавање модела по коме је Ирак у два наврата бачен на колена, показало се непримењиво, посебно у ситуацији када противник није држава и њена војска већ терористичка организација, која и не хаје за патње цивила или последице рушења инфраструктуре непријатељске државе.

Израелски поход на Либан започео је применом модификованог образаца заливских ратова. Авиони F-16 су током првих дана сукоба, наоружани најсавременијим убојним средствима, прецизно уништавали претходно одабране циљеве на читавој територији Либана. Услови за употребу авијације били су скоро идеални – метеоролошка ситуација, апсолутна превлада у ваздушном простору, безначајна противваздушна одбрана терориста, али и близина објеката дејства, те добре техничке могућности за вишесатно задржавање ваздухоплова изнад циљева.

Верујући у брзу победу Израела због ефикасног ваздухопловства, глобални медији су у сваком извештају вртели снимке уништавања ракетних рампи и војних инсталација Хезболаха. На нишану Израелаца нису били само војни циљеви већ и објекти инфраструктуре, јер су надлежни сматрали да део одговорности за нападе Хезболаха сноси и либанска влада, односно њена војска. Нејака либанска армија је, углавном, имала само пасивну улогу. Бомбардовањем су доста уништени путна мрежа Либана, мостови на комуникацијама

које воде ка Сирији, затим, писте на међународном аеродрому у Бејруту, а нису поштеђене ни електране нити водоводна мрежа.

Петог дана сукоба са терористима, први начелник израелског генералштаба из редова ваздухопловства генерал Дан Халуц изјавио је да "уз сву технологију којом располаже Израел не постоји потреба да се копнене јединице упуте у Либан". Таква самоувереност, ипак, није осликавала реалну ситуацију са терена. Хезболахов одговор на израелско бомбардовање биле су салве ракета које је испалио на Хаифу и друге градове на северу Израела. До краја сукоба терористи су употребили око 4.000 ракета. Хезболах је, већ у првим данима рата, успео да испред либанске обале вођеном противбродском ракетом (иранска верзија кинеског пројектила С-802)

погоди и тешко оштетити израелску корвету *Ханит* и усррти четири члана посаде. *Ханит* се убраја у најмодернија пловила на свету, а опремљен је "савршеним" системима за самозаштиту, управо од противбродских пројектила.

■ ГУБИЦИ У БОРБИ

Неповољан развој ситуације утицао је да израелско ваздухопловство прошири списак циљева по којима ће дејствовати. Бомбе и ракете су све чешће падале на насељена места у којима је, према проценама Израела, било уточиште војног крила Хезболаха. Знатно се повећао број страдалих цивила, а југ Либана закрчиле су колоне избеглица. Првобитна, прећутна подршка коју је Израел добио од водећих западних сила, прерасла је у отворено негодовање. Поврх свега, иако војнички пољуљан, Хезболах је и даље нападао север Израела, додуше знатно слабијим интензитетом.

Израелски војни и државни врх се потом одлучио за ограничено ангажовање јединица копнене војске. Већ 23. јула 2006. борбени састави прешли су границу и сукобили се са противником. Напади су се одвијали мимо предвиђања, често неплански, јер су Израелци очито потценили непријатеља. Изузетно мотивисани борци Хезболаха, опремљени савременим противоклопним средствима, вешто су користили терен са утврђењима и нанели неочекиване губитке оклопним јединицама Израела. У борбама су оштећени или уништени модерни израелски тенкови *меркава 4*, чији оклопи нису одолели бојним главама ракета ипаљених из бацача RPG-29. Терористи су успешно користили и противоклопне пројектиле *метис* и *корнет* за ударе на објекте у којима су се налазили израелски борци. Иако се таква противоклопна средства одавно не сматрају непознаницом, процењује се да је њиховим дејством Израел изгубио 14 тенкова. У противоклопним борбама погинуло је 119 израелских војника. Борбене снаге Израела су, и поред неочекиваних губитака, оствариле пројектоване тактичке циљеве.

Хезболах је током ратних дејстава користио најмодерније радио-станице, камере које су у бункере преносиле спољну ситуацију, различита средства за прислушкивање и ометање израелских комуникација, беспилотне летелице и преносне рачунаре. Поред тога, комуникацијска мрежа терориста била је отпорна на електронско ометање, чиме никада није нарушено командовање јединицама и веза са савезницима изван Либана. Такође, један од бункера, за који се претпостављало да скрива део команде Хезболаха, издржао је симултани удар 23 тоне авио-бомби одбачених са групе авиона F-16.

БОЖЈА ПАРТИЈА

Хезболах, што у преводу са арапског значи "Божја партија", основан је 16. фебруара 1985. у Либану, као партија шиитских муслимана. С временом је прерасла у значајни војни и политички фактор, чији се кредибилитет показао на више локалних избора, почев од 1992. године. Иако је до почетка сукоба са Израелом Хезболах заузимао око 10 одсто места у либанском Парламенту, он у коалицији са другом шиитском партијом Амал има апсолутну већину на југу Либана. Сматра се да му је главни савезник Иран, који терористима осим политичке подршке пружа и војну помоћ. Војно крило Хезболаха, према проценама Међународног института за стратегијске студије, има око 1.000 бораца. У ратним сукобима та бројка може достићи и 10.000. Међутим, епитет најјаче недржавне оружане групе на Блиском истоку Хезболах није добио због бројности већ због високог нивоа обучености и опремљености.

И поред опустошеног Либана, око 300.000 протераних људи из својих домова, подршка становништва борби Хезболаха порасла је на 87 одсто. Слично се не може рећи за грађане Израела – око 63 одсто је због лошег тока рата затражило оставку премијера. Израелска влада је, и поред смене појединих војних команданата, средином септембра формирала посебну комисију за испитивање узрока неуспеха либанске кампање.

После потписивања споразума о прекиду ватре, на линији раздвајања распоређене су јединице либанске армије и снаге међународне мисије УНИФИЛ, које требају да подрже договорено примирје. Искуство из сличних сукоба од раније упозорава нас да такви потенцијали нису превише ефикасни на Блиском истоку. Зато не треба да чуди песимистичко предвиђање и наредне рунде сукоба Израела и Хезболаха. ■

Израел је, међутим, уз високе губитке, војнички поразио Хезболах. Његово ваздухопловство је до 14. августа 2006. извело више од 15.000 авио-полетања и дејствовало на око 7.000 циљева. Артиљеријске јединице су испалиле скоро 100.000 граната. Уништено је на стотине бункера, утврђења, командних места, ракетних лансера или возила. На тај начин су израелске оружане снаге терористима задале снажан ударац и уништиле главнину војних потенцијала.

— ДО СЛЕДЕЋЕ РУНДЕ

Хезболах је из сукоба са Израелом, како оцењује већина исламског света, ипак изашао као идеолошки и политички победник.

Мр Славиша ВЛАЧИЋ

ИНДИЈСКИ ТАГОВИ

СМРТ ЈЕ ЊИХОВ ЗАНАТ

Достојно назива који су носили, *тагови*, први познати "криминални терористи" били су врхунски преваранти, тако да су увек успевали да се спријатеље са потенцијалном жртвом, коју су прогонили са невероватном упорношћу. Њихов принцип био је да не пусте никога живог из групе коју су напали, без обзира на њену величину, тако да не оставе живе сведоке за собом.

Феномен "криминалног тероризма" или "тероризма ради тероризма" вековима је, до краја 19. столећа, био развијен у Индији. Терористи су били припадници наредног култа који је од најстаријих времена цветао у централном и северном делу те земље. Углавном су били муслимани, мада је међу њима било и хиндуса, а сви су обожавали хинду богињу смрти Бовани која представља облик Кали. Поклоници култа сматрали су да пљачкање, отимање и давленање пажљиво одабраних жртава представља најбољи начин да се богињи укаже поштовање.

Иако су вековима пре тога убијали и пљачкали путнике на индијском потконтиненту, ове злочинце су Европљани открили на самом почетку 19. века. У међувремену су нашли места у многим литерарним делима (касније филмовима), а њихов назив "thug" је у енглеском језику добио значење "гангстер" или "пљачкаш". У ствари, у централној Индији били су познати као фасингари (phansigars – "довитељи") названи тако по хидуистичкој речи фанси, што значи омча, док су их у северним деловима те земље звали *таговима* (thag), што значи преварантима.

■ ВРХУНСКИ ПРЕВАРАНТИ

Иако су у основи били друмски разбојници, *тагови* су приликом убијања ретко када били мотивисани материјалном користи (пљачком). Њихов основни мото био је – убијање ради самог убијања, без икаквог осећања кривице и гриже савести, или сажалења. Никада се није десило да из сажалења одустану од убиства неког путника, јер су били потпуно убеђени у то да је "смрт њихов занат" и да су за то одређени судбином, због чега морају да убијају људе као што тигар мора да се храни другим животињама. Штавише, они су на путнике гледали исто као и ловци на зечеве или фазане. У том смислу су и они имали своје "ловне сезоне", "ловишта" и "добре улове", о којима су међусобно разговарали са истом врстом узбуђења као и прави ловци. Најзад, као и већина других тајних друштава, и заједница *тагова* имала је свој тајни систем знакова и посебан језик.

Достојно назива који су носили, *тагови* су били врхунски преваранти, тако да су увек успевали да се спријатеље са потенцијалном жртвом – коју су иначе прогонили са невероватном упорношћу. Њихов принцип био је да не пусте никога живог из групе коју су напали, без обзира на њену величину, тако да једноставно нема живих сведока. Кретали су се у групама од по 20–30, у сваком тренутку спремних да се организују у групу величине и до 150 тагова која је била способна да убије преко 30 људи одједном. За време суђења једном тагу, он је признао да је био сведок толиком броју ритуалних убиства, да је престао да их броји када је број прешао хиљаду. У време када је култ био на врхунцу, убијано је на десетине хиљада путника годишње. Поуздани извори наводе да је број жртава током истог периода износио преко милион.

Тагови никада нису починили пљачку, а да пре тога задављене жртве не искасапе, како би онемогућили идентификацију и да задовоље захтеве култа. Ако би се, пре

него што закопају тело жртве, појавили други путници, *тагови* би се претварали како жале покојника као да је један од њихових, а потом би често пировали на гробу како би уклонили сваки траг свеже копане земље. То ритуално славље (тупони), које се изводило непосредно након убиства, подразумевало је "причешћивање" оних који су непосредно извршили убиство сировим шећером.

■ ДЕГЕНЕРИСАЊЕ КУЛТА

Преко дана чланови култа су живели животом обичних земљорадника и, ако се изузме однос таг–жртва, у свему су били стубови породичног морала. Ради веће тајности, венчавали су се међусобно, док су оперисали на стотине километара од својих домова како их нико не би могао препознати. Врло је интересантно да *тагови* никада нису играли улогу покрета отпора против британске власти. Штавише, никада се није догодило да нападну било ког Европљанина, вероватно из страха да би се тиме изложили превеликом ризику од откривања и уништења.

Убијање Индуса привлачило је далеко мању пажњу. Поред тога, с обзиром на то што су тела жртава ретко кад пронађена, нико није могао са сигурношћу утврдити да ли су нестале путнике појеле шумске звери, или су умрли природном смрћу, или су их убили обични разбојници или војске локалних принчева, или су једноставно некуда отпутовали.

За време својих "богоугодних" похода смрти, *тагови* су били крајње сујеверни. Пре него што пођу у поход жртвовали су овцу испред слике или статуе богиње, која је била премазана крвљу. Богињи би затим понудили цвеће, воће, колаче и алкохолна пића. О изузетно снажном осећању припадности култу богиње Кали сведочи део признања ухапшеног *тага*: "Сви ми понекад осетимо жаљење за жртвама, али када окусимо гур, наша природа се мења. Гур би, мислим, променио и природу коња. Било који човек који проба гур сигурно ће постати *таг*, па макар му на располагању стајала сва богатства света... Ја заузимам високо место у државној управи, свуда сам радо виђен и приман у најотменије породице наше земље и стално напредујем у служби. Па ипак, када сам одвојен од своје браће осећам се ужасно, бедно. Истовремено у себи осећам некакав императив да им се вратим. Као сасвим младом момку, отац ми је дао да пробам гур, па кад бих живео и хиљаду година увек бих био *таг*."

У другој половини 19. века култ се дегенерисао, па су *тагови* почела убијати све и свакога зарад новца. Међутим, у почетку су се стриктно придржавали својих табуа. Пошто је Кали била

СОЦИЈАЛНА РЕХАБИЛИТАЦИЈА

Британске власти су пре 1840. године осудиле 3.633 *тагова*, углавном на смрт или доживотну робију, док је 56 помиловано због покајништва (сведоци сарадници). До средине 19. века покренут је још 651 судски поступак чиме је, осим спорадично, потпуно елиминисан култ богиње Кали. Такође, помиловани *тагови* покајници су социјално рехабилитовани, тако што су они и њихова деца школовани за разне занате. Највеће успехе постигли су у ткању тепиха, које су по поруци радили и за краљицу Викторију.

женско божанство и заштитница одређених заната, поштоваоци њеног култа су познати да увек поштеде живот женама, златарима, ковачима, дрвосечачама и каменоресцима. Такође би поштедели живот перачима, керамичарима, обућарима, лепрознима и осакаћенима, те људима који су водили краву или козу на узици. Многе групе путника биле су поштеђене јер су подржавале у себи неку од ових категорија људи, пошто су *тагови* убијали све или никога, како би избегли да их сведоци касније препознају и тиме доведу у опасност целу секту.

Традиционално, једини изузетак била су врло млада мушка деца, коју су усвајали и касније уводили у своје тајно друштво. Иницијација деце *тагова* обављана је одмах по рођењу, а у походе су вођени са навршених 10 година. У почетку су само носили пртљаг и посматрали одрасле на делу, затим би почели да учествују у операцијама као извидница, да би са навршених 18 година наступили као дивитељи.

■ ПРЕТЊА МИРУ

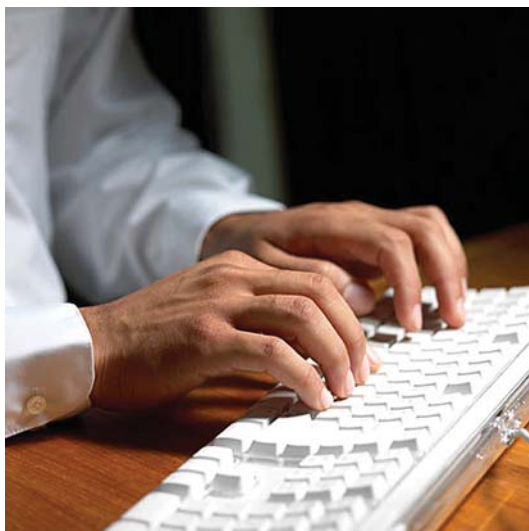
Када су британске колонијалне власти откриле *тагове* и решиле да их униште као "претњу миру" (*pac britannica*), многи од њих су сматрали да су тешко прекршили табуе и да се њихов култ неповратно дегенерисао. Због тога су ухапшени *тагови* сасвим мирно одлазили на вешала, верујући да је њихово уништење божја казна. Савременици су детаљно описивали таква вешања, изненађени потпуном индиферентношћу са којом су они дочекивали смрт. Забележени су и захтеви осуђених *тагова* да сами себи затегну омче око врата и одбијање да их обесе о омче које "квалитетом нису задовољавале". Пошто би с потпуним миром сами одабрали вешало и проверили да ли им омча правилно стоји, сами би и скакали у смрт презирући званичног целата.

На релативно брзо и ефикасно уништење култа утицало је више фактора. За то је више заслужна колонијална обавештајна служба и појава покајништва међу ухапшеним *таговима*, него војна сила која је против њих дејствовала. Пропасти су допринели и сами *тагови* који су из похлепе почели да убијају за профит, док су ухапшену женску децу продавали макроима. Тако су за собом остављали све више доказа – незаконаних лешева и живих сведока. Можда су ипак пресудно утицале тековине западне цивилизације, као што су увођење телеграфа и изградња железнице. Наиме, *тагови* су могли да опстану само у условима феудалне расцепканости и друштвене заосталости која је била карактеристична за претколонијалну Индију. Индустријализација је елиминисала њихова "ловишта", тј. непрегледне области кроз које су путовали каравани натоварени благом и робом, а у којима су владале колера, змије, звери и разбојничке банде. ■

Др Милан МИЛОШЕВИЋ

ПОДРШКА У БОРБЕНИМ ДЕЈСТВИМА

Борба против међународног тероризма и пролиферације оружја за масовно уништење данас не може да се замисли без ефикасног обавештајног система. Један од најбитнијих сегмената сваког обавештајног система сигурно је обавештајни рад у систему одбране, посебно данас, у променљивом и неизвесном глобалном окружењу какво познајемо.

На унапређењу обавештајног рада у систему одбране сигурно су највише напредовале Сједињене Америчке Државе, које иза себе имају специфичну историју ратних дејстава, посебно у периоду после Другог светског рата. Улога одређених обавештајних компонента САД одувек је привлачила посебну пажњу, а данас је сасвим јасно да једна таква суперсила практично не може да опстане без успешног обавештајног система.

Обавештајна агенција Министарства одбране САД (Defense Intelligence Agency, DIA) основана је ради подршке у борбеним дејствима и постала најважнија чланица Обавештајне заједнице Сједињених Држава. Та агенција успостављена је 1. октобра 1961. као један од носећих елемената политике САД у време хладног рата, док од 1968. године има значајну улогу и у подршци у борбеним дејствима.

Основна мисија DIA је пружање правовремених, објективних и проверених војних обавештајних података оружаним снагама, стратезима одбране и планерима националне одбрамбене и безбедносне политике. Визија те агенције је интеграција високообучених обавештајних професионалаца и савремених технологија ради откривања и стварања информација које омогућују упозоравање, идентификовање прилика и стварање предности за оружане снаге и стратегије националне одбране и безбедности.

■ МРЕЖА ШИРОМ СВЕТА

DIA употребљава разнолике аналитичке експертизе које покривају бројне области, као што су: стране војне и паравојне снаге, њихове могућности и намере; пролиферација оружја за масовно уништење; међународни тероризам; међународна трговина наркотицима; информационе операције; сва политичка, економска, индустријска, географска и здравствена питања која се односе на одбрану.

Најбитнија компонента те агенције јесте служба HUMINT, која оперише широм света како би прикупила критичне податке за употпуњавање обавештајних слика, који не могу да се добију техничким средствима прикупљања.

Агенција такође управља Системом аташеа одбране, који обухвата војне аташее запослене у 135 амбасада у свету. Војни аташеи су такође и интегрални део дипломатског присуства САД у иностранству.

Како би пружила подршку Министарству одбране у борби против међународног тероризма, Агенција је успоставила Здружену обавештајну групу за борбу против тероризма, која на националном нивоу обједињује све обавештајне изворе о тероризму.

Служи и као извршни орган Аналитичке ћелије за ратне заробљенике и нестале у борби у оквиру Обавештајне заједнице. Та јединица пружа обавештајну подршку на националном нивоу у лоцирању несталих, изолованих, одбеглих и ухваћених америчких војних и владиних службеника.

Обавештајна агенција Министарства одбране САД задужена је за прикупљање обавештајних података у оквиру Министарства одбра-

Директор Обавештајне агенције Министарства одбране САД је генерал са три звездице, који је истовремено и главни саветник Секретара за одбрану и председавајућег Здруженим генералштабом у расправи о питањима обавештајног рада, али и председавајући Војним обавештајним одбором који координише активности Обавештајне заједнице одбране.

Седиште Агенције налази се у Пентагону, док главне оперативне активности покривају следећи центри: Центар за анализу обавештајних података одбране (Defense Intelligence Analysis Center, DIAC) у Вашингтону; Обавештајни медицински центар оружаних снага (Armed Forces Medical Intelligence Center, AFMIC) у Фредерику, држава Мериленд; Ракетни и свемирски обавештајни центар (Missile and Space Intelligence Center, MSIC) у Хантсвилу, држава Алабама.

не из следећих извора: Human agents (HUMINT) – људски извори; Imagery (IMINT) – сателитске фотографије, IC/UV фотографије; Signals (SIGINT) – комуникациони, електронски и телеметријски извори, шифровање/дешифровање; Measurement and Signatures (MASINT) – спектрална ID, анализа SIGINT и IMINT.

■ ИЗВОРИ ИНФОРМАЦИЈА

Посебна пажња поклања се изворима MASINT, односно технички добијеним информацијама које мере, откривају, прате и идентификују јединствене особине фиксираних и покретних мета.

Агенција такође управља Националним војним здруженим обавештајним центром (National Military Joint Intelligence Center, NMJIC), који функционише у оквиру Националног војног командног центра. NMJIC пружа у реалном времену индикације и упозорења о хитним ситуацијама и служи као национални центар за кризну обавештајну подршку војним операцијама.

Здружени војни обавештајни колеџ, једна од централних компонента Агенције, јесте високообразовна институција коју акредитује амерички Конгрес за пружање титуле дипломираних студената из области обавештајног рада, као и мастер дипломе из области стратешког обавештајног рада. Студенти су углавном запослени у владиним институцијама на разним пословима.

Информације које запослени у Агенцији прикупљају и анализирају шаљу се председнику, високим званичницима Владе за питања националне безбедности и одбране, члановима Конгреса, пројектантима оружаних система и оружаним снагама САД стационарним широм света.

У оквиру Агенције запослено је више од 7.500 војних и цивилних лица која се налазе у целом свету. Запослени су професионалци из разних области, као што су војна историја и доктрина, економија, физика, хемија, светска историја, политичке науке, биолошке науке, информационе науке и др.

Рад Агенције покрива све аспекте војних обавештајних захтева, од података о сложеним трајекторијама пројектила до биографских података о страним високим војним званичницима. Она је водећи генератор страних војних обавештајних података за Министарство одбране. ■

Иван ДИМИТРИЈЕВИЋ

Састанак министара одбране НАТОа

СЛОВЕНИЈА ИСПУЊАВА ОЧЕКИВАЊА

У словеначком граду Порторожу крајем септембра одржан је неформални састанак министара одбране НАТОа, последњи пред новембарски сусрет на врху у Риги

Прихватањем организације сусрета Словенија је показала спремност да преузме свој део одговорности у оквиру Алијансе. Састанку су присуствовале 34 делегације земаља чланица НАТОа, генералног секретара Савеза, других тела Алијансе одговорних за операције и одбрамбено планирање, делегација ЕУ и МО Русије. Састанак је побудио велику медијску пажњу, не само у Словенији него и Европи.

Кључне теме биле су мисија НАТОа у Авганистану, будућност снага на Косову и Метохији, подршка Организацији Афричког јединства и њиховој мисији у Дарфуру, друге операције Алијансе и, као најважније, питање кључних одбрамбених елемената трансформације Савеза, доношење и имплементација одлука којима ће се омогућити да се Алијанса одупре будућим безбедносним претњама.

На састанку Савета НАТО–Русија разговарало се о будућој сарадњи у области одбране.

У оквиру трансформације Савеза, једно од важних јесте питање усвајања “Целовитих политичких смерница”, механизма за стратегијско планирање даљег развоја савезништва у оквиру Алијансе и постизање пуне оперативне готовости снага НАТОа за брзи одговор (NRF). Биће предузете мере за стабилну средњорочну и дугорочну попуњу тих снага и обезбедити њихово брзо, успешно и целовито ангажовање у било ком делу света. ■

Б. НИЧИЋ

>>> МЕЂУНАРОДНА ВЕЖБА У МОЛДАВИЈИ – На територији Молдавије одржана је међународна војна вежба под називом Cooperative longbow/ lancer 2006, на којој је у две фазе учествовао око 1.000 војника.

На вежби су учествовали припадници оружаних снага из девет земаља НАТО (Бугарске, Канаде, Грчке, Мађарске, Литваније, Пољске, Турске, Велике Британије и САД), 12 партнерских земаља (Албаније, Арменије, Аустрије, Азербејџана, Белорусије, Хрватске, Македоније, Грузије, Молдавије, Казахстана, Швајцарске и Украјине) и Босне и Херцеговине, Србије, Катар и Уједињених Арапских Емирата као посматрача.

То је прва међународна вежба у организацији НАТО изведена на територији Молдавије.

На вежби је разрађиван сценарио поступања у кризним ситуацијама изазваним могућим локалним сукобима и терористичким претњама ширих размера и извођење хуманитарних операција за помоћ и збрињавање избеглог становништва. За потребе вежбе формиран је штаб мултинационалне бригаде који је радио по процедурама НАТО за извођење операција на тактичком нивоу. Вежбом је руководила Команда НАТО из Напуља уз подршку команде из Мадрида, Хајделберга и Измира. ■

>>> ИРАН ПРИКАЗАО НОВИ АВИОН – Иран је за време недавних маневра показао новог ловца бомбардера властите производње, *Saeqeh* или *удар муње*. У основи конструкције тог авиона је амерички ловац *F-5E Tiger II* али са новим техничким решењима. Нови авион, осим вођених ракета, користи и одређене типове авионских бомби.

Према тврдњама иранских званичника он по техничким карактеристикама превазилази амерички *F/A-18*. Производњом властитог авиона без увоза компонента, Иран је, поред САД, Русије, Француске и Кине, постао пета земља са таквим производним могућностима. ■

>>> ПОЉСКЕ СНАГЕ ЗА АВГАНИСТАН – Пољска ће, као подршку мисији НАТО у Авганистану, упутити механизовани батаљон јачине 900 војника. Нова јединица биће распоређена у америчку ваздухопловну базу у Баграму, у којој је од раније размештено 100 војника пољске армије.

>>> РУСКЕ ПОДМОРНИЦЕ У ТИХОМ ОКЕАНУ – Министар одбране Русије Сергеј Иванов изјавио је да тренутно у Тихом океану патролира осам руских атомских подморница наоружаних нуклеарним бојним главама, од којих су пет стратегијске а три вишенаменске. ■

Годишњи састанак министара

СРБИЈА ДОБИЛА СТАТУС

Крајем септембра у Тирани је одржан редовни годишњи састанак министара одбране земаља чланица регионалне организације SEDM (South-East European Defence Ministerial). Том приликом обележена је и десета годишњица деловања те организације.

На састанку је доминирала активност у размени мишљења и искустава министара одбране о досадашњим достигнућима процеса SEDM и пројеката у оквиру те иницијативе. Разговарало се о будућим циљевима, тренутном стању у операцијама НАТО и ЕУ у региону Балкана, поморским безбедносним операцијама, глобалном рату против тероризма и посебно о тренутном стању операције НАТО у Авганистану.

Након представљања планова вежби, путовања и обуке усвојен је и буџет Команде SE-EBRIG (South Eastern Europe Brigade) за 2007. годину. Позитивно су оцењене активности бригаде у мисији у Авганистану и њен допринос у изградњи мира и стабилности у тој земљи.

Министри земаља чланица прихватили су молбе Србије, БиХ, Црне Горе и Грузије за пријем у статус посматрача, чиме је потврђена политика отворених врата, сарадње и интеграције у регији, што је и основни циљ деловања те организације.

Иницијативу за оснивање форума земаља Југоисточне Европе за сарадњу на подручју одбране покренута је на састанку министара одбране у Тирани марта 1996. године, на предлог САД. Главни циљ оснивања био је интензивирање активности земаља региона, Италије и САД на консолидацији мира и стабилности на Балкану, афирмација добросуседских односа, конструктивна одбрамбена и безбедносна сарадња у региону ради бржег укључивања земаља Југоисточне Европе у трансатлантске интеграције.

Чланице форума су Албанија, Бугарска, Грчка, Италија, Македонија, Румунија, САД, Словенија, Турска и Хрватска (од септембра 2000). Посматрачки статус имају Украјина (за коју је у току процедура примања у пуноправно чланство) и Молдавија. Председавање форумом одвија се према утврђеном редоследу и ротира сваке две године.

У оквиру форума SEDM основана је MPFSE (Multinational Peace Force Southeastern Europe), односно бригада Југоисточне Европе – SEEBRIG (South-Eastern Europe Brigade), као војна компонента. Формирање ових снага договорено је на министарском самиту у Софији 1997. године. Бригада је у оперативној употреби од 1999. године, а њени припадници су обучени по стандардима НАТО.

обране земаља чланица SEDM
АТУС ПОСМАТРАЧА

Добила је оцену “спреман уз ограничења” за учешће у операцијама подршке миру на Балкану, Авганистану и Ираку. Команда бригаде у овој фази ротације налази се у Румунији, у Констанци. Сталне чланице MPFSEE су Албанија, Бугарска, Грчка, Италија, Македонија, Румунија и Турска, а статус посматрача имају Хрватска, САД и Словенија. ■

>>> **ДЕЛЕГАЦИЈА ВОЈСКЕ ЦРНЕ ГОРЕ БОРАВИЛА У ИТАЛИЈИ** – Делегација Војске Црне Горе, коју је предводио начелник Генералштаба ВЦГ генерал-потпуковник Јован Лакчевић, боравила је почетком октобра у Италији где је обишла команде Здружених снага НАТОа и Шесте флоте РМ САД у Напуљу. Поред генерала Лакчевића, у црногорској војној делегацији били су и начелник Управе за људске ресурсе ПШ ВЦГ пуковник Чедо Мариновић и заступник команданта Морнарице Црне Горе, капетан бојног брода Рајко Булатовић.

Како је саопштено из Генералштаба, током састанка генерала Лакчевића у Напуљу са командантом Здружених снага НАТОа и Поморских снага САД у Европи, америчким адмиралом Харијем Урлихом, закључено је да је Алијанса спремна на проширење сарадње са Војском Црне Горе, посебно у области обуке и опремања.

– Сви званичници НАТОа са којима смо разговарали изразили су спремност да прихвате Војску Црне Горе као равноправног партнера и учесника у решавању проблема међународног тероризма, хуманитарних мисија и очувања мира – наводи се у саопштењу Генералштаба ВЦГ.

Адмирал Улрих изразио је спремност за проширење сарадње и помоћ у обуци и опремању ВЦГ. Он је најавио и да ће ускоро посетити Црну Гору и њене оружане снаге.

Током дводневног боравка у Италији, делегација ВЦГ посетила је и Команду Шесте флоте РМ САД чији је заменик команданта, контраадмирал Џефри Фаулер указао на могућност конкретне сарадње НАТОа и оружаних снага САД са Војском Црне Горе.

Црногорска војна делегација састала се и са командантом Поморске компоненте снага НАТОа у Напуљу, италијанским вице-адмиралом Робертом Тесаретијем и његовим сарадницима. Том приликом разговарано је о мониторингу и контроли јужног Јадрана и Отрантских врата, те учешћу официра Морнарице Црне Горе на вежбама поморских снага НАТОа. (Н. БОШКОВИЋ) ■

>>> **СПОРАЗУМ ХРВАТСКЕ И ВЕЛИКЕ БРИТАНИЈЕ** – Министар одбране Хрватске Берислав Рончевић и амбасадор Велике Британије у Хрватској Џон Рамден потписали су Споразум о извођењу војних вежби и обуци. Њиме је предвиђено извођење заједничких војних вежби на територији обеју земаља, учешће хрватских јединица у саставу контингента Велике Британије на заједничким вежбама НАТОа и ангажовање британских инструктора у обуци хрватских јединица, посебно оних за упућивање у мировне операције. ■

ВЕЖБА КИНЕ И ТАЦИКИСТАНА

На крајњем југу Таџикистана, изведена је прва заједничка антитерористичка вежба Кине и Таџикистана “Садејство 2006”

На вежби, са таџикистанске стране учествовао је мешовити артиљеријски дивизион, десантно-јуришни батаљон и хеликоптери, а кинеска страна је представљена јединицама специјалне намене.

Циљ вежбе је обучавање за обрачун са терористичким и диверзантским групама у непроходним планинско-пустињским пределима на граници између те две земље. ■

ЗА СВА ВРЕМЕНА

Престанком Хладног рата и смањењем војних буџета, концепција лаких теренских возила коренито се изменила. Уместо једноставних и јефтиних, сада се појављују возила способна за извршавање најразличитијих задатака, која могу да преузму и улогу ранијих оклопних транспортера и других возила.

Све до шездесетих година прошлог века, теренски аутомобил је пре свега требало да буде покретан, издржљив и да има ниску цену, како би се произвео у великом броју (потребан за попуњу великих "хладноратовских" армија). Била су то возила типа америчког типа Willys (вилис), у низу различитих варијанти, или совјетског УАЗ-69. Њихова улога веома ретко је излазила из оквира транспорта људи, односно командног кадра, једноставног извиђачког возила или возила за везу. Али двадесетак година после краја Другог светског рата, постало је јасно да ће та, основна возила у будућности преузимати и многе друге задатке, нарочито за потребе локалних ратова и полицијску намену.

Међу првим успешним покушајима уградње оклопне заштите (чиме се у великој мери повећавала вероватноћа преживљавања) био је британски оклопни аутомобил *Shorland 4x4* из 1965. (модификација *ланд ровера*), намењен за коришћење у Северној Ирској. Исту платформу са другачијим оклопним телом користили су оклопни транспортери *Shorland C55*, *Glover Webb* (2+6 војника) и *Hotspur Hussar* – једини 6x6 (1+13). Без обзира на то што је реч о адаптацијама, та возила се и данас производе, представљају одлична вишенаменска решења и налазе се у наоружању више од 20 земаља.

■ ЛЕГЕНДАРНИ ПИНЦГАУЕР

Међу првим наменски развијеним возилима која су успела да обједине високу проходност са солидном носивошћу био је аустријски *пинцгауер*, фирме Steyr Daimler Puch. Након појављивања, 1971. године, постао је прави хит широм света (произведено преко 30.000 возила која су извезена у 24 земље света) и по много чему је надмашио чак и британски *ланд ровер*. Да се ради заиста о родоначелнику једне нове генерације лаких високоспособних теренаца, потврђује чињеница да је првобитна варијанта са погоном 4x4 ознаке 710, могла транспортовати 10 војника (модел 712 6x6, чак 14), или 900 kg терета (две стандардне палете Натоа), или вући возило масе 11 тона! Уз то, возило је било крајње поуздано и једноставно за одржавање (ваздушно хлађени мотор снаге 64 kW), а са једним резервоаром за гориво, аутономија је била 800 km (или максимално 2.000 km са додатним горивом).

Касније генерације донеле су снажнији мотор и нову трансмисију, повећану ширину, веће точкове и диск кочнице, чиме се ниво конкурентности задржао до данас. Тај тренд је опстао иако је број варијанти (неколико конфигурација транспортера, радионица и санитарска верзија) у односу на новија возила ограничен, наоружање у односу на каснија возила слабо (само митраљеви, евентуално ракете земља-ваздух), а оклопна заштита је додата тек на веријанти *Protector* из 2001.

■ ХАМЕР И ЊЕГОВИ "КЛОНОВИ"

Америчка армија се до седамдесетих суочавала са правом логистичком ноћном мором у виду читавог низа теренских и транспортних возила: теренци М38А1 и М150/151 и лака транспортна возила М274 и М561, носивости 1,25 и 1,5 тона терета. Тражило се универзално возило велике носивости и добре могућности савладавања тешког терена, са нижим тежиштем (у односу на *пинцгауер*), које би омогућило бољу стабилност и

Panhard VBL
са POVR Eryx

Пинцгауер аустријске армије са митраљезом МГ3 калибра 7,62 mm

Hummer avenger са ракетом стингер

могућност ношења снажнијег наоружања. С обзиром на унифицираност и одржавање, и обука би била доста поједностављена, чиме би се, упркос вишој цени новог возила, оствариле одређене уштеде током експлоатационог периода. На конкурс америчке армије 1985. победило је возило компаније AM General, ознаке М998, названо још и HMMWV (High Mobility Multipurpose Wheeled Vehicle – високопокретно вишенаменско точкашко возило) или једноставно *Hummer* (хамер).

Хамер (М998) представља класично конципирано теренско возило са погоним 4x4, масе празног возила 2.359 kg, носивости 1.134 kg и укупне масе 3.493 kg. Погон се састоји од дизел-мотора Detroit Diesel радне запремине 6,5 литара, снаге 110 kW (150 KS) и аутоматске трансмисије са три брзине напред и једном назад. До данас је произведено чак 170.000 возила у десетинама варијанти, од којих су основне: за превоз трупа и терета, за транспорт универзалног контејнера М250, за различиту електронску опрему, наоружане варијанте (митраљеви 7,62 и 12,7 mm, аутоматски бацачи граната 40 mm, противоклопне вођене ракете – POVR TOW, мада су успешно испробани и вишецевни митраљеви 12,7 mm и топови 30 mm) и санитарске варијанте. Постоји и верзија за ПВО, под називом *avenger*, наоружана са осам ракета земља-ваздух *стингер* и митраљезом 12,7 mm.

Иако је хамер оправдао очекивања за једно транспортно-теренско-борбено возило (што је потврђено великим извозним успехом у чак 22 земље света), проблеми су се први пут појавили у Сомалији и Ираку, јер су врло често западали у заседе,

тако да је процењено да је потребна оклопна заштита против стрељачке муниције и мина. Уследила је тзв. тешка варијанта шасије М1113 са повећаном носивошћу на 2.268 kg (терета или оклопне заштите), са низом варијанти и максималном масом од чак 5.489 kg, дакле пет пута више него код ципа *вилис* из Другог светског рата.

Поједини корисници хамера произвели су сопствене варијанте, као што је Израел са возилом *stalker II* са "јарболом" са извиђачком опремом која се састоји од радара и ТВ и термалне камере. Кина је већ почела да уводи копије, ознаке EQ2050, у састав својих специјалних јединица. Радикалнији су били Швајцарци, који су на бази хамера конструисали возило *Eagle* и то у четири варијанте: *Eagle I* и *II* су транспортна и извиђачка возила, *Eagle III* за навођење артиљеријске ватре, док је *Eagle IV* универзално тактичко возило, носивости 2.400 kg. Све верзије имају интегралну оклопну и АБХО заштиту.

ДАЛЕКОВИДИ ФРАНЦУЗИ

Осамдесетих година прошлог века и француска армија је трагала за лаким возилом за извиђање и противоклопну борбу, са акцентом на покретљивости и заштити. На тај начин, створен је *Panhard VBL*, у чијој конструкцији су од почетка биле интегрална оклопна заштита од челика високе тврдоће (против стрељачке муниције, парчади артиљеријских пројектила и мина) и АБХО заштита, што је било прилично далековидо, ако се зна да већина хамера ни данас нема оклоп те да је код великог броја возила која га имају, он накнадно монтиран. Оваква конструкција омогућила је херметичност трупа, тако да је возило амфибијско (покреће се водомлазним пропулзором брзином до 4,5 km/h), а релативно мале димензије омогућавале су транспорт ваздушним путем, не само авионима, већ и хеликоптерима.

То је возило са погоним 4x4, масе 2.890 kg и максималне масе око 4.000 kg, што даје носивост од око 900 kg, дакле приближно као код раних верзија хамера. Наоружање може обухватати митраљеви 7,62 и 12,7 mm, топове 20 mm, аутоматски бацач граната 40 mm, али и *POVR Tow*, *Milan*, *Eryx ili Kornet*, те ракете земља-ваздух *Мистрал*, чиме *VBL*, с обзиром на мале димензије и тешко откривање у простору (дужина свега 3,7 m), постаје више него корисно лако возило за извиђање, транспорт, пратњу, електронску и противоклопну борбу, командовање и ПВО.

До сада је произведено преко 2.300 примерака (око 1.600 за француску армију), а остварен је извоз у више од 15 земаља. Међутим, Французи нису остали на томе и пројектована је олакшана варијанта *VAP* са отвореним простором за посаду, повећаном носивошћу на 1.500 kg и снажнијим мотором *Steyr* од 96 kW – 150 KS (старији *Peugeot* имао је снагу од 70 kW). Ова верзија је намењена Блиском истоку, првенствено Уједињеним Арапским Емиратима. Највећи недостатак *VBL*-а је носивост јер у њега стају свега четири војника и има мали товарни простор. Исто се односи и на хамер у који стаје од четири до осам војника. Сем тога, он има знатно већу ширину (2,16 m) која се лоше одражава на покретљивост, посебно на уским путевима, а и отежано је његово транспортовање унутар хеликоптера.

Иако су сва ова возила и данас врло актуелна, свако има своје недостатке и ниједно није у потпуности одговорило савременим захтевима. У том погледу, најновија, условно речено, генерација лаких теренских возила обећава побољшања, али и већу цену. ■

Себастиан БАЛОШ

Металдетектори – истине и заблуде

АЛАТ ЛОВАЦА НА БЛАГО

Површински слој земље је, у ствари, банка за депоновање историјских вредности епоха и цивилизација за нама. Међутим, да би се допрло до блага потребни су знање и вештина коришћења одговарајућих детектора и локатора. Где о томе прочитати?

Прошле године појавила се заиста необична књига – не само по садржају већ и по начину објављивања и продаје, чији је аутор Жељко Миловановић. Необична је јер је намењена широј корисничкој циљној групи која се интересује за ту врсту техничких уређаја, а такве књиге домаћих аутора требало би тражити помоћу посебних детектора, јер код нас скоро да их нема. Изузимајући наравно стручне, уско специјализоване књиге.

Друга необична карактеристика поменутог издања је што оно говори о "металдетекторима" (или локаторима), дакле о теми која је код нас актуелна само када је повезана са проналажењем закопаног блага. Без обзира на то што се металдетектори користе у служби обезбеђивања, за проналажење мина и претраживање археолошких локалитета. Међутим аутор је успео да споји техничке податке о металдетекторима са веома интересантном тематиком њиховог коришћења и на веома необичан начин је ту тематику учинио интересантном и интригантном за ширу читалачку публику. Искористивши литерарну слободу и своје стручно знање, претраживши све што се претражити може, код нас и преко Интернета, сакупио је прилично обиман материјал који је светло дана угледао у књизи објављеној у самоиздању и тиражу од 2.000 примерака. Трећа необичност је што књига није штампана ни у једној штампарији већ је извучена на ласерском штампачу и тако укоричена се дистрибуира заинтересованима. Књигу прати и одлично дизајниран и веома актуелан сајт за размењивање идеја и информација.

ЛИБЕРАЛИЗАЦИЈА ТРГОВИНЕ РАРИТЕТИМА

Полазна основа за представљање проблематике потраге за благом је либерализација трговине раритетима. У савременом свету старине су остављене слободном тржишту, где подједнаке шансе имају музеји и приватна лица, укључујући и странце. Због тога је широко раширен хоби потраге за благом. Код нас је тешко рећи шта је дозвољено а шта није, посебно због тога што се сматра да је потрага за благом илегална, па се на њу гледа са подозрењем. Људе који

то делатношћу покушавају да се баве сматрају чак и вандалима. Уопште, јавно мњење има погрешан приступ томе. Питање је и да ли ће приступање Европи развити неке другачије погледе на ову област.

Књига је, у сваком случају, прва информација за почетника који би желео да се огледа на пољу трагања за благом. Међутим, свестан да је пионир у области коришћења металдетектора, аутор се ипак држи чињеница. То није забавно штиво које се чита као белетристика. За разумевање су потребни одређен ниво техничке културе, пажња и стрпљивост. То је књига која читаоцу пружа могућност да продре у тајанствени свет испод земље или воде и да разбукта своју машту, али и да сазна како је пронађен део драгоценог историјског блага које говори о пореклу и континуитету људске цивилизације.

Сазнаћемо да се у свету приређују такмичења трагача за златом, лов на старине... Западна цивилизација на различите начине побуђује у младима склоности за истраживањима, било да су у области проналажења трагова старих цивилизација, лежишта минерала, гаса и нафте или чак изгубљених предмета од метала. Постаје јасније да у свету ова делатност није хоби шачице похлепних вандала, већ је активност коју негују научне и стручне установе које приређују и курсеве за коришћење металдетектора, изнајмљују заинтересованима одговарајуће уређаје и од ентузијаста стварају специјалисте који им помажу у истраживању.

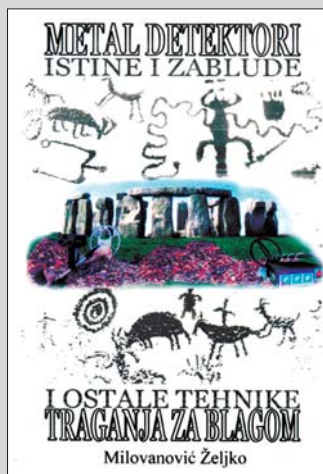
ОД ЛОКАТОРА ДО РАШЉИ

Књига не би имала стручну вредност да не пружа систематизоване информације читаоцима о врстама локатора (металдетектора) и њиховој специфичној намени. Међутим, аутор има другачије виђење од преовлађујућег у тој области. Његова систематизација није научно адекватна али је корисницима јаснија. Дакле, читалац и потенцијални трагач за закопаном благом сазнаће да постоје реални или егзактни локатори чији се рад заснива на познатим научно-техничким принципима. Другу врсту чине тзв. ласери, рашље, вискови и слични алтернативни локатори, а њих користе радиоестезисти, рашљари и лица која сматрају да са тим предметима у рукама имају неке натприродне способности. То би био и распон у ком се креће садржај књиге. У егзактне локаторе спадају средства за геофизичка истраживања, минотрагачи, безбедносни детектори, металдетектори за лов на благо и комерцијални металдетектори. Наравно, многи стручњаци имају другачију систематизацију, но пошто је аутор и инжењер са одговарајућим стручним знањем, а уједно има и радионицу за израду металдетектора, онда му треба веровати јер је своје знање систематизовао да би читаоцу учинио целокупну проблематику што доступнијом.

Посебно је занимљив део књиге у коме се говори о детекторима за лов на благо. У том поглављу реч је о уређајима намењеним аматерима. Онима који схватају да је површински слој земље у ствари банка за депоновање историјских вредности епоха и цивилизација за нама. Наравно, то нису царске ризнице али свет под земљом крије многе тајне. Може се наћи иметак неког старог трговца, плата римског војника или стари ратни плен. На крају аутор каже да нико не може спречити власника да своју земљу, која није повезана са заштићеним археолошким налазиштем, прегледа металдетектором и пронађе ћуп са златницима. А може се договорити и са другим власницима да прегледају и околну земљиште, не дирајући места од историјског значаја која представљају национално благо.

Желите ли да сазнате још нешто о геофизичким локаторима у археологији, методама рада са њима, магнетометрима и градиометрима, мерачима отпорности земљишта, геофизичким радарима или ГПР трагачима, коришћењу инфрацрвене фотографије, до већ споменутих рашљи и виска, морате ипак прочитати књигу. Наука корака великим корацима да би нам учинила историју ближом и јаснијом. Ту су и бројни уређаји који нам у свему томе могу помоћи, уколико се ослободимо предрасуда, заблуда и лажи. ■

Никола ОСТОЈИЋ

НОВИ БРИТАНСКИ НОСАЧИ АВИОНА

Нови носачи авиона Велике Британије, Краљица Елизабета и Принц од Велса, очекује се да буду уведени у службу 2012. односно 2015. године.

Нови дизајн још није коначан, али је планиран депласман од 55.000 до 65.000 тона, односно да буде између депласмана америчког носача авиона класе Нимиц од 100.000 тона и француског носача класе Шарл де Гол од око 43.000 тона. Максимална брзина нових носача авиона биће 25 чворова. На њима ће бити смештена по 42 јуришна авиона, који могу извести 420 полетања у периоду од пет дана. Максимално планирано оптерећење је 110 полета током 24 часа, односно 24 полета у периоду 15 минута.

Укрцну ваздушну групу чиниће јуришни авион Lockheed Martin-ов F-35B Joint Strike Fighter, JSF (42 ком), хеликоптери EH-101 Merlin и Bell Boeing V-22 Osprey.

Нови носачи авиона располагаће мултифункционалним BAE Systems Insite Sampson радаром и радаром за ваздушно осматрање S1850M, који ће откривати и позиционирати циљеве у фреквентном опсегу од 1 до 2 GHz, при угловима елевације од 0 до 70 степени и имати домет 400 km у свих 360 степени.

Од комуникацијских система, носачи авиона располагаће JTIDS системом (Joint Tactical Information and Distribution System), тј. дигиталним линковима 10, 11, 14 и 16.

Платформа носача авиона имаће три полетно-слетне стазе, две краће од 160 m за потребе JSF F-35 у STOVL варијанти (са вертикалним полетањем и слетањем) и једну дужу од 260 m, за потребе већих авиона. ■

ИНТЕГРИСАНИ КОМУНИКАЦИОНИ СИСТЕМИ

MarCom корпорација произвела је нови интегрисани систем за потребе повећања сигурности комуникација и аутоматизације комуникацијских просторија који су у вези са системима у ваздуху, на мору и копну.

Примењена су најновија дигитална интегрисана решења компјутеризоване технологије у преносу говора, података и слике до центара командовања и комуникација, а за потребе здружених и савезничких операција.

Започета је уградња различитих система MarCom корпорације, на бродовима и ваздухопловима ОС САД. Тренутно два најновија система те компаније, STE (Secure Terminal Equipment) и SDVT (Secure Digital Voice Terminal), према перформансама којима се одликују, далеко су испред осталих конкурентских производа.

Интегрисани систем STE има 13 пута већу брзину преноса података него досадашњи познати модели. Успешно обједињује мултимедијални потенцијал уређаја на обезбеђењу сигурности преноса видео сигнала, података и говора, у дигитални интегрисани пакет, те могућност преноса говора преко Интернет протокола.

Систем SDVT је намењен за потребе тактичког нивоа, са могућношћу дигиталног преноса говора и података. Обезбеђује сигурну и поуздану комуникацију између крајњих учесника. На тржишту ће имати повољну цену и због тога је намењен пре свега као извозни артикал. ■

ЗАШТИТА VIP ХЕЛИКОПТЕРА

Крајем септембра озваничен је уговор EADS-а и Владе Грузије, који предвиђа опремање четири VIP хеликоптера системом за заштиту од противваздушних пројектила.

Хеликоптери типа EC145 и EC155, Ми-17 и Ми-8, биће ускоро опремљени интегрисаним MILDS AN/AAR-60, заштитним системом за рано упозорење на испалењене пројектиле и противмере, централном контролном јединицом и дисплејом. То је усавршени пасивни сензорски систем за пријем слике објекта путем UV зрачења долазећег пројектила. Обезбеђује довољно времена за предузимање неопходних противмера и избацивањем мамаца. Систем је наручен због повећаног степена нарушавања безбедности у појединим областима Грузије, где опасност посебно представљају преносни ПВО системи који се лансирају са рамена. ■

СИСТЕМ ЗА ИДЕНТИФИКАЦИЈУ ЦИЉЕВА У БОРБЕНОМ ОКРУЖЕЊУ

Водећа шпанска компанија IDRA на пољу информационе и одбрамбене технологије објавила је прве резултате пројекта заснованог на најновијој технологији која има за циљ поуздану идентификацију циљева на земљи, копну и у ваздуху, за потребе мултинационалних састава у асиметричном окружењу и средини.

Систем се заснива на комбинацији уређаја за упит и уређаја који примају и дају одговоре на упите, за потребе идентификације пријатељских и непријатељских циљева.

За функционисање система предвиђено је учитавање програма Mode SIF, Mode S и Mode 5, према стандарду НАТОа, уз потпуну интеграцију криптографских и система за идентификацију. Процес успешне идентификације властитих циљева неопходан је у свим врстама извођења операција, посебно при размештању јединица и током фаза наметања и одржавања стабилности. ■

Постоје тренуци у нашем животу и стварању који нас уверавају да је све то што смо радили имало смисла. Да су периоди великог ангажмана, сумњи, давања, понекад и патњи – оправдани нечим што је дело. То осећање је изузетно, појављује се ретко, али се, срећом, појављује на нашим путевима.

Од три текста Елфриде Јелинек – *Вилинска краљица*, *Смрт и девојка* и *Путник* – за које сама списатељица каже да су “замисљени за позориште, али не и за позоришно извођење”, редитељ Небојша Брадић поставио је позоришну представу *Мала трилогија смрти*, која нас је овог лета представила на *Позоришном фестивалу* у Истанбулу. Позориште које води, Београдско драмско, недавно је добило посебну награду *Супер бренд Србије за 2006. годину* у категорији културе и забаве. Више од шездесет позоришних представа, а међу њима доминирају оне по текстовима домаћих писаца, значајан су траг у времену који Небојша Брадић уцртава својом креативношћу. Све то заједно је само део повода за разговор који је пред вама.

НЕБОЈША БРАДИЋ, ПОЗОРИШНИ РЕДИТЕЉ

ИСАО ПУТОВАЊА

Небојша Дугалић као Путник у представи Мала трилогија смрти, по текстовима Елфриде Јелинек, изговара следећу реченицу: Кад човека поништавају, прво му узму његов пут. Да би свој пут сачувао и на њему истрајао, човек мора да зна куда иде. Шта је то што одређује Ваш пут?

– Мој пут је одредило припадање професији – позоришту. Та инфекција позориштем догодила се још у мом детињству. Одлука да се позоришту посветим уследила је нешто касније као след те примарне фасцинације. Позориште за мене јесте истраживање и пропитивање постигнутог, успостављање нових стандарда и померање граница. Због тога сам и своју малу позоришну мисију доживео као путовање и трагање за новим, за другачијим. На том свом путу у уметност позоришта пролазио сам и прелазимо различите станице. На некима сам се задржао дуже, па сам ишао даље. Мој циљ је био и јесте да проширим своја сазнања и продубим себе. А то и јесте смисао путовања.

На том путу, између свих тих станица, догодили су се и неки преломни тренуци који су обликовали Вашу каријеру. Које бисте издвојили?

– Некада су одлуке које човек доноси део његових постављених циљева, а некада и утицаја окружења, стицаја одређених околности. Први је био тренутак артикулисане жеље за позориштем, а на њу су утицале представе које сам гледао у младости и књиге које сам читао. У току студија на Факултету драмских уметности био је то додир и са великим светским позориштем – Битефом, који је тада, у мом искуству, био најјачи. Театар нација је 1976. године окупио велика имена позоришних стваралаца: Брук.

Гротовски, Барба, Вилсон, Цадек, Љубимов... Наша земља је била отворена, наш пасош валидан, могло се путовати. Ауто-стопом сам пропутовао и упознавао Европу. Касније, мој професионални пут одредиле су и одлуке да у не баш лаким и једноставним тренуцима преузем вођење позоришта, прво оно у Крушевцу, које сам и дословно градио, циглу по циглу, а прелазак у Атеље 212 био је следећи корак. Та одлука је заменила једну за мене релативно комфорну ситуацију у Крушевцу, средином која је била веома захтевна и са посебним очекивањима. Уз то је била неминовна конфронтација са предрасудама које једно омиљено београдско позориште има у односу на новог управника. Управник Народног позоришта постао сам 1997. године, прихватио сам изазов вођења три позоришта под једним кровом: опере, драме и балета. Током рада у том позоришту дошао сам до потврде да сам дорастао том задатку. Врло су важне и представе које сам режирао. Најважније су биле *Дервиш и смрт*, *Проклета авлија*, *Корени*, *Златно руно*, а потом и искораци у оперу са *Нормом* и оснивање Београдског фестивала игре.

Кажу да је битна одлика доброг редитеља да има дар творца целине. Осим режије, Ви сте и драматург, бавите се сценом за своје представе и тако обликујете неки нови свет. Постоји ли у свему томе траг божанског осећаја?

– Редитељ је у сваком случају градитељ. Осећања неизвесности, али и супериорности, које прате процес стварања, увек су на почетку и на крају сваког дела. Редитељ никад није сигуран да ли је успео да домаши своје циљеве и своје могућности. То је стална игра у којој се налазимо између жеље и реалне ситуације. Да ли је то божански осећај, или не, не могу знати. Дар је нешто што се негује. Они који потискују свој дар, чине својеврстан злочин. Као креативац често сам у недоумици да ли је имало смисла определити се и за ту другу професију – за менаџмент у култури. У том послу жртвује се прилично тога, а пре свега слобода. Процес уметничког стварања мора бити слободан, а процес вођења одређене институције је постављање оквира и граница тој слободи. То је стални сукоб између моћи и хтења. Често кажем да су обе стране моје професионалне личности у том сукобу на сталном губитку, али су, судећи по резултатима, позоришта која водим на добитку, што ме охрабрује да идем даље покушавајући да их наново помирим.

Калдерон је говорио: Учи се уметности у животу, а животу у уметничком делу. Колико нам уметност, у ствари, истински помаже да боље разумемо свет око нас?

– Једна од димензија уметничког дела јесте управо однос према стварности. Ангажовано уметничко дело у сваком времену има тај однос. Чак је и став – не желим да будем ангажован, увек опредељење. Моје представе настају и реферишу у времену. Свако од нас даје допринос свом времену, настојећи да у њему остави траг. Осамдесетих година имао сам жељу да представама директније утичем на стварност. Резултат је био да су неке од тих мојих представа биле предмет политичке објекције, а стварност је остала мање-више иста... Али је све то део мог искуства и схватања о улози уметности. Јер ако позориште критички не говори о свом времену, већ апологијски, оно себе ставља у положај политичког папагајства, а то није добро – ни за позориште, нити за уметност. Уметност не сме да буде апологетска, она увек треба да помера границе – у сваком смислу.

Подједнако је важно потврђивање делом у сопственом времену. Сви се ми питамо да ли смо се одлучили за праву професију, да ли смо могли да будемо нешто друго, колико то што радимо има смисла... Срећом, постоје такви тренуци који потврђују да је све то што смо радили имало смисла, да су периоди давања, сумњи, понекад и патњи – оправдани нечим што је дело. То осећање је изузетно, појављује се ретко, али се, срећом, појављује. Крајем прошлог лета гостовали смо на позоришном фестивалу у Истанбулу, где је изведена представа Мала трилогија смрти. Извођење представе у византијској цркви Свете Ирине донело ми је драгоцену искуство, велико задовољство и професионалну потврду.

Млодим колегама и својим студентима непрестано говорим да морају да науче да се мењају и да су промене нешто што је

природно. Докле год су спремни да се мењају, иду напред. Оног тренутка када помисле да су учинили нешто вредно стављања тачке, управо тада чине нешто неприродно – заустављају себе. Свака промена је драгоценна. Ја се радујем новим променама.

Ту склоност ка променама потврђујете већ избором текста за Вашу нову представу. Чинило се да је све реално било против избора три новеле Елфриде Јелинек, јер сама књижевница сматра да то нису текстови погодни за позоришно извођење. Сем тога, иако нобеловка, госпођа Јелинек је код нас веома мало превођена. Њена биографија је изузетно занимљива, сав тај отпор према институционалном даривању... Она је прихватила Нобелову награду, али није отишла да је прими, она презири славу и категорије које уз њу иду... У комунистичкој партији била је до 1991. године...

– Моја прича везана за Елфриду Јелинек почела је пре него што је она добила Нобелову награду и на тај начин постала позната нашој културној средини. Наш дијалог је био отворен једне вечери далеких седамдесетих година у замраченој сали Београдског драмског позоришта. Сећам се, припремао сам дипломску представу *Луткина кућа* или *Нора* по тексту Хенрика Ибзена у нишком Народном позоришту. У то време је позориште из Граца у Београдском драмском позоришту у две вечери извело *Нору* и *Нору 2...* *Нора 2 се, у ствари, звала Шта се десило са Нором када је напустила мужа.* Тај комад је написала Елфрида Јелинек, и то је био један од њених првих позоришних текстова. Додуше, ту представу је видело педесетак гледалаца, и то је, до *Мале трилогије смрти*, било једино извођење текстова Елфриде Јелинек код нас. У сезони 1997/1998. године већ сам знао да је реч о значајном немачком аутору и хтео да играмо њен *Спортски комад*... Преводиоци су почињали рад на том тексту и одустајали после неколико недеља. Први је успео Коста Царина са *Малом трилогијом смрти*, која је, како сте поменули, писана за позориште, али не и за позоришно извођење. Представа је сада на сцени Београдског драмског позоришта и ја је сматрам значајном, не само зато што је увела једног великог европског писца у нашу културу, већ зато што је, чини ми се, допринела обогаћивању позоришног израза код нас. Јер у случају Елфриде Јелинек не постоје утабане стазе. Ви сте пут. Као што је ауторка на путу, и редитељ се креће својом путем – одговарајући на питања и постављајући их.

Да ли Вас је управо то невероватно извођење Мале трилогије смрти у старој истамбулској цркви из петог века наше ере навело да размишљате о неким алтернативним сценама код нас? Беч, између осталих, има и предивну оперску сцену у старом каменолому недалеко од града.

– Савремена уметност тражи нове начина за комуникацију са сопственом публиком, истражује сопствене границе. Очигледно је да затворени и заштићени простори, као и концентрација коју нуде, више нису довољни. А знамо да као могућност нису једини. То нам је управо потврдио и истамбулски летњи фестивал, који има концепцију – град као сценографија. Одржава се већ трећу годину и ми сваке године откривамо град као простор за позориште. Ове године је задатак био посебно узбудљив: у тишину цркве Свете Ирине требало је уклопити нашу представу која проговара о великој теми смрти.

Сваки отворен простор у историјском граду могући је позоришни простор. Жао ми је што Београд, који јесте град

"Мала трилогија смрти" у цркви Свете Ирине у Истамбулу

богате историје, не користи довољно могућности својих отворених простора. Калемегдан је – град театар. А уметничке провокације постоје, и постоји жеља да се такви простори оплемене неким културним садржајем. Да осетимо то упоредо постојање различитих епоха.

Београд се, представљајући се свету, све више одређује као град културе. Шта мислите да је то најбоље што Београд у културној понуди има?

– Култура јесте један од последњих бастиона против претварања живота у чисту економију и изручивање културе економији представљало би велику опасност за њен опстанак, а самим тим и за опстанак нације и државе. Културна понуда Београда је, срећом, веома богата и разноврсна, и она употпуњава слику једног великог града културе. А Београд то јесте. Али све то треба неговати у складу са захтевима времена, градити, усавршавати.... Наша комуникација са земљама региона и другим европским земљама мора да буде много јача, интензивнија, а размена у том смислу мора да води ка успостављању реалних циљева. За све то је неопходно обезбедити могућност да наша књижевност буде превођена, да велика изложба српске уметности обиђе свет, да одговарајући број копија наших филмова допре до многих фестивала и биоскопских дворана широм планете, да наша опера буде редовни гост значајних фестивала... Значи, предстоји нам пуно посла да бисмо генерацијама које долазе оставили добру платформу за њихове жеље и циљеве.

Да ли је избор текстова домаћих аутора, будући да је доминантан међу шездесетак представа које сте поставили, својеврсно инсистирање на нашем културном идентитету?

– Страх од туђег је изазиван историјском зебњом да нам се не потре стално угрозе идентитет. Велики писци, класици попут Иве Андрића, Меше Селимовића, Борислава Пекића, Добрице Ћосића – увек имају шта да нам поруче. У њиховим делима изнова препознајем дубоко разумевање за све оно што се дешавало и што се дешава на овом нашем простору. Фасцинира ме та прича о нашим најбољим људима који стално куцају на врата Запада, која им се никада не отварају. Дешавало се то Црњанском, Андрићу, понављало се то и касније. А управо је усмерење на различите културе – идентитет нашег стваралаштва. Увек је са једне стране био Беч, а са друге Цариград, према којима се вековима опредељујемо. Данас је прича чак много шира. Културни центри су прешли на друге континенте. Међутим, показало се да најбоље разумемо оне који су нам најближи, иако управо са њима имамо и највећа спорења, па чак и крваве расплете. Без обзира на усуд балканског тла, верујем да је наше међусобно разумевање могуће и много лакше него што је то разумевање са неким удаљеним културама.

Шта је то за шта се данас вреди борити?

– Увек се вреди борити – за оно у шта човек верује. ■

Драгана МАРКОВИЋ
Снимио Бранко ЈОВАНОВИЋ

БРАНИЧЕВО У ИСТОРИЈИ СРБИЈЕ

Прошле године навршило се девет деценија од познате офанзиве немачког фелдмаршала Аугуста Макензена, којом је октобра 1915. године окупирао Србију, и шест деценија победе над фашизмом у Другом светском рату. Историјски архив Пожаревца, тим поводом, организовао је 25. октобра 2005. велику научну расправу о "Браничеву кроз војну и културну историју Србије".

Не дешава се баш увек да се резултати са неког скупа одмах обелодане и учине доступни стручној и широј јавности. Зато је брзо штампање зборника радова, истог наслова, вредно сваке пажње и бележења, као и само представљање 6. октобра ове године у Клубу ваздухопловства у Земуну, уз речи добродошлице свим

присутнима, које је изрекао потпуковник Сениша Гавриловић, начелника те установе.

На почетку је Јасмина Николић, директорка Историјског архива Пожаревца, прочитала и телеграмску честитку академика Владимира Стојанчевића, председника Савета научног скупа и почасног члана Редакцијског одбора зборника, кога су године и нарушено здравље спречили да присуствује том сусрету.

Учесници у промоцији тог значајног дела били су и неки од аутора прилога: проф. др Сениша Мишић са Филозофског факултета у Београду, проф. др Милан Милошевић са Полицијске академије у Београду, др Миле Бјелајац, научни саветник Института за новију историју Србије, и мр Небојша Ђокић из Центра за војно-политичке студије у Београду.

Као главни и одговорни уредник зборника, Јасмина Николић и овде је поновила, из своје објављене "Речи унапред", да се "далекосежни значај тог научног скупа исказује новим идејама које руше стереотипе и нуде другачију слику прошлости", јер "велике историје и синтеза нема без локалне историографије". Она истиче и да "овакви научни скупови помажу да се српска историографија креће напред и истраживање микропростора представља изазов будуће српске историографије и могућност за добијање изузетно квалитетних синтеза", чиме се "даје

допринос неговоњу завичајне историје као дела велике светске историјске баштине и подстицај за проучавање историје и пожаревачког краја".

Према току тог научног скупа, на коме су учествовала 44 историчара, архивиста, етнолога, кустоса, међу њима и други стручњаци, у шест поглавља подељена је и грађа публикована у зборнику.

Историјско и културно обиље богато опремљеног и илустрованог зборника у три свеске, са напоменама и библиографским референцама уз текстове, али и сажецима на енглеском језику, светло дана угледало је захваљујући и материјалној потпори Скупштине општине Пожаревац. ■

Д. СТЕФАНОВИЋ

АНСАМБЛ "СТАНИСЛАВ БИНИЧКИ"
НА КАРЛОВАЧКОЈ БЕРБИ ГРОЖЂА

СВЕТКОВИНА ВИНА И МУЗИКЕ

Прилику да на Тргу Карловачке митрополије, 29. септембра, отвори педесету традиционалну свечаност посвећену вину и виноградарима – Карловачку бербу грозња, на позив организатора и председника Општине Сремски Карловци Миленка Филиповића, имао је Уметнички ансамбл Војске Србије Станислав Бинички.

Многобројни посетиоци манифестације су у целовечерњем програму ре-номираног војног ансамбла, уз вокалне солисте Оливера Њега, Валентину Ташкову, Милоша Перића, Марка Срећковића, Бранкицу Васић Василицу, Зафира Хаџиманова и Мају Оцаклијевску, под диригентском палицом Милована Панчића и Павла Медаковића, уживали у делима Мокрањца, Рахмањинова, Бизеа и Моцарта, али и музици Гершвина и Тине Тарнер. Највећи аплауз, ипак, измамо је *Марш на Дрину*, који је задовољна публика отпевала заједно са хором Ансамбла.

Првог дана свечаности на карловачким трговима наступила су многобројна културно уметничка друштва, Велики тамбурашки оркестар Радио-телевизије Војводине и група *Бајага и инструктори*. ■

Б. М. П.

Предраг МИЋИЋ

САМОУБИЛАЧКИ ТЕРОРИЗАМ

ИДЕОЛОГИЈА РЕВОЛУЦИОНАРНОГ ИСЛАМА

На основу Хомеинијевој радикалној идеологији револуционарног ислама, концепт људског жртвовања био је најпре измишљен и намерно, потом, свесно извожен у друге земље. Та идеологија зато представља почетак самоубилачког тероризма у модерној епохи, те није претерано рећи да је управо она, касније, имала пресудан утицај на читав низ исламистичких терористичких група, на овај или онај начин.

Самоубилачки напади које изводе терористичке организације постали су, у глобалном смислу, све распрострањенији, због чега неопходност процењивања степена претње будућих напада добија све више на стратегијском значају. Док се самоубилачки напади користе у целом свету стотинама година, степен у коме би та тактика могла да се користи ради извођења терористичких напада много је боље схваћена после 11. септембра 2001. године. Све до напада на Њу-јорк и Вашингтон овај тип тероризма је најчешће био описиван као оружје очајника и фанатика, којим се углавном постижу ограничени резултати. Напади на Светски трговински центар и Пентагон, међутим, прекретница су и за глобални тероризам, и за одлучност и спремност међународне заједнице за коначни обрачун. Уклањање глобалне терористичке претње, а тиме и најагресивније врсте тероризма (самоубилачког), напослетку је постало приоритетни задатак међународне заједнице.

Ипак, феномен самоубилачких напада не може бити у потпуности схваћен а да га не ставимо у његов шири историјски контекст. Саможртвовање у интересу идеала за које се бори није необично у људској историји, посебно у неком војном окружењу, али терористички самоубилачки напади, у којим нападач уништава циљ жртвујући при томе свесно и властити живот, такође имају своју дугу традицију. Чланови група које су се јавиле много раније, све до прве употребе динамита, нису имале ту непосредност и сигурност властитог уништења, нити су могли очекивати да ће публицитет за те њихове нападе бити велики као што је данас. Ипак, они су се заиста ангажовали у неком свесном промишљеном саможртвовању, уништавајући како војне, тако и цивилне циљеве.

Посматрајући историју тероризма, може се уочити да су самоубилачки напади заправо веома стар *modus operandi* и да ни у ком случају нису производ 20. века. Наиме, прве документоване самоубице су још пре две хиљаде година били припадници јеврејских секти Зилота и Сикара у старој Јудеји, коју су тада под окупацијом држали Римљани.

Најстарији пример самоубилачког напада у име Алаха односи се на један од најзначајнијих догађаја у муслиманској историји. То је било самоизабрано мучеништво Хусеина ибн Алија (Hussein ibn `Ali) у бици код Карбале 680. године нове ере. Група шиита, под вођством имама (верског вође) Хусеина ибн Алија, кренула је у поход на суните, за које је Хусеин веровао да ће одговорити гестом помирења. Хусеин у сну добија опомену да неће бити никаквог помирења и да ће он и његови следбеници страдати у бици са сунитима. Отпустивши све осим 72 верна следбеника, Хусеин је кренуо да се сретне са сунитима код села Карбале, где је њега и његове следбенике измасакрирало 10.000 сунитских војника.

Хусеин је био у потпуности свестан немоћи на бојном пољу и радо је прихватио своју судбину – не због политичке амбиције, већ је заузео морални став против неправде и тираније. Његова лична посвећеност и непоколебљива спремност на жртвовање, послужила је као пример не само за шиите, већ за све муслимане у нади да ће изаћи на крај са неморалним владарима, који су тврдили да су праведни муслимани. Премда то није био самоубилачки напад у строгом смислу, пример Хусеиновог мучеништва је инспирисао знатан број савремених терориста самоубица.

Руски цар Александар Други

ШИИТИ И СУНИТИ

Следећи пример самоубилачких напада је добро позната прича о асасинима који су своје акције изводили од 1090. до 1270. године.

Асасини су верска секта настала крајем 11. века у планинском региону на северу данашњег Ирана. Ти исмаилитски шиити, присталице једног маргиналног учења ислама и уједно непомирљиви противници власти у Багдаду, припремали су своје чланове да умру приликом извођења напада. За себе су обезбеђивали публицитет тако што су нападали истакнуте званичнике на јавним местима, обично током светих празника када је било пуно присутних људи као сведока.

Асасини су дисциплиновано и слепо извршавали наређења свога вође, за кога су били спремни на све. Француски историчари Франсоа Бернар и Едит Иг забележили су да су "припадници асасина, који нису зазирали од смрти, себе радо жртвовали само да би, уз највеће ризике, погубили оне које је њихов вођа осудио". Смрт као награда за њихове заслуге није, као код противника, нешто што се избегава већ је, напротив, крајње одредиште њиховог трагања.

Једна од карактеристика асасина била је употреба дрога уочи борбе, чиме су себе доводили у стање опијености којим је потискиван страх од смрти. Због тога се претпоставља да је реч "асасин" настала од "хашишин", која и сама потиче од речи хашиш, што на арапском значи трава. Ипак, историчари нису сигурни да су ти фанатици заиста користили канабис, бар не на тако систематичан начин. У описима ове секте, међутим, наилазимо на бројне наводе који указују да су вође користиле дрогу приликом регрутovanja и за саме борбе, мада без стварних доказа који би потврдили њихову тачност. Поједини хроничари бележе да су шефови асасина своје људе регрутовали тако што су малолетнике дрогирали без њиховог знања, затим их одводили у скривене велелепне вртове њихове тврђаве, где су могли да се одају до тада непознатим задовољствима. Касније, када је требало да изаберу хоће ли се вратити свом сиротињском животу, или ће остати и борити се, објашњавали су им да би им смрт у борби таква задовољства могла обезбедити за вечност, те да ће им и врата Алаховог раја бити отворена. Асасини су настављали да користе дроге како би прешли у друго стање свести и у борбу су одлазили несвесни опасности.

Друга особина асасина била је њихова неспособност да се трајно наметну у градовима и селима. Наиме, они би изводили циљане и брзе нападе, а потом се повлачили у планине где су били непобедиви због изузетног познавања терена и немогућности да веће и организоване војне формације тамо допру. То одбијање да заузму територију чинило је снагу асасина јер, иако су проширивали поље деловања, нису због тога постајали уочљивији, нити је њихова одбрамбена способност бивала нарушена, као што је случај са царствима у којима је, како су се победе ређале, она све више слабила. Тек са инвазијом Монгола у 13. веку асасини бивају коначно уништени јер се средства, која су чинила њихову снагу, нису показала ефикасним у поређењу са покретљивошћу монголских коњаника.

У СЛАВУ АЛАХА

Други историјски пример коришћења самоубилачких напада (који има чак и већу непосредну примењивост у садашњости) може се пронаћи међу муслиманским заједницама у Азији током 18, 19. и почетком 20. века, нарочито на обали Малабар на југозападу Индије, у Атјеху на северу Суматре и у Минданау и Сулу на југу Филипина. Муслимани су у тим регионима изводили самоубилачке нападе у својој борби против хегемоније Запада и колонијалне власти. Починиоци своју смрт нису поимали као самоубиство. Шта више, у њиховим очима био је то чин жртве за заједницу и у славу Алаха.

Стивен Дејл (Stephen Dale), професор на Државном универзитету у Охају и врсно познавалац муслиманског тероризма, закључио је да "самоубилачки напади код муслимана представљају претходницу модерног облика тероризма, те нам проучавање тих догађаја омогућује да разумемо зашто многи муслимани претходне терористичке нападе на Средњем истоку виде као једну више политичку варијанту модела антиколонијалног отпора који је дуго претходило 20. веку".

Терористи су били мањина муслиманског друштва, својеврсна исламска поткултура дуж приобалне области Индијског океана и њихове су акције изазвале велики страх међу Европљанима. Активисти су често били млади људи, готово увек сиромашни и њихов отпор је био реакција на колонијалну владавину. Тероризам се појављује у периодима очајања када су милитантни муслимани схватили да отпор Европљанима не може бити успешан. Намера индивидуалних напада је била да се одбрани интегритет муслиманске заједнице застрашивањем Европљана и локалних хришћана. Њихове акције је инспирисао осећај религиозне дужности и жеља да се стекне индивидуална награда. Заједнички фактори у самоубилачком цихаду обухватили су херојску литературу (епске песме, поеме као и легалне и теолошке расправе) која је величала мучеништво, као и специфичне ритуале који су се изводили непосредно пре извођења напада.

Мученици су били дубоко поштовани у муслиманском друштву. У неким случајевима појединац који промени своје мишљење у вези са извођењем напада био је презиран као "полумученик". Религиозне власти санкционисале су њихова дела, премда је веома важно да се призна да структура религиозног уређења није била централизована или хијерархијска. Несумњиво, самоубилачки цихад је имао легитимитет у муслиманском друштву.

Како је могао овај талас тероризма да се доведе до краја? Дејл се слаже да се тероризам јавља једино после неуспеха војног отпора колонијализму и да је напуштан када би се отвориле нове политичке прилике (у неким случајевима чак у двадесетим годинама прошлог века). Када је било могуће формирати националне политичке организације које располажу политичком моћи, тероризам се сматрао небитним (споредним) и застарелим методом борбе. Дејл примећује да, када тероризам постаје културна норма, његова оригинална сврха може бити заборављена или изопачена. Каснији напади могу имати само слабу везу са условима или осећањима који су почетно инспирисали насиље.

Међутим, употреба самоубилачких напада, као терористичке технике, није ексклузивно везана за једну културу или религију. После откривања динамита, крајем 19. века, употреба бомби у терори-

стичким нападима постала је омиљени метод примене у самоубилачкој тактици. На пример, руски радикали су крајем 19. века обезбеђивали сигуран успех напада тако што су прилазили што ближе мети, свесно настојећи да при томе и сами буду разнесени. Та близина је била изузетно важна за успешност акције, пошто су се користиле експлозивне направе које су тада биле лоше израде, односно малог разорног дејства. У оним случајевима у којима су терористи успевали да преживе и били заробљени, одбијали су понуђена помиловања и бивали погубљени. Смрт "за ствар" била је предмет поштовања, извор легитимности случаја и сврха окупљања нових регрута. Са друге стране, то није била дугорочна ефикасна стратегија у овом случају. Руски режим успешно је искоренио добро познате групе као што је била Народна воља и то много пре него што је избила руска револуција.

УБИСТВО ЦАРА АЛЕКСАНДРА ДРУГОГ

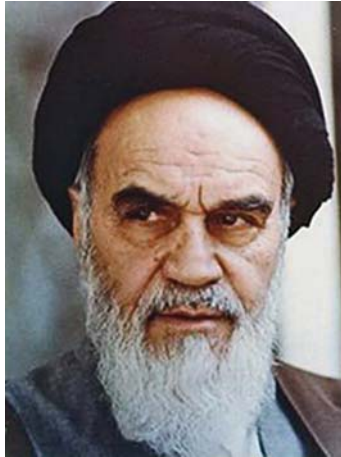
Иронијом судбине, најдраматичнији подухват Народне воље довео је директно до њеног распуштања. Првог марта 1881. године ова група је убила руског цара Александра Другог. Неуспех осам претходних завера навели су заверенике да предузму посебне мере предострожности, које ће обезбедити успех овог покушаја. Четворици добровољаца, који су били распоређени поред пута којим је пролазила царска свита, дата је по једна бомба. Како су двојица бомбаша убица стајала у истој улици, саонице којима се возио цар и његова козачка пратња, пришле су првом терористи. Он је бацио бомбу на саонице и за мало – промашио.

Цела свита се зауставила, а војници су зграбили несрећног виновника док је цар сишао да погледа једног од посматрача који је био рањен. "Хвала богу, добро сам", кажу да је рекао цар, баш када је други бомбаш изашао из масе и активирао своје оружје, убивши и себе и свој циљ.

Сав гнев царистичке државе одмах се обрушио на вође Народне воље. Делујући у складу са добијеним информацијама, тајна полиција се устремила на куће и скровишта групе, опколивши већину завереника, којима је потом суђено по хитном поступку. Завереници су осуђени и обешени. Тиме је готово цела прва генерација Народне воље престала да постоји, иако су се касније појавиле бројне организације које су наставиле њену борбу.

Иронично, али са развојем бољих експлозива и средстава за активирање, самоубилачки напади постали су мање уобичајени у 20. веку. Заправо, напредна технолошка средства значила су да није било више неопходно жртвовати члана организације. Уобичајени терористички методи, средином 20. века, обухватили су претходно постављање и даљинско активирање експлозива, узимање таласа или нападе на авионе. Упоредо са побољшањем антитерористичких мера, методи терористичких напада почели су такође да се развијају. Суочени са детекторима за откривање метала на аеродромима, повећаним безбедносним мерама око потенцијалних циљева и многим другим антитерористичким мерама, терористичке организације су почеле да измишљају нову стратегију на тактичком плану. Поново увођење употребе самоубилачких напада, посебно од стране националних или религиозно мотивисаних група, био је један од резултата.

Порекло модерне епохе самоубилачког тероризма често се приписује бомбашком нападу на америчку амбасаду из 1983. године у Бејруту (Либан). Премда то није био први напад такве врсте, многи га узимају као датум отпочињања таласа савремених самоубилачких напада.

Ајатолах Хомеини

Идеологија која подржава тај нови приступ модерном ратовању има своје извориште и на другим местима. Легитимизација бомбашких напада и интерпретација концепта мучеништва у оквиру шиитског ислама директно је повезана са Иранском револуцијом 1979. године. Наиме, Иран је после победе исламске револуције, поновно представио свету концепт човека спремног да умре за ратну победу. Хомеинијево схватање "оригиналног ислама" довело је до расцепа културних традиција и верских пракси које су установљене минутих столећа. Та идеологија се ослободила западних интелектуалних утицаја у својој жељи да реализује оригинално и једноставно исламско друштво.

ЧИСТАЧИ МИНА

Почетком иранско-ирачког рата, 1980. године, Иран компензује властиту војну инфериорност у односу на Ирак бројчаном надмоћи свог становништва. Садам Хусеин је увелико преценио ефикасност својих оружаних снага и очекивао да ће Иран, због унутрашњих немира, пружити мали отпор. Иранско руководство убрзано схвата да је будућност Ирана угрожена и позива народ да се супротстави, свим расположивим средствима, агресору, тј. неверницима. Да би се Иран спасао

било је, дакле, потребно жртвовати се, како на националном, тако и на личном нивоу. Концепт мучеништва је био оснажен, а смрт на бојном пољу би обезбедила иранском војнику његово место у рају.

Почетком 1980, Иран је формирао Корпус иранске револуционарне гарде или Паздаран. Његова функција, као лојалне и независне силе, поред регуларних оружаних снага, била је да постане "оруђе" у иранско-ирачком рату. Помоћне добровољачке снаге из Паздарана, под називом Басици мустазафин, имале су задатак да обједине како младе тако и старије у народну милицију. Басици мустазафин у преводу значи "мобилизација потлачених маса" што представља веома вешт опис, будући да је попуњаван из редова сиромашних и очајних људи. Тако су се хиљаде Иранаца, у редовима паравојних Басици и елитних Паздарана, свесно и добровољно жртвовали у масовним јуришима на ирачке положаје.

Лик мучеништва је веома луцидно представљен иранским младим људима који су се добровољно пријављивали као "људски чистачи мина" током критичних фаза рата са Ираком. Није било несташнице добровољаца за оно што су, у суштини, били самоубилачки задаци, а одлучујућу улогу при њиховој добровољној жртви имала је религиозна индоктринација.

Људски таласи, који су бројали на десетине хиљада иранске деце и младих, прелили су се преко бојног поља и данак смрти је био страдан. Само у једној офанзивној операцији 1984. године више од двадесет хиљада људи је убијено у нападима "људских таласа" којима се, међутим, није постигао никакав тактички успех или предност. Процент преживљавања на фронту је тада износио свега пет одсто, што је статистички податак који до тада није био забележен у историји ратовања.

Али, пример Ирана имао је снажан утицај на Блиском истоку, посебно на либанске шиитске групе. Идеолошки утицај имама Хомеинија, његова потстрекивачка реторика и лична харизма инспирисала их је да почну са модерном ером самоубилачког тероризма уз неочекиван и апсолутни успех.

На основу Хомеинијеве радикалне идеологије револуционарног ислама, концепт људског жртвовања био је на тај начин измишљен и намерно, свесно извожен у друге земље. Та идеологија представља почетак самоубилачког тероризма у модерној епохи и имала је касније утицаја на читав низ исламистичких терористичких група како на директан, тако и индиректан начин. ■

(Наставак у следећем броју)

ДОГОДИЛО СЕ...

16. октобар 1911.

Министар војни одредио да монаси, ђакони и свештеници служе војни рок у трајању од шест месеци у болницама, тзв. ђачки рок.

16. октобар 1941.

Након тромесечне опсаде, румунска војска заузела Одесу, важну луку на Црном мору.

18. октобар 1912.

Влада Краљевине Србије објавила рат Турској. Два дана касније српске армије прешле су у наступање.

19. октобар 1939.

Главни ђенералштаб војске Краљевине Југославије упутио министру војске и морнарице предлоге о мерама за сузбијање штетног утицаја комуниста у просвети и војсци.

19. октобар 1941.

У ослобођеном Ужицу изашао први број "Борбе", листа Комунистичке партије Југославије.

19. октобар 1941.

Услед напада немачких јединица, у Москви проглашено опсадно стање.

20. октобар 1827.

У заливу Наварино, у југозападном делу Пелопонеза, вођена је битка између британско-француско-руске флоте и турско-египатске ескадре. Наваринска битка је вођена у оквиру грчког рата за ослобођење од турске власти, а савезничка победа омогућила је Грцима иницијативу у наставку рата и његов успешан завршетак.

20. октобар 1879.

Актом Васељенске патријаршије Српска црква у Кнежевини Србији добила аутокефалност у рангу митрополије.

20. октобар 1943.

Прво англо-америчко бомбардовање Ниша. До септембра 1944. године било их је укупно тринаест.

20. октобар 1944.

Завршена Београдска операција током које су јединице НОВЈ у садејству са совјетским јединицама маршала Толбухина ослободиле Београд.

21. октобар 1944.

У Вршцу одржан састанак између Ивана Шубашића и Јосипа Броза. Вођени су разговори о формирању нове привремене владе и представљали су увод у коначни споразум Тито-Шубашић који је закључен 1. новембра у Београду.

23. октобар 1903.

На предлог министра војног одређени су датуми које треба да прослављају команде, војни заводи и установе у српској војсци.

23-24. октобар 1912.

У близини Куманова дошло је до прве одсудне битке између српске и турске војске. У тој бици турска Вардарска армија

претрпела је тежак пораз. У Кумановској бици постигнута је једна од највећих победа балканских савезника у Првом балканском рату.

24. октобар 1929.

"Црни четвртак", крах њујоршке берзе и почетак велике светске економске кризе.

24. октобар 1945.

Ступила на снагу Повеља Уједињених нација. Овај датум се обележава као Дан Уједињених нација.

25. октобар 1862.

У Кнежевини Србији објављен "Закон о устроенију военог штаба стајаће војске". Штаб су чинили начелник Штаба, који је био директно под министром војним, старији ађутант, млађи ађутант, аудитор и војни свештеник.

25. октобар 1940.

Извештај немачког посланика у Београду Министарству иностраних послова о незадовољству у српским круговима у војсци и о плановима српских генерала да изврше пуч.

26. октобар

Свети Димитрије, у Краљевини Србији празнован као Дан возарских ескадрона.

29. октобар 1912.

Неколико дана по избијању Балканског рата, бугарски официри и руски пилоти почели су извиђање турских положаја из ваздуха.

29. октобар 1914.

Турска улази у Први светски рат на страну Немачке. Објаву рата формално је објавила почетком новембра.

31. октобар

Дан који је у Краљевини Југославији прослављан као Дан Ратне морнарице.

31. октобар 1839.

У Кнежевини Србији донет "Закон воени", којим су први пут регулисани односи у војсци младе српске кнежевине.

31. октобар 1941.

У току борби за ослобођење Краљева удружене четничке и партизанске јединице су први пут дејствовале са два тенка заплена од Немаца. Формиран је први тенковски вод. Тај датум се обележава као Дан оклопних и механизованих јединица Војске Србије.

31. октобар 1912.

Дан ослобођења Призрена.

Припремио Миљан МИЛКИЋ

У СЛАВУ СРПСКИМ ЈУНАЦИМА

ЗЕЈТИНЛИК,
ПОЛИКАСТРО, БИТОЉ
И КАЈМАКЧАЛАН

Иако у другој држави, много је начина да Спомен-капела и Костурница на Кајмакчалану достојно изгледају. До сада, нажалост, није искоришћен ниједан. Јунаци ослободилачких ратова 1912–1918. године то, заиста, нису заслужили.

Поводом девет деценија од Битке на Кајмакчалану, 23. и 24. септембра, на Зејтинлику и Поликастру у Грчкој одржане су пригодне комеморативне свечаности, уз учешће делегација земаља савезница у пробоју Солунског фронта. На Спомен-костурнице венце је положила делегација Владе Србије, коју је предводио Божидар Симатовић, помоћник министра за рад, запошљавање и социјалну политику, а у њеном саставу су били амбасадор и војни изасланик Србије у Грчкој и конзул у Солуну. Венце су положили и делегације Савеза потомака ратника Србије, а најбројнију групу (61) имао је Савез потомака ратника Србије 1912–1920. године, коју је предводио председник Љубомир Марковић.

Комеморацији на Српском војничком гробљу у Битољу, 30. септембра, присуствовали су и венце положили Владимир Гајић, отпраник послова Амбасаде Србије у Македонији, делегација Савеза потомака ратника Србије 1912–1920, чланови Друштва македонско-српског пријатељства и Заједнице Срба и Црногораца у Македонији. На добро уређеном Српском војничком гробљу у Битољу, само са обележјима на крстачама, почива 1.330 српских ратника. Иначе, око Битоља, расута су бројна заборављена и запуштена српска војничка гробља, а међу њима треба поменути она у Сковичу, Живојну, Бачу, Добровену, и друга, мања или већа, на простору планинског масива Нице.

На деведесетогодишњицу победе на Кајмакчалану, 30. септембра, комеморацију је код Спомен-капеле и Костурнице организовао Савез потомака ратника Србије 1912–1920, уз помоћ Амбасаде Србије у Македонији и Друштва македонско-српског пријатељства. О херојској борби српских дивизија, а посебно Дринској, надахнуто је говорио Љубомир Марковић.

– На врлетним превојима планине Нице, са врхом Кајмакчаланом, високим 2.521 метар, вођене су жестоке, пресудне борбе између бугарско-немачких и српских снага. Беспштедне операције

Српско војничко гробље у Битољу

су окончане потпуним разбијањем непријатеља и ослобођењем Битоља, који је био увод у коначан пробој Солунског фронта и успешан завршетак Првог светског рата ... Савез потомака ратника Србије 1912–1920, заклиње се да ће до 2016. године, заједно са органима Владе Србије и пријатељима у Македонији, уредити Спомен-капелу и Костурницу на Кајмакчалану и учинити проходнијим пут од Скочивира до врха Кајмакчалана, када ће се обележити сто-та годишњица тог историјског догађаја – рекао је Марковић.

Иначе, у Костурници на Кајмакчалану, према недовољно прецизним подацима, почивају кости око 4.600 српских ратника из Дринске, Дунавске, дела Тимочке дивизије и других састава. У Костурници се умножавају празна места одношењем лобања које ту почивају. Неки кажу – студентима медицине требају за анатомију. Дабоме, има ту и више других разлога.

Спомен-капела, коју је на врху Кајмакчалана подигао краљ Александар Карађорђевић, као вечити споменик палим јунацима, и звоник са такозваним Пупиновом звоном, који је велики научник поклонио у знак сећања на сени палих ратника, нажалост, делују данас аветињски. Оштећени су и дотрајали веома давно постављени крстови, поразбијани прозори. Кров прокишњава, па се зидови од влаге убрзано распадају. Чувену Рајсову урну, са пепелом тог великог српског пријатеља и хуманисте, окупатори су током Другог светског рата бацили, а пепео расули на некадашњем попришту борбе. Остатак урне, напрснут и прљав, налази се на бетону у једном углу. На подном делу цркве, од само неколико квадрата, налази се крст саздан од "онеспособљених" граната са бојишта. Дуго је одолевао. Но, мало помало, ваљда као "сувенири", нестале су и гранате које су обликовале крст. Ископи где су гранате биле, прекривени су на-

Потоци пред Спомен-капелом на Кајмакчалану

трулим даскама. Најкраће, све делује неописиво тужно и ружно. Невероватно ...

Путовање од Коњарке, "крваве реке", како су је ратници и бројни хроничари називали, права је "голгота". Излокан, узан, стрм и тешко савладив пут, дуг 32 километра од реке Коњарке код Скочивира до каменитог голог врха Кајмакчалана, могуће је савладати за четири сата возње са лакшим теренским возилима. Добрим пешацима, кажу, потребно је 18 часова. Због пијетета према храбрим јунацима Кајмакчалана, Манастије Џинић из Врања обележио је путоказе на камену (ПМ – "пут маркирант") од реке Коњарке до врха планине. Обновљао их је сваке треће године. И данас представљају "брану" да се не залута у планини пуној шумских путева.

Права је штета што из Владе Србије овде никога није било. Иако у другој држави, много је начина да Спомен-капела и Костурница на Кајмакчалану достојно изгледају. До сада није искоришћен ниједан. Јунаци ослободилачких ратова 1912–1918. године то, заиста, нису заслужили. ■

Крсман МИЛОШЕВИЋ

ЗЕЈТИНЛИЦА

Уз ручно ватрено оружје ношен је прибор за одржавање и лакше руковање њиме. За пушке и пиштоље кремењаче коришћен је оружни прибор као што су фишеклије (такум катје), зејтинлице, арбије, басме, барутнице и кубурлуци. У прибор се могу уврстити и делови народне ношње, као што је појас звани бенсилах.

Оружни прибор рађен је од различитих материјала и украшаван тад познатим занатским техникама, као и само оружје уз које је пристајао. Најчешћи материјали били су месинг, бакар, железо, сребрне плоче које су неретко са позлатом, кожа или финије тканине као што су свила и чоја.

Зејтинлица је део оружног прибора слична фишеклијама (у којима су ношени фишеци), али су доста мање од њих. Служиле су за ношење у зејтин (уље) натопљеног парчета платна којим је чишћено и подмазивано оружје. Најчешће су прављене од месинга и бакра, а ређе од сребра. Украшаване су скромније од фишеклија. На њима је мање декоративних мотива, обично су флорални и геометријски, урађени техником плитке гравуре или искуцавањем. Ношене су окачене о ланац или заденуте за појас чији је гајтан провлачен кроз додатак од истог материјала као и зејтинлица, а смештен је на њеној долеђини.

Зејтинлице су претежно квадратног или овалног облика. Многе од њих на доњем делу као украс имају висуљке од истог материјала од којег су и израђене. Понекад су смештене у кожне футроле са каишем ради лакшег ношења за појасом.

Имућнији људи су од врских занатлија наручивали зејтинлице богатије украшаване, од сребра са позлатом. Из збирке Војног музеја издвајамо зејтинлицу из 19. века, рад призренских мајстора, на којој се види њихова вештина у комбиновању различитих техника и мотива. Зејтинлица је сребрна, штитастог облика, украшена техником филигран и гранулације. На предњој страни су декоративни мотиви, пластичне розете, цветови и ромбови, а у централном делу је "уфасован" црвени мерпан који је штитио власника од зле судбине. ■

Анђелија РАДОВИЋ

ДЕСПОТ ЂУРАЂ БРАНКОВИЋ

Три деценије био је стожерна личност међу преосталим балканским хришћанским народима и владарима које су, корак по корак, поробљавали Турци. Био је веома образован човек и говорио неколико језика. У његовој смедеревској престоници настала су разна оригинална књижевна дела, а имао је и своју библиотеку. Поносан на своје високо порекло, "брадат, с дугом косом и брковима ... у свом раскошном деспотском оделу", био је, по сведочењима савременика, "стасит и достојанствена изгледа, беседом пун ауторитета, телом величанствен". За њега још и кажу – био је последњи велики Србин средњег века.

У мноштву знаменитих владара средњовековне Србије, Ђурађ Бранковић (око 1375–1456) био је последњи. Син "господара" Косова Вука Бранковића и Маре, кћери кнеза Лазара, налазио се на српском престолу око тридесет година (1427–1456). Као четрнаестогодишњак, памтио је славну Косовску битку (1389), а смрт оца, коме су "радили о глави" и Турци и Лазаревићи, дочекао је као младић од двадесет година. После Вукове смрти, највећи део поседа Бранковића припао је Турцима и наследницима кнеза Лазара, али су их Мара и деца откупили од султана на самом почетку 15. века.

Заједно са братом Гргуром, Ђурађ је 1402. учествовао у чувеној бици код Ангоре, вођеној између турског цара Бајазита Првог и монголског кана Темерлана. На његову несрећу, после боја "побегао" је у Цариград, где га је ујак, деспот Стефан Лазаревић, "свезао" и утамничио. Пошто се некако ослободио, вратио се у своју земљу и убрзо, заједно с Турцима, заратио против ујака, Стефана и Вука Лазаревића. Имао је несрећу да рано изгуби браћу. Гргур је умро као млад монах, а Лазар је погинуо у првом раном окршају.

Као једини мушки наследник, остајући веран турски вазал, Ђурађ је 1409. помогао побуну Вука Лазаревића против деспота Стефана, а онда се "умешао" у рат између синова Бајазита Првог.

ТУРСКИ ВАЗАЛ И САРАДНИК УГАРА

Савременици су забележили да је Ђурађ "прокрстарио источни део Балкана", излажући се животной опасности. Гоњен и трован, успео је да се склони у Солун. После силних перипетија, 1412. враћа се у Србију. Од тада почиње заокрет у његовом животу. Деспот Стефан "га прими као сина многожељеног". Пошто деспот није имао деце, Ђурађ је био предодређен за српски престо.

Када је 1413. на челу хришћанске војске, потукао турског претендента Мусу, Ђурађ је "одложио оружје". У децембру 1414. венчао

се Јерином (Ирином), из солунске гране византијске царске породице Кантакузина. И тако је у Србију стигла Гркиња, која ће “по злу бити упамћена”. Са њом је Ђурађ изродио шесторо деце. Водио је тежак рат са Млечанима. С лукавим противником био је успешан и на бојном пољу и за преговарачким столом. Године 1426. склопио је споразум и решио сва спорна питања. Тада је посетио Дубровник где је “свечано дочекан и богато угошћен”.

После изненадне смрти деспота Стефана (1427), Ђурађ је преузео српски престо. Као човек од око 50 година, почео је да влада Србијом пуном Турака. Веома умешно, најпре се нагодио са угарским краљем Жигмундом, коме је уступио Београд, а потом је 1428. склопио споразум са султаном, признајући његову врховну власт. Ђурађевим доласком на власт и међународним признањем Србије, коначно су уједињене земље Бранковића и Лазаревића, а пошто је држао и област Балшића, постао је “једини господар сачуваних делова некадашњег Српског царства”.

Но, пошто су Угри држали Београд, а Турци Ниш, Голубац и Крушевац, тадашња српска држава била је без утврђених градова, па је Ђурађ одлучио да гради нову српску престоницу, Смедерево. Грађена је на ушћу Језаве у Дунав, у равници, као “водени град”, а састојала се од Малог и Великог града. Огроман грађевински објекат, површине од око десет хектара, оивичен дебелим зидинама, појачаним са 24 куле, висине до 20 метара, сазидан је необично брзо, “уз велике жртве владара и његових поданика”. С разлогом или без њега, народ је за своје патње окривио Јерину и њеног брата Ђорђа Кантакузина. Тако је Ђурађ подигао највећу српску средњовековну тврђаву, која, ипак, није могла зауставити ширење ислама на српском етничком простору.

Док је грађено Смедерево, Ђурађа је крунисао деспотским венцем византијски цар Јован Осми Палеолог. Да би се чвршће везао за Угарску и Турску, Ђурађево кћерке су ушле у “политичке бракове”. Мара се нашла у харему султана Мурата Другог, а Кантакузина (Катарина) се удала за Немца Урлиха Другог Цељског. Иако је настојао да са тим државама одржи добре односе, будући догађаји су се одвијали мимо његове воље.

Србија је убрзо постала поприште ратовања. Средином 1437. Угри су, преко ње, ударили на Турке. Ни крив ни дужан, Ђурађ се због тога замерио султану. Отпочело је турско освајање Србије, које се завршило падом Смедерева (1439).

Узалудно тражећи помоћ од Угарске, Ђурађ је преко Загреба, Шибеника и Дубровника стигао на зетску обалу (1440). Намеравао је да са тог простора поведе борбу против Турака. Несрећан и уцењен од Османлија, морао је да бежи у Дубровник (1441). Док је тамо боравио, султан је ослепио његове синове – Гргура и Стефана. Та ужасна породична трагедија оставила је неизбрисив траг на већ остарелог деспота. Напустивши Дубровник, вратио се у Угарску. Пошто се покорио новом угарском краљу, отпочео је рад на покретању крсташког рата. А онда, у јесен 1443, заједно са краљем Владиславом Трећим и Јанком Хуњадијем, повео је “дугу војну”. Преко Ниша и Софије, војска је продрла до Златице, али се због “зиме и жестоког турског отпора” морала вратити. После угарско-турског мира, деспот је склопио посебан уговор са султаном (1444). Враћени су му ослепљени синови и Деспотовина.

Разумљиво, после 1444. Ђурађ је био верни турски вазал. Његова опљачкана и проређена земља била је “сенка оне из времена пре 1439”. Све више се сводила на Смедерево где је Ђурађ столовао. Није хтео да се придружи новом походу Јанка Хуњадија, кога је тешко поразио султан Мурат Други на Косову (1448). Као синоним тог пораза, настала је и дуго се одржала изрека “прошао као Јанко на Косову”.

ОСВАЈАЊЕ И ПАД СРБИЈЕ

По деспота Ђурађа и цео српски народ наступила су још тежа времена. Доласком на турски престо даровитог и лукавог султана Мехмеда Другог, настављено је покоравање последњих балканских хришћанских држава. После пада Цариграда (1453), Ђурађ се “затворио у собу и три дана никога није себи пуштао”, пише историчар Момчило Спремић. Добро је проценио да иста судбина очекује његов народ.

Турци су већ 1454. почели да освајају Србију, а већ наредне године су освојили целу област Бранковића. Лутајући између Будима и Беча “схватио је да нема помоћи”. Угри су покушали и да га убију (1455). У Купинову су му “одсекли неколико прстију, док се дрхтавом, старачком руком мачем бранио”. Дочекао је да му убију и зета Урлиха Другог Цељског, а онда, скрхан и напаћен, као и његов народ, умро је 24. децембра 1456. године.

Деспот Ђурађ је три деценије био стожерна личност међу преосталим балканским хришћанским владарима. Највеће приходе убирао је од рудника – Ново Брдо, Сребреница, Рудник, Трепча, Зајача, Крупањ и других. У развоју трговине најзначајније место су имали Дубровчани. Заједно са царем Душаном, био је “највећи пријатељ Дубровчана”. Друга његова слабост били су Грци. Помагао их је као “једноверну браћу”. За деспота Ђурађа се каже да је био велики присталица исихаста, православних монаха који су бежали из грчких и бугарских крајева пред исламским освајачима. Радо их је примио и штитио, а они су, на свој начин, давали тон духовном животу у Србији тога времена.

Деспот Ђурађ је био веома образован човек. Говорио је неколико језика. У његовој смедеревској престоници настала су разна оригинална књижевна дела. Неки образовани Грци и Латини имали су своје библиотеке. Имао их је и деспот Ђурађ. Као човек, импоновао је савременицима. Поносан на своје високо порекло, “брадат, с дугом косом и брковима ... у свом раскошном деспотском оделу”, био је, по речима савременика, “стасит и достојанствена изгледа ... беседом пун ауторитета, телом величанствен”. За њега још и кажу – био је последњи велики Србин средњег века. ■

Крсман МИЛОШЕВИЋ

РАЗМИШЉАЊА О СТВАРИМА ОБИЧНИМ

ПРИЦАЊЕ

Мако ти био, припреми се: приговор ће доспети и до тебе! Остати миран пред њим – то је снага карактера; стваралачки га искористити – то је вештина живљења.

Јасно је, неће нам бити лако да га поднесемо. "Хтео сам најбоље, савладао све потешкоће, учинио све што је у мојим моћима, а сад ми говоре: то је слабо! Па то су зановетања! Она ме понижавају. Она парализују мој животни излет! Она успоравају моје стваралачке силе. Она сахрањују моју сигурност у себе. Шта да радим – да очајавам и одустанем или – да стресем срамну тежину тог порицања. Али, на који начин?"

У таквим тренуцима рађа се искушење да измениш тактику и да оповргнеш самог порицатеља. Управо тако: "Ко сте ви, који ми наносите увреду? Откуда вам право да ме држите на узди и спутавате? Па ви сте сами рђави људи! Ваша примедба је завидљива и нечасна. Сва ваша хтења ничу просто из нездраве подозривости. То су потпуно неозбиљне и непознате примедбе; такви порицатељи су злобна зановетала, а њихова боцкања у свакој речи нису ништа друго до ниска сплетка..."

Никада не идите тим путем – у пустош и злобну ситничавост! Никада се не понизите дотле! Безбројни завидљивци, недобронамерници и штеточине јурцају околу и изливају своју жуч, тај им почиње подржавати.

Онај ко хоће да ствара, нека се одмах, испочетка, наоружа добром вољом. Онога ко искрено жели добро, не може оборити с ногу, чак и пољуљати никаква злоба, никакво примедбарство. Оно што сам одиста желео, знамо једино ја и Господ нада мном; нека излажу подсмеху оно што ми је пошло за руком. Али, ако је већ тако, и не може постојати примедба која би пољуљала моје поверење према себи и мој животни занос, због које бих очајавао и одустао.

Да би што више ојачала та спокојна равнотежа, препоручљиво је покидати духовну пупчану врпцу која ме повезује са мојим радом, али не пре него што се дело коначно доврши; али тада, после завршетка дела, коначно је ваља одсећи: не задржавајући се више на том делу, удаљити се, да би оно, као нешто довршено и савладано, било прихваћено кроз моју прошлост о којој судим сам, као господар и мајстор, "јер сад бих и ја могао да га учиним бољим". Тада ме више неће ни гледати као аутора оваквих или онаквих дела, и ја сам већ недодирљив; потпуно ћу се независно, као критичар, спорити са другим примедбарима о мом раду: они више и не зачикују мене, већ моју сенку, моју прошлост, у време кад ја сам већ живим у будућности, са мојим новим идејама.

Великодушно и слободно ћу тада сусрести своје критичаре и критиканте; нема потребе да их понижавам. Спремно и мирно ослушкујем њихово мишљење. Могу, како им је воља, хулити и порицати моје дело. Они ми служе и помажу ми. Ако су у праву, ја ћу проверити своје дело и свој стваралачки чин, покушаћу да установим како су ми промакли недостаци и грешке, иако сам усхтео савршенство. На тај начин, научићу се скромности и смирењу, јер схватам да ме чак и моје најбоље намере "не спасавају од несавршенства". Ако примедбари нису у праву, ја ћу се научити на њиховој несигурној оцени, на њиховим површним расуђивањима, на њиховом изопаченом укусу...

Само се не вреди вређати! Остати спокојан! Мир даје слободу идеја; слобода идеја води према тачном сагледавању ствари. А у ономе коме постоји склоност према тачности, у ономе ко јој служи – има нешто краљевско: он је сличан "прерушеном калифу". Да, прерушеном: јер другима уопште и није дато то да схвате... ■

Иван А. ИЉИН

Из књиге "Пред буктавим загонеткама Господњим", Светигора, Цетиње, 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

15–31. октобар

Православни

17. октобар – Свети Стефан и Јелена (Штиљановић)

19. октобар – Свети апостол Тома – Томиндан

20. октобар – Свети мученици Сергије и Ваххо – Срђевдан

22. октобар – Свети Стефан Српски (Слепи)

26. октобар – Света новомученица Злата Мегленска

27. октобар – Преподобна мати Параскева – Света Петка

31. октобар – Свети Петар Цетињски

Исламски

23. октобар – Бајрам

РАМАЗАНСКИ БАЈРАМ

Бајрам је празник помирења, опроста и весела, и у домаћинствима, и у фамилијама и комшилуку, али то је и празник муслиманске културе. У време бајрамских дана окупља се фамилија (више породица) око најстаријег претка – деде, прадеде, бабе или прабабе. Уколико је неко с неким у завади, Бајрам је прилика за измирење и опрост. Током Бајрама муслимани су дужни да сиромашнима дају милостињу. За време Бајрама одрасла деца носе поклоне родитељима и старијој родбини, а старији деци дају новчане или друге дарове.

СВЕТА ПЕТКА

Преподобна Петка је светитељка српског порекла рођена у Епивату, између Силинаврије и Цариграда. Родитељи свете Петке били су имућни и побожни хришћани. Поред кћери, имали су и сина Јевтимија, који се, још за живота родитеља, замонашио. Касније је постао знаменити епископ мадитски. По смрти родитеља Петка је напустила родитељски дом и започела,

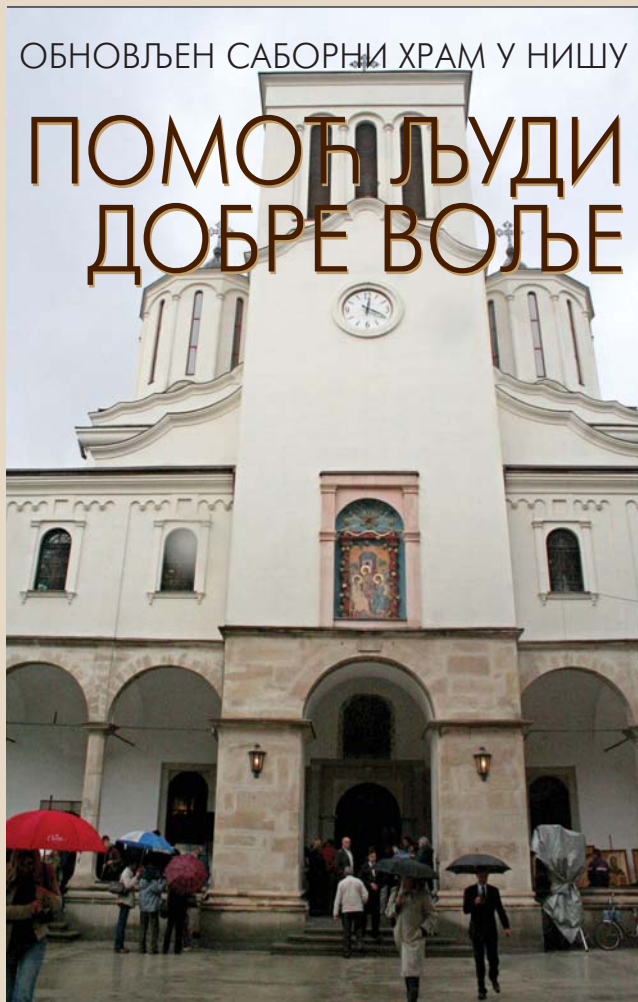
Христа ради, подвижнички живот, какав је одувек желела. Отишла је прво у Цариград, а потом до своје старости, живела у Јорданској пустињи у посту и молитви прошивши небројена искушења и патње. У старости је послушала глас с неба који је тражио да се врати у родни крај, у Епиват, где се и упокојила у 11. веку.

Чудотворне мошти свете Петке мењале су током векова своје боравиште. Из Цариграда су однете у Трново, па враћане у Цариград, преношене у Београд, да би данас почивале у миру у Јашу у Румунији.

У београдској тврђави налази се црква свете Петке где се точи вода (агаизма) која чудотворно лечи све оне који је узимају с вером у Бога и љубављу према светитељки која ужива посебан углед међу Србима. ■

ОБНОВЉЕН САБОРНИ ХРАМ У НИШУ

ПОМОЋ ЛЈУДИ ДОБРЕ ВОЉЕ

Слика: Саша ЂОРЂЕВИЋ

Генерал-потпуковник Младен Ђирковић прима орден од епископа нишког Иринеја

Припадници Војске Србије дали су велики допринос у обнови изгореле Саборне цркве у Нишу. Епископ нишки Иринеј је на освећењу храма уручио орден светог цара Константина командату Копнених снага генерал-потпуковнику Младену Ђирковићу.

У Нишу је свечано освештан обновљени Саборни храм, који је изгорео у пожару 2001. године. Освештењу храма присуствовали су свих 40 епископа Сабора Српске православне цркве из земље и иностранства, представници Владе Републике Србије, органи локалне самоуправе на челу са градоначелником Ниша Смиљком Костићем, делегација Војске Србије и неколико хиљада грађана Ниша. Црквени великодостојници су најзаслужнијима за обнављање Саборног храма уручили ордене светог цара Константина и светог Романа, а високо признање орден светог цара Константина добила је и команда Копнених снага. Владика нишки Иринеј је уручујући орден команданту Копнених снага генерал-потпуковнику Младену Ђирковићу рекао: "Први који су прискочили у помоћ запаљеном храму, били су војници. И не само овде, они помажу цркви свуда и где год то могу. За све што су чинили и што чине, уручујемо им овај орден". У великом пожару који је избио 12. октобра 2001. године до темеља је изгорела 130 година стара Саборна црква у Нишу. Ватрена стихија је за неколико сати, упркос напорима ватрогасних екипа, претворила велелепно здање у прах и пепео. После ватре одјекнула је и снажна експлозија. Узнемирени грађани сумњали су и на терористички напад, што истрага

ПРАВОСЛАВНА СВЕТИЊА

Нишка саборна црква, архитектуром и иконама које су рађене за њен иконостас, заузима значајно место у српској историји и уметности. Градња је започела 1858. и трајала је до 1872. године. Црква је освећена после ослобођења од Турака 1876.

Протомајстор Андрија Дамњановић начинио је монументалну псеудобазилу са обрисима који су слични манастирској цркви у Грачаници. Саборна црква у Нишу знатно је страдала и у савезничком бомбардовању Ниша 1944. Поред делова северног зида главног брода, тада је уништена и галерија капеле светог Јована Крститеља и капела светог апостола Никанора. Та оштећења поправљена су после завршетка Другог светског рата.

до данас није потврдила. У пожару су изгорели кровна конструкција, звоници и куполе, као и иконостас, који су израдили значајни уметници 19. века Ђорђе Крстић, Стеван Тодоровић, Живко Југовић и Милутин Марковић.

Од првог тренутка сазнања за пожар у Саборној цркви, припадници Војске су пружали велики допринос обнови православне цркве. Војска је и тог јутра када је избио пожар брзо реаговала, а неколико наредних дана војници артиљеријско-ракетне јединице ПВО из Ниша су вредно и стрпљиво рашчишћавали унутрашњост Саборне цркве. Војници и свештеници су тих дана заједнички спасили доста од онога што је одолело ватри. О ангажовању припадника Војске можда највише говоре речи Владике нишког Иринеја који је нагласио: "Ако нам је сва војска, као ови младићи што раде у Саборној цркви, онда смо ми срећан народ. То је за нас једно велико охрабрење и нада да ћемо, ипак, из ове невоље која је снашла цркву, град Ниш и наш народ брзо изаћи и да ћемо заједничким снагама надокнадити оно што нам је огањ за неко време узео".

Тако је и било. Људи добре воље су помогли и до сада је за обнову храма утрошено више од милион евра, а припадници Војске су покренули и хуманитарну акцију за прикупљање новчаних средстава која ће се употребити за изградњу православне светиње. У више наврата, цркви су уручивана новчана средства у вредности од неколико стотина хиљада динара.

Захваљујући и припадницима Војске, Саборни храм је у потпуности обновљен, са новим иконостасом, алармним уређајима и озвучењем. Саборни храм је идентичан претходном, али је сада изграђен од квалитетнијих материјала, који нису подложни пожару. ■

3. МИЛАДИНОВИЋ

АЛЕКСАНДАР КАРАКАШЕВИЋ,
РЕПРЕЗЕНТАТИВАЦ СРБИЈЕ
У СТОНОМ ТЕНИСУ

ОСВАЈАЧ ПРВОГ СРПСКОГ ЗЛАТА

Сви су, изгледа, заборавили да сам био први репрезентативац коме је интонирана химна “Боже правде” и да сам први заслужио подизање српске заставе на једном међународном такмичењу. Било је то још априла прошле године на Европском првенству у Данској.

Према дугогодишњем репрезентивцу наше земље у стоном тенису, прваку Европе 2000. и 2005. године, освајачу сребрне медаље на првенству Европе 2002. године и бронзане у дублу са Грујићем исте године, двоструком освајачу првенства US OPEN, појединачно и у дублу, Александру Каракашевићу учињена је неправда. Наиме, сведоци смо да се последњих дана водила полемика о томе ко је први освојио медаљу, а да је испод његовог имена писало да је из Србије. Једни су спомињали кајакаше, други ватерполисте, трећи неког трећег, али нико онога ко је заиста јунак у тој причи, наследника чувеног презимена у стоном тенису – Александра Каракашевића. Пронашли смо га у сали за стони тенис непосредно пред његов повратак у Немачку, где наступа за тамошњег прволигаша Плудерхаузен.

Тек након неколико дана пошто је кренула полемика о освајачу прве медаље за Србију, Ви сте се огласили, и то некако стидљиво. Реците нам о чему је заиста реч?

– Прва медаља за Србију, и то златна, освојена на Европском првенству у стоном тенису одржаном у Данској још априла прошле године, а освојио сам је управо ја у мешовитом дублу са Литванком Гаркауускаите. Иако неки кажу да тада наша држава није била независна, чињеница је да сам наступио као репрезентативац Србије, а не Србије и Црне Горе, јер су се још пре тог првенства раздружили стонотениски савези Србије и Црне Горе, па су такмичари из тих земаља наступали одвојено. Такође, овом приликом желим да проговорим о још једној погрешној информацији. Наиме, стонотениска репрезентација Србије је прва репрезентација којој је свирана српска химна, и то још 2004. године на мечу са Грцима у Београду.

Какве Вас емоције везују за тренутак о коме говоримо, да ли се он разликовао од бројних претходних када сте примили медаљу и слушали химну своје земље?

– У тренуцима када се причало о референдуму у Црној Гори, ја сам стајао на победничком постољу, слушао химну “Боже правде” и гледао у своју тробојку. То треба доживети! А посебну драж дали су навијачи са трибина, који су непрестано скандирали “Србија, Србија”. По много чему тај тренутак се разликовао од претходних.

Освајали сте медаље за Југославију и за Србију и Црну Гору. Какав сте однос, у то време, имали према старој химни и застави ?

– Да будем искрен, зна се да сам одрастао у спортској породици, да је мој отац Миливоје Каракашевић легенда југословенског пинг-понга, тако да сам васпитаван да волим Југославију. Због тога ми ни химна “Хеј, Словени” никада није сметала. Штавише, волео сам је, јер је то била моја химна. Наравно да сада треба да имамо своју химну, али ја не могу да мрзим ону стару. Што се заставе тиче, ту прича није иста, јер тробојку црвено-плаво-белу доживљавам као своју и никако је не могу поредити са југословенском заставом.

Тренутно се воде преговори о томе да се наша репрезентација појача са једним кинеским играчем пред Отворено првенство Србије, које ће бити одржано средином октобра. Какав је ваш став о томе?

– Мислим да је то у реду. Многе земље узимају кинеске играче, па не видим зашто и ми то не бисмо урадили? Са једним добрим Кинезом, Слободаном Грујићем и са мном, имаћемо јаку стонотениску селекцију Србије, од које се с правом могу очекивати добри резултати.

Обично сви питају која Вам је најдража победа у каријери, али мене занима који Вам је најболнији пораз?

– Без конкуренције је то пораз у четвртфиналу Олимпијских игара 2004. године, у мечу репрезентативног дубла против Хонгконга. Наступали смо Боба Грујић и ја. После тог пораза мислим да месец дана нисам могао да спавам.

Да ли сте задовољни условима и својим статусом у немачком клубу за који наступате?

– Презадовољан сам. Изашли су ми у сусрет и испунили све услове које сам им поставио. Тако не морам да живим у Немачкој, па чак нисам обавезан ни да тренирам тамо. Одлазим само на мечеве. Мени је то било веома важно, јер док сам наступао за Офенбах показало се да не могу да живим у Немачкој. Једноставно, носталгија је била јача од мене и вратио сам се у Србију. ■

Ненад С. МИЛЕНКОВИЋ

Међународно такмичење у практичном
стрелаштву

БРОНЗАНЕ КОБРЕ

Екипа противтерористичког одреда “Кобре” заузела је треће место у категорији продукција на међународном такмичењу у практичном стрелаштву (IPSC), које је недавно одржано у Батајници. Такмичари заставник Радосав Недић, старији водници прве класе Владимир Ђукановић и Александар Урошевић, те старији водник Вукота Ђукић успешно су представили Одред и Војску Србије у јакој конкуренцији хрватских, босанских, грчких, литванских и бугарских професионалаца.

Учешће светског првака Француза Ерика Грауфела на такмичењу довољно говори о конкуренцији у којој су се припадници “Кобри” такмичили, тако да се њихов пласман, уз сталну борбу са недостатком спортског наоружања, муниције и времена за тренинг, може сматрати великим успехом. ■

С. С.

Одржан шутинг рели у Нишу

У БОРБИ С ВРЕМЕНОМ

На традиционалном, десетом шутинг релију који је одржан у Нишу, припадници противтерористичког одреда “Кобре” заузели су треће место у конкуренцији 24 екипе. Стрелац, старији водник прве класе Владимир Ђукановић, и возач, заставник Радосав Недић, били су једини представници Војске Србије на том такмичењу, међу бројним професионалним рели-возачима и стрелцима.

Реч је о дисциплини која захтева изузетну вештину вођње у теренским условима, комбиновану са прецизним гађањем. Ако знамо да су делићи секунде екипу “Кобри” делили од победе, резултат завређује пажњу и честитке. ■

ВОЈНА ПОШТА 1414 НОВИ САД

р а с п и с у ј е

КОНКУРС

за пријем војника по уговору на војничким дужностима (по гарнизонима)

НОВИ САД

ВП 1415

ВЕС 71102 (извиђач) – 4 извршиоца
 ВЕС 71701 (возач м/в) – 1 извршилац
 ВЕС 71801 (радио-телеграфиста) – 2 извршиоца
 ВЕС 71807 (радио-релејац) – 2 извршиоца
 ВЕС 71808 (радио-телепринтерист) – 1 извршилац
 ВЕС 71810 (телепринтериста – шифрер) – 1 извршилац

ВП 1947

ВЕС 72110 (механичар за инж. машине, уједно возач) – 1 извршилац

ВП 1421

ВЕС 71701 (послужилац минополагача) – 1 извршилац
 ВЕС 71701 (пионир) – 1 извршилац
 ВЕС 71701 (послужилац моторне тестере) – 1 извршилац
 ВЕС 71704 (возач послужилац дозера) – 3 извршиоца
 ВЕС 71706 (возач послужилац утоваривача) – 2 извршиоца
 ВЕС 71707 (возач послужилац копача) – 2 извршиоца
 ВЕС 71709 (послужилац компресора) – 2 извршиоца
 ВЕС 71716 (возач послужилац грејдера) – 1 извршилац
 ВЕС 71741 (послужилац моста) – 1 извршилац
 ВЕС 71749 (маскирац) – 2 извршиоца
 ВЕС 72102 (механичар за возила точкаше) – 1 извршилац
 ВЕС 72125 (електромеханичар за возила гусеничаре електро-механичар за изворе струје) – 1 извршилац
 ВЕС 72701 (возач) – 5 извршилаца
 ВЕС 72701 (возач вучног воза) – 1 извршилац

ВП 1413

ВЕС 71310 (возач) – 2 извршиоца
 ВЕС 71325 (оператор) – 6 извршилаца
 ВЕС 71328 (возач) – 4 извршиоца
 ВЕС 72125 (електромеханичар за возила гусеничаре – електро-механичар за изворе струје) – 1 извршилац
 ВЕС 72701 (возач) – 2 извршиоца
 ВЕС 73801 (послужилац) – 1 извршилац
 ВЕС 73807 (диспечер) – 1 извршилац
 ВЕС 73823 (цртач трага) – 2 извршиоца

ВП 4100

ВЕС 71902 (лаборант) – 1 извршилац
 ВЕС 72101 (механичар за пешадијско наоружање) – 2 извршиоца
 ВЕС 72102 (механичар манипулант) – 1 извршилац
 ВЕС 72103 (механичар за возила гусеничаре уједно возач) – 1 извршилац

ВЕС 72108 (механичар за артиљеријска наоружање) – 1 извршилац
 ВЕС 72109 (механичар за противавионско наоружање) – 1 извршилац
 ВЕС 72117 (противпожарац) – 1 извршилац
 ВЕС 72118 (механичар за радио-уређаје и системе) – 1 извршилац
 ВЕС 72408 (послужилац бушилице бунара за воду) – 1 извршилац
 ВЕС 72409 (хидротехничар) – 1 извршилац
 ВЕС 72412 (кројач) – 1 извршилац
 ВЕС 72417 (столар) – 1 извршилац
 ВЕС 72701 (возач) – 1 извршилац

ПАНЧЕВО

ВП 1407

ВЕС 71101 (стрелац) – 7 извршилаца
 ВЕС 71103 (нишанија митраљеца) – 2 извршиоца
 ВЕС 71109 (снајпериста) – 1 извршилац
 ВЕС 72118 (нишанија БГА) – 5 извршилаца
 ВЕС 72502 (медицински техничар) – 1 извршилац
 ВЕС 72701 (возач) – 8 извршилаца

БАЧКА ТОПОЛА

ВП 1408

ВЕС 71208 (топограф) – 3 извршиоца
 ВЕС 71209 (рачунач) – 1 извршилац
 ВЕС 71214 (возач самоходног оруђа) – 10 извршилаца
 ВЕС 71701 (возач послужилац копача) – 1 извршилац
 ВЕС 71704 (возач послужилац дозера) – 1 извршилац
 ВЕС 71804 (радиотелеграфист) – 1 извршилац
 ВЕС 72102 (механичар за возила точкаше) – 1 извршилац
 ВЕС 72105 (механичар за муницију и МЕС) – 1 извршилац
 ВЕС 72107 (погонски манипулант) – 1 извршилац
 ВЕС 72140 (аутобравар – електрозаваривач) – 1 извршилац
 ВЕС 72204 (послужилац) – 11 извршилаца
 ВЕС 72205 (нишанија) – 6 извршилаца
 ВЕС 72501 (болничар) – 1 извршилац
 ВЕС 72503 (медицински техничар) – 1 извршилац
 ВЕС 72701 (возач) – 2 извршиоца

ВП 1419

ВЕС 71410 (оператор нишанија на БВП) – 9 извршилаца
 ВЕС 71451 (стрелац на БВП) – 11 извршилаца
 ВЕС 71452 (возач БВП) – 6 извршилаца
 ВЕС 71801 (радиотелеграфиста) – 1 извршилац
 ВЕС 72125 (електромеханичар за возила гусеничаре) – 1 извршилац
 ВЕС 72126 (електромеханичар) – 1 извршилац
 ВЕС 72501 (болничар) – 1 извршилац

СРЕМСКА МИТРОВИЦА

ВЕС 71418 (возач тенка) – 19 извршилаца
 ВЕС 71701 (послужилац минополагача) – 1 извршилац

ВП 1417

ВЕС 72125 (електротехничар за возила гусеничаре) – 1 извршилац

УСЛОВИ КОНКУРСА

Конкурсанти могу држављани Републике Србије који испуњавају следеће услове:

ОПШТИ УСЛОВИ:

- да су здравствено способни за војну службу;
- да имају прописану стручну спрему која одговара војневиденцијој специјалности одређеној за формацијско место за које конкуришу;
- да нису осуђиван за кривично дело на безусловну казну затвора од најмање шест месеци;
- да се против њих не води кривични поступак за кривично дело за које се гони по службеној дужности;
- да су одслужили војни рок или на други начин регулисали обавезу служења војног рока.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ:

- да нису старији од **28** година ако конкуришу за дужности у роду, односно **30** година ако конкуришу за дужности у служби;
- да су оспособљени за војневиденцијону специјалност за коју конкуришу;
- да поседују положен возачки испит са одговарајућом категоријом (само кандидати за возаче неборбених м/в).

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Кандидати који испуњавају услове Конкурса подносе захтев за пријем у војну службу војној пошти (гарнизону) за коју конкуришу и прилажу следећа документе:

- аутобиографију;
- извод из матичне књиге рођених (не старији од шест месеци);
- уверење о држављанству (не старије од шест месеци);
- уверење из Општинског суда да се против кандидата не води кривични поступак и да није осуђиван и кажњаван (не старије од шест месеци);
- потврду војног одсека да је одслужио војни рок (не старију од шест месеци);
- фотокопију војничке књижице;
- оверену фотокопију дипломе о стеченом образовању (оверена у суду или општини);
- оверену фотокопију возачке дозволе (само кандидати за возаче неборбених м/в);
- налаз, оцену и мишљење надлежне ВВЛК (ВМЦ Карабурма) о здравственој способности за војну службу;
- став и мишљење Војнобезбедносне агенције након потпуне безбедносне провере кандидата.

Надлежне комисије разматраће пристигле пријаве и утврдити који кандидати испуњавају услове конкурса. Комисија ће упутити кандидате надлежној ВВЛК ради оцене способности за војну службу, ако испуњавају остале услове конкурса.

Непотпуни и некомплетни документи кандидата неће бити разматрани. Комисија неће враћати документе кандидатима који не буду изабрани.

Са кандидатима који буду примљени у војну службу, биће склопљен уговор на одређено време, у трајању од **3** (три) године.

Конкурс је отворен **30** дана од дана објављивања.

ОБАВЕШТЕЊЕ О УЧЕЊУ СТРАНИХ ЈЕЗИКА

Почетак и трајање тромесечних курсева енглеског језика за **2007.** годину, термини за улазно елиминационо тестирање кандидата и полагање по програму STANAG 6001 за наведене курсеве у **2006/2007.** години

Тромесечни курсеве **2007.** године биће у следећим терминима:

- јануарски тромесечни курс (од **3.** јануара до **6.** априла)
- априлски тромесечни курс (од **16.** априла до **20.** јула)
- септембарски тромесечни курс (од **17.** септембра до **21.** децембра)

Улазна елиминациона тестирања биће реализована **3** пута годишње, и то у фебруару, јуну и новембру, трећег петка у месецу. Тестирања ће се одржати у следећим терминима:

- 17.** новембра **2006.** године
- 16.** фебруара **2007.** године
- 15.** јуна **2007.** године
- 16.** новембра **2007.** године

Тестирања почињу у **8,30** часова у Центру за учење страних језика МО, на Војној академији на Бањици у Београду.

Тестирања по програму STANAG 6001 биће у следећим терминима:

- априлски термин у периоду од **2.** до **6.** априла **2007.** године
- јулски термин у периоду од **16.** до **20.** јула **2007.** године
- децембарски термин у периоду од **17.** до **21.** децембра **2007.** године

Тестирање је предвиђено за слушаоце који завршавају наведене тромесечне курсеве и остале припаднике МО и ВС по плану Управе за кадрове, Сектора за људске ресурсе МО.

МАЛИ ОГЛАСИ

МЕЊАМ трособан стан у Нишу за одговарајући стан или кућу у Београду. Телефони **018/537-235** и **063/1090601.**

МЕЊАМ трособан стан са гаражом, ЦГ, у центру Шапца за стан у Београду. Телефон **015/321-208.**

ПРОСЛАВА **30.** годишњице од завршетка школовања **29.** класе ВА КоВ биће одржана **21.** октобра **2006.** са почетком у **10** часова у Војној академији. Пријава учесника до **10.** октобра Драгиши Јовановићу, **011/2063-269, 063/8588-432,** Драгу Дошеновићу, **011/3189-506** и Милораду Мосићу, **018/254-262, 063/439-005.**

ЛУБИЛАРНА **25.** гошњица матуре **8.** класе Војне гимназије Београд одржаће се **21.** октобра у **10** часова у Војној гимназији. Пријава на телефоне **011/3608-228, 3608-221, 3600-213** или локали **31-221, 31-228** и **35-213.**

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА ИНИЦИЈАТИВА

Џобава – Бологан
Торино, 2006.

1.д4 Сф6 2.ц4 г6 3.Сц3 Лг7 4.е4
д6 5.ф4

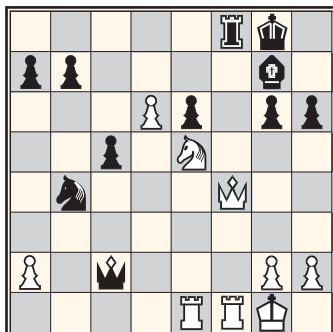
На овогодишњој Олимпијади је одигран велик број занимљивих и квалитетних партија, а ово је једна од најбољих. Најпре зато што играју два врхунска велемајстора, затим зато што се игра оштар Бенони, где је бели одиграо значајну новост и, на крају, зато што је још једном потврђено да редовно побеђује играч који има иницијативу. Потез белог је логичан, јер са четири пешака он има јак центар. Истина, он ће касније бити миниран, но простор мора представљати извесну предност.

5...0-0 6.Сф3 ц5 7.д5 е6 8.Ле2 ед5 9.цд5 Те8 10.е5 де5 11.фе5 Ср4 12.е6 фе6 13.Лг5

То је та новост у односу на редовно играно 13.д6. Бели преузима иницијативу...

13...Сф6 14.д6 х6 15.Лф6 Дф6 16.Сб5 Лд7 17.Сц7 Сц6 18.Са8

Та8 19.0-0 Сб4 20.Дд2 Лц6 21.Тае1
Лд5 22.б3 Дц3 23.Лц4 Лц4 24.бц4
Дц4 25.Се5 Дц2 26.Дф4 Тф8

Бели: Кг1, Дф4, Те1, Тф1, Се5, а2, д6,
г2, х2

Црни: Кг8, Дц2, Тф8, Лг7, Сб4, а7,
б7, ц5, е6, г6, х6

Мајоритет на даминој страни компензација је црnome за квалитет. Али, бели има неугодног д-пешака, који је на први поглед слаб и може да падне. Ипак, он одлучује партију.

27.д7! Тф4 28.д8Д Тф8 29.Тф8
Лф8 30.Тф1

1:0

РЕКЛИ СУ...

На турниру никад не побеђује шахиста који је играо најбоље. Он осваја друго место – иза онога ко је имао највише среће.

С. Тартаковер

ДЕМАНТИ

Амерички мајстор Адамс Вивер (1901-63), победник отвореног првенства САД 1948. године, написао је 1939. године "Бели је на потезу и добија". Одмах затим на турниру у Даласу изгубио је све партије белим, а добио све партије црним фигурама...

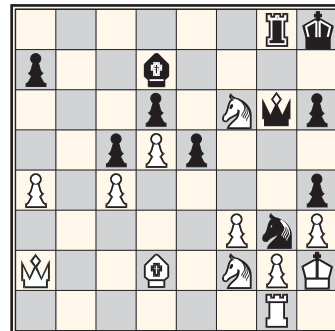
НАПРЕДАК

Прво издање књиге "Модерна шаховска отварања" 1911. године имало је 190 страница, а 13. издање 1990. године 727 страница.

Али, у Шаховском приручнику 1902. године Краљев гамбит је приказан на 237 страница, док је исто отварање Џон Нан 1999. приказао на свега 5 страница!

КОМБИНАЦИЈА

Федер – Вестеринен
Роскилд, 1978.

Бели: Кх2, Да2, Тг1, Лд2, Сф2, Сф6,
а4, ц4, д5, ф3, г2, х3

Црни: Кх8, Дг6, Тг8, Лд7, Ср3, а7,
ц5, д6, е5, х4, х6

Црни на потезу.

1...Сф1! 2.Кх1

На 2.Тф1 Дг2

2...Дг3!! 3.С2г4 Дх2!! 4.Сх2 Ср3
0:1

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

	1	2	3	4	5	6	7	8			9	10	11	12	13	14	15	16	
17											18								
		19								20	21								
22							23					24			25				26
	27						28					29							
30					31											32	33		
34					35								36						
37					38								39						
		40	41										42						
43						44						45							46
	47		48				49					50							
51										52									
53								54											

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА - ВОДОРАВНО: Жикица Милосављевић, Гулаг, ти, Еко, нивелир, египћани, сала, глбиво, немир, Кристи, Раданов, ИТ, обо, они, славе, ДТА, испулак, Катапонка, ц, ч, катамаран, Дастана, Ило, урије, или, Лир, фи, титулар, мимика, Расел, азурит, војан, стародор, вилојет, нит, ти, њокан, Петар Петровић Његош.

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

17. Број написан арапским цифрама, 18. Отети већ отето, 19. Заштита за прозоре, ролета, 21. Лековита биљка са сто цветова, 22. Скаларне величине (у физици), 23. Фискултурна приредба, 24. Целокупан, читав, 25. Килолитар (скр.), 27. Лепа, фина, 28. Жалба вишем суду на одлуке нижег суда, 29. Љуљати, љуљашкати (бебу), 30. Лице кованог новца, 31. Раније име и презиме Оливере Катарине, 34. Муслиманско мушко име, 35. Поклоњања, донације, 36. Планина код Београда, 37. Зарити (сечиво), 38. Житељ Атике, 39. Оснивач кибернетике, Норберт, 41. Багери јаружари, 42. Одлази! Иди! (грч.), 43. Име француског нобеловца Франса, 44. Који се однесе на "каро" (у играћим картама), 45. Штаобријаново дело, 47. Иницијали глумца Марфија, 48. Плех, 49. Женско име, Тирка, 50. Лизањем појести, 51. Пресипати из суда у суд, 52. Љубисавин имењак, 53. Кораца (песн.), 54. Гломазна машинерија.

УСПРАВНО:

1. Ауто-ознака за Аустралију, 2. Коњи арапске расе, 3. Полност или пол (у физици), 4. Колач који се меси за крсну славу, 5. Кер, пас, 6. Спилбергов ванземаљац, 7. Упишите: б, н, 8. Разгровати (ватру, сукоб), распаљивати, 9. Символ платине, 10. Славна певачица, Дајана, 11. Река у Румунији, 12. Ограничавати се (ивицама), 13. Ауто-ознака за Трстеник, 14. Бивши канадски певач, Пол, 15. Појам из игре на флиперима, 16. Иницијали голмана Краља, 18. Село на острву Паг, 19. Мајстор за кување јела, 20. Припадници политичке левце, 21. Покретне степенице, 23. Коњић риђе боје, алатић (песн.), 24. Делови прибора за јело, 25. Град у Санчаку, 26. Економати, службе за снабдевање, 27. Врста клупе, 28. Хрватски композитор, Крсто, 29. Ван, напољу, 32. Свештенички прслучи, 33. Заоставшина некој установи, 38. Фотографија, 40. Италијански глумац, Франко, 41. Американоц, Јенки, 42. Муслимански свештеник, 44. Пролећни месец, 45. Обадва, обојица, 46. Позади, отпозади, 47. Ауто-ознака за Прокулје, 48. Символ тантала, 49. Лична заменица, 50. Упишите: у, л.

ПРЕПОРУЧУЈЕ

монографију 63. падобранске бригаде

Књига посвећена стварању и развоју чувене 63. падобранске бригаде изузетна је по много чему: садржају, илустрацијама и привлачном изгледу. Војници са две заклетве, како зову припаднике те елитне јединице, вечни су пример војничке части, пожртвовања и врхунске обучености, а надасве осећања оданости отаџбини и униформи коју поносно носе. Црвена беретка с падобранским знаком њихово је прво уочљиво обележје.

Текст је посвећен бригади, људима који су је стварали, бранили њен углед, ратовали за слободу свог народа, часно гинули и одлазили у легенду.

О њима можете читати, њих можете видети на бројним фотографијама које богато илуструју књигу вишегодишњег новинара листа „Војска”, сада официра 63. падобранске бригаде Владике Крстића.

Књига је обима 184 стране, формата 22x25 цм, тврдог повеза, с пуним колором и квалитетним папиром.

НАРУЧБЕНИЦА

НИЦ „Војска”, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-765 телефакс : 011/3241-363
Жиро-рачун : 840 - 49849 -58

Овим наручујем _____ примерака књиге о 63. падобранској бригади
„ВОЈНИЦИ СА ДВЕ ЗАКЛЕТВЕ” по претплатној цени
од 1.512,00 динара

Књиге ћу платити (заокружити):

1. унапред у целости
  2. у две месечне рате
- У оба случаја обавезна је доплата 100,00 динара за поштарину.

Уз наручбеницу послати доказ о уплати. Књиге се испоручују
након уплате целокупног износа.

Купац:

_____ (име, очево име и презиме)

ЈМБГ

Број личне карте: _____ издате у МУП

Улица и број: _____ Телефон: _____

Место и број поште: _____

Датум

Потпис наручиоца

Мини постер
ОДБРАНА
Снимио Даримир БАНДА

Полазећи од државне традиције српског народа и равноправности свих грађана и етничких заједница у Србији, полазећи и од тога да је Покрајина Косово и Метохија саставни део територије Србије, да има положај суверене аутономије у оквиру суверене државе Србије и да из таквог положаја Покрајине Косово и Метохија следе уставне обавезе свих државних органа да заштитију и заштите државне интересе Србије на Косову и Метохији у свим унутрашњим и спољним политичким односима,

грађани Србије доносе

УСТАВ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

ПРВИ ДЕО НАЧЕЛА УСТАВА

Република Србија

Члан 1.

Република Србија је држава српског народа и свих грађана који у њој живе, заснована на владавини права и социјалној правди, начелима грађанске демократије, људским и мањинским правима и слободама и припадности европским принципима и вредностима.

Носиоци суверености

Члан 2.

Сувереност потиче од грађана који је врше референдумом, народном иницијативом и преко својих слободно изабраних представника.

Ниједан државни орган, политичка организација, група или појединац не може присвојити сувереност од грађана, нити успоставити власт мимо слободно изражене воље грађана.

Владавина права

Члан 3.

Владавина права је основна претпоставка Устава и почива на неотуђивим људским правима.

Владавина права се остварује слободним и непосредним изборима, уставним јемствима људских и мањинских права, поделом власти, независном судском влашћу и повиновањем власти Уставу и закону.

Погледа власти

Члан 4.

Правни поредак је јединствен.
Уређење власти почива на подели власти на законодавну, извршну и судску.

Однос три гране власти заснива се на равнотежи и међусобној контроли.

Судска власт је независна.

Политичке странке

Члан 5.

Јемчи се и признаје улога политичких странака у демократском обликовању политичке воље грађана.

Оснивање политичких странака је слободно.

Недопуштено је деловање политичких странака које је усмерено на насилно рушење уставног поретка, кршење зајемчених људских или мањинских права или изазивање расне, националне или верске мржње.

Политичке странке не могу непосредно вршити власт, нити је потчинити себи.

Забрана сукоба интереса

Члан 6.

Нико не може вршити државну или јавну функцију која је у сукобу са његовим другим функцијама, пословима или приватним интересима.

Постојање сукоба интереса и одговорност при његовом решавању одређују се Уставом и законом.

Грб, застава и химна

Члан 7.

Република Србија има свој грб, заставу и химну.
Грб Републике Србије се користи као Велики грб и као Мали грб.

Застава Републике Србије постоји и користи се као Народна застава и као Државна застава.

Химна Републике Србије јесте свечана песма "Боже правде".

Изглед и употреба грба, заставе и химне, уређују се законом.

Територија и граница

Члан 8.

Територија Републике Србије је јединствена и недељива.

Граница Републике Србије је неповредива, а мења се по поступку предвиђеном за промену Устава.

Главни град

Члан 9.

Главни град Републике Србије је Београд.

Језик и писмо

Члан 10.

У Републици Србији у службеној употреби су српски језик и ћирилично писмо.

Службена употреба других језика и писама уређује се законом, на основу Устава.

Световност државе

Члан 11.

Република Србија је световна држава.
Цркве и верске заједнице су одвојене од државе.
Ниједна религија не може се успоставити као државна или обавезна.

Покрајинска аутономија и локална самоуправа

Члан 12.

Државна власт ограничена је правом грађана на покрајинску аутономију и локалну самоуправу.

Право грађана на покрајинску аутономију и локалну самоуправу подлеже само надзору уставности и законитости.

Заштита држављана и Срба у иностранству

Члан 13.

Република Србија штити права и интересе својих држављана у иностранству.

Република Србија развија и унапређује односе Срба који живе у иностранству са матичном државом.

Заштита националних мањина

Члан 14.

Република Србија штити права националних мањина.

Држава јемчи посебну заштиту националним мањинама ради остваривања потпуне равноправности и очувања њиховог идентитета.

Равноправност полова

Члан 15.

Држава јемчи равноправност жена и мушкараца и развија политику једнаких могућности.

Међународни односи

Члан 16.

Спољна политика Републике Србије почива на општепризнатим принципима и правилима међународног права.

Општеприхваћена правила међународног права и потврђени међународни уговори саставни су део правног поретка Републике Србије и непосредно се примењују. Потврђени међународни уговори морају бити у складу с Уставом.

Положај странца

Члан 17.

Странци, у складу са међународним уговорима, имају у Републици Србији сва права зајемчена Уставом и законом, изузев права која по Уставу и закону имају само држављани Републике Србије.

ДРУГИ ДЕО

ЉУДСКА И МАЊИНСКА ПРАВА И СЛОБОДЕ

1. Основна начела

Нејосредна примена зајемчених права

Члан 18.

Људска и мањинска права зајемчена Уставом непосредно се примењују.

Уставом се јемче, и као таква, непосредно се примењују људска и мањинска права зајемчена општеприхваћеним правилима међународног права, потврђеним међународним уговорима и законима. Законом се може прописати начин остваривања ових права само ако је то Уставом изричито предвиђено или ако је то неопходно за остварење појединог права због његове природе, при чему закон ни у ком случају не сме да утиче на суштину зајемченог права.

Одредбе о људским и мањинским правима тумаче се у корист унапређења вредности демократског друштва, сагласно важећим међународним стандардима људских и мањинских права, као и пракси међународних институција које надзиру њихово спровођење.

Сврха уставних јемстава

Члан 19.

Јемства неотуђивих људских и мањинских права у Уставу служе очувању људског достојанства и остварењу пуне слободе и једнакости сваког појединца у праведном, отвореном и демократском друштву, заснованом на начелу владавине права.

Ограничења људских и мањинских права

Члан 20.

Људска и мањинска права зајемчена Уставом могу законом бити ограничена ако ограничење допушта Устав, у сврхе ради којих га Устав допушта, у обиму неопходном да се уставна сврха ограничења задовољи у демократском друштву и без задирања у суштину зајемченог права.

Достигнути ниво људских и мањинских права не може се смањивати.

При ограничавању људских и мањинских права, сви државни органи, а нарочито судови, дужни су да воде рачуна о суштини права које се ограничава, важности сврхе ограничења, природи и обиму ограничења, односу ограничења са сврхом ограничења и о томе да ли постоји начин да се сврха ограничења постигне мањим ограничењем права.

Забрана дискриминације

Члан 21.

Пред Уставом и законом сви су једнаки.

Свако има право на једнаку законску заштиту, без дискриминације.

Забрањена је свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета.

Не сматрају се дискриминацијом посебне мере које Република Србија може увести ради постизања пуне равноправности лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима.

Заштита људских и мањинских права и слобода

Члан 22.

Свако има право на судску заштиту ако му је повређено или ускраћено неко људско или мањинско право зајемчено Уставом, као и право на уклањање последица које су повредом настале.

Грађани имају право да се обрате међународним институцијама ради заштите својих слобода и права зајемчених Уставом.

2. Људска права и слобода

Достојанство и слободан развој личности

Члан 23.

Људско достојанство је неприкосновено и сви су дужни да га поштују и штите.

Свако има право на слободан развој личности, ако тиме не крши права других зајемчена Уставом.

Право на животи

Члан 24.

Људски живот је неприкосновен.

У Републици Србији нема смртне казне.

Забрањено је клонирање људских бића.

Неповредивост физичкој и психичкој интегритету

Члан 25.

Физички и психички интегритет је неповредив.

Нико не може бити изложен мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, нити подвргнут медицинским или научним огледима без свог слободно датог пристанка.

Забрана ројства, положеја сличној ројству и принудној рада

Члан 26.

Нико не може бити држан у ропству или у положају сличном ропству.

Сваки облик трговине људима је забрањен.

Забрањен је принудни рад. Сексуално или економско искоришћавање лица које је у неповољном положају сматра се принудним радом.

Принудним радом се не сматра рад или служба лица на издржавању казне лишења слобода, ако је њихов рад заснован на принципу добровољности, уз новчану надокнаду, рад или служба лица на војној служби, као ни рад или служба за време ратног или ванредног стања у складу са мерама прописаним приликом проглашења ратног или ванредног стања.

Право на слободу и безбедност

Члан 27.

Свако има право на личну слободу и безбедност. Лишење слобода допуштено је само из разлога и у поступку који су предвиђени законом.

Лице које је лишено слобода од стране државног органа одмах се, на језику који разуме, обавештава о разлозима лишења слобода, о оптужби која му се ставља на терет као и о својим правима и има право да без одлагања о свом лишењу слобода обавести лице по свом избору.

Свако ко је лишен слобода има право жалбе суду, који је дужан да хитно одлучи о законитости лишења слобода и да нареди пуштање на слободу ако је лишење слобода било незаконито.

Казну која обухвата лишење слобода може изрећи само суд.

Поступање с лицем лишеним слобода

Члан 28.

Према лицу лишеном слобода мора се поступати човечно и с уважавањем достојанства његове личности.

Забрањено је свако насиље према лицу лишеном слобода.

Забрањено је изнуђивање исказа.

Дојунска права у случају лишења слобода без одлуке суда

Члан 29.

Лицу лишеном слобода без одлуке суда, одмах се саопштава да има право да ништа не изјављује и право да не буде саслушано без присуства браниоца кога само изабере или браниоца који ће му бесплатно пружити правну помоћ ако не може да је плати.

Лице лишено слобода без одлуке суда мора без одлагања, а најкасније у року од 48 часова, бити предато надлежном суду, у противном се пушта на слободу.

Привор

Члан 30.

Лице за које постоји основана сумња да је учинило кривично дело може бити притворено само на основу одлуке суда, ако је притварање неопходно ради вођења кривичног поступка.

Ако није саслушано приликом доношења одлуке о притвору или ако одлука о притвору није извршена непосредно по доношењу, притворено лице мора у року од 48 часова од лишења слобода да буде изведено пред надлежни суд, који потом поново одлучује о притвору.

Писмено и образложено решење суда о притвору уручује се притворенику најкасније 12 часова од притварања. Одлуку о жалби на притвор суд доноси и доставља притворенику у року од 48 часова.

Трајање притвора

Члан 31.

Трајање притвора суд своди на најкраће неопходно време, имајући у виду разлоге притвора. Притвор одређен одлуком првостепеног суда траје у истрази најдуже три месеца, а виши суд га може, у складу са законом, продужити на још три месеца. Ако до истека овог времена не буде подигнута оптужница, окривљени се пушта на слободу.

После подизања оптужнице трајање притвора суд своди на најкраће неопходно време, у складу са законом.

Притвореник се пушта да се брани са слободе чим престану разлози због којих је притвор био одређен.

Право на правично суђење

Члан 32.

Свако има право да независан, непристрасан и законом већ установљен суд, правично и у разумном року, јавно расправи и одлучи о његовим правима и обавезама, основаности сумње која је била разлог за покретање поступка, као и о оптужбама против њега.

Свакоме се јемчи право на бесплатног преводиоца, ако не говори или не разуме језик који је у службеној употреби у суду и право на бесплатног тумача, ако је слеп, глув или нем.

Јавност се може искључити током читавог поступка који се води пред судом или у делу поступка, само ради заштите интереса националне безбедности, јавног реда и морала у демократском друштву, као и ради заштите интереса малолетника или приватности учесника у поступку, у складу са законом.

Посебна права окривљеног

Члан 33.

Свако ко је окривљен за кривично дело има право да у најкраћем року, у складу са законом, подробно и на језику који разуме, буде обавештен о природи и разлозима дела за које се терети, као и о доказима прикупљеним против њега.

Свако ко је окривљен за кривично дело има право на одбрану и право да узме браниоца по свом избору, да с њим несметано општи и да добије примерено време и одговарајуће услове за припрему одбране.

Окривљени који не може да сноси трошкове браниоца, има право на бесплатног браниоца, ако то захтева интерес правичности, у складу са законом.

Свако ко је окривљен за кривично дело, а доступан је суду, има право да му се суди у његовом присуству и не може бити кажњен, ако му није омогућено да буде саслушан и да се брани.

Свако коме се суди за кривично дело има право да сам или преко браниоца износи доказе у своју корист, испитује сведоке оптужбе и да захтева да се, под истим условима као сведоци оптужбе и у његовом присуству, испитују и сведоци одбране.

Свако коме се суди за кривично дело има право да му се суди без одуговлачења.

Лице које је окривљено или коме се суди за кривично дело није дужно да даје исказе против себе или против лица блиских себи, нити да призна кривицу.

Сва права која има окривљени за кривично дело има, сходно закону и у складу са њим, и физичко лице против кога се води поступак за неко друго кажњиво дело.

Правна сигурност у казненом праву

Члан 34.

Нико се не може огласити кривим за дело које, пре него што је учињено, законом или другим прописом заснованим на закону није било предвиђено као кажњиво, нити му се може изрећи казна која за то дело није била предвиђена.

Казне се одређују према пропису који је важио у време кад је дело учињено, изузев кад је каснији пропис повољнији за учиниоца. Кривична дела и кривичне санкције одређују се законом.

Свако се сматра невиним за кривично дело док се његова кривица не утврди правноснажном одлуком суда.

Нико не може бити гоњен ни кажњен за кривично дело за које је правноснажном пресудом ослобођен или осуђен или за које је оптужба правноснажно одбијена или поступак правноснажно обустављен, нити судска одлука може бити измењена на штету окривљеног у поступку по ванредном правном леку. Истим забранама подлеже вођење поступка за неко друго кажњиво дело.

Изузетно, понављање поступка је допуштено у складу с казним прописима, ако се открију докази о новим чињеницама које су, да су биле познате у време суђења, могле битно да утичу на његов исход или ако је у ранијем поступку дошло до битне повреде која је могла утицати на његов исход.

Кривично гоњење и извршење казне за ратни злочин, геноцид и злочин против човечности не застарева.

Право на рехабилитацију и накнаду штете

Члан 35.

Ко је без основа или незаконито лишен слободе, притворен или осуђен за кажњиво дело има право на рехабилитацију, накнаду штете од Републике Србије и друга права утврђена законом.

Свако има право на накнаду материјалне или нематеријалне штете коју му незаконитим или неправилним радом проузрокује државни орган, ималац јавног овлашћења, орган аутономне покрајине или орган јединице локалне самоуправе.

Закон одређује услове под којима оштећени има право да захтева накнаду штете непосредно од лица које је штету проузроковало.

Право на једнаку заштитну права и на правно средство

Члан 36.

Јемчи се једнака заштита права пред судовима и другим државним органима, имаоцима јавних овлашћења и органима аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе.

Свако има право на жалбу или друго правно средство против одлуке којом се одлучује о његовом праву, обавези или на закону заснованом интересу.

Право на правну личност

Члан 37.

Свако лице има правну способност.

Лице пунолетством стиче способност да самостално одлучује о својим правима и обавезама. Пунолетство наступа са навршених 18 година.

Избор и коришћење личног имена и имена своје деце слободни су.

Право на држављанство

Члан 38.

СТИЦАЊЕ И ПРЕСТАНАК ДРЖАВЉАНСТВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ УРЕЂУЈЕ ЗАКОМ.

Држављанин Републике Србије не може бити протеран, ни лишен држављанства или права да га промени.

Дете рођено у Републици Србији има право на држављанство Републике Србије, ако нису испуњени услови да стекне држављанство друге државе.

Слобода кретања

Члан 39.

Свако има право да се слободно креће и наставује у Републици Србији, да је напусти и да се у њу врати.

Слобода кретања и наставивања и право да се напусти Република Србија могу се ограничити законом, ако је то неопходно ради вођења кривичног поступка, заштите јавног реда и мира, спречавања ширења заразних болести или одбране Републике Србије.

Улазак странаца у Републику Србију и боравак у њој уређује се законом. Странац може бити протеран само на основу одлуке надлежног органа, у законом предвиђеном поступку и ако му је обезбеђено право жалбе и то само тамо где му не прети прогон због његове расе, пола, вере, националне припадности, држављанства, припадности одређеној друштвеној групи, политичког мишљења или где му не прети озбиљно кршење права зајемчених овим уставом.

Неповредивост стана

Члан 40.

Стан је неповредив.

Нико не може без писмене одлуке суда ући у туђи стан или друге просторије против воље њиховог држаоца, нити у њима вршити претрес. Држалац стана и друге просторије има право да сам или преко свога заступника и уз још два пунолетна сведока присуствује претресању. Ако држалац стана или његов заступник нису присутни, претресање је допуштено у присуству два пунолетна сведока.

Без одлуке суда, улазак у туђи стан или друге просторије, изузетно и претресање без присуства сведока, дозвољени су ако је то неопходно ради непосредног лишења слободе учиниоца кривичног дела или отклањања непосредне и озбиљне опасности за људе или имовину, на начин предвиђен законом.

Тајност писама и других средстава описивања

Члан 41.

Тајност писама и других средстава комуницирања је неповредива.

Одступања су дозвољена само на одређено време и на основу одлуке суда, ако су неопходна ради вођења

кривичног поступка или заштите безбедности Републике Србије, на начин предвиђен законом.

Заштита података о личности

Члан 42.

Зајемчена је заштита података о личности.

Прикупљање, држање, обрада и коришћење података о личности уређују се законом.

Забрањена је и кажњива употреба података о личности изван сврхе за коју су прикупљени, у складу са законом, осим за потребе вођења кривичног поступка или заштите безбедности Републике Србије, на начин предвиђен законом.

Свако има право да буде обавештен о прикупљеним подацима о својој личности, у складу са законом, и право на судску заштиту због њихове злоупотребе.

Слобода мисли, савести и вероисповести

Члан 43.

Јемчи се слобода мисли, савести, уверења и вероисповести, право да се остане при свом уверењу или вероисповести или да се они промене према сопственом избору.

Нико није дужан да се изјашњава о својим верским и другим уверењима.

Свако је слободан да испољава своју веру или убеђење вероисповедања, обављањем верских обреда, похађањем верске службе или наставе, појединачно или у заједници с другима, као и да приватно или јавно изнесе своја верска уверења.

Слобода испољавања вере или уверења може се ограничити законом, само ако је то неопходно у демократском друштву, ради заштите живота и здравља људи, морала демократског друштва, слобода и права грађана зајемчених Уставом, јавне безбедности и јавног реда или ради спречавања изазивања или подстицања верске, националне или расне мржње.

Родитељи и законски стараоци имају право да својој деци обезбеде верско и морално образовање у складу са својим уверењима.

Цркве и верске заједнице

Члан 44.

Цркве и верске заједнице су равноправне и одвојене од државе.

Цркве и верске заједнице су равноправне и слободне да самостално уређују своју унутрашњу организацију, верске послове, да јавно врше верске обреде, да оснивају верске школе, социјалне и добротворне установе и да њима управљају, у складу са законом.

Уставни суд може забранити верску заједницу само ако њено деловање угрожава право на живот, право на психичко и физичко здравље, права деце, право на лични и породични интегритет, право на имовину, јавну безбедност и јавни ред или ако изазива и подстицае верску, националну или расну нетрпељивост.

Приговор савести

Члан 45.

Лице није дужно да, противно својој вери или убеђењима, испуњава војну или другу обавезу која укључује употребу оружја.

Лице које се позове на приговор савести може бити позвано да испуни војну обавезу без обавезе да носи оружје, у складу са законом.

Слобода мишљења и изражавања

Члан 46.

Јемчи се слобода мишљења и изражавања, као и слобода да се говором, писањем, сликом или на други начин траже, примају и шире обавештења и идеје.

Слобода изражавања може се законом ограничити, ако је то неопходно ради заштите права и угледа других, чувања ауторитета и непристрасности суда и заштите јавног здравља, морала демократског друштва и националне безбедности Републике Србије.

Слобода изражавања националне припадности

Члан 47.

Изражавање националне припадности је слободно. Нико није дужан да се изјашњава о својој националној припадности.

Подстицање уважавања разлика

Члан 48.

Мерама у образовању, култури и јавном обавештавању, Република Србија подстиче разумевање, уважавање и поштовање разлика које постоје због посебности етничког, културног, језичког или верског идентитета њених грађана.

Забрана изазивања расне, националне и верске мржње

Члан 49.

Забрањено је и кажњиво свако изазивање и подстицање расне, националне, верске или друге неравноправности, мржње и нетрпељивости.

Слобода медија

Члан 50.

Свако је слободан да без одобрења, на начин предвиђен законом, оснива новине и друга средства јавног обавештавања.

Телевизијске и радио-станице оснивају се у складу са законом.

У Републици Србији нема цензуре. Надлежни суд може спречити ширење информација и идеја путем средстава јавног обавештавања само ако је то у демократском друштву неопходно ради спречавања позивања на насилно рушење Уставом утврђеног поретка или нарушавање територијалног интегритета Републике Србије, спречавања пропагирања рата или подстрекавања на непосредно насиље или ради спречавања заговарања расне, националне или верске мржње, којим се подстиче на дискриминацију, непријатељство или насиље.

Остваривање права на исправку неистините, непотпуне или нетачно пренете информације којом је повређено нечије право или интерес и права на одговор на објављену информацију уређује се законом.

Право на обавешћеност

Члан 51.

Свако има право да истинито, потпуно и благовремено буде обавештаван о питањима од јавног значаја и

средства јавног обавештавања су дужна да то право поштују.

Свако има право на приступ подацима који су у поседу државних органа и организација којима су поверена јавна овлашћења, у складу са законом.

Изборно право

Члан 52.

Сваки пунолетан, пословно способан држављанин Републике Србије има право да бира и да буде биран.

Изборно право је опште и једнако, избори су слободни и непосредни, а гласање је тајно и лично.

Изборно право ужива правну заштиту у складу са законом.

Право на учешће у управљању јавним пословима

Члан 53.

Грађани имају право да учествују у управљању јавним пословима и да под једнаким условима ступају у јавне службе и на јавне функције.

Слобода окупљања

Члан 54.

Мирно окупљање грађана је слободно.

Окупљање у затвореном простору не подлеже одобрењу, ни пријављивању.

Зборови, демонстрације и друга окупљања грађана на отвореном простору пријављују се државном органу, у складу са законом.

Слобода окупљања може се законом ограничити само ако је то неопходно ради заштите јавног здравља, морала, права других или безбедности Републике Србије.

Слобода удруживања

Члан 55.

Јемчи се слобода политичког, синдикалног и сваког другог удруживања и право да се остане изван сваког удружења.

Удружења се оснивају без претходног одобрења, уз упис у регистар који води државни орган, у складу са законом.

Забрањена су тајна и паравојна удружења.

Уставни суд може забранити само оно удружење чије је деловање усмерено на насилно рушење уставног поретка, кршење зајемчених људских или мањинских права или изазивање расне, националне или верске мржње.

Судије Уставног суда, судије, јавни тужиоци, Заштитник грађана, припадници полиције и припадници војске не могу бити чланови политичких странака.

Право на петицију

Члан 56.

Свако има право да, сам или заједно са другима, упућује петиције и друге предлоге државним органима, организацијама којима су поверена јавна овлашћења, органима аутономне покрајине и органима јединица локалне самоуправе и да од њих добије одговор када га тражи.

Због упућивања петиција и предлога нико не може да трпи штетне последице.

Нико не може да трпи штетне последице за ставове изнете у поднетој петицији или предлогу, осим ако је тиме учинио кривично дело.

Право на ујточиише

Члан 57.

Странац који основано страхује од прогона због своје расе, пола, језика, вероисповести, националне припадности или припадности некој групи или због својих политичких уверења, има право на уточиште у Републици Србији.

Поступак за стицање уточишта уређује се законом.

Право на имовину

Члан 58.

Јемчи се мирно уживање својине и других имовинских права стечених на основу закона.

Право својине може бити одузето или ограничено само у јавном интересу утврђеном на основу закона, уз накнаду која не може бити нижа од тржишне.

Законом се може ограничити начин коришћења имовине.

Одузимање или ограничење имовине ради наплате пореза и других дажбина или казни, дозвољено је само у складу са законом.

Право наслеђивања

Члан 59.

Јемчи се право наслеђивања, у складу са законом. Право наслеђивања не може бити искључено или ограничено због неиспуњавања јавних обавеза.

Право на рад

Члан 60.

Јемчи се право на рад, у складу са законом.

Свако има право на слободан избор рада.

Свима су, под једнаким условима, доступна сва радна места.

Свако има право на поштовање достојанства своје личности на раду, безбедне и здраве услове рада, потребну заштиту на раду, ограничено радно време, дневни и недељни одмор, плаћени годишњи одмор, правичну накнаду за рад и на правну заштиту за случај престанка радног односа. Нико се тих права не може одрећи.

Женама, омладини и инвалидима омогућују се посебна заштита на раду и посебни услови рада, у складу са законом.

Право на штрајк

Члан 61.

Запослени имају право на штрајк, у складу са законом и колективним уговором.

Право на штрајк може бити ограничено само законом, сходно природи или врсти делатности.

Право на закључење брака и равнојравности сујружника

Члан 62.

Свако има право да слободно одлучи о закључењу и раскидању брака.

Брак се закључује на основу слободно датог пристанка мушкарца и жене пред државним органом.

Закључење, трајање и раскид брака почивају на равноправности мушкарца и жене.

Брак и односи у браку и породици уређују се законом.

Ванбрачна заједница се изједначава са браком, у складу са законом.

Слобода одлучивања о рађању

Члан 63.

Свако има право да слободно одлучи о рађању деце.

Република Србија подстиче родитеље да се одлуче на рађање деце и помаже им у томе.

Права дејтеиа

Члан 64.

Деца уживају људска права примерено свом узрасту и душевној зрелости.

Свако дете има право на лично име, упис у матичну књигу рођених, право да сазна своје порекло и право да очува свој идентитет.

Деца су заштићена од психичког, физичког, економског и сваког другог искоришћавања или злоупотребавања.

Деца рођена изван брака имају једнака права као деца рођена у браку.

Права детета и њихова заштита уређују се законом.

Права и дужности родитеља

Члан 65.

Родитељи имају право и дужност да издржавају, васпитавају и образују своју децу, и у томе су равноправни.

Сва или поједина права могу једном или обома родитељима бити одузета или ограничена само одлуком суда, ако је то у најбољем интересу детета, у складу са законом.

Посебна заштита породице, мајке, самохраној родитеља и дејтеиа

Члан 66.

Породица, мајка, самохрани родитељ и дете у Републици Србији уживају посебну заштиту, у складу са законом.

Мајци се пружа посебна подршка и заштита пре и после порођаја.

Посебна заштита пружа се деци о којој се родитељи не старају и деци која су ометена у психичком или физичком развоју.

Деца млађа од 15 година не могу бити запослена нити, ако су млађа од 18 година, могу да раде на пословима штетним по њихово здравље или морал.

Право на јравну јомоћ

Члан 67.

Свакоме се, под условима одређеним законом, јемчи право на правну помоћ.

Правну помоћ пружају адвокатура, као самостална и независна служба, и службе правне помоћи које се

оснивају у јединицама локалне самоуправе, у складу са законом.

Законом се одређује када је правна помоћ бесплатна.

Здравствена заштита

Члан 68.

Свако има право на заштиту свог физичког и психичког здравља.

Деца, труднице, мајке током породичног одсуства, самохрани родитељи са децом до седме године и стари остварују здравствену заштиту из јавних прихода, ако је не остварују на други начин, у складу са законом.

Здравствено осигурање, здравствена заштита и оснивање здравствених фондова уређују се законом.

Република Србија помаже развој здравствене и физичке културе.

Социјална заштита

Члан 69.

Грађани и породице којима је неопходна друштвена помоћ ради савладавања социјалних и животних тешкоћа и стварања услова за задовољавање основних животних потреба, имају право на социјалну заштиту, чије се пружање заснива на начелима социјалне правде, хуманизма и поштовања људског достојанства.

Права запослених и њихових породица на социјално обезбеђење и осигурање уређују се законом.

Запослени има право на накнаду зараде у случају привремене спречености за рад, као и право на накнаду у случају привремене незапослености, у складу са законом.

Инвалидима, ратним ветеранима и жртвама рата пружа се посебна заштита, у складу са законом.

Фондови социјалног осигурања оснивају се у складу са законом.

Пензијско осигурање

Члан 70.

Пензијско осигурање уређује се законом.

Република Србија стара се о економској сигурности пензионера.

Право на образовање

Члан 71.

Свако има право на образовање.

Основно образовање је обавезно и бесплатно, а средње образовање је бесплатно.

Сви грађани имају, под једнаким условима, приступ високошколском образовању. Република Србија омогућује успешним и надареним ученицима слабијег имовног стања бесплатно високошколско образовање, у складу са законом.

Оснивање школа и универзитета уређује се законом.

Аутономија универзитета

Члан 72.

Јемчи се аутономија универзитета, високошколских и научних установа.

Универзитети, високошколске и научне установе

самостално одлучују о својој уређењу и раду, у складу са законом.

Слобода научној и уметничкој стварања

Члан 73.

Научно и уметничко стваралаштво је слободно.

Ауторима научних и уметничких дела јемче се морална и материјална права, у складу са законом.

Република Србија подстиче и помаже развој науке, културе и уметности.

Здрава животна средина

Члан 74.

Свако има право на здраву животну средину и на благовремено и потпуно обавештавање о њеном стању.

Свако, а посебно Република Србија и аутономна покрајина, одговоран је за заштиту животне средине.

Свако је дужан да чува и побољшава животну средину.

3. Права припадника националних мањина

Основна одредба

Члан 75.

Припадницима националних мањина, поред права која су Уставом зајемчена свим грађанима, јемче се додатна, индивидуална или колективна права. Индивидуална права остварују се појединачно, а колективна у заједници са другима, у складу са Уставом, законом и међународним уговорима.

Путем колективних права припадници националних мањина, непосредно или преко својих представника, учествују у одлучивању или сами одлучују о појединим питањима везаним за своју културу, образовање, обавештавање и службену употребу језика и писма, у складу са законом.

Ради остварења права на самоуправу у култури, образовању, обавештавању и службеној употреби језика и писма, припадници националних мањина могу изабрати своје националне савете, у складу са законом.

Забрана дискриминације националних мањина

Члан 76.

Припадницима националних мањина јемчи се равноправност пред законом и једнака законска заштита.

Забрањена је било каква дискриминација због припадности националној мањини.

Не сматрају се дискриминацијом посебни прописи и привремене мере које Република Србија може увести у економском, социјалном, културном и политичком животу, ради постизања пуне равноправности између припадника националне мањине и грађана који припадају већини, ако су усмерене на уклањање изразито неповољних услова живота који их посебно погађају.

Равноправност у вођењу јавних послова

Члан 77.

Припадници националних мањина имају, под истим условима као остали грађани, право да учествују у управљању јавним пословима и да ступају на јавне функције.

При запошљавању у државним органима, јавним службама, органима аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе води се рачуна о националном саставу становништва и одговарајућој заступљености припадника националних мањина.

Забрана насилне асимилације

Члан 78.

Забрањена је насилна асимилација припадника националних мањина.

Заштита припадника националних мањина од сваке радње усмерене ка њиховој насилној асимилацији уређује се законом.

Забрањено је предузимање мера које би проузроковале вештачко мењање националног састава становништва на подручјима где припадници националних мањина живе традиционално и у значајном броју.

Право на очување посебности

Члан 79.

Припадници националних мањина имају право: на изражавање, чување, неговање, развијање и јавно изражавање националне, етничке, културне и верске посебности; на употребу својих симбола на јавним местима; на коришћење свог језика и писма; да у срединама где чине значајну популацију, државни органи, организације којима су поверена јавна овлашћења, органи аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе воде поступак и на њиховом језику; на школовање на свом језику у државним установама и установама аутономних покрајина; на оснивање приватних образовних установа; да на своме језику користе своје име и презиме; да у срединама где чине значајну популацију, традиционални локални називи, имена улица, насеља и топографске ознаке буду исписане и на њиховом језику; на потпуно, благовремено и непристрасно обавештавање на свом језику, укључујући и право на изражавање, примање, слање и размену обавештења и идеја; на оснивање сопствених средстава јавног обавештавања, у складу са законом.

У складу са Уставом, на основу закона, покрајинским прописима могу се установити додатна права припадника националних мањина.

Право на удруживање и на сарадњу са сународницима

Члан 80.

Припадници националних мањина могу да оснивају просветна и културна удружења, која добровољно финансирају.

Република Србија признаје просветним и културним удружењима националних мањина посебну улогу у остваривању права припадника националних мањина.

Припадници националних мањина имају право на несметане везе и сарадњу са сународницима изван територије Републике Србије.

Развијање духа толеранције

Члан 81.

У области образовања, културе и информисања Србија подстиче дух толеранције и међукултурног дијалога и предузима ефикасне мере за унапређење

узајамног поштовања, разумевања и сарадње међу свим људима који живе на њеној територији, без обзира на њихов етнички, културни, језички или верски идентитет.

ТРЕЋИ ДЕО

ЕКОНОМСКО УРЕЂЕЊЕ И ЈАВНЕ ФИНАНСИЈЕ

1. Економско уређење

Основна начела

Члан 82.

Економско уређење у Републици Србији почива на тржишној привреди, отвореном и слободном тржишту, слободи предузетништва, самосталности привредних субјеката и равноправности приватне и других облика својине.

Република Србија је јединствено привредно подручје са јединственим тржиштем роба, рада, капитала и услуга.

Утицај тржишне привреде на социјални и економски положај запослених усклађује се кроз социјални дијалог између синдиката и послодаваца.

Слобода предузетништва

Члан 83.

Предузетништво је слободно.

Предузетништво се може ограничити законом, ради заштите здравља људи, животне средине и природних богатстава и ради безбедности Републике Србије.

Положај на тржишту

Члан 84.

Сви имају једнак правни положај на тржишту.

Забрањени су акти којима се, супротно закону, ограничава слободна конкуренција, стварањем или злоупотребом монополског или доминантног положаја.

Права стечена улагањем капитала на основу закона, не могу законом бити умањена.

Страна лица изједначена су на тржишту са домаћим.

Својинска права странаца

Члан 85.

Страна физичка и правна лица могу стећи својину на непокретностима, у складу са законом или међународним уговором.

Странци могу стећи право концесије на природним богатствима и добрима од општег интереса, као и друга права одређена законом.

Равноправности свих облика својине

Члан 86.

Јемче се приватна, задружна и јавна својина. Јавна својина је државна својина, својина аутономне покрајине и својина јединице локалне самоуправе. Сви облици својине имају једнаку правну заштиту.

Постојећа друштвена својина претвара се у приватну својину под условима, на начин и у роковима предвиђеним законом.

Средства из јавне својине отуђују се на начин и под условима утврђеним законом.

Државна имовина

Члан 87.

Природна богатства, добра за које је законом одређено да су од општег интереса и имовина коју користе органи Републике Србије у државној су имовини. У државној имовини могу бити и друге ствари и права, у складу са законом.

Физичка и правна лица могу стећи поједина права на одређеним добрима у општој употреби, под условима и на начин предвиђен законом.

Природна богатства користе се под условима и на начин предвиђен законом.

Имовина аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе, начин њеног коришћења и располагања, уређују се законом.

Земљиште

Члан 88.

Коришћење и располагање пољопривредним земљиштем, шумским земљиштем и градским грађевинским земљиштем у приватној својини, је слободно.

Законом се могу ограничити облици коришћења и располагања, односно прописати услови за коришћење и располагање да би се отклонила опасност од наносења штете животној средини или да би се спречила повреда права и на законом заснованих интереса других лица.

Чување наслеђа

Члан 89.

Свако је дужан да чува природне реткости и научно, културно и историјско наслеђе, као добра од општег интереса, у складу са законом.

Посебна одговорност за очување наслеђа је на Републици Србији, аутономним покрајинама и јединицама локалне самоуправе.

Заштита потрошача

Члан 90.

Република Србија штити потрошаче.

Посебно су забрањене радње усмерене против здравља, безбедности и приватности потрошача, као и све нечасне радње на тржишту.

2. Јавне финансије

Порези и други приходи

Члан 91.

Средства из којих се финансирају надлежности Републике Србије, аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе обезбеђују се из пореза и других прихода утврђених законом.

Обавеза плаћања пореза и других дажбина је општа и заснива се на економској моћи обвезника.

Буџет

Члан 92.

Република Србија, аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе имају буџете у којима морају

бити приказани сви приходи и расходи којима се финансирају њихове надлежности.

Законом се утврђују рокови у којима буџет мора бити усвојен и начин привременог финансирања.

Извршавање свих буџета контролише Државна ревизорска институција.

Народна скупштина разматра предлог завршног рачуна буџета по прибављеном мишљењу Државне ревизорске институције.

Јавни дугови

Члан 93.

Република Србија, аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе могу да се задужују.

Услови и поступак задуживања уређују се законом.

Уједначавање развоја

Члан 94.

Република Србија стара се о равномерном и одрживом регионалном развоју, у складу са законом.

Народна банка Србије

Члан 95.

Народна банка Србије је централна банка Републике Србије, самостална је и подлеже надзору Народне скупштине, којој и одговара.

Народном банком Србије руководи гувернер, кога бира Народна скупштина.

О Народној банци Србије доноси се закон.

Државна ревизорска институција

Члан 96.

Државна ревизорска институција је највиши државни орган ревизије јавних средстава у Републици Србији, самостална је и подлеже надзору Народне скупштине, којој и одговара.

О Државној ревизорској институцији доноси се закон.

ЧЕТВРТИ ДЕО

НАДЛЕЖНОСТ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Надлежности Републике Србије

Члан 97.

Република Србија уређује и обезбеђује:

1. сувереност, независност, територијалну целовитост и безбедност Републике Србије, њен међународни положај и односе са другим државама и међународним организацијама;

2. остваривање и заштиту слобода и права грађана; уставност и законитост; поступак пред судовима и другим државним органима; одговорност и санкције за повреду слобода и права грађана утврђених Уставом и за повреду закона, других прописа и општих аката; амнестије и помиловања за кривична дела;

3. територијалну организацију Републике Србије; систем локалне самоуправе;

4. одбрану и безбедност Републике Србије и њених грађана; мере за случај ванредног стања;

5. систем преласка границе и контроле промета роба, услуга и путничког саобраћаја преко границе; положај станаца и страних правних лица;

6. јединствено тржиште; правни положај привредних субјеката; систем обављања појединих привредних и других делатности; робне резерве; монетарни, банкарски, девизни и царински систем; економске односе са иностранством; систем кредитних односа са иностранством; порески систем;

7. својинске и облигационе односе и заштиту свих облика својине;

8. систем у области радних односа, заштите на раду, запошљавања, социјалног осигурања и других облика социјалне сигурности; друге економске и социјалне односе од општег интереса;

9. одрживи развој; систем заштите и унапређења животне средине; заштиту и унапређивање биљног и животињског света; производњу, промет и превоз оружја, отровних, запаљивих, експлозивних, радиоактивних и других опасних материја;

10. систем у областима здравства, социјалне заштите, борачке и инвалидске заштите, бриге о деци, образовања, културе и заштите културних добара, спорта, јавног информисања; систем јавних служби;

11. контролу законитости располагања средствима правних лица; финансијску ревизију јавних средстава; прикупљање статистичких и других података од општег интереса;

12. развој Републике Србије, политику и мере за подстицање равномерног развоја појединих делова Републике Србије, укључујући и развој недовољно развијених подручја; организацију и коришћење простора; научно-технолошки развој;

13. режим и безбедност у свим врстама саобраћаја;

14. празнике и одликовања Републике Србије;

15. финансирање остваривања права и дужности Републике Србије, утврђених Уставом и законом;

16. организацију, надлежност и рад републичких органа;

17. друге односе од интереса за Републику Србију, у складу с Уставом.

ПЕТИ ДЕО УРЕЂЕЊЕ ВЛАСТИ

1. Народна скупштина

Положај Народне скупштине

Члан 98.

Народна скупштина је највише представничко тело и носилац уставотворне и законодавне власти у Републици Србији.

Надлежност

Члан 99.

Народна скупштина:

1. доноси и мења Устав,

2. одлучује о промени границе Републике Србије,

3. расписује републички референдум,

4. потврђује међународне уговоре кад је законом предвиђена обавеза њиховог потврђивања,

5. одлучује о рату и миру и проглашава ратно и ванредно стање,

6. надзире рад служби безбедности,

7. доноси законе и друге опште акте из надлежности Републике Србије,

8. даје претходну сагласност на статут аутономне покрајине,

9. усваја стратегију одбране,

10. усваја план развоја и просторни план,

11. усваја буџет и завршни рачун Републике Србије, на предлог Владе,

12. даје амнестију за кривична дела.

У оквиру својих изборних права, Народна скупштина:

1. бира Владу, надзире њен рад и одлучује о престанку мандата Владе и министара,

2. бира и разрешава судије Уставног суда,

3. бира председника Врховног касационог суда, председнике судова, Републичког јавног тужиоца, јавне тужиоце, судије и заменике јавних тужилаца, у складу са Уставом,

4. бира и разрешава гувернера Народне банке Србије и надзире његов рад,

5. бира и разрешава Заштитника грађана, и надзире његов рад,

6. бира и разрешава и друге функционере одређене законом.

Народна скупштина врши и друге послове одређене Уставом и законом.

Састав Народне скупштине

Члан 100.

Народну скупштину чини 250 народних посланика, који се бирају на непосредним изборима, тајним гласањем, у складу са законом.

У Народној скупштини обезбеђују се равноправност и заступљеност полова и представника националних мањина, у складу са законом.

Избор народних посланика и конституисање Народне скупштине

Члан 101.

Изборе за народне посланике расписује председник Републике, 90 дана пре истека мандата Народне скупштине, тако да се избори окончају у наредних 60 дана.

Прву седницу Народне скупштине заказује председник Народне скупштине из претходног сазива, тако да се седница одржи најкасније 30 дана од дана проглашења коначних резултата избора.

Народна скупштина на првој седници потврђује посланичке мандате.

Народна скупштина конституисана је потврђивањем мандата две трећине народних посланика.

На одлуку донету у вези са потврђивањем мандата допуштена је жалба Уставном суду, који по њој одлучује у року од 72 сата.

Потврђивањем мандата две трећине народних посланика престаје мандат претходног сазива Народне скупштине.

Положај народних посланика

Члан 102.

Мандат народног посланика почиње да тече даном потврђивања мандата у Народној скупштини и траје четири године односно до престанка мандата народних посланика тог сазива Народне скупштине.

Народни посланик је слободан да, под условима одређеним законом, неопозиво стави свој мандат на располагање политичкој странци на чији предлог је изабран за народног посланика.

Народни посланик не може бити посланик у скупштини аутономне покрајине, нити функционер у органима извршне власти и правосуђа, нити може обављати друге функције, послове и дужности за које је законом утврђено да представљају сукоб интереса.

Избор, престанак мандата и положај народних посланика уређује се законом.

Имуниџет народној посланика

Члан 103.

Народни посланик ужива имунитет.

Народни посланик не може бити позван на кривичну или другу одговорност за изражено мишљење или гласање у вршењу своје посланичке функције.

Народни посланик који се позвао на имунитет не може бити притворен, нити се против њега може водити кривични или други поступак у коме се може изрећи казна затвора, без одобрења Народне скупштине.

Народни посланик који је затечен у извршењу кривичног дела за које је прописана казна затвора у трајању дужем од пет година може бити притворен без одобрења Народне скупштине.

У кривичном или другом поступку у коме је успостављен имунитет, не теку рокови прописани за тај поступак.

Непозивање народног посланика на имунитет не искључује право Народне скупштине да успостави имунитет.

Председник и њој председници Народне скупштине

Члан 104.

Народна скупштина, већином гласова свих народних посланика, бира председника и једног или више потпредседника Народне скупштине.

Председник Народне скупштине представља Народну скупштину, сазива њене седнице, председава њима и врши друге послове одређене Уставом, законом и пословником Народне скупштине.

Начин одлучивања у Народној скупштини

Члан 105.

Народна скупштина доноси одлуке већином гласова народних посланика на седници на којој је присутна већина народних посланика.

Већином гласова свих народних посланика Народна скупштина:

1. даје амнестију за кривична дела,
2. проглашава и укида ванредно стање,
3. прописује мере одступања од људских и мањинских права у ратном и ванредном стању,
4. доноси закон којим Република Србија поверава

аутономним покрајинама и јединицама локалне самоуправе поједина питања из своје надлежности,

5. даје претходну сагласност на статут аутономне покрајине,

6. одлучује о Пословнику о свом раду,

7. укида имунитет народним посланицима, председнику Републике, члановима Владе и Заштитнику грађана,

8. усваја буџет и завршни рачун,

9. бира чланове Владе и одлучује о престанку мандата Владе и министара,

10. одлучује о одговору на интерпелацију,

11. бира судије Уставног суда и одлучује о њиховом разрешењу и престанку мандата,

12. бира председника Врховног касационог суда, председнике судова, Републичког јавног тужиоца и јавне тужиоце и одлучује о престанку њихове функције,

13. бира судије и заменике јавних тужилаца, у складу с Уставом,

14. бира и разрешава гувернера Народне банке Србије, Савет гувернера и Заштитника грађана,

15. врши и друге изборне надлежности Народне скупштине.

Већином гласова свих народних посланика Народна скупштина одлучује о законима којима се уређују:

1. референдум и народна иницијатива,
2. уживање индивидуалних и колективних права припадника националних мањина,
3. план развоја и просторни план,
4. јавно задуживање,
5. територија аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе,
6. закључивање и потврђивање међународних уговора,
7. друга питања одређена Уставом.

Заседања

Члан 106.

Народна скупштина се састаје у два редовна заседања годишње.

Прво редовно заседање почиње првог радног дана у марту, а друго редовно заседање почиње првог радног дана у октобру. Редовно заседање не може трајати дуже од 90 дана.

Народна скупштина састаје се у ванредно заседање на захтев најмање једне трећине народних посланика или на захтев Владе, са унапред одређеним дневним редом.

Народна скупштина састаје се без позива после проглашења ратног или ванредног стања.

Право предлагња закона

Члан 107.

Право предлагања закона, других прописа и општих аката имају сваки народни посланик, Влада, скупштина аутономне покрајине или најмање 30.000 бирача.

Заштитник грађана и Народна банка Србије имају право предлагања закона из своје надлежности.

Референдум

Члан 108.

На захтев већине свих народних посланика или најмање 100.000 бирача Народна скупштина расписује

референдум о питању из своје надлежности, у складу са Уставом и законом.

Предмет референдума не могу бити обавезе које произлазе из међународних уговора, закони који се односе на људска и мањинска права и слободе, порески и други финансијски закони, буџет и завршни рачун, увођење ванредног стања и амнестија, као ни питања која се тичу изборних надлежности Народне скупштине.

Распуштање Народне скупштине

Члан 109.

Председник Републике може, на образложени предлог Владе, распустити Народну скупштину.

Влада не може предложити распуштање Народне скупштине, ако је поднет предлог да јој се изгласа неповерење или ако је поставила питање свога поверења.

Народна скупштина се распушта ако у року од 90 дана од дана конституисања не изабере Владу.

Народна скупштина не може бити распуштена за време ратног или ванредног стања.

Председник Републике дужан је да указом распусти Народну скупштину у случајевима одређеним Уставом.

Истовремено са распуштањем Народне скупштине председник Републике расписује изборе за народне посланике, тако да се избори окончају најкасније за 60 дана од дана расписивања.

Народна скупштина која је распуштена врши само текуће или неодложне послове, одређене законом. У случају проглашења ратног или ванредног стања поново се успоставља њена пуна надлежност, која траје до окончања ратног, односно ванредног стања.

Закон о Народној скупштини

Члан 110.

О Народној скупштини се доноси закон.

2. Председник Републике

Положај председника Републике

Члан 111.

Председник Републике изражава државно јединство Републике Србије.

Надлежности

Члан 112.

Председник Републике:

1. представља Републику Србију у земљи и иностранству,
2. указом проглашава законе, у складу с Уставом,
3. предлаже Народној скупштини кандидата за председника Владе, пошто саслуша мишљење представника изабраних изборних листа,
4. предлаже Народној скупштини носиоце функција, у складу са Уставом и законом,
5. поставља и опозива указом амбасадоре Републике Србије на основу предлога Владе,
6. прима акредитивна и опозивна писма страних дипломатских представника,
7. даје помиловања и одликовања,
8. врши и друге послове одређене Уставом.

Председник Републике, у складу са законом, командује Војском и поставља, унапређује и разрешава официре Војске Србије.

Пројашење закона

Члан 113.

Председник Републике је дужан да најкасније у року од 15 дана од дана изгласавања закона, односно најкасније у року од седам дана ако је закон донет по хитном поступку, донесе указ о пројашењу закона или да закон, уз писмено образложење, врати Народној скупштини, на поновно одлучивање.

Ако Народна скупштина одлучи да поново гласа о закону који је председник Републике вратио на одлучивање, закон се изгласава већином од укупног броја посланика.

Председник Републике је дужан да прогласи поновно изгласани закон.

Ако председник Републике не донесе указ о пројашењу закона у Уставом предвиђеном року, указ доноси председник Народне скупштине.

Избор

Члан 114.

Председник Републике бира се на непосредним изборима, тајним гласањем, у складу са законом.

Изборе за председника Републике расписује председник Народне скупштине 90 дана пре истека мандата председника Републике, тако да се избори окончају у наредних 60 дана, у складу са законом.

Приликом ступања на дужност, председник Републике, пред Народној скупштином полаже заклетву која гласи:

”Заклињем се да ћу све своје снаге посветити очувању суверености и целине територије Републике Србије, укључујући и Косово и Метохију као њен саставни део, као и остваривању људских и мањинских права и слобода, поштовању и одбрани Устава и закона, очувању мира и благостања свих грађана Републике Србије и да ћу савесно и одговорно испуњавати све своје дужности.”

Неспојивост функција

Члан 115.

Председник Републике не може обављати другу јавну функцију или професионалну делатност.

Мандат

Члан 116.

Мандат председника Републике траје пет година и почиње да тече од дана полагања заклетве пред Народној скупштином.

Ако мандат председника Републике истиче за време ратног или ванредног стања, продужава се, тако да траје до истека три месеца од дана престанка ратног, односно ванредног стања.

Нико не може више од два пута да буде биран за председника Републике.

Мандат председника Републике престаје истеком времена на које је изабран, оставком или разрешењем.

Председник Републике подноси оставку председнику Народне скупштине.

Остїавка

Члан 117.

Кад председник Републике поднесе оставку, он о томе обавештава јавност и председника Народне скупштине.

Даном подношења оставке, председнику Републике престаје мандат.

Разрешење

Члан 118.

Председник Републике разрешава се због повреде Устава, одлуком Народне скупштине, гласовима најмање две трећине народних посланика.

Поступак за разрешење може да покрене Народна скупштина, на предлог најмање једне трећине народних посланика.

Уставни суд је дужан да по покренутом поступку за разрешење, најкасније у року од 45 дана, одлучи о постојању повреде Устава.

Имуниџетї

Члан 119.

Председник Републике ужива имунитет као народни посланик.

О имунитету председника Републике одлучује Народна скупштина.

Замењивање ѳредседника Републике

Члан 120.

Када је председник Републике спречен да обавља дужност или му мандат престане пре истека времена на које је биран, замењује га председник Народне скупштине.

Председник Народне скупштине може да замењује председника Републике најдуже три месеца.

Изборе за председника Републике председник Народне Скупштине је обавезан да распише тако да се одрже најкасније три месеца од настанка спречености председника Републике односно престанка мандата на који је биран.

Закон о ѳредседнику Републике

Члан 121.

О председнику Републике доноси се закон.

3. Влада

Положај Владе

Члан 122.

Влада је носилац извршне власти у Републици Србији.

Наглежностї

Члан 123.

Влада:

1. утврђује и води политику,
2. извршава законе и друге опште акте Народне скупштине,
3. доноси уредбе и друге опште акте ради извршавања закона,
4. предлаже Народној скупштини законе и друге опште акте и даје о њима мишљење кад их поднесе дружи предлагач,

5. усмерава и усклађује рад органа државне управе и врши надзор над њиховим радом,

6. врши и друге послове одређене Уставом и законом.

Одјоворностї Владе

Члан 124.

Влада је одговорна Народној скупштини за политику Републике Србије, за извршавање закона и других општих аката Народне скупштине и за рад органа државне управе.

Председник Владе и чланови Владе

Члан 125.

Владу чине председник Владе, један или више потпредседника и министри.

Председник Владе води и усмерава рад Владе, стара се о уједначеном политичком деловању Владе, усклађује рад чланова Владе и представља Владу.

Министри су за свој рад и за стање у области из делокруга министарства одговорни председнику Владе, Влади и Народној скупштини.

Несјојивостї функција

Члан 126.

Члан Владе не може бити народни посланик у Народној скупштини, посланик у скупштини аутономне покрајине и одборник у скупштини јединице локалне самоуправе, нити члан извршног већа аутономне покрајине или извршног органа јединице локалне самоуправе.

Законом се уређује које су друге функције, послови или приватни интереси у сукобу са положајем члана Владе.

Избор Владе

Члан 127.

Кандидата за председника Владе Народној скупштини предлаже председник Републике, пошто саслуша мишљење представника изабраних изборних листа.

Кандидат за председника Владе Народној скупштини износи програм Владе и предлаже њен састав.

Народна скупштина истовремено гласа о програму Владе и избору председника и чланова Владе.

Влада је изабрана ако је за њен избор гласала већина од укупног броја народних посланика.

Почетїак и ѳрестїанак мандаџа Владе и чланова Владе

Члан 128.

Мандат Владе траје до истека мандата Народне скупштине која ју је изабрала.

Мандат Владе почиње да тече даном полагања заклетве пред Народном скупштином.

Мандат Владе престаје пре истека времена на које је изабрана, изгласавањем неповерења, распуштањем Народне скупштине, оставком председника Владе и у другим случајевима утврђеним Уставом.

Влада којој је престао мандат може да врши само послове одређене законом, до избора нове Владе.

Влада којој је престао мандат не може да предложи распуштање Народне скупштине.

Члану Владе мандат престаје пре истека времена на које је изабран, констатовањем оставке, изгласавањем неповерења у Народној скупштини и разрешењем од стране Народне скупштине, на предлог председника Владе.

Интерпелација

Члан 129.

Најмање 50 народних посланика може поднети интерпелацију у вези са радом Владе или појединог члана Владе.

Влада је дужна да одговори на интерпелацију у року од 30 дана.

Народна скупштина расправља и гласа о одговору који су на интерпелацију поднели Влада или члан Владе коме је интерпелација упућена.

Изгласавањем прихватања одговора Народна скупштина наставља да ради по усвојеном дневном реду.

Ако Народна скупштина гласањем не прихвати одговор Владе или члана Владе, приступиће се гласању о неповерењу Влади или члану Владе, уколико претходно, по неприхватању одговора на интерпелацију, председник Владе, односно члан Владе не поднесе оставку.

О питању које је било предмет интерпелације не може се поново расправљати пре истека рока од 90 дана.

Гласање о неповерењу Влади или члану Владе

Члан 130.

Гласање о неповерењу Влади или поједином члану Владе може затражити најмање 60 народних посланика.

Предлог за гласање о неповерењу Влади или поједином члану Владе Народна скупштина разматра на првој наредној седници, а најраније пет дана по подношењу предлога. Након окончања расправе приступа се гласању о предлогу.

Народна скупштина је прихватила предлог за изгласавање неповерења Влади или члану Владе ако је за њега гласало више од половине од свих народних посланика.

Ако Народна скупштина изгласа неповерење Влади, председник Републике је дужан да покрене поступак за избор нове Владе. Ако Народна скупштина не изабере нову Владу у року од 30 дана од изгласавања неповерења, председник Републике је дужан да распусти Народну скупштину и распише изборе.

Ако Народна скупштина изгласа неповерење члану Владе, председник Владе је дужан да покрене поступак за избор новог члана Владе, у складу са законом.

Ако Влади или члану Владе не буде изгласано неповерење, потписници предлога не могу поднети нови предлог за гласање о неповерењу пре истека рока од 180 дана.

Гласање о поверењу Влади

Члан 131.

Влада може затражити гласање о свом поверењу.

Предлог за гласање о поверењу Влади може се, на захтев Владе, разматрати и на седници Народне скупштине која је у току, а ако Влада није поднела такав захтев, предлог се разматра на првој наредној седници,

а најраније пет дана од његовог подношења. Након окончања расправе приступа се гласању о предлогу.

Народна скупштина је прихватила предлог за изгласавање поверења Влади ако је за њега гласало више од половине од свих народних посланика.

Ако Народна скупштина не изгласа поверење Влади, Влади престаје мандат, а председник Републике је дужан да покрене поступак за избор нове Владе. Ако Народна скупштина не изабере нову Владу у року од 30 дана од дана неизгласавања поверења, председник Републике је дужан да распусти Народну скупштину и распише изборе.

Оставка председника Владе

Члан 132.

Председник Владе може поднети оставку Народној скупштини.

Председник Владе оставку подноси председнику Народне скупштине и истовремено о њој обавештава председника Републике и јавност.

Народна скупштина на првој наредној седници констатује оставку председника Владе.

Влади престаје мандат даном констатације оставке председника Владе.

Када Народна скупштина констатује оставку председника Владе, председник Републике је дужан да покрене поступак за избор нове Владе. Ако Народна скупштина не изабере нову Владу у року од 30 дана од дана констатације оставке председника Владе, председник Републике је дужан да распусти Народну скупштину и распише изборе.

Оставка и разрешење члана Владе

Члан 133.

Члан Владе може поднети оставку председнику Владе.

Председник Владе доставља оставку члана Владе председнику Народне скупштине, а Народна скупштина на првој наредној седници констатује оставку.

Председник Владе може предложити Народној скупштини разрешење појединог члана Владе.

Народна скупштина разматра и гласа о предлогу за разрешење члана Владе на првој наредној седници.

Одлука о разрешењу члана Владе донета је ако је за њу гласала већина од укупног броја народних посланика.

Члану Владе који је поднео оставку мандат престаје даном констатације оставке, а члану Владе који је разрешен, даном доношења одлуке о разрешењу.

Положај и овлашћења члана Владе који је поднео оставку или у односу на кога је поднет предлог за разрешење, до престанка мандата, уређују се законом.

Председник Владе је дужан да по престанку мандата члана Владе због подношења оставке или разрешења, у складу са законом, покрене поступак за избор новог члана Владе.

Имунитет председника и члана Владе

Члан 134.

Председник Владе и члан Владе не одговарају за мишљење изнето на седници Владе или Народне скупштине, или за гласање на седници Владе.

Председник и члан Владе уживају имунитет као народни посланик. О имунитету председника и члана Владе, одлучује Влада.

Закон о Влади

Члан 135.

О Влади се доноси закон.

4. Државна управа

Положај државне управе

Члан 136.

Државна управа је самостална, везана Уставом и законом, а за свој рад одговорна је Влади.

Послове државне управе обављају министарства и други органи државне управе одређени законом.

Послови државне управе и број министарстава одређују се законом.

Унутрашње уређење министарстава и других органа државне управе и организација прописује Влада.

Повераване јавних овлашћења и јавне службе

Члан 137.

У интересу ефикаснијег и рационалнијег остваривања права и обавеза грађана и задовољавања њихових потреба од непосредног интереса за живот и рад, законом се може поверити обављање одређених послова из надлежности Републике Србије аутономној покрајини и јединици локалне самоуправе.

Поједина јавна овлашћења се могу законом поверити и предузећима, установама, организацијама и појединцима.

Јавна овлашћења се могу законом поверити и посебним органима преко којих се остварује регулаторна функција у појединим областима или делатностима.

Република Србија, аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе могу основати јавне службе.

Делатности и послови због којих се оснивају јавне службе, њихово уређење и рад прописује се законом.

5. Заштитник грађана

Члан 138.

Заштитник грађана је независан државни орган који штити права грађана и контролише рад органа државне управе, органа надлежног за правну заштиту имовинских права и интереса Републике Србије, као и других органа и организација, предузећа и установа којима су поверена јавна овлашћења.

Заштитник грађана није овлашћен да контролише рад Народне скупштине, председника Републике, Владе, Уставног суда, судова и јавних тужилаштава.

Заштитника грађана бира и разрешава Народна скупштина, у складу са Уставом и законом.

Заштитник грађана за свој рад одговара Народној скупштини.

Заштитник грађана ужива имунитет као народни посланик. О имунитету заштитника грађана одлучује Народна скупштина.

О Заштитнику грађана доноси се закон.

6. Војска Србије

Надлежности

Члан 139.

Војска Србије брани земљу од оружаног угрожавања споља и извршава друге мисије и задатке, у складу са Уставом, законом и принципима међународног права који регулишу употребу силе.

Употреба Војске Србије ван граница

Члан 140.

Војска Србије се може употребити ван граница Републике Србије само по одлуци Народне скупштине Републике Србије.

Контрола над Војском Србије

Члан 141.

Војска Србије је под демократском и цивилном контролом.

О Војсци Србије доноси се закон.

7. Судови

Начела судства

Члан 142.

Судска власт је јединствена на територији Републике Србије.

Судови су самостални и независни у свом раду и суде на основу Устава, закона и других општих аката, када је то предвиђено законом, општеприхваћених правила међународног права и потврђених међународних уговора.

Расправљање пред судом је јавно и може се ограничити само у складу с Уставом.

У суђењу учествују судије и судије поротници, на начин утврђен законом.

Законом се може прописати да у одређеним судовима и у одређеним стварима суде само судије.

Суд суди у већу, а законом се може предвидети да у одређеним стварима суди судија појединачно.

Врше судова

Члан 143.

Судска власт у Републици Србији припада судовима опште и посебне надлежности.

Оснивање, организација, надлежност, уређење и састав судова уређују се законом.

Не могу се оснивати привремени, преки или ванредни судови.

Врховни касациони суд је највиши суд у Републици Србији.

Седиште Врховног касационог суда је у Београду.

Председник Врховног касационог суда

Члан 144.

Председника Врховног касационог суда, на предлог Високог савета судства, по прибављеном мишљењу опште седнице Врховног касационог суда и надлежног одбора Народне скупштине, бира Народна скупштина.

Председник Врховног касационог суда бира се на период од пет година и не може бити поново биран.

Председнику Врховног касационог суда престаје функција пре истека времена на које је изабран на његов захтев, наступањем законом прописаних услова за престанак судијске функције или разрешењем из законом прописаних разлога за разрешење председника суда.

Одлуку о престанку функције председника Врховног касационог суда доноси Народна скупштина, у складу са законом, при чему одлуку о разрешењу доноси на предлог Високог савета судства.

Судске одлуке

Члан 145.

Судске одлуке се доносе у име народа.

Судске одлуке се заснивају на Уставу, закону, потврђеном међународном уговору и пропису донетом на основу закона.

Судске одлуке су обавезне за све и не могу бити предмет вансудске контроле.

Судску одлуку може преиспитивати само надлежни суд, у законом прописаном поступку.

Помиловањем или амнестијом изречена казна може се, без судске одлуке, опростити у целини или делимично.

Сталност судијске функције

Члан 146.

Судијска функција је стална.

Изузетно, лице које се први пут бира за судију бира се на три године.

Избор судија

Члан 147.

Народна скупштина, на предлог Високог савета судства, бира за судију лице које се први пут бира на судијску функцију.

Мандат судији који је први пут изабран на судијску функцију траје три године.

Високи савет судства, у складу са законом, бира судије за трајно обављање судијске функције, у истом или другом суду.

Високи савет судства одлучује и о избору судија који су на сталној судијској функцији у други или виши суд.

Престанак судијске функције

Члан 148.

Судији престаје судијска функција на његов захтев, наступањем законом прописаних услова или разрешењем из законом предвиђених разлога, као и ако не буде изабран на сталну функцију.

Одлуку о престанку судијске функције доноси Високи савет судства. Против ове одлуке судија има право жалбе Уставном суду. Изјављена жалба искључује право на подношење Уставне жалбе.

Поступак, основи и разлози за престанак судијске функције, као и разлози за разрешење од дужности председника суда, уређују се законом.

Независност судије

Члан 149.

Судија је у вршењу судијске функције независан и потчињен само Уставу и закону.

Сваки утицај на судију у вршењу судијске функције је забрањен.

Непреметливост судије

Члан 150.

Судија има право да врши судијску функцију у суду за који је изабран и само уз своју сагласност може бити премештен или упућен у други суд.

У случају укидања суда или претежног дела надлежности суда за који је изабран, судија изузетно може без своје сагласности бити трајно премештен или упућен у други суд, у складу са законом.

Имунитет

Члан 151.

Судија не може бити позван на одговорност за изражено мишљење или гласање приликом доношења судске одлуке, осим ако се ради о кривичном делу кршења закона од стране судије.

Судија не може бити лишен слободе у поступку покренутом због кривичног дела учињеног у обављању судијске функције без одобрења Високог савета судства.

Нespoјивост судијске функције

Члан 152.

Забрањено је политичко деловање судија.

Законом се уређује које су друге функције, послови или приватни интереси неспојиви са судијском функцијом.

8. Високи савет судства

Положај, састав и избор

Члан 153.

Високи савет судства је независан и самосталан орган који обезбеђује и гарантује независност и самосталност судова и судија.

Високи савет судства има 11 чланова.

У састав Високог савета судства улазе председник Врховног касационог суда, министар надлежан за правосуђе и председник надлежног одбора Народне скупштине, као чланови по положају и осам изборних чланова које бира Народна скупштина, у складу са законом.

Изборне чланове чине шест судија са сталном судијском функцијом, од којих је један са територије аутономних покрајина, и два угледна и истакнута правника са најмање 15 година искуства у струци, од којих је један адвокат, а други професор правног факултета.

Председници судова не могу бити изборни чланови Високог савета судства.

Мандат чланова Високог савета судства траје пет година, осим за чланове по положају.

Члан Високог савета судства ужива имунитет као судија.

Надлежност Високог савета судства

Члан 154.

Високи савет судства бира и разрешава судије, у складу са Уставом и законом, предлаже Народној скупштини избор судија приликом првог избора на судијску функцију, предлаже Народној скупштини избор председника Врховног касационог суда и председника судова, у складу са Уставом и законом, учествује у поступку за престанак функције председника Врховног

касационог суда и председника судова, на начин предвиђен Уставом и законом, врши и друге послове одређене законом.

Правни лек

Члан 155.

Против одлуке Високог савета судства може се уложити жалба Уставном суду, у случајевима прописаним законом.

9. Јавно тужилаштво

Положај и надлежности

Члан 156.

Јавно тужилаштво је самосталан државни орган који гони учиниоце кривичних и других кажњивих дела и предузима мере за заштиту уставности и законитости.

Јавно тужилаштво врши своју функцију на основу Устава, закона, потврђеног међународног уговора и прописа донетог на основу закона.

Оснивање и организација

Члан 157.

Оснивање, организација и надлежност јавног тужилаштва уређују се законом.

Републичко јавно тужилаштво је највише јавно тужилаштво у Републици Србији.

Републички јавни тужилац

Члан 158.

Републички јавни тужилац врши надлежност јавног тужилаштва у оквиру права и дужности Републике Србије.

Републичког јавног тужиоца, на предлог Владе, по прибављеном мишљењу надлежног одбора Народне скупштине, бира Народна скупштина.

Републички јавни тужилац бира се на период од шест година и може бити поново биран.

Републичком јавном тужиоцу престаје функција ако не буде поново изабран, када сам то затражи, наступањем законом прописаних услова или разрешењем из законом предвиђених разлога.

Одлуку о престанку функције Републичком јавном тужиоцу доноси Народна скупштина, у складу са законом, при чему одлуку о разрешењу доноси на предлог Владе.

Јавни тужиоци и заменици јавних тужилаца

Члан 159.

Функцију јавног тужилаштва врши јавни тужилац.

Јавног тужиоца бира Народна скупштина, на предлог Владе.

Мандат јавног тужиоца траје шест година и може бити поново биран.

Заменик јавног тужиоца замењује јавног тужиоца при вршењу тужилачке функције и дужан је да поступа по његовим упутствима.

Народна скупштина, на предлог Државног већа тужилаца, бира за заменика јавног тужиоца лице које се први пут бира на ову функцију.

Мандат заменику јавног тужиоца који је први пут изабран на функцију траје три године.

Државно веће тужилаца, у складу са законом, бира заменике јавних тужилаца за трајно обављање функције, у истом или другом јавном тужилаштву.

Државно веће тужилаца одлучује и о избору заменика јавних тужилаца који су на сталној функцији у друго или више јавно тужилаштво.

Одговорности

Члан 160.

Републички јавни тужилац одговоран је за рад јавног тужилаштва и за свој рад Народной скупштине.

Јавни тужиоци одговарају за рад јавног тужилаштва и за свој рад Републичком јавном тужиоцу и Народной скупштине, а нижи јавни тужиоци и непосредно вишем јавном тужиоцу.

Заменици јавног тужиоца одговарају за свој рад јавном тужиоцу.

Престанак функције јавног тужиоца и заменика јавног тужиоца

Члан 161.

Јавном тужиоцу и заменику тужиоца престаје функција на њихов захтев, наступањем законом прописаних услова или разрешењем из законом прописаних разлога. Јавном тужиоцу функција престаје и ако не буде поново изабран, а заменику јавног тужиоца, ако не буде изабран на сталну функцију.

Одлуку о престанку функције јавног тужиоца, у складу са законом доноси Народна скупштина, при чему одлуку о разрешењу доноси на предлог Владе.

Одлуку о престанку функције заменика јавног тужиоца, у складу са законом, доноси Државно веће тужилаца.

Против одлуке о престанку функције јавни тужилац и заменик јавног тужиоца могу уложити жалбу Уставном суду. Изјављена жалба искључује право на подношење уставне жалбе.

Поступак, основи и разлози за престанак функције јавног тужиоца и заменика јавног тужиоца, уређују се законом.

Имунитет

Члан 162.

Јавни тужилац и заменик јавног тужиоца не могу бити позвани на одговорност за изражено мишљење у вршењу тужилачке функције, осим ако се ради о кривичном делу кршења закона од стране јавног тужиоца, односно заменика јавног тужиоца.

Јавни тужилац, односно заменик јавног тужиоца не може бити лишен слободе у поступку покренутом због кривичног дела учињеног у вршењу тужилачке функције, односно службе, без одобрења надлежног одбора Народне скупштине.

Неспојивост тужилачке функције

Члан 163.

Забрањено је политичко деловање јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца.

Законом се уређује које су друге функције, послови или приватни интереси неспојиви са тужилачком функцијом.

Положај, састав и избор Државној већи тужилаца

Члан 164.

Државно веће тужилаца је самосталан орган који обезбеђује и гарантује самосталност јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца у складу са Уставом.

Државно веће тужилаца има 11 чланова.

У састав Државног већа тужилаца улазе Републички јавни тужилац, министар надлежан за правосудје и председник надлежног одбора Народне скупштине, као чланови по положају и осам изборних чланова које бира Народна скупштина, у складу са законом.

Изборне чланове чине шест јавних тужилаца или заменика јавних тужилаца са сталном функцијом, од којих је један са територије аутономних покрајина, и два угледна и истакнута правника са најмање 15 година искуства у струци, од којих је један адвокат, а други професор правног факултета.

Мандат чланова Државног већа тужилаца траје пет година, осим за чланове по положају.

Члан Државног већа тужилаца ужива имунитет као јавни тужилац.

Надлежност Државној већи тужилаца

Члан 165.

Државно веће тужилаца предлаже Народној скупштини кандидате за први избор за заменика јавног тужиоца, бира заменике јавних тужилаца за трајно обављање функције заменика јавног тужиоца, бира заменике јавних тужилаца који су на сталној функцији за заменике јавног тужиоца у другом јавном тужилаштву, одлучује у поступку за престанак функције заменика јавних тужилаца, на начин предвиђен Уставом и законом, врши и друге послове одређене законом.

ШЕСТИ ДЕО УСТАВНИ СУД

Положај

Члан 166.

Уставни суд је самосталан и независан државни орган који штити уставност и законитост и људска и мањинска права и слободе.

Одлуке Уставног суда су коначне, извршне и општеобавезујуће.

Надлежност

Члан 167.

Уставни суд одлучује о:

1. сагласности закона и других општих аката са Уставом, општеприхваћеним правилима међународног права и потврђеним међународним уговорима,

2. сагласности потврђених међународних уговора са Уставом,

3. сагласности других општих аката са законом,

4. сагласности статута и општих аката аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе са Уставом и законом,

5. сагласности општих аката организација којима су поверена јавна овлашћења, политичких странака, синдиката, удружења грађана и колективних уговора са Уставом и законом.

Уставни суд:

1. решава сукоб надлежности између судова и других државних органа,

2. решава сукоб надлежности између републичких органа и покрајинских органа или органа јединица локалне самоуправе,

3. решава сукоб надлежности између покрајинских органа и органа јединица локалне самоуправе,

4. решава сукоб надлежности између органа различитих аутономних покрајина или различитих јединица локалне самоуправе,

5. одлучује о изборним споровима за које законом није одређена надлежност судова,

6. врши и друге послове одређене Уставом и законом.

Уставни суд одлучује о забрани рада политичке странке, синдикалне организације или удружења грађана.

Уставни суд обавља и друге послове предвиђене Уставом.

Оцена уставности и законитости

Члан 168.

Поступак за оцену уставности и законитости могу да покрену државни органи, органи територијалне аутономије или локалне самоуправе, као и најмање 25 народних посланика. Поступак може покренути и сам Уставни суд.

Свако правно или физичко лице има право на иницијативу за покретање поступка за оцену уставности и законитости.

Закон или други општи акт који није сагласан Уставу или закону престаје да важи даном објављивања одлуке Уставног суда у службеном гласилу.

Уставни суд може, до доношења коначне одлуке и под условима одређеним законом, обуставити извршење појединачног акта или радње предузете на основу закона или другог општег акта чију уставност или законитост оцењује.

Уставни суд може оценити сагласност закона и других општих аката са Уставом, општих аката са законом и по престанку њиховог важења, ако је поступак оцене уставности покренут најкасније у року од шест месеци од престанка њиховог важења.

Оцена уставности закона пре његовог ступања на снагу

Члан 169.

На захтев најмање једне трећине народних посланика, Уставни суд је дужан да у року од седам дана оцени уставност закона који је изгласан, а указом још није проглашен.

Ако закон буде проглашен пре доношења одлуке о уставности, Уставни суд ће наставити да поступа према захтеву, у складу са редовним поступком за оцену уставности закона.

Ако Уставни суд донесе одлуку о неуставности закона пре његовог проглашења, ова одлука ће ступити на снагу даном проглашења закона.

Поступак за оцену уставности не може бити покренут против закона чија је усклађеност са Уставом утврђена пре његовог ступања на снагу.

Уставна жалба

Члан 170.

Уставна жалба се може изјавити против појединачних аката или радњи државних органа или организација којима су поверена јавна овлашћења, а којима се повређују или ускраћују људска или мањинска права и слободе зајемчене Уставом, ако су исцрпљена или нису предвиђена друга правна средства за њихову заштиту.

Обезбеђење извршења одлуке

Члан 171.

Свако је дужан да поштује и извршава одлуку Уставног суда.

Уставни суд својом одлуком уређује начин њеног извршења, када је то потребно.

Извршење одлука Уставног суда уређује се законом.

Састав Уставног суда. Избор и именовање судија Уставног суда

Члан 172.

Уставни суд чини 15 судија који се бирају и именују на девет година.

Пет судија Уставног суда бира Народна скупштина, пет именује председник Републике, а пет општа седница Врховног касационог суда Србије.

Народна скупштина бира пет судија Уставног суда између 10 кандидата које предложи председник Републике, председник Републике именује пет судија Уставног суда између 10 кандидата које предложи Народна скупштина, а општа седница Врховног касационог суда именује пет судија између 10 кандидата које на заједничкој седници предложи Високи савет судства и Државно веће тужилаца.

Са сваке од предложених листа кандидата један од изабраних кандидата мора бити са територије аутономних покрајина.

Судија Уставног суда се бира и именује међу истакнутим правницима са најмање 40 година живота и 15 година искуства у правној струци.

Једно лице може бити бирано или именовано за судију Уставног суда највише два пута.

Судије Уставног суда из свог састава бирају председника на период од три године, тајним гласањем.

Сукоб интереса. Имунитет

Члан 173.

Судија Уставног суда не може вршити другу јавну или професионалну функцију нити посао, изузев професуре на правном факултету у Републици Србији, у складу са законом.

Судија Уставног суда ужива имунитет као народни посланик. О његовом имунитету одлучује Уставни суд.

Престанак дужности судије Уставног суда

Члан 174.

Судији Уставног суда дужност престаје истеком времена на које је изабран или именован, на његов захтев, кад напуни законом прописане опште услове за старосну пензију или разрешењем.

Судија Уставног суда разрешава се ако повреди забрану сукоба интереса, трајно изгуби радну способ-

ност за дужност судије Уставног суда, буде осуђен на казну затвора или за кажњиво дело које га чини недо-стојним дужности судије Уставног суда.

О престанку дужности судије, на захтев овлашћених предлагача за избор, односно именовање за избор судије Уставног суда, одлучује Народна Скупштина. Иницијативу за покретање поступка за разрешење може да поднесе Уставни суд.

Начин одлучивања у Уставном суду. Закон о Уставном суду

Члан 175.

Уставни суд одлуке доноси већином гласова свих судија Уставног суда.

Одлуку да самостално покрене поступак за оцену уставности или законитости Уставни суд доноси дво-трећинском већином гласова свих судија.

Уређење Уставног суда и поступак пред Уставним судом и правно дејство његових одлука, уређују се законом.

СЕДМИ ДЕО

ТЕРИТОРИЈАЛНО УРЕЂЕЊЕ

1. Покрајинска аутономија и локална самоуправа

Појам

Члан 176.

Грађани имају право на покрајинску аутономију и локалну самоуправу, које остварују непосредно или преко својих слободно изабраних представника.

Аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе имају статус правних лица.

Разграничење надлежности

Члан 177.

Јединице локалне самоуправе надлежне су у питањима која се, на сврсисходан начин, могу остваривати унутар јединице локалне самоуправе, а аутономне покрајине у питањима која се, на сврсисходан начин, могу остваривати унутар аутономне покрајине, у којима није надлежна Република Србија.

Која су питања од републичког, покрајинског и локалног значаја одређује се законом.

Поверовање надлежности

Члан 178.

Република Србија може законом поверити аутономним покрајинама и јединицама локалне самоуправе поједина питања из своје надлежности.

Аутономна покрајина може одлуком поверити јединицама локалне самоуправе поједина питања из своје надлежности.

Средства за вршење поверених надлежности обезбеђује Република Србија или аутономна покрајина, зависно од тога ко је поверио надлежности.

Права и обавезе аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе и овлашћења Републике Србије и

аутономних покрајина у надзору над вршењем поверених надлежности уређују се законом.

Право на самостално уређивање органа

Члан 179.

Аутономне покрајине, у складу са Уставом и статутом аутономне покрајине, а јединице локалне самоуправе, у складу са Уставом и законом, самостално прописују уређење и надлежност својих органа и јавних служби.

Скупштина аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе

Члан 180.

Скупштина је највиши орган аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе.

Скупштину аутономне покрајине чине посланици, а скупштину јединице локалне самоуправе одборници.

Посланици и одборници бирају се на период од четири године, на непосредним изборима тајним гласањем, и то посланици у складу са одлуком скупштине аутономне покрајине, а одборници, у складу са законом.

У аутономним покрајинама и јединицама локалне самоуправе у којима живи становништво мешовитог националног састава, омогућује се сразмерна заступљеност националних мањина у скупштинама, у складу са законом.

Сарадња аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе

Члан 181.

Аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе сарађују са одговарајућим територијалним заједницама и јединицама локалне самоуправе других држава, у оквиру спољне политике Републике Србије, уз поштовање територијалног јединства и правног поретка Републике Србије.

2. Аутономне покрајине

Појам, оснивање и територија аутономне покрајине

Члан 182.

Аутономне покрајине су аутономне територијалне заједнице основане Уставом, у којима грађани остварују право на покрајинску аутономију.

Република Србија има Аутономну покрајину Војводину и Аутономну покрајину Косово и Метохија. Скупштинска аутономија Аутономне покрајине Косово и Метохија уредиће се посебним законом који се доноси по поступку предвиђеном за промену Устава.

Нове аутономне покрајине могу се оснивати, а већ основане укидати или спајати по поступку предвиђеном за промену Устава. Предлог за оснивање нових или укидање, односно спајање постојећих аутономних покрајина утврђују грађани на референдуму, у складу са законом.

Територија аутономних покрајина и услови под којима се може променити граница између аутономних покрајина одређује се законом. Територија аутономних покрајина не може се мењати без сагласности њених грађана изражене на референдуму, у складу са законом.

Надлежност аутономних покрајина

Члан 183.

Аутономне покрајине, у складу са Уставом и својим статутом, уређују надлежност, избор, организацију и рад органа и служби које оснивају.

Аутономне покрајине, у складу са законом, уређују питања од покрајинског значаја у области:

1. просторног планирања и развоја,
2. пољопривреде, водопривреде, шумарства, лова, риболова, туризма, угоститељства, бања и лечилишта, заштите животне средине, индустрије и занатства, друмског, речног и железничког саобраћаја и уређивања путева, приређивања сајмова и других привредних манифестација,
3. просвете, спорта, културе, здравствене и социјалне заштите и јавног информисања на покрајинском нивоу.

Аутономне покрајине се старају о остваривању људских и мањинских права, у складу са законом.

Аутономне покрајине утврђују симболе покрајине и начин њиховог коришћења.

Аутономне покрајине управљају покрајинском имовином на начин предвиђен законом.

Аутономне покрајине, у складу са Уставом и законом, имају изворне приходе, обезбеђују средства јединицама локалне самоуправе за обављање поверених послова, доносе свој буџет и завршни рачун.

Финансијска аутономија аутономних покрајина

Члан 184.

Аутономна покрајина има изворне приходе којима финансира своје надлежности.

Врсте и висина изворних прихода аутономних покрајина одређују се законом.

Законом се одређује учешће аутономних покрајина у делу прихода Републике Србије.

Буџет Аутономне покрајине Војводине износи најмање 7% у односу на буџет Републике Србије, с тим што се три седмине од буџета Аутономне покрајине Војводине користи за финансирање капиталних расхода.

Правни акти аутономне покрајине

Члан 185.

Највиши правни акт аутономне покрајине је статут.

Статут аутономне покрајине доноси њена скупштина, уз претходну сагласност Народне скупштине.

О питањима из своје надлежности аутономна покрајина доноси одлуке и друга општа акта.

Надзор над радом органа аутономне покрајине

Члан 186.

Влада може пред Уставним судом покренути поступак за оцену уставности или законитости одлуке аутономне покрајине, пре њеног ступања на снагу. У том случају, Уставни суд може, до доношења своје одлуке, одложити ступање на снагу оспорене одлуке аутономне покрајине.

Заштитна покрајинске аутономије

Члан 187.

Орган одређен статутом аутономне покрајине има право жалбе Уставном суду ако се појединачним актом или радњом државног органа или органа јединице локалне самоуправе онемогућава вршење надлежност аутономне покрајине.

Орган одређен статутом аутономне покрајине може покренути поступак за оцену уставности или законитости закона и другог општег акта Републике Србије или општег акта јединице локалне самоуправе којим се повређује право на покрајинску аутономију.

3. Локална самоуправа

Основне одредбе

Члан 188.

Јединице локалне самоуправе су општине, градови и град Београд.

Територија и седиште јединице локалне самоуправе одређује се законом.

Оснивању, укидању и промени територије јединице локалне самоуправе претходи референдум на територији те јединице локалне самоуправе.

Послови јединице локалне самоуправе финансирају се из изворних прихода јединице локалне самоуправе, буџета Републике Србије, у складу са законом, и буџета аутономне покрајине, када је аутономна покрајина поверила јединицама локалне самоуправе обављање послова из своје надлежности, у складу са одлуком скупштине аутономне покрајине.

Положај јединица локалне самоуправе

Члан 189.

Општине се оснивају и укидају законом.

Град се оснива законом, у складу са критеријумима предвиђеним законом којим се уређује локална самоуправа.

Град има надлежности које су Уставом поверене општини, а законом му се могу поверити и друге надлежности.

Статутом града може се предвидети да се на територији града образују две или више градских општина. Статутом града се уређују послови из надлежности града које врше градске општине.

Положај града Београда, главног града Републике Србије, уређује се законом о главном граду и статутом града Београда. Град Београд има надлежности које су Уставом и законом поверене општини и граду, а законом о главном граду могу му се поверити и друге надлежности.

Надлежност општине

Члан 190.

Општина, преко својих органа, у складу са законом:

1. уређује и обезбеђује обављање и развој комуналних делатности;
2. уређује и обезбеђује коришћење грађевинског земљишта и пословног простора;
3. стара се о изградњи, реконструкцији, одржавању и коришћењу локалних путева и улица и других јав-

них објеката од општинског значаја; уређује и обезбеђује локални превоз;

4. стара се о задовољавању потреба грађана у области просвете, културе, здравствене и социјалне заштите, дечије заштите, спорта и физичке културе;

5. стара се о развоју и унапређењу туризма, занатства, угоститељства и трговине;

6. стара се о заштити животне средине, заштити од елементарних и других непогода; заштити културних добара од значаја за општину;

7. заштити, унапређењу и коришћењу пољопривредног земљишта;

8. обавља и друге послове одређене законом.

Општина самостално, у складу са законом, доноси свој буџет и завршни рачун, урбанистички план и програм развоја општине, утврђује симболе општине и њихову употребу.

Општина се стара о остваривању, заштити и унапређењу људских и мањинских права, као и о јавном информисању у општини.

Општина самостално управља општинском имовином, у складу са законом.

Општина, у складу са законом, прописује прекршаје за повреду општинских прописа.

Правни акти и органи општине

Члан 191.

Највиши правни акт општине је статут. Статут доноси скупштина општине.

Скупштина општине доноси опште акте из своје надлежности, усваја буџет и завршни рачун општине, доноси план развоја и просторни план општине, расписује општински референдум и врши друге послове одређене законом и статутом.

Органи општине су скупштина општине и други органи одређени статутом, у складу са законом.

Скупштина општине одлучује о избору извршних органа општине, у складу са законом и статутом.

Избор извршних органа града и града Београда уређује се законом.

Назор над радом општине

Члан 192.

Влада је дужна да обустави од извршења општи акт општине за који сматра да није сагласан Уставу или закону и да у року од пет дана покрене поступак за оцењивање његове уставности или законитости.

Влада може, под условима одређеним законом, распустити скупштину општине.

Истовремено са распуштањем скупштине општине, Влада именује привремени орган који обавља послове из надлежности скупштине, водећи рачуна о политичком и националном саставу распуштене скупштине општине.

Заштитна локална самоуправа

Члан 193.

Орган одређен статутом општине има право жалбе Уставном суду ако се појединачним актом или радњом државног органа или органа јединице локалне самоуправе онемогућава вршење надлежности општине.

Орган одређен статутом општине може да покрене поступак за оцену уставности или законитости закона и другог општег акта Републике Србије или аутономне покрајине којим се повређује право на локалну самоуправу.

ОСМИ ДЕО УСТАВНОСТ И ЗАКОНИТОСТ

Хијерархија домаћих и међународних општинских правних аката

Члан 194.

Правни поредак Републике Србије је јединствен. Устав је највиши правни акт Републике Србије. Сви закони и други општи акти донети у Републици Србији морају бити сагласни са Уставом.

Потврђени међународни уговори и општеприхваћена правила међународног права део су правног поретка Републике Србије. Потврђени међународни уговори не смеју бити у супротности са Уставом.

Закони и други општи акти донети у Републици Србији не смеју бити у супротности са потврђеним међународним уговорима и општеприхваћеним правилима међународног права.

Хијерархија домаћих општинских правних аката

Члан 195.

Сви подзаконски општи акти Републике Србије, општи акти организација којима су поверена јавна овлашћења, политичких странака, синдиката и удружења грађана и колективни уговори морају бити сагласни закону.

Статути, одлуке и сви други општи акти аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе морају бити сагласни са законом.

Сви општи акти аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе морају бити сагласни њиховим статутима.

Објављивање закона и других општинских аката

Члан 196.

Закони и сви други општи акти, објављују се пре ступања на снагу.

Устав, закони и подзаконски општи акти Републике Србије објављују се у републичком службеном гласилу, а статути, одлуке и други општи акти аутономних покрајина, објављују се у покрајинском службеном гласилу.

Статути и општи акти јединица локалне самоуправе, објављују се у локалним службеним гласилима.

Закони и други општи акти ступају на снагу најраније осмог дана од дана објављивања и могу да ступе на снагу раније само ако за то постоје нарочито оправдани разлози, утврђени приликом њиховог доношења.

Забрана повратног дејства закона и других општинских аката

Члан 197.

Закони и сви други општи акти не могу имати повратно дејство.

Изузетно, само поједине одредбе закона могу имати повратно дејство, ако то налаже општи интерес утврђен при доношењу закона.

Одредба кривичног закона може имати повратно дејство само ако је блажа за учиниоца кривичног дела.

Законитост управе

Члан 198.

Појединачни акти и радње државних органа, организација којима су поверена јавна овлашћења, органа аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе, морају бити засновани на закону.

Законитост коначних појединачних аката којима се одлучује о праву, обавези или на закону заснованом интересу подлеже преиспитивању пред судом у управном спору, ако у одређеном случају законом није предвиђена другачија судска заштита.

Језик општинске управе

Члан 199.

Свако има право да користи свој језик у поступку пред судом, другим државним органом или организацијом која врши јавна овлашћења, када се решава о његовом праву или обавези.

Незнање језика на коме се поступак води не сме бити сметња за остваривање и заштиту људских и мањинских права.

Ванредно стање

Члан 200.

Када јавна опасност угрожава опстанак државе или грађана, Народна скупштина проглашава ванредно стање.

Одлука о ванредном стању важи најдуже 90 дана. По истеку овог рока, Народна скупштина одлуку о ванредном стању може продужити за још 90 дана, већином од укупног броја народних посланика.

За време ванредног стања, Народна скупштина се састаје без посебног позива и не може бити распуштена.

Проглашавајући ванредно стање Народна скупштина може прописати мере којима се одступа од Уставом зајемчених људских и мањинских права.

Кад Народна скупштина није у могућности да се састане, одлуку о проглашењу ванредног стања доносе заједно председник Републике, председник Народне скупштине и председник Владе, под истим условима као и Народна скупштина.

Кад Народна скупштина није у могућности да се састане, мере којима се одступа од људских и мањинских права може прописати Влада, уредбом, уз супотпис председника Републике.

Мере одступања од људских и мањинских права које пропише Народна скупштина или Влада важе најдуже 90 дана, а по истеку овог рока могу се обновити под истим условима.

Кад одлуку о ванредном стању није донела Народна скупштина, Народна скупштина је потврђује у року од 48 сати од њеног доношења, односно чим буде у могућности да се састане. Ако Народна скупштина не потврди ову одлуку, одлука престаје да важи завршетком прве седнице Народне скупштине одржане по проглашењу ванредног стања.

Кад мере којима се одступа од људских и мањинских права није прописала Народна скупштина, Влада је дужна да уредбу о мерама одступања од људских и мањинских права поднесе на потврду Народној скупштини у року од 48 сати од њеног доношења, односно чим Народна скупштина буде у могућности да се састане. У супротном, мере одступања престају да важе 24 сата од почетка прве седнице Народне скупштине одржане по проглашењу ванредног стања.

Рајно сјање

Члан 201.

Ратно стање проглашава Народна скупштина.

Кад Народна скупштина није у могућности да се састане, одлуку о проглашењу ратног стања доносе заједно председник Републике, председник Народне скупштине и председник Владе.

Проглашавајући ратно стање Народна скупштина може прописати мере којима се одступа од Уставом зајемчених људских и мањинских права.

Кад Народна скупштина не може да се састане, мере одступања од Уставом зајемчених људских и мањинских права заједно утврђују председник Републике, председник Народне скупштине и председник Владе.

Све мере прописане у периоду ратног стања потврђује Народна скупштина кад буде у могућности да се састане.

Одступања од људских и мањинских права у ванредном и рајном сјању

Члан 202.

По проглашењу ванредног или ратног стања, дозвољена су одступања од људских и мањинских права зајемчених Уставом, и то само у обиму у којем је то неопходно.

Мере одступања не смеју да доведу до разликовања на основу расе, пола, језика, вероисповести, националне припадности или друштвеног порекла.

Мере одступања од људских и мањинских права престају да важе престанком ванредног или ратног стања.

Мере одступања ни у ком случају нису дозвољене у погледу права зајемчених чл. 23, 24, 25, 26, 28, 32, 34, 37, 38, 43, 45, 47, 49, 62, 63, 64, и 78. Устава.

ДЕВЕТИ ДЕО ПРОМЕНА УСТАВА

Предлој за промену Устава и усвајање промене Устава

Члан 203.

Предлог за промену Устава може поднети најмање једна трећина од укупног броја народних посланика, председник Републике, Влада и најмање 150.000 бирача.

О промени Устава одлучује Народна скупштина. Предлог за промену Устава усваја се двотрећинском већином од укупног броја народних посланика.

Ако не буде постигнута потребна већина, промени Устава по питањима садржаним у поднетом предлогу који није усвојен, не може се приступити у наредних годину дана.

Ако Народна скупштина усвоји предлог за промену Устава, приступа се изради, односно разматрању акта о промени Устава.

Народна скупштина усваја акт о промени Устава двотрећинском већином од укупног броја народних посланика и може одлучити да га и грађани потврде на републичком референдуму.

Народна скупштина је дужна да акт о промени Устава стави на републички референдум ради потврђивања, ако се промена Устава односи на преамбулу Устава, начела Устава, људска и мањинска права и слободе, уређење власти, проглашавање ратног и ванредног стања, одступање од људских и мањинских права у ванредном и ратном стању или поступак за промену Устава.

Када се акт о промени Устава стави на потврђивање, грађани се на референдуму изјашњавају најкасније у року од 60 дана од дана усвајања акта о промени Устава. Промена Устава је усвојена ако је за промену на референдуму гласала већина изашлих бирача.

Акт о промени Устава који је потврђен на републичком референдуму ступа на снагу када га прогласи Народна скупштина.

Ако Народна скупштина не одлучи да акт о промени Устава стави на потврђивање, промена Устава је усвојена изгласавањем у Народној скупштини, а акт о промени Устава ступа на снагу када га прогласи Народна скупштина.

Забрана промене Устава

Члан 204.

Устав не може бити промењен за време ратног или ванредног стања.

Уставни закон

Члан 205.

За спровођење промене Устава доноси се уставни закон.

Уставни закон се доноси двотрећинском већином од укупног броја народних посланика.

ДЕСЕТИ ДЕО ЗАВРШНА ОДРЕДБА

Члан 206.

Овај устав ступа на снагу даном проглашења у Народној скупштини.